

A
GYÖNKI EV. REF. GYMNASIUM
TÖRTÉNETE

1806—1900

AZ IGAZGATÓ-TANÁCS MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA :
KÁLMÁN DEZSŐ

SZEGZÁRD,
NYOMATOTT UJFALUSY L. UTÓDA, MOLNÁR MÓR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1901.

A GYÖNKI
EV. REF. GYMNASIUM TÖRTÉNETE
1806—1900.

ELŐSZÓ.

„Magától szökkent ki a földből ; nem mint egy kőből rakott nagy épület, hanem mint egy magról kelt fa, a mely észrevétlenül terjesztgeti gyökerét és ágacskáit.“

Országosan ismert jeles írónk, Bak say Sándor eme szavaival kezdünk a gyönki ev. reform. gymnasium történetének megírásához.

Egy ódon könyv fekszik előttünk, kötetében elszakadozva, de lapjaiban még épen ; egy ódon könyv, a melynek megavult, megkopott, s már-már elmosódni kezdő betűiből e cím olvasható :

PRIMA MATRICULA
GYMNASII CENTRALIS
GYÖNKINUM

NAGY SZÉKELYINO TRANSLATI
NOMINE
VENERABILIS TRACTUS SIMEG. EXTER.
PRECURATI.
REV. AC. CLAR. A DOMINO JOS. VÉTSEY
PROPRIO EV . . . 1811 . . . MPTA.

* * *

Beszéljetelek hát sárguló lapok, mondjátok el a mult történetét, mi aztán majd később kor gyermeki, folytatni fogjuk a szép krónikát.

KÁLMÁN DEZSŐ.

A' KÜLSŐ SOMOGYI EGYHÁZI MEGYE'

NAGY-SZÉKELYBENN HELYHEZTETETT

HELVÉTZIAI VALLÁSTÉTELŰ

CENTRALIS OSKOLÁJÁNAK

ELSŐ KEZDETÉTŐL FOGVA VALÓ

HISTÓRIÁJA.

Hogy Nagy-Székelybenn deák Oskola légyen, annak első gondolására alkalmatosság vala az, hogy Csítsvay András Ságvári Predikátor Úr és azon időbenn Tractualis Notarius Nagy-Székelybe vivén fiát német szót tanulni, midőnn esztendeig ott tanulna, a' deák nyelvre is kelle már tanítani. Mivel pedig Tiszteletes Keck Dániel Nagy-Székelyi német Prédikátor úrnak, és azon időben Traktus' Proseniorának is két tanulni való fiai valának: arról kezdének gondolkodni és beszélni egymás között 1805^{ik} Esztendőbenn Martiusbann, hogy egy deák Tanítót kellene Nagy-Székelybenn tartani, és egy kis Oskolát állítani, reménylvén, hogy mások is igyekeznek annak hasznát venni, és segíteni fogják azt a' német nyelv' kedviért. Mellyre nézve az említett Tractualis Nótárius Úr egy Plánomot készítet, egy olly Tanító tartásról. Ezen Planum a' Motsoládi Consistoriumban 1805^{dik} Esztb. Augusztus 6^{ik} napján fel is olvostatott, és a' Tractualis Curátor Tekintetes Horváth Ádám Ur' biztatására meghatározatott, hogy a' Magyar

Székelyi Mester' fizetésére 170 f -:- száz hetven forint auctioval, a' Plánun' ereje szerént, valamelyik Oskolábúl, a jövő Tavasszal egy Tanító hivattassék, a' ki Centralis Tanító is legyen egyszersmind. Mivel pedig némelyek nagyonn hidegenn fogták e' dolgot, és azt mondogatták, hogy nem kell sijnietni vele: nem várbatta a' Tractualis Notarius Úr, az oskolának bizonytalan felállását; hanem történvén, hogy *Laky Isiván* a Debretzeni részenn emeritus Oskola-Rector Ságvárra jött ott lakó özvegy édes Anyjához, ezt az említett Tr. Notarius Úr 1805^{dik} Esztb. Octoberbenn, fija mellé fogadta Instructornak, a' maga házához, kinek a deák nyelv kezdete körül való tanításbeli Dexteritását tapasztalván commendalta Tiszt. Keck Dániel Prosenior Úrnak, hogy Nagy-Székelybenn tartsák meg ketten gyermekjeik mellett Instructornak, mellyre utoljára reá állott a' Tiszt. Prosenior Úr is. El vitte tehát a Tr. Notarius úr a' maga fíjával együtt Laki István Urat N. Székelybe 1806^{lik} Esztb. Januariusbann, és ott néki Szállást fogadnak ketten, és azon szálláson tanította a tisz. Prosenior Úr két gyermekeit és a Tractualis Notárius Úr egy fíját Laki István úr és így három Tanítványkából állott a deák oskola, kik nevek szerint voltak: *Csitsvay András, Keck Antal, Keck Dániel.*

Hogy Laki István úr jobban subsistálhasson, a Gyönki Tractuale Consistoriumban 1806 dik Eszt. Februarius 25-dikénn néki adatott a Magyar Székelyi Oskola Mesteri Conventio és Hivatal, olly kötelezéssel, hogy egyszersmind a Tractus Centrális Oskolájának Instructora legyen, és a' deák nyelvet taníttsa; mellyért különös Fizetése fog lenni a Tractustól, de a Fizetés meg nem határozatott. Ugyan-ezen tsak most említett Consistoriumbann a Szathmári

Caducitas a Centrális Oskolára rendeltetett, a melly is volt legelső kezdete a Centralis iskola Cassájának. Mely Cassa osztán különválasztatott más Cassáktól, a Ságvári Consistoriumbann 1806-dik Esztb Julius 24-dikénn. Ugyan ott a Centrális Tanítónak Conventio is készítettett, még pedig mivel a Tanulók a Deák oskolából, a német nyelv kedviért, a német oskolába is minden nap elmentek, és a Német iskola Rector szolgálatjával is éltek: a Deák nyelv Tanítójának a Tractustól 50 f. a Szüléktől fertályonként 1 f, a Német Tanítónak a Tractustól 20 f a szüléktől fertályonként 30 kr. rendeltetett. Ugyan ezen Consistoriumbann Centralis Iskola Inspectorának rendeltetett Tiszte. Nagy György Magyar Székelyi Predicator Úr, kötelességül adatván, hogy az Oskola állapotjáról minden fertály esztendőnként referáljon.

Elrendelődven ekképen ezen Nagy-Székelyi Centralis Oskolának a mint akkor lehetett, állapotja, az abba előállított Tanítók tanitgattak ugyan szorgalmatosann 1806^{ik} Esztbenn is: de mégis ebbenn az esztendőbenn Tanítványkáiknak gyenge és kevés voltja miatt, közönséges Examenbenn nem mutathatták Szorgalmatosságjuknak jelét, hanem a' következő 1807^{ik} Esztb. September 9-ik napján, olyan ditséretes Exament tettek, melly is legelső volt; hogy annak hallására, tsakhamar azután, annyira nevedett a Tanulók száma, hogy a' miatt az 1808 dik Esztb., Kötstsénn tartott Tract. Consistoriumnak egy Préceptorról kelle gondolkozni, a' ki a' deák nyelv Tanítójának segítene. Ezt ugyan nem lehetett még akkor helyre állítani, az iskola erszényének tsekély volta miatt; de azért mégis mindenik Tanító jó foganatját mutatta szorgalmatosságjának és tanításra született voltjának 1808 esztb. szep-tember 14 ik napján közénséges Examenben.

Ezután még jobban megszorodtak a Tanítványok, és így még nagyobb szükség lett a' Préceptorra. Hogy hát ez helyre állíthatasson, sőt, hogy a többi Tanítóknak is jobb fizetésök lehessen: T. T. Vécsey József Tr. Assessor és Perceptor ur az eránt nemcsak egy Planumot adott be a Consistoriumnak, hanem 400 fr ÷ négyszáz forintot is ajánlott és valósággal is adott örökös fundusul, a melyet azután 30 f ÷ harmincz forinttal megtoldott, ezen Centralis Oskola számára. Mely cselekedet felindította a' Tractualis Curator Tekintetes Horváth Ádám Urat azon gondolatokra, melyeket ezen Oskola fennállhatására a kapolyi Tractualis Consistoriumnak 1809 ben márczius 7 én írva bemutatott és amelyeknek mindjárt akkor az az erejük lett, hogy T. T. Idősb Hőke József Tractualis Hon. Assessor Ur kirendelődött azoknak a jótéteményeknek összeszedésekre melyeket ezen Tractusban való Helv. Vallás tételü Ekklesiák és Jótévők ezen Oskola számára önként adakozni fognának.

Kevéssel ezek után elrendelődött, Laki István Úr Nagy-Berényben Praedicatornak. A mikor, hogy szint' olyan, vagy még alkalmasabb Tanítót kaphatna a Ven. Tractus: Kilitiben 1809 ik esztb. julius 11-én tartott Consistoriumbann azon capitalis mellé, mely már készen volt és amely a collectából összegyülemdő vala, az is jónak és szükségesnek találtatott, hogy ezután minden Ekklesiák háromfélére felosztódván, annyi búzáat adjanak össze, hogy mindenik esztendőben rámenjen 19 posonyi mérőre.

De azonban még ennél fogva se készíthetett olyan Salariumot, mely az az előtt kevéssel magát jelentő *Bajomi Nagy István* Úrhoz illendőnek ítélthetett volna; a honnan az azután, nemsokára következő ugymint augusztus 15 kénn

1809 ik esztb. Nagy-Székelyben tartott Consistoriumnak egy más olyan személynek kereséséről és meghívásáról kelle gondolkozni, aki nemcsak a fizetésnek tsekélységével nem gondolna, hanem azokat az alkalmatlanságokat is, melyek a szándékbann való építésből következhetnek, kész lenne békességes türéssel szenvedni.

Reá talált erre egy *Mányoky József* nevű Ifjuban, aki a Frantziák beütéséig Pápánn a Syntactica Classist tanította, ki is megmutatta cselekedetjével, hogy sem a Nagy-Székelyi, magyar-ref. ekklesiának nyakas ellen állása, mely miatt, még a Főtiszteletű Superintendens Úr Pastorale Monitoriumja után se építhetett Nt. Keck Dániel Esperes ur anna Oskola-Fundusára egy megkívántató szobát, hanem elkelle válni a Centralis Oskolának az övéktől, mellyel már jó formán összeolvasztottnak tartatott és Sellérségben egy idegen nemzetűnek házánál lakni; sem a maga, — jóformán tsak gratiából lett hazahozattatása és tartása 's lakása és az abbul igen könnyen következhető alkalmatlanságja; 'Sem egy jó biztatójának és igazi jóakarójának ugy mint a tsak most megnevezett Nagytiszt. Esperest Keck Dániel urnak nem vártt meghalása és azután a méltóságos Uraság tisztjeinek olyan magok viselései és beszédeik a melyek miatt a tractus előjárói is az Oskolának Gyönkre lejendő átal költözteléséről kezdtek gondolkozni, megmutatta mondom az említett Ifju tselekedettel, hogy mindezen bajok is sem együtt, sem annyival inkább különkülön nem törhettek ugy meg az ő közjó mellett való munkálódását, hogy ezen oskola minél hamarább ki ne keljen csírájából. Pedig a mint az 1809 ik Esztb. szeptember 19 én volt examentbenn kitetszett T. Laki István ur, is vagy a predicatorságra való készület miatt, vagy a Pre-

ceptornak későn érkezése és annál fogva a többi classisoknak reá való tódulása miatt, jóval is alább hagyott a tanításbann, mint az előbeni két esztendőkbenn.

Ezt és a többeket is lehetetlen volt Mányoky József Urnak mindjárt eleinte észre nem venni; de talán éppen ezek voltak az indító okok, melyek a bajoknak szaporodások között is oly eleven, értelmes, szelid és szorgalmatos tanításra ösztönözték őtet, — még pedig, a mi több, — tsupán csak szóban lévő Salarium mellett, hogy alig állhatom meg, — magam lévén annak jeleinek egyik látó és halló Tanuja — többet nem irni az ő dicséretére annál, hogy az első examenjében, melyet félesztendő mulva 1810 dik eszt. május első napján mutatott, Nagytiszteletű Prosseniör Csitsvay András Ur nem tartóztatthatta magát, hogy minden jelen voltak hallatára Professornak ne Proclamálja, Sem ezek, hogy ezen proclamálásban örömmel megne egyezzenek. Igaz ugyan, hogy már neki nem tsak a Német Rector Jánson Conrád János Ur segített, a német nyelv tanításában, hanem Kováts József préceptor is az apróbb gyermekeknek a coniugatioig való tanításokbann; de azért ez legkisebbet sem vehet el az ő dicséretéből; annyival inkább nem, hogy emez egyszersmint, a Székelyi Magyar Eklesiának is interimalis Oskola Mestere volt.

Mig ezen Professor Ur így munkálódta belsőképpen az Oskola javát, addig Venerabilis Tractus Előljárói külsőképpen semmit sem mulattak el annak előmozdítására. Erre törekedett Nagytiszteletű Esperest Keck Dániel Ur azon könyörgő Leveléjvel, mellyel a Mls Uraság tisztjeitől akart szabadságot nyerni arra, hogy a székelyi magyaroknak ellenekre is építtethessen ő azoknak Oskolájuk fundusán, annyi és olly tágas épületeket, hogy a Centralis Oskolá-

ban Tanulók, és Tanítók betsületesen megférhessenek és azzal az ajánlásával, melyet tett a felől, hogy valamig az ő kegyelme gyermekei közül csak egyik tanul is ezen Oskolában, addig minden esztendőbenn szaporítja a Deák Tanító Salariumát, 50 f : ötven forinttal. Erre nézett Ttts Horváth Ádám Tractualis Curator Ur azon ígéretjével, melyet a már Nagy-Székelyben a T. T. Vécsey József ur fundációjából szerzett Szöllőhöz hasonló Szőlőnek hat és hétszáz forintig a maga erszenyjére leendő szerzéséről több ízben tenni méltóztatott. E volt fő tzéljok a Ttts Tisztelendő Vizitator Uraknak 1809 ik esztendő végén Gyönkön és Nagy-Székelybenn. Ez eránt utaztak 1810 ik esztendő elején Nagytisztelető Prossenior Csitsvay András és Vécsey József s Egressy Sámuel Tractualis Assessor Urak Gyönkre, Nagy-Székelybe és Simontornyára, kik is nem találván még ekkor jómódját az Oskola általviteljének Gyönkre, megalkudták annak számára azt a Házat, amelybenn eddig a német Ref. Prédicator szokott lakni 1200 f ÷ tizenkét száz forintonn, adván be e felől a Mts. Uraság Tisztjeinek s azok által magának a Mts. Földesuraságnak egy könyörgő levelet. Erre való volt az a Végzés, melynélfogva T. Tormási János Nagy-Székelyi magyar Predicator Ur ezen Oskolának Administratorává tétetett, azis, melyszerint ezután tsakhamar- az ő kegyelme helyébe Nagytisztelető Keck Dániel Úr, ennek halála után pedig Tisztelendő Egressy Sámuel Tr. Assessor Ur Inspectori név alatt állittatott; Erre az a Planum is melyet a már sokszor titulált J. Vécsey József Úr ezen Oskola leendő Bibliothecájáról készített, arra fordítván, bizonyos őrizkedéssel azon 200 f ÷ kétszáz forintokat, melyek Sipos István

Szóládi volt Predicator úrnak javai közül az ő kegyelme keze között voltak a Tr. Consistoriumnak megegyezésével.

Nem kis része volt ezen Centralis Oskola külső boldogsága munkálodásának az is, a mit T Vecsey Jozsef, Egressy Sámuel Tr. Assessor Urak és T Varjas Janos Felső Nyéki és T Várady Mihály köröshegyi Predicator úrak az Eklésiáktól és Patronusoktól adatott jótéteményeknek öszszeszedetésükben 1809^{dik} esztendő véginn és 1810^{dik} Esztendő eleinn, Collectori név alatt T. T. idősb Hőke Jozsef Honorarius Assessor Ur helyett hűségesen végbe vittek; Az sem amit a Convictusnak fel nem allíthatása után, Nagy Szekelybenn Szeptember 17-én 1810 Esztb a Tr. Consistoriumnak jelen volt Tagjai végeztek a' felül, hogy ezután minden tanuló gyermekek esztendőnként husz, husz forintot fizessenek még pedig úgy, hogy annak felit, mindenik fél esztendő elein előre letegyék és az arról való szabad Dispositiót a Tractus Előjáróinak engedjék.

És tsak ekkor irathatta össze a Tr. Consistorium olyan Salariumos Leveleket, mind a három Centralis tanító számára, amilyeneket mind maga, mind a' Szolgálatjokat a' nélkül is ajánló és folytató Tanítók is illendőeknek, vagy inkább türhetőeknek tarthattak, melyeket is láthatni az említett Consistorium Actai között.

Lett más láttatja is ezen iparkodásoknak, mind külsőképpenn mind belsőképpenn t. i. nem csak a Tanulók száma szaporodott meg igen szembetűnő képpen, hanem oly előmenetellel is tanítódtak, már a' legelső és nyomoruságos félesztendőben is egész a Rhethoricáig, azután való másfél esztendőben pedig a Logicaig és a Geometria első kezdetéig, hogy azt tsak a' képzelheti aki látta és hallotta. Külsőképpenn pedig elérte azt a szerencsáját,

hogy 1810 esztb. november második Hetiben behor-
dozódhatott már annak sokszor megdicsért Profeszora
azon Ház egyik szobájába, melynek megvevéséről odafeljebb
szó volt, kettejében pedig készíthetett 14 hosszú széke-
ket és egyéb faeszközöket a Tanulók és Tanítók szá-
mára, mint tulajdonjában, hagyván a negyedik szobács-
kát a Préceptornak lakohelyül.

A Préceptor ki ezen szobában 1811^{dik} Esztendőnek
októberjéig lakott, volt Szalai János Felső-Nyéki fi, ki is
a Professor urnak maga tanítványai közzül tétetett Pré-
ceptorrá. Ennek helyébe, minek utánna Pápára ment, to-
vább tanulni, rendeltetett a Nagy-Székelyi Consistoriumban
1811^{dik} esztendő november 5-ik napján *Vécsey László* érde-
mes ifju ki a Sáros-Pataki Rftus Collegiumban öt esztendeig
deákoskodott és 1811^{dik} esztendő elején T. T. Vécsey Jó-
zsef urnak mint Bátyjának láttogatására Kapolyba onnan
pedig a német nyelv tökéletesítéséért Nagy-Székelybe jött ;
ammikor a Salariumok is a pénznek változása miatt, mind
a három Tanító részére megváltoztak ammeket is bő-
vebenn láthatni az említett Consistorium Actái közt.

E' most szóban forgó háztul, vagy inkább ennek hely-
jétől, minden esztendőben megvette az Mls' Uraság a
'Selléri Taksát, melyből általlátván, hogy semmikedve
sincs Ő Excellentiájának a Centralis Oskola Nagy-Székely-
ben való lakásához, azonbann értvén a Gyönki Tekintetes
Compossessoratusnak ezeránt való jó szándékját, 1812^{dik}
Esztb. Februarius 4-ikénn összejöttek, meghíva a Tractus
előljárói Gyönkönn, a közelebb említett Ttts' Compossesso-
ratussal és megegyeztek abban, hogy ez az Oskola a
jövő ősszel általköltözzön Gyönkre ; minek utánna azon a
szabad funduson melyet a helybeli Ttts' Földes Uraságok

a magyar Ref. Oskola Ház előtt egyfolytában, a német helybeli és e Centralis Oskola számára mutatni méltóztattak, a Ttt's Compossessoratusnak igen szembetűnő képpenn ajánlott és a Tractusnak kitelhető segítségével és költségjével, Ttt's Hajos Sámuel Ur, fő- és T. T. Sebestyén János allvigyázatja alatt, egy olyan épület fog felállittatni melyben nemcsak a különös Centralis Tanítók, hanem a Tanulók is, a helybéli német gyermekekkel együtt megtérjenek.

A hol is, hogy annál jobb lábonn álhasson ezen oskola, a' Felső-Nyéken 1812^{dik} esztb. Mártius 24-én tartott Consistorium reménysége szerént, méltóztatik a Gyönki Ttt's Conpossessoratus a' Tractus Archivumát egy ezen Fundusrúl szólló Inscriptionalissal megajándékozni, és a maga érdemes tagjai közül egy olyan igazgatásra termett Urat választani, aki a helyben elő akadandó bajokat a' Ttt's Compossessoratussal és a Locale Consistoriummal együtt igazgatja, a Tractuale Consistoriumba, mint annak is Tagja személyesen, vagy helytartója által megjelenik, és ott az azokról ujjonnnan lejendő tanátskozásokban, kivált pedig a Tanítók választásában és beállításában concurrál.

Ezen feljebb megirt Történeteket összeszedte és e könyvbe feljegyezte Gángol István Tractualis rendes Notarius és Profenior Kilitiben Aprilis 2 dik napján 1812^{dik} esztben, hagyván a következőknek feljegyzésüket a mostani és ezután lejendő Profesorjaira ezen Centralis Oskolának.

II.

Megigérvén a Gyönki Földes uraság nemcsak azt, hogy kebelébe fogadja a Centralis Oskolát, hanem hogy még arról szoló Inscriptionalist is ad; mindakettőt megcselekedte — ugyanis 1812 Februáriusba Gyönkre meghívta a' külső Somogyi Tractus Előljáróit s egyszívvel meghatározták, hogy abba az Esztendőbe megépíttessék. — E végre Ttt's Hajós Samuel ur eszközzése által, Klein Fülöp s Veil Adám lakosoknak házaik amelyek helyén a Centralis Oskola építtetnék, megbecsültettek. A becslésen jelen voltak a Tek. Szulyászaki Lajos, Feő Biró ur, mint az itt tartatott Urszéknek meginvitáltatott Praesese, Tettes Elek Ferencz Al-Szolga Biró, — Tettes Vizsoly János Vmegye Eskütje; — a Ttes földes uraságok u. m. Ttes Hajós Sámuel Ttes Tolna Vgye fő fiskálisa, Assessora és ezen Tisztelt Megyének Coadjutor Curatora — Ttes Magyarai Péter és Ttes Magyarai Samuel urak, több Tktes Várgyék tábla Birái, 'ezeknek jelenlétekben minden rendbeli külföldi Mesteremberek által a fejjobb nevezett két lakosoknak házaik megbecsültettek. E meglévén Klein Fülöpnek által adódott a Német Oskola ház s ezen kívül a Német Ekla fizetett Klein Fülöpnek 80 forintokat váltó czédulában. Veil Ádámnak pedig ugyanazon régi oskola fele fundusán építtetek a Ref. Magyar és Német Eklák: a földes uraságoknak segítségével uj házat, megtoldván annak udvarát az oskola szomszédságában lakó Christ Ádámnak fundusával, mely fundus, mivel Tktes Magyarai Péter

Úr fundusán volt, a Tetts Familia más fundust mutatott ki. — Christ Ádámnak pedig Tetes. Magyar Péter ur új fundust adott a' kis Szöllőhegy alatt, és a maga költségén néki házat és Istállót építtetett.

Végbe menvén az épületek 'gbecsülése a' Tractus Elöljáróinak és a Földes Urakk közmegegyezésekből megkérdeztetett Ttes Hajos Sámuel Fő Fiscalis és a faluba a légiértelmesebb és legéltessőbb Földes ur, — hogy az építendő Oskolának Fő Inspectorságát vállalja magára, aki ezt felvállalván, vigyázása alatt az oskola 1812^{ikbe} fel is építtetett.

Ezen épület Fundamentomának legelső Tégláit tulajdon kezeinket tették le, Tetes. Hajos Sámuel Feő Fiscalis Ur, Ttes Magyar Sámuel Ur és 6 esztendő's József fia — Ref. Predikator Tiszt Sebestyén János. 1812-be Sz. Iván havának 4-dikén, s' ugyan azon esztendőben Szent András Hónak 28 án annyira elkészült, hogy mind a Tanítók szobáikba béköltözhetnek, mind a Tanulók a' Classisokba tanulhattak és ez megis lett Szent András Havában, a midőn elkezdték a tanítást Székelyből a tanítványokkal által jött Profes. Mányoky József és Corrector Vécsey László urak és tanítottak 1813 Pünkösdi havának 4 dikéig a mely napon és a következőn Examenokat tartottak, — Vécsey László Corrector elmenvén helyébe hozatott Sopronybol, Wimmer Theofilus Augustus. Ősszel u. m. Szeptember 28 án 1813 ismét volt Exament. Érezvén pedig (amelyet elébb kellett vala említeni) K. Somogyi Tractus az erőtlenségét, segítségül hívta a' Tolnai és F. Baranyai K. Tractusokat, ezek reá állván és kiküldvén magok közül T. T. Csekey János Bölcskei Predikator és a Tolnai V. Tractus Proseniorát s Kölesdi

Predikátorát T. Ötvös János urakat, — hasonlóképen a F. Baranyai Tractus igen érdemes Seniorát T. T. Tóth Ferencz N. Harsányi Predikátor urat (aki a Terminuson u. m. 1812 Október 28 án ide is érkezett) ezen Oskola előmeneteléről és a segedelem Kutfejekről beszélgettek, s' ugyanekkor a Tetes. Patronatus a' megígért Inscriptio-nalis levelet a K. Somogyi Tractus Esperestjének T. T. Csitvay András urnak kezébe által adta, oly móddal, hogy ezen leveleknek mássai a más két V. Tractusoknak is megküldessenek, — s ezen egyesült V. Tractusok közül egyik egyik ígért a' Cassájából Esztendőnként 60 — hatvan ftokat váltókba, — mely adakozások el is kezdettek 1813 ba Sz. György napján.

Szükséges segedelmekkel ápolgatták még kezdetébe a' Gyönki Centralis Oskolát némely Uraságok is, u. m. — Tekintetes Nemes és Vitézlő Hajós Sámuel ur s ennek élete párja Tekintetes Nemes Kállai Mária Asszony, — Tekintetes Nemes és Vitézlő Magyarai Kossa Péter Ur és ennek élete párja Tekintetes Nemes Nádasdi Sárközy Ágnes Asszony, — Tekintetes Ns. Nzetes és Vitézlő Magyarai Kossa Sámuel Ur, mint ezen időben kedves élete Párjától Néhai Boldog emlékezetű Tekintetes Ns. Kenessey Anna Asszonytól megfosztatott özvegy, — Tekintetes Ns. Nzetes és Vitézlő Nádasdi Sárközy István Ur élete párjával Tekintetes és Ns. Cserházi Csermel Eszter Asszonnyal; — Tekintetes Ns. Csapó Zsófia Nagy Asszony, Néhai Tettes Ns. Nztes és Vitézlő Csury Csury József urnak ekkor életben levő kegyes Özvegyc; Tetts Ns. Sári Julianna Nagy Asszony, Néhai Tettes N. Ntes és Vitézlő Idősb Magyarai Kossa Péter Urnak életben maradt özvegye. — Végezetre Tettes Nemes Papi Visolyi

János Ur, élete párjával Tettes Ns. Nádasdi Sárközy Erzsébet Asszonnyal.

Doriai Hajós Sámuel sz: 1756 Julius 23, megholt 1840 martz. 3-án.

III.

Az iskola létbe jöttéről, külső, és belső elrendezéséről említettek után, illő lesz az abban, — nevelés szellemi és anyagi érdemében fáradozott Egyének, neveit a méltányos utókor emlékébe ajánlani.

Tettes Mányoki József úr, jelenleg hites ügyvéd és Tettes Tolnamegye egyik tábla birája, ezen iskola Prometheussa, — tanítói hivatalát viselte 1806 tól — 1813 ig. — Mellette mint segéd oktató Vécsey László Ur. Fördös Dávid Ur, a pápai főiskola, és Wimmer Ágoston Ur a sopronyi ev. főiskola: nevendékei 1813 tól 1817 ig. Lengyel Mihál Ur (Pápáról 1818 tól 1819 ig. Fábían István — segéd oktató, Mészáros N. Urral 1820 tól 1824 ig. Kis Antal Ur (Pápáról) és segéd oktató Glöckner Jakab Ur (Debreczenből) 1825 tól 1826 ig. Ángyán József Ur (Pápáról) 1826 tól 1828 ig. Pap Sámuel, Kelemen Gergely (Debreczenből) 1829 től 1830 ig. Debreczeni Sándor (Pápáról) és seg. okt. Botka Gábor utána Varga Károly és Hőke József urak 1831 től 1836 ig. Vámos Dániel Ur (Pápáról) seg. okt. Kis József, Horváth Gábor, Pető Dániel urak 1837 től 1840 ig. Gerenday József ur (Pápáról) és segéd oktató Török József ur 1841 től 1844 ig. Fábían István oktató ur alatt az iskola népessége annyira szaporodott, hogy egy részének a nemzeti iskola terében kellett helyet foglalnia a segítségül megkért nemzeti iskola ta-

nitó Botsor Pál úr tanítása alatt (declinisták és coniugisták) Gerenday József ur oktatói pályája kezdetével — néhai (örökemlékü) Hajós Sámuel ur végrendeletileg az iskola pénzbeli erejét 40 ezer váltó forinttal nevelve, — jobbittatott meg az oktatói fizetés, az első oktatóé 400-ról 800-ra, a segéd oktatóé 300-ról 600-ra emeltetve. Az iskola tőkéjének most említett tetemes nevelkedését az iskolai igazgatóság a nevelés korszerűbb irányára az iskola érdemének nevelésére fordítani óhajtván — elhatározá, egy harmadik oktatói szék felállítását, mely egyszersmint a zenészet és a rajz tanításával lenne össze csatolandó. Ez érdemben ajánlkozott és el is fogadtatott Sebestyén János ur — mint oktató és a zene s rajz tanítója. Ugyan akkor rendeltetett, hogy a helybeli orvos ötven vforint *v/f.* évenkinti fizetés mellett, légyen egyszersmint az iskolai ifjuság rendes orvosa is.

A harmadik oktatói szék felállítása minthogy ennek következtében az iskola növendékei három osztályban tanítandók, ugyszinte a zene és rajz iskola tekintetében, az iskola belső terének nagyobbítását tevé szükséges óhajtássá; de minthogy ez, az iskola jelen körülményei közt nem egyéb, — mint édes óhajtság maradhatott Tts. Magyar Kossa Sámuel ur egy az iskolához közel fekvő házat engedé által haszonvételül 75 azaz hetvenöt ezüst frt. haszonbérért, míg az iskola pénzerejéhez újabb források járulván — felvirágzásához képest nagyobb szerü épületet alkothat.

És ezen édes óhajtság megtestesülésének reménye — mint koránlott hajnal — lép meg az iskola barátait, midőn a tolnai, Szélső Somogyi s Baranyai két két rokon esperességekben az unio (iskolai) eszméje, mintegy kor-

lehelte acol hárfa hangzott volt. Ditső hangok! Kár hogy rezgéstek, mint egy párisi fátó divat czikk piper élete, rövid volt!!

A belső somogyi és Tolna baranyai h. h. v. esperestségek az iskola ügyeit rendező gyűlésekből testvérileg szólitották fel, a rokon tolnai somogyi baranyai ág. h. v. esperestséget, Lőrintzi diák iskolájoknak, a Gyönki gymnasiummal leendő egyesítésére — melyhez az indítvány a rokon résztől kedvesen fogadtatott, és később itt helyben tartott iskolai vegyes Gyűlés által is általánosan s részletesen tárgyalatva, pártoltattva mindkét részről kinevezett küldöttség tervet készített, annak a már bekövetkezendő iskolai év kezdetére, (1844/5) anyagi, tanítási, kormányzási tekintetében létet alapítandó. De midőn az ügy barát e szerencsés kezdetnek lángolva örülve a rokonrészről párt mutatkozott — minden kiszámított reményeket kijátszottak. És e párt győzött. Ők csak Uniot, — mint rokon rokonnal — játszottak. S ez csak legkedvezőbb elnevezése lehet az ügy kezelésének, — hanem játszottak, hanem mint férfiak vetették el az ügyet ekkor megbukása a szűkkeblőség, bizodalmatlanság, önérdeklesés és gyarlóság vegyületéből oly képet állít előnkbe — melytől, mint minden, — formálitással kivégzett szent ügy hóhérjától — jobb érzésű emberiség szánakodva fordul el.

IV.

Gerenday József ur tanítói pályájáról lelépvn, helyébe 1844. évben Losonczy László ur választatott.

Békási Antal ur 1848-ik év Juliusba tanítói hivataláról lemondva Szent. Erzsébeti lelkészé lett s helyébe Ra-

kottyai Lajos ur választatott. Losonczy László ur öt évi hivatalkodása után Kecskemétre hivatván tanítónak, helyét a T. Igazgatóság Kis Gábor urral tölté be 1849-dik év Octob.

Kis Gábor ur eltávoztával 1851 októberben Filó Lajos ur kecskeméti káplán hivatott meg Professorul, ugyanekkor iskolánknak is a magas kormányi tanterv szerinti átalakítása szükségeltetvén, az eddig fennállott három oktatói szék egy negyedikkel szaporítottatott, oly módon, hogy a 4 professorok egyenjogositatván, mindegyiknek fizetése 4—400 pftra. határozatott.

A felállított 4-ik professori szék Pajzán Dávid urral töltetett be.

Megjegyzendő, hogy a nevezett 1850 októberrel megnyílt iskolai évben már szaktanítás hozatott be iskolánkba.

A következő 1852, 1853-ik iskolai évben pedig a magas kormányi tanterv minél inkább megközelítési tekintetéből eddig elé hat osztályokból állott iskolánk 4 osztályból állóvá alakítottatott, hogy így mint algymnasium a nyilvánosságot annál hamarabb megnyerhesse.

1854 év szeptember havában Filó Lajos Kecskemétre távozván helyét Tóth Józsa köröshegyi káplánnal töltötte be az esperesség, ki is október elsején Nt. Nagy Zsigmond ur jelenlétében elfoglalta a tanári széket.

V.

Az iskolai történet folyamára nézve s annak bajai elintézése tekintetében következőkre kell visszatérni. 1846-ik évi július hó 31-én a gyönki helybeli gymnasium ügyei felett az illetők gyűlést tartván ennek alkalmával Tiszt. Nagy Zsigmond helybeli ref. lelkész Ur az építtetni ter-

vezett gyönki gymnasiumi épület segedelmezésére szétküldött aláírási ivenk közül a harmadik, 28-ik, 45-ik, 54-ik, 67-ik szám alatti összesen 225 frt. 53 kr, váltóban magukban foglaló ivenket, mely összegből 150 váltó frt. gyönki lakos Múth Imrének felügyelő ur rendeléséből kamatra ki is adatott — felmutatta azon kéréssel, hogy mivel ő magános dolgain kívül egyéb közügyek vitelével is eléggé terhelve van, ezen állapot felüli gondoskodással és kezeléssel más egyén bizassék meg; mely előterjesztés méltányoltatván, a szóban forgó ügynek vezetésére a befolyandó pénzeknek kamatoztatására s ezekről időnként az iskolai szék előtti számadásra Tettes. Magyar József Táblabíró Ur megkéretni határozatott, kinek a szükséges átadásokat maga az itt számadó ur megtenni fogja; egyszersmint ezen tárggyal kapcsolatban elrendeltetett, hogy a még kintlevő aláírási ivenknek folyó évi Leopoldi pesti vásárig leendő beküldésére az illetők szokott módon felszólittandók lévén a még fennlévő tiszta aláírási ivenk egy a jelennél bővebb iv elvárásával csak a még kinnlévő aláírási ivenknek beküldése után fognak széllyel küldetni.

De ezen intézkedés mi eredményt szült, tán későbbben tudhatni meg.

Az 1855 ik év szeptember végén két tanár távozott, Pajzán N. Körösre tanárnak, Rakottyai Lajos Lápafőre lelkésznek, így két tánárról kellett gondoskodni. Minthogy azonban a helyben lakó somogyi főesperes ur ugyanekkor máshova hivatott lelkésznek, Magyar Kossa Sámuel ur a világi gondnoki jogból indulva ki a tanári helyek betöltéséről kezdett gondoskodni; de ugy. hogy az eddigi 4 rendes tanár helyett csak két rendes, és egy segéd tanár alkalmaztassék a helybeli káplán Poór Károly személyé-

ben. E szándokát létesítendő a sor szerinti igazgató Sebestyén János tanártól a didactralis cassát és beiratási pénzeket elvenni és a leendő segédtanár helybeli káplánnak átadni rendelte levélben. Amit Sebestyén már öt éves gyakorlatra és az Entwurfra hivatkozva tenni vonakodván — október 7 én Magyar Kossa Sámuel gondnok ur által az iskolai év megkezdése után hivatalából letétetett; azonban Sebestyén tanár helyéről nem távozott okul adván, hogy őt testület választotta; csak is testület nem egyes személy mozdíthatja el. Ez idő alatt K. Somogyi egyház vidék Nt. Kállai Lajos Kőröhegyi lelkész főesperessé megválasztotta kit is Magyar Kossa Sámuel ur az iskolai zavar elintézésére Gyönkre meghívott. — Főesperes ur megjelenvén Okt. 21-én iskolai székert tartott T. Parragh János N. Szokolyi lelkesz T. Mányoky József tanács bíró és T. Tóth József tanár urak hozzájárultával, mely iskolai szék határozta: hogy Ts Magyar Kossa Sámuel urnak nincs joga a tanárt hivatalából elmozdítani.

Ez iskolai széken továbbá fölolvastatott Tóth és Sebestyén tanárok folyamodása, melyben Scherer Konrád mérnök ur tanárrá kineveztetését kéri. Scherer Konrád kineveztetése megtörtént a 4-ik tanár beállítására a kellő lépések megtétettek; sőt a jövő évre őt tanárral kilátásba helyeztetett az iskola nyilvánosságának megnyerhetése. Október 26-án Dömény József ur megérkezvén, hivatalába beállíttatott.

Ezek folytán Superentendensi meghatalmazott Nt. Ötvös Sándor úr, az iskolai szék határozatát, ideiglenesen, míg a consistorium véglegesen határozand, helybenhagyta. Azonban Magyar Kossa Sámuel úr folyamodására a cs. k. megyei hatóság rendőri osztályának 8810/pol. számu

rendelése által az iskolai szék határozata érvényen kívül helyeztetett és Sebestyén tanár deczember 14-én ideiglenesen felfüggesztetett, egyuttal kimondatott : ha a gymnasium nem szervezi magát, bezáratik.

Ennek következtében főtiszt. Superintendens úr 1856. év jan. 12-ére egy küldöttséget nevezett ki, a melynek legkimagaslóbb alakja Török Pál pesti esperes volt, küldetési célja pedig, hogy biráskodjék Sebestyén tanár ügye fölött és szervezze a gymnasiumot. Ezen küldöttség által Ts. Hoflacher Antal főbíró mint cs. kir. biztos jelenlétében tartott gyűlés eredménye az lett, hogy határozatilag kimondatott, miszerint Magyar Kóssa Sámuel úrnak nincs joga kitenni hivatalából Sebestyén tanárt. Az iskola szervezésére nézve a tabula rasa mondatván ki először is az iskola alaptőkéinek összeírásához fogott a bizottság, mely eljárás után kiderült, hogy a gymnasium évenként 2513 pf. 30 kr, pengőről rendelkezik, ide nem számítva a Szelle alapítványnak — 900 pf. kamatját ; a Német tábornoki alapítványnak — 500 pf. kamatját ; mint a melyek pör alatt vannak ; úgyszinte a Magyar Péter alapítványt — 500 pf., melynek holléte nem tudatik. — Több különös történt a jelen jövedelem kimutatásánál, ilyen az aláírási pénzekből begyűlt 600 pfrt. bejelentése, mely tiz év óta most említettett először ; Ugyancsak ez történt a Magyar Kossa Sámuel-féle 600 frttal is, melyről az alapító levél négy évvel ezelőtt kelt, s csak most jő először számadásba. Legfőbb áldásra méltó tette a január 12-iki szervező gyűlésnek az, hogy a gymnasium alkotmányát megalapította, mely szerint az igazgatótanácsban a külső somogyi egyházvidék két, a tolnai egyházvidék két s a helybeli közbirtokosság két tag által lesz képviselve. Elnöke

leend a K.-somogyi egyh. vidékének főesperese, mint a kinek kerületében fekszik a gymnasium, e tanács elé lesznek február végén a számadások is benyújtandók.

A tanárok letszámát illetőleg az okt. 21 iki 1855-ben tartott iskolai székkal egy értelemben, a négy tanár Sebestyén János, Scheerr Konrád, Dömény József Tóth Józsa urak a folyó évre működésben hagytak, de a jövő évben életbe lépő új szervezet szerint felállítandó 5 tanári szék csőd útján lesz betöltendő s a nyilvánossági jog megnyeréseért a magas kormányhoz folyamodás intéztetik.

VI.

Az 1856. év szept. havában nem öt, hanem csak négy tanári állomás töltetett be csőd útján 500 pfrt évi fizetéssel. A megválasztott tanárok *Bartos Ignác*, *Csukáss Béni*, *Dömény József*, *Szabó József* — voltak. Azonban *Dömény Józsefet* a főfelügyelő Tettes Magyar Kossa Sámuel úrnak, ki őt semmikép sem látta örömet a megválasztottak között, bár a többség szavazatát birta — az egyházmegyei képviselők erélytelensége mellett hivatalától csakugyan sikerült elűtnie.

Bartoss Ignác ezelőtt kegyesrendi szerzetes, majd ref. hitre térvén, mint nevelő Péczelen — választatott meg.

Csukáss Béni az 1856-ik évben végezve be a kecskeméti főiskolában theologiai pályáját, hazájából, Izsákról, mint theologiae candidatus hivatott meg. S ugyanez év október első napjában Pesten censurálván, mint megvizsgált pap lépett hivatalába.

Szabó József theologiai pályáját Pápán 1853-ban végezvén, azóta pátkai akademikus rektor volt.

Öt helyett három rendes tanár kezdte meg az 1856—57. tanévben működését, még novemberben látva a tanári testület, hogy negyedik se választatik *Dömény* helyébe, a lelkész dr. Heiszler Józsefet szolítá föl pótolni ideiglenesen a r. tanár helyét, ki különben is, mint vallás-tanár működött.

Oly amabilis confusió uralkodott a mondott tanév kezdetével, hogy az új tanároknak még a gymnasium épületét is úgy kellett magánemberektől megtudakolni, senki őket hivatalukba be nem vezette, senki kötelességeik és jogaikra még csak nem is figyelmeztette, — azok tették, a mit jónak gondoltak. Egyszer csakugyan ráakadván a hivatalos könyvekre, onnan próbálták kibéccézni, kik iránt minő kötelességeik s minő jogaik vannak s mije van az iskolának stb. stb. stb.

Negyedik rendes tanárt nem kapott az intézet az év tavaszi szigorlatokig, ekkor is a helyettes superintendens ft. *Báthory Gábor* úr, látva, miként az iskolát igazgató testület, elnöke a helyb. főfelügyelő által össze nem hívatik, nevezte ki ideiglenesen *Osváth Józsefet*.

Osváth József theologiai pályáját 1853-ban végezte Debreczenben, onnan Vörösmartra ment akademikus rektornak s kötelezett három esztendejét 1856-ban befejezván, ez időtől hazájában Bölcskén, mint theologiai candidatus tartózkodott.

Igy folytak iskolánk ügyei. Egyéb oldalról is fenyegette azonban veszély az ingadozó intézetet, mely csakhamar zivatarrá nőtt teje fölött. Bartoss Ignác t. i. oly forma fogalommal volt a ref. hitszabadságról, hogy nálunk mindenki saját morállal is birhat, — áttérte után csak-

hamar elkezdett ágyast tartani, — pedig a tulságos józan élet, s tanári szakavatottság se voltak erős oldalai.

Érezve, hogy ezek miatt patronusra lesz szüksége, de különben is a szerzetes nevelés által beleplántált kiirthatlan hajlandósággal birván a derékhajtás- és kézcsókolásra, a főfelügyelő Tettes Magyarai úr oltalmába ajánlotta magát.

Igy történt, hogy tanártársaitól szenvedett többszöri interpellatio után midőn egy tanári értekezlet alkalmával a nyári vizsgálatok, s a következő tanévre helyébe lépendő egy másik igazgató tanár következőse — határoztatnék meg: az értekezletet oda hagyva egyenesen az felügyelő úrhoz futott irgalomért esdve.

Következménye pedig ezen expeditiónak lőn, miszerint ez ezután pár napra bekövetkezett k. somogyi egyh. megyei gyűlésről megfordulta után a Tettes főfelügyelő egyszersmind somogyi egyh. megyei gondnok ur, Bartos Ignác igazgató tanár kíséretében hement a gymnasiumhoz, s ott az együtt volt 3 tanárnak élőszóval következőket adta tudtúl: A következő évre s mindenkorra ig. tanár marad Bartos I., mint ilyen kap 500 frtot, a többiek csak 400-at, a kinek nem tetszik elmehet. — Azután az examen *azért se* akkor lesz, mikorra a tanárok határozták, hanem mikorra ő fogja határozni . . . — *Mert ő úgy akarja.*

Elég határozott, s a tanári öntudatot eléggé sértő rendelkezés arra, hogy a tanárok — sikertelen okadatolás után — ép oly rövid és határozottan — ellene mondjanak az önkényes rendelkezésnek.

Mind két fél megtette, mit tenni lehetett, hogy rendelkezése érvényben maradjon. A három tanár az illető esperességek elnökeihez a sérelmet megírta, orvoslást kért,

s Bartoss irányában fölmondta a collegátust, — az examenre nézve pedig ragaszkodott általa — a jog terén belől — meghatározott időhöz.

Az ellenfél tevékenysége nem érte be ezzel. A hivatalos pecséttel tudósította az espereseket t. Magyarai úr a vizsgálat előtt egy héttel annak napját egygyel későbbre tette a tanárok által határozottnál, a tanárok vizsgálatának meggátlására minden eszközt felhasznált, utoljára császári csendőröket hivatott. A szurony se fogott. — A vizsgálatokra Tolna részéről senki sem jelent meg. Somogy részéről itt voltak: Gángol János kiliti és Parragh János n.-szokolyi lelkészek, ezekkel a felügyelő úr a következő szeptember hóban tartandott super. gyűlésre készített folyamodványt iratott alá, melyben *Csukás, Oszváth* és *Szabó* tanároknak, mint kik az egyház törvényes többsége alól emanczipálni akarják magokat az által, hogy a császári kormány kezére játszanak stb. hivatalokból elmozdittatásukat kéri.

A sup. gyűlés *jegyzőkönyve* ez ügy megvizsgálására *Tettes Magyarai Kossa Sámuel* (egyszersmind felperes) *úr elnökle*te alatt egy bizottmányt nevezett ki, tagjai voltak a kerület részéről: Ensel Sándor, Dobos János, Kiss Lajos urak; Somogyot képviselték: Gángol János és Parragh János lelkész urak, Tolnát senki.

A bizottmány kimondotta a tanárok ártatlanságát, Bartoss helyébe (ki ekkora megint szerencsésen pápistává lett) mást ajánlott, *Csukást* ez évre kinevezte — ideiglenesen — igazgatóul s az eltávozott Bartos helyébe ezután — a bizottmány ajánlatára — meghívta a főfelügyelő úr *400 frt évi fizetéssel ideiglenesen tanárnak Menyei Jánost*. Menyei János ezelőtt szerzetes, 1857-ben a ref. hitre tér-

vén át, megválasztatásáig Nyáregyházán, mint nevelő tartózkodott. A tanári kar első ülésében kimondott békülési hajlandóságával — a törvény korlátain belül — rendszerben folytak az intézet ügyei, mindenki megmaradt saját körében. Csak a somogyi tactusnak azon erőlködése okozott bizonyos mérvű kedvetlenséget, mely szerint a szeptemberi kerületi gyűlés határozata ellenére, hogy t. i. az 500 frt fizetés nem csorbítható, folyvást 400 frttal akarta kifizetni a tanárokat. Csakhamar azonban *Szabó József* tanár, lelkeszi állásra kilátással — február hó elején beadta lemondását (1858) s mártzius elején, mint igazi segédlelkész, apja mellé távozott.

A február hó végén egybegyűlt választó-testület Szabó helyébe megválasztotta Kálmán Ferenczet.

Kálmán Ferencz theológiai pályáját Kecskeméten 1849-ben végezve, még azon évben megadta az első vagy, ugynevezett kápláni cenzurát — ezután mint solti, Szalkszentmártoni, ráczkevei káplán szolgált.

Majd némi kellemetlenségek miatt odahagyta a dunamelléki kerületet, a dunántuliba ment át, a hol, mint szilasi segédlelkész állotta ki ezen kerület papi vizsgálatait. Ugyancsak innen választatott el tanárnak.

A nevezett testület gyűlése végeztével Tettes Magyarai úr, *mint elnök* előszóval Csukáss igazgatónak tudtára adta, az igazgatótestület azon határozatát, mely megerősíti az előző évben tartott szokolyi gyűlés azon végzését, miszerint a tanárok 400 pfrttal, az igazgató 500 pfrt évi díjjal fizettetnek. Az igazgató óvást tett e határozat ellen, s a tanárok csakugyan egyenlően 500 frt fizetésben részesültek. Meg kell jegyezni mellékesen, miszerint Tekintetes Magyarai úr Csukáss igazgatóságát soha inyére valónak

nem találván, az igazgatósági jelvények közül neki a pecsétet mindeddig nem adta át s csak júniusban — midőn látta, hogy ő e pecséttel ép oly kevéssé igazgató, mint a mennyire az e nélkül Csukáss — küldötte meg azt a nevezetthez.

Igy folyt le az 1857—58 tanév. A nyári vizsgálaton most meg csak Tolna volt képviselve — cenzorai — név szerint Kálmán Dániel kölesdi s Pap Antal szegzárdi lelkészek által.

Azzal fejezte be a tanári kar a tanévet, hogy a szeptemberi kerületi gyűlés elé beadandó egy memorandumot készített, melyben egyrészről őszintén elmondja az intézet bajainak alapokát, másrészről az orvoslásra nézve saját véleményét terjeszti elő, s általában gyökeres gyógyítást kér.

Még az is nevezetessé tette e tanévet, hogy június havában legelőször látott iskolánk cs. k. iskola felügyelőt, N. Szilágyi Ferencz úr személyében, kinek megjelenése s tanárokkal tartott értekezlete nem keveset tett arra, hogy iskolánk helyzete még kényesebb legyen.

Nem maradhat végre említés nélkül Magyarri úrnak azon törekvése, mely szerint minden áron vágyai, hajlandóságaihoz alkalmazkodó igazgatóra akarván szert teni — midőn erre alkalmas embernek Menyei János tanárt megismerte a hivatal kor szerinti következés ellenére azt Csukáss előtt kinevezte s az által a tanári kart az igazgatóság ünnepélyes átadására aug. 1-én másnapra meghívta.

Teljesen átérezve e megint önkényesedő lépés következéseit Csukáss, a helyett, hogy az igazgatóságot ekkor átadta volna, másnap maga is távozott Gyönről. —

Azonban miután Pesten és Tolnában ezen ügy érdemében megfordultában, azon szomorú meggyőződésre jutott, hogy a törvényes rend mellett harczoltában magára hagyatik — számadásait s az igazgatósági jelvényeket 1858. aug. 21-én *Menyei János* kezébe átadta.

Talán a későbbi időben, midőn már a tanári testületnek, ez időszerinti küzdelmei elvesztik az alapokat s még a gyönki gymnasium is rendbe jövend: értelmetlenné lesz az itt rajzolt küzdelem egyrészről a tanári testület másrészről a felügyelő között.

Bizonyos mértékben félszegségnek tűnhetik föl a tanárok részéről ez azon igazgatói hivatal fölött tartott czivódás, mely csak terhet, kényelmetlenséget, de se hatalmat, se hasznot nem nyújt. — De e sorok később koru olvasójának eszébe kell venni, hogy e kor átmeneti idő honunk tanintézeteinek történetében: s hogy e magokban véve csekélységek alatt — elvek — egymás ellen élethalálra törő elvek küzdöttek. A gymnasialis tanár oly alárendelt személynek tekintetett, a legközelebbi évekig, kinek csak kötelessége van felsőbbsege irányában, de joga nincs, — vagy legalább szerencsésnek érezheti magát, ha mint kérelmező meghallgattatik ott, hol követelni volna joga. — A gymnasium tanítói, a még tisztán tanügyi kérdések elintézésébe sem folyhattak be, hanem oly ügyek is, melynek a dolog természeté szerint leginkább őket illették — náluk nélkül intéztettek el. Ehez járul még Gyönkön igen sok különleges helyi baj, — mely a visszaélések oly rendszerévé nőtte ki magát, hogy a tanár valóban alig volt egyéb, mint a helybeli patronus földes úrnak bókollással robotoló jobbágya.

VII.

A most említett szomorú viszonyok (események) uralkodtak, kisebb-nagyobb actiók és reactiók kíséretében egészen az 1863—64-dik iskolai évig, Magyar K. Sámuel felügyelő úr hatalmát éreztetni akarván, többször járt el önkényüleg p. u. Csukáss tanárnak gazdatisztje által izente meg, hogy hivatalából el van bocsátva (már t. i. Magyar Kossa Sámuel úr által.) A tractusok azonban megunták a huzavonát s a felügyelő tettét törvénytelennek nyilvánították, mindazáltal ők sem igen iparkodtak a tanári kar tekintélyének emelésén. Sőt annak, a hol lehetett, különösen Somogy, ellene dolgozott. Így magyarázható ki az, hogy Somogy egy pár vezéremberének befolyása következtében a tanári fizetést 500 frtról 400 frtra szállította le, mi ellen a tanárok a kerülethez folyamodva, kieszközltek nemcsak azt, hogy az iskola, a p. k. gyámpénzeknek a kerületre leendő beszolgáltatása s nem közvetlen Gyönkre küldése által, a két egyházmegyének néha nagyon is súlyos anyagi gondja alul kiszabaduljon s a kerület pénztárából kapván most már közvetlenül ez eddigi trectuális segélyt 525 frtnyi összegben, hanem azt is, hogy vissza vonatván a patens és Entwurf, az iskolának a kerület gondjai alákerülése által, a gyönki gymnasium is *kerületi középiskolának* ismertetett el s a kerületi tanbizottság közvetlen felügyelete alá helyeztetett.

Mind e mellett Magyar K. Sámuel úr nem akart képzelt felügyelői jogairól lemondani, 1860 deczemberében a nemzeti zászló kitűzése miatt keményen összetűzött a tanári karral, mely összetűzés azonban neki babérokat nem szerzett 1861-ben bejelentetett a kerületi gyűlésen,

hogy Magyarai K. Sámuel úr a gymnásiumnak egy új épületet emeltetett, mit a gyűlés hálás köszönettel vett tudomásul. Ezen épület azonban csak hosszas huzalkodás után jutott a gymnásium birtokába. Magyarai úr ugyanis kevesebből akarván az épületet kiállítani a magyar egyház tagjainak azon ajánlatot tette, hogy rozzant népiskolájuk helyett *az ő fundusukra* emeltet egy népiskolát, s adja hozzá az anyagot, a terembe a székeket, a gyülekezet teljesítse a közmunkát. Midőn az épület a közönséges földszintes épületnél magasabbra emeltetve, emeletesnek lenni ígérkezett, a magyarok gondolkozóba estek s kérdést intéztek az építető földesúrhoz a dolog mibenléte felől. A földes úr megnyugtatta ugyan őket szóval, de midőn az épület készen volt, kinyilatkoztatta, miszerint az épület *nem népiskola*, hanem *gymnasium*.

A magyarok azonban követelték az épületet: 1. mert az ő fundusukon, 2. az ő közmunkájukkal lett felépítve, s hogy intra dominum legyenek, tanítójukat a még el nem készült épületbe be is szállították. Az ügy nagyon elmérgesedett, az orvoslására küldött bizottság azonban szerencsére, úgy oldotta meg a peres kérdést, hogy a magyar egyháznak fundusáért cserébe odaadatik a régi gymnásiumi fundus épülettel együtt, és mivel a magyar egyház fundusa valamicskével nagyobb, feladásul odaadatik az egyháznak a professornak adományozott $\frac{2}{8}$ -ad költelek, a teljesített közmunkáért pedig 300 frt.

Igy a gymnásium új épület birtokába jutott ajándékból; de ezen ajándékban is több volt a jóakarát, mint a haszon, az épület szerencsétlen építési modora, gyarló beszállítása miatt. A nagylelkűséget elvitatni az építető földesúrtól nem lehet, csak az az óriási kár, hogy azt a 20,000

frtot, mibe az építés állítólag került, máskép nem fektette a gymnasiumi épületbe. A beköltözés a tanáriszék jegyzőkönyve szerint az 1860—61-ik évben történt.

A következő iskolai évben elhatározá a fentartó testületi választmány az iskolának 6 osztályra emelését s már a következő 1862—63-ik iskolai évre 5 dik osztálynak felállítását, mi tetleg életbe is léptetett; de a tanerő hiánya miatt e korábbi kísérlet feleslegesnek bizonyult. Ugyancsak az 1862—63-ik iskolai év elején távozott el *Csukás B.* Gyönről Szentesre s helyette Wargha János segédlelkész választatott meg. Ugyanazon iskolai évben szereztetett be egy ásvány-gyűjtemény s némely phisikai szerek is.

Wargha János Nagykőrösön született — atyja Wargha János körösi tanár, iskolai pályája s életének folyamáról e sorok írója csak annyit tud, hogy egy évig működött Gyönkön.

Az 1862—63-ik iskolai év vége új változást hozott a gymnasiumra. Kálmán Ferencz tanár ugyanis Némédire történt eltávozása folytán tanári hivataláról lemondván, helyébe *Bocsor Lajos* pátkai akademikus rektor hivatt meg rendes tanárnak, a július hóban tartott fenntartó testületi ülés határozata következtében. Ugyanezen gyűlés tett az evang. atyafiakkal, a szt. lőrinczi és gyönki iskolát egyesítő kísérletet, mi azonban sikerre nem vezetett.

Bocsor Lajos Tengődön, Tolnamegyében 1840-ben született. Iskolai pályáját Pápán, Kecskeméten, Pesten futotta meg, honnan ezen év őszén Pátkára ment akademikus rektornak, 1863. május havában letette a kápláni vizsgálatot, a papi vizsgát 1864-ben már mint gyönki tanár állotta ki.

Az 1863—64-ik iskolai év ismét zavarral kezdődött meg. E zavarok oka *Wargha János* tanárnak, kartársaival

összeegyezni nem tudása volt. *Wargha* t. i. azt állította, hogy neki a múlt iskolai év végén, ez évre az *első* osztály tanítása volt oda ígérve s *ő erre is készült*, *ő* tehát *ezt* követeli.

A régebbi két tanár azonban a megkezdett *haladó osztályrendszer* életbelépését tartván szem előtt, azt állította, hogy az első osztály tanítása *Ozsváth* tanárt illeti, mint olyant, a kinek osztálya a múlt iskolai év végével eltávozott. *Wargha* követelésének eleget tenni nem tudván, a tanárok többsége, az ügy a főinspector elébe került, ki *Warghának* fogta pártját s a tanároknak ki is adta a parancsolatot az osztályok felosztására nézve, a tanárok azonban elébbeni megállapodásuk mellett szándékolt megmaradásukat a főinspector előtt is kijelentvén, *Wargha János* az iskolai év megnyitása hajnalán bucsu nélkül hagyta el Gyönköt. Az iskolai év azért megnyílt három tanárral, negyedik tanáruł október vége felé az alinspector Mátyoki Tamás helybeli lelkész a főinspector megbízásából Garzó Gyula tanító-káplánt, ki előző évben losonczi káplán volt, hivta meg Pestről, a meghívásnak, a fenntartó testület által leendő jóváhagyása és megerősítése reményében.

Garzó Gyula 1839-ben Kecskeméten született. Iskoláit Kecskeméten, Nagy-Kőrösön, Sopronban, Pesten végezte, a kápláni vizsgát 1863-ban a dunántúli egyházkerületben, a papi vizsgát pedig 1864-ben Pesten tette le.

A 4-ik tanszék betöltése után zavartalanul folyt a tanítás és pedig oly látható sikerrel, hogy az egyházmegyéknek a tavaszi közvizsgákon megjelent küldöttei, az eredményyel teljes megelégedésüket nyilvánították a tanulók előhaladása fölött; sőt a tolnai egyházmegye megelégedésének — közgyűlésén — jegyzőkönyvi kifejezést is adott.

Az 1863—64-ik iskolai év több tekintetből nevezetes a gymnasium életében. Nevezetessé teszi először azon szomorú körülmény, hogy ennek folyamában (1864. márnzius 23.) halt meg az intézet buzgó pártfogója, védője : tekintetes Vizsolyi János úr, ki a Hajós alapítványt — daczára annak, hogy az, néha az iskolai kiadásokat, a tanári fizetések egy részét s egyéb járandóságokat egy-maga fedezte, miután a tractusoktól alig jött évenként néha valami ; daczára annak, hogy e pénztárnak igen gyakran rendkívüli kiadásai is voltak, minők például az 1863-ik évi kincstári adóexekuczió s többféle melléképítkezés, mégis fenttisztelet kezelő úr, a 16.000 pfrnyi tőkéből 1864-ben 21.000 osztr. é. frtot tudott tőkeképen kimutatni, mi magában oly érdem, hogy más jótékonyaságról nem is emlékezve, a gyönki gymnasium történetében maradandó emléket biztosít. Ugyan a boldogult pártfogó a gymnásiumban tanuló tolnai egyházmegyei tanulóknak számára kamatra ösztöndíjtőkéül 200 o. é. frtot hagyományozott. E szomorító határozáson kívül nevezetes még az 1863—64-ik iskolai év, másodszer azért, hogy ekkor kezdetett meg a teljes mivoltában a *haladó osztály rendszer*, melynek folyama alatt egész 1869—70-ik tanévig az intézet szép virágzásnak s elismerésnek örvendett, 3-szor ez évben szűnt meg Mányoky Tamás lelkésznek lemondása folytán az úgynevezett alinspector hivatalt, mely a helybeli lelkésznek az iskola belügyeibe való, sokszor avatatlan beavatkozása következtében — nagy zavaroknak előidézője volt, 4-szer felállított a kerület által már 1861 óta sürgetett, de a gymnásium fenntartó testületének némelyik tagjától annyira ellenzett *iskolai szék*, melyben először ismertetik el Gyönkön, hogy a tanárok

az iskola ügyében jogosan beleszóló és szavazó tagok, a mely elismerés által, az eddig, különösen a főinspektor, de a somogyi egyházmegye némely megbizottjai által is sürgetett szolgálai függése a tanároknak teljesen megszüntetve lett. Szervezve lett tehát az iskolai szék, tagjai lettek annak a tanárok is, jegyzője az igazgató tanár; de megkellett alkudni a tanári karnak a helybeli körülményekkel, melyek azt parancsolták, hogy *minden* fentartó testületi tag egyszersmind az iskolai széknék is tagja legyen. 5-ször Miután Mányoky Tamás lelkész a pénztárnokságról is lemondott, kimondta a fenntartó testületi ülés, hogy ezután külön iskolai pénztárnokot választani szükségesnek nem látja, hanem a gymnasiumi pénztárt kezelje a *tanári kar ellenőrzése és felelőssége* mellett az igazgató tanár.

Ez időtől kezdve, oly időszak következett a gymnasium életében, mely, mint a jó családi élet külső eseményekben szegény; de annyival áldásosabban működik a családtagok javára. A külső kicsinyeskedésig ment kellemtelenkedés, a tanároknak még egyéni dolgába való beavatkozás megszűnván, a 4 tanár a lehető legjobb békeségben, egyetértésben, mégis nemesen versenyezve folytatta hivatalát. Kivánta is ezt a haladó osztályrendszerrel velejáró felelősség, mi itt az intézetnek csak hasznára vált. Elősegítette az a körülmény, hogy az 1866-ban elhalt Magyar Kossa Sámuel úr helyére a felvilágosult lelkű s magas műveltségű *Vizsolyi Gusztáv* választatott főinspectorrá, ki míg egyrésről megkivánta a tanároktól a lelkiismeretes kötelességteljesítést, a példás magaviseletet; másrésről szerette mindig tiszteletben tartani mindenkinék jogait, azokba illetéktelenül bele nem avatkozott s minden ügyet saját illetékes foruma által intéztetett el.

Szükségesnek látom e kis kitérés után előbb említett Magyar Kossa Sámuel úrról megemlékezni. Az ő élete és befolyása meglehetősen erős volt a gyönki gymnasium ügyeire nézve. A 30-as évek kezdetétől fogva belefolyt ő az iskolaügyekbe, boldogult Hajós Sámuel úr után pedig ő vette kezébe azok vezetését. A 40-es évek nem adtak neki elegendő időt, hogy az intézet belügyeivel tüzetesebben foglalkozzék; de az 50-es években korlátlan úrnak és főrendezőnek érezte, tartotta s mutatta magát, ki a tanárokkal, iskolával tetszése szerint gondolt rendelkezni. És csakugyan ő egyidőben tetszése szerint iktatott be tanárokat az intézetbe s a két egyházmegye az iskolára hagyandó gazdag alapítvány reményében behunyt szemmel nézte igen sokszor törvénytelen tetteit, sőt egy időben (a tabula rasa kimondásakor) kedvéért az egész tanári kart, minden alapos ok nélkül elbocsátotta.

A befolyás lassankint azonban csökkent. Az 50-es évek vége felé már az egyházmegyék elnökei a tanárokkal egyesülve kezdtek a hatalmaskodónak ellenállni s önkényeskedése ellenében a tanári állást megszilárdítani. Magyar K. Sámuel úr észrevette a változott helyzetet s iparkodott magának legalább a k.-somogyi egyházmegye megbizottjainak támogatását biztosítani, mi egyideig sikerült is. Az 1864-ben felállított iskolai szék azonban teljesen korlátok közé szorította hatalmát. Ezen idő óta csupán a kerület által körülírt hatáskörben ügyelt fel az iskola ügyeire egész haláláig, mi 1866. nov. 28-án érte utol 86 éves korában. Az egykorúak által Magyar K. Sámuel a gymnasium legfőbb jótevőjének tartatott, az a kérdés, helyes-e ezen vélemény s a gymnásiumnak volt-e abból előnye, hogy megengedték neki legalább egy év-

tizedig a gymnasiumnál, bibliailag szólva, elevenek és holtak fölött korlátlanul rendelkezni? E kérdésre a gymnasium iránt tanúsított jótékonyága adhatja meg legszembeötlőbben a feleletet. És ha tekintjük azt, hogy ő a harminczas évek eleje óta számtalan szegény fiút — kik ma tekintélyes állásokat foglalnak el — házában nyújtott élelmezése által — úgyszólván a porból emelt fel, az alsóbb osztályoknak pénznélküli, vagy legalább igen csekély költséggel történt elvégzése által, oda képesített, hogy azok saját iparkodások mellett jeles emberei lettek e házában, ha tekintjük azt, hogy ő több alapítvány tétele által az iskola tőkét mintegy 2000 frttal növelte; ha tekintetbe vesszük a gymnasiumnak ajándékozott új épületet, azt kell mondanunk, hogy a gymnasium neki igen sokat köszönhet.

Az iskolának főlegb vázolt kedvezőbb időszakában megjavultak, rendbe jöttek az intézet pénzügyei is. Mig az idegen, — különösen a helybeli *pénztárnokok* idejében folytonos zavarokkal kellett az iskolai pénztárnak küzdeni s volt oly időszak, midőn a tanárok 5—5 frtonként is szívesen felvették fizetésüket, csak hogy megkaphatták. Nem egyszer történt meg, hogy az iskolai év végével egynek-egynek 80—120 frt követelése is volt az iskolai pénztáron, mely hátralék azután a következő év elején a befolyt jövedelem egy jórészét megemésztette, — addig a tanárok kezelése alatt pár év után, úgy rendbe jött a pénztár, hogy nemcsak deficit nem lett, de 1867-ben elhatározottat az iskolai értesítő kiadása, az 1868—69. tanévtől kezdve a tanárok évenként a pénztár állásához mért fizetés-pótlékot kaptak; sőt megengedettett az is, hogy ennek utána egy tanár az 1867-ben felállított tanári

gyámegylet képviseleti ülésére az iskola költségén utaz-
zék el, — 1871-ben pedig a tanári fizetést fel lehetett
emelni 600 frtra.

A tanári kar a jelzett idő alatt a tanítási, pénztári
ügyek rendezhetése mellett az iskola tekintélyének emelé-
séről és megszilárdításáról sem feledkezhetett meg. Szo-
kásban volt ugyanis a gyönki iskoláról a régibb években,
még a 60-as évek elején is, a tractuális gyűlésekre bizo-
nyos jelentéseket beadni. Ezt tették is a tractusoknak
megbízott küldöttei, de néha oly felületesen s nem ritkán
elferdítve, hogy a jelentés a valóságnak távolról sem fe-
lelt meg. E viszásságnak végét szakítandó, a tanári kar
1858-ban azt kívánta a külső somogyi tract. gyűléstől,
hogy a gyűlésekre, a gymnasiumokról jelentést teendő, az
igazgató tanár is meghivassék. Ez megtörtént, de nem
adatott neki a közügyekben szavazási jog, holott köteles-
ség, a tanítók megvizsgáltatásánál bízott rá. Erre a
tanári kar kijelentette, hogy másként a tanítók megvizs-
gálásában részt venni nem fog, ha csak a gymnasiumnak
is meg nem adatik a trac. gyűlésen a képviseleti — kö-
vetkezőképen a szavazási jog is, mi 1864-ben teljesítte-
tett is. E jogot arra használta fel a tanári kar, hogy a
gymnasium pénzügyeinek minél inkább rendbejövése tekin-
tetéből a külső somogyi egyházmegye kezelése alatt levő
gymnasiumi tőkék a közpénztártól elkülönítve kezeltesse-
nek s azoknak évi kamatából egy bizonyos összeg a gym-
nasium pénztárába évenként beszolgáltatassék. E mellett
közreműködött arra is, hogy a kerület által átadni ren-
delt s a kerületi pénztárnak hibás számadása, vagy a ke-
rületi pénztár csekélyebb jövedelmei folytán több ízben
visszatartott 525 frtnyi segély a tolnai és külső somogyi

egyházmegyékben gyűlt iskolai p. ker. gyámpénztárból újra közvetlenül adassék át a gymnasium pénztárába s az illető esperes az összegről a gyönki gymnasium pénztárának nyugtájával számoljon be. E dologban is célját érte a tanári kar az 1870-ik évi kerületi gyűlés jegyzőkönyvének 64-ik lapján 4-ik szám alatt hozott határozat által.

Ily körülmények között multak el a 60-as évek, melyeknek két utolsója bekövetkezendő változásokat jelzett az iskolára nézve. Az első az volt, hogy 1868-ban a kerület közgyűlési határozat által mondatta ki, miszerint Gyönkön a haladó osztályrendszer megszüntetése mellett a mérsékelt szakrendszer lépjen életbe. A fenntartó testület pártolta a haladó osztályrendszert s kérte a kerületet annak a tanári karnak jelen alakjában való megmaradásáig, meghagyására. A változás azonban már 1869. december havában beállott, a midőn Menyei János m. kir. tanfelügyelővé lett kinevezése folytán egy tanszék megüresedett Menyei János 1870. január elején távozott Gyönkről s osztályát (IV.) felsőbb jóváhagyás mellett a három tanár szakszerint vezette Menyeinek $\frac{3}{4}$ évi tanári fizetéseért, a tanári szék betöltése 1870. évi július havára hagyatván, a mikor számos pályázó közül, most már a *menntiség*tan és *természetiek* tanszékére *Varga István* p.-bogarédi helyettes lelkész választatott meg tanárrá.

Varga István — Bodajkon, Fehérmegyében 1837-ben született. Iskolai pályáját Pápán 1861-ben végezte, hol egy évig segédtanárként működött. A tatai egyházmegyében Kocson töltött három évi akadémikus rectorátusa után a mezőföldi egyházmegyében több helyen segédlelkészkedett.

A most említett tanárválasztással ki lett mondva egyúttal a haladó osztályrendszer megszűnése is s elég tétetett a kerület kívánalmának a *szakrendszer* behozása által.

A szakrendszer behozatalakor *Ozsvát* tanár kapta a latin nyelvet mind a 4 osztályban, — *Bocsor* tanár a választant az I—IV., a történetet a III—IV., a földrajzot a II—IV. osztályban, — *Garzó* tanár a magyar- és német nyelvet mind a 4 osztályban, — *Wargha* tanár pedig mennyiségtant és természetieket mind a 4 osztályban. Ez évben történt először az, hogy a tanári karnak képviselője az igazgató tanár a fenntartó testületi bizottmányban szavazat jogot nyert, valamint az is, hogy a most említett testület engedelmével Bocsor Lajos tanári hivatalának megtartása mellett a magyar reform. egyház rendes lelkészévé is megválasztatott.

Az 1871-ik év új változások éve lett. *Garzó* Gyula a Békésgyomai egyház egyik lelkészi hivatalára történt megválasztása miatt hivataláról májusban lemondott, helyébe azon év júliusában *Kálmán* Dezső kölesdi segédlelkész választatott tanárrá, — *Ozsváth* József pedig ugyanazon év augusztus havában Kecskemétre hivatott meg s ennek helye *Kiss* József szilas-balhási akademikus rectorral töltetett be.

Kálmán Dezső született Kölesden 1846. évben. Iskolai pályáját Gyönkön, Kecskeméten, Pesten végezte, 1869-ben Kölesden segédlelkészkedett.

Kiss József Keresztesen, Fehérmegyében született 1843-ban, iskolai pályáját 1868-ban Pápán végezte be és innét ment Szilasbalhásra rectornak.

Az újonnan összeállított tanári kar, csak két iskolai évben működött együtt, s ezek közül az elsőben t. i.

1871—72-ben felállíttatott az iskola udvarán a testgyakorló. 1873-ban *Kálmán* Dezső kölesdi lelkészszé lett megválasztatása folytán egy tanári szék ismét megüresedett, a melyre 7 pályázó közül *Széky* Elemér papjelöltet választották meg egyhangúlag.

Széky Elemér 1850-ben Pápán, Veszprémmegyében született és iskoláit Pápán, Pesten végezte.

Ugyanezen tanárválasztás alkalmával hosszas vita folyt egy állandó pénztárnok választása fölött, mi ezúttal még elmaradt ugyan; de a vita folyamában a jelenvoltak meggyőződtek arról, hogy a gymnasiumban nem működő lelkészt újra beleavatkozni engedni az iskola ügyeibe épen olyan veszedelmes lenne, mint a milyen volt az iskola békességére a korábbi lelkészeknek az iskola ügyeibe való gyakori beavatkozása.

Az 1872—73. és 1873—74. évek közti szünetben *Kiss* József tanár is lemondott hivataláról, helyébe pedig *Pap* Gusztáv pápai volt senior hivatott meg ideiglenesen.

Pap Gusztáv született 1849-ben Turban, Somogy-megyében. Iskoláit Gyöngyösön kezdte, Pápán végezte 1872, 1872—73-ik iskolai évben főiskolai seniorság mellett segédtanári hivatalt is viselt.

Az új változás változásokat idézett elő az iskola körében is. Igazgató-tanárnak az 50-es évek óta első ízben a második évre is ugyanazon egyén hagyatott meg, mint az eltávozott *Kiss* József helyettese, a tiszta szakrendszert pedig legalább az első osztályban az osztályrendszer felé közeledés váltotta fel olyanformán, hogy *Széky* Elemér, ki a magyar- és németnyelv tanszékére választatott meg, átvette a németnyelvet II—IV. és a latinnyelvet a III—IV.

osztályban. *Pap* Gusztáv pedig a magyar nyelvet az I—IV. és latin nyelvet I—II. osztályban.

Az 1873—74. év végén *Pap* Gusztáv az iskolának célba vett rendezéséig tanárnak megmarasztatott, de oly feltétel mellett, hogy ha ez alkalommal az iskolai hatóság 4 rendes tanárt többé nem fizethetne, ő kárpótlásra, végkielégítésre igényt nem tarthat.

A 70-es évek elején a gymnasium egy lényeges joghoz jutott s ez a kerületi tanbizottság ülésén történt képviseltetése. Mióta a gymnasium a kerület iskolája lett, a tanári karnak az iskola állapotáról a tractuális gyűlések mellett, az évi jelentéseket s anyakönyveket a ker. tanbizottság elnökéhez, a püspök urhoz is be kellene küldenie. Az évi jelentésekre nem lévén kerületileg megállapított formula, többször megtörtént, hogy azokból egy vagy más kimaradt, vagy pedig a helyi körülmények kívántak, a vidéki iskoláknál a kerület által kiadott tanterven némi változtatást. Ez okok bármelyike arra indította a ker. tanbizottságot, hogy azon iskolát, melynek részéről a hiány vagy eltérés felől felvilágosítás nem történt, jegyzőkönyvileg megrója. Így a többek között iskolánk is részesült ily csekélységek miatt megrovásban, a mit pedig pár felvilágosító szóval el lehetett volna kerülni. Ezen vizsgálat helyzet indította arra a fenntartó testületi bizottmányt, hogy felhívja a külső somogyi egyházmegyét, hogy az ideig, míg az ügy rendezve leend, működjék oda, miszerint a kerületre egyházmegyei képviselőül a gyönki magyar egyház lelkésze — ki egyúttal a gymnasiumnak is rendes tanára — küldessék. A kisegítő eszközre azonban nem sokáig volt szükség, mert a kerület már 1873. kimondotta, miszerint a tanbizottság-

ban a gyönki gymnasium igazgató-tanárának helye és szavazati joga van.

Ugyanez év júliusban a fentartó testület Bocsor Lajos 10 éves tanárságát méltányolni akarván, 50 frtot szavazott meg a nevezett tanárnak a bécsi közkiállítás megtekintetésére.

Az 1874. júliusában tartott fentartó testületi ülés a pénztárnokságot állandóvá tette s arra, mint anyagi biztosítékot felmutatni tudót Bocsor Lajost választotta meg. Oka e változásnak az volt, hogy az előbbi igazgató-tanárok a tanári kar felelőssége és ellenőrzése mellett kezelték a gymnasiumi pénztárt. E felelősségnek ismert egyének között van értelme s alapja, miután azonban a tanárok változása, — az utóbbi években nagyon rohamosan beállott. oly egyének is választathattak tanárokká, kik mellett a régiebbek épen ismeretlen voltak miatt felelősséget egyáltalában nem vállalhattak. Ezt a meggyőződést a tanári kar régibb tagjai a fenntartó testület előtt kijelentvén, történt az állandó pénztárnok megválasztatása. Az igazgató tanárság azonban a kor szerint következő tanárra ruháztatott.

Az 1875—76. év végén *Pap* Gusztáv hivataláról lemondván, helyébe *Bányai* Lajos papjelölt választatott meg egy évre ideiglenesen.

Bányai Lajos Karczagon 1855-ben született, iskolai pályáját Debreczenben, Sárospatakon futotta meg, végezte 1876-ban.

Az 1878-ik év február havában betegsége miatt lemondott. Meghalt Karczagon 1882. év május 2-án.

Az 1877—78-ik iskolai év hátralevő részében *Bányai* Lajos helyébe *Szentes* János papjelölt alkalmaztatott ideig-

lenesen, a ki az 1878—79. iskolai évtől kezdve állandósítottatott.

Szentes János született 1852. évben Madocsán Tolna-megyében. A gymnasiumot végezte Gyöngön (I—IV.), Budapesten (V—VI.), Nagy-Kőrösön (VII—VIII), a theológiát Budapesten.

VIII.

Bocsor Lajos az 1878—79. iskolai év végén tanári állomásáról tengődi lelkészszé lett megválasztatása folytán lemondott, helyébe *Balla* Árpád dunavecsei segédlelkész, főtisztelendő *Török* Pál püspök úr ajánlatára pályázat mellőzésével hivatott meg.

Balla Árpád született Dunapatajon 1851. év deczember 9-én. A gymnasiumi tanfolyamot Gyöngön, Kecskeméten, Budapesten, a theológiát Nagy-Kőrösön és Budapesten végezte. 1873-ik évi szeptember hóban a szepsiszentgyörgyi gymnasiumhoz hivatott meg tanárnak, ott működött egy évig: ekkor a papi vizsgálatot kiállván, Szabadszálláson, mint tanító-káplán két évig, Duna-Vecsén mint segédlelkész három évig működött. 1879—80-ik isk. év elején gyöngyi tanár lett, de itteni állomásáról egy évi működése után lemondván, Budapestre *Török* Pál püspök úr mellé segédlelkésznek hivatott meg. 1882-ik évben sárbogárdi lelkészszé, 1884-ben szigetszentmiklósi lelkészszé választatott.

Balla Árpád lemondása után az idő rövidsége miatt és azért is, hogy a 4-ik tanári állomás az iskola rendezéséig nem állandósíttatik, pályázat nem hirdettetett, hanem a fentartó testület választmány megbízásából Vizsolyi

Gusztáv úr Török Pál püspök urat kérte fel, hogy alkalmas és rendelkezése alatt lévő egyént ajánljon, kit meghívni lehessen. Így püspök úr rendeletére Kiss Béla lelkész jelölt az 1880—81-ik iskolai évre sept. 7-én állomását elfoglalta. Egy év múlva a fentartó testületi választmány az iskola rendezéséig állomásán ideiglenesen, megerősítette.

Kiss Béla született Nagy-Körösön 1868. aug. 4-én. Az elemi és középiskolát szülőhelyén végezte, 1876-ban a budapesti theol. akadémiára ment. Gyönkön 1893—94-ik isk. év végéig tanárkodott, a mikor Kecskemétre az elemi iskolák egyik hitoktatójának s a gymnasium tornatanítójának hivatván meg, Gyönkről augusztus végén eltávozott. Gyönkön tanította a vallást az I—IV., a földrajzot az I—IV., a történelmet a III—IV. és a testgyakorlatot az I—IV. osztályban. Az 1891—92-ik isk. év végéig, mint sem oklevéllel, sem jogosítvánnyal nem bíró, helyettes tanár, — 1892. június 20-tól fogva vallástan és torna tanár czímen volt alkalmazva.

Az 1892—93-ik isk. év végén Széki Elemér 20 évi tanárkodása után lemondott, miután már elébb csokonyai lelkésznek választatott meg. Helyébe az általa tanított tantárgyak tanítására Marton Sándor okleveles lelkész s alapvizsgálatott tett tanárjelölt választatott meg nyilvános pályázat útján, ki állását 1893. szeptember 1-én foglalta el.

Marton Sándor született Lovasberényben (Fejérmegye) 1868. szeptember 3-án. Az elemi iskolát születés helyén, a gymnasiumot Nagy-Körösön végezte. 1887. őszén a budapesti ref. theol. akadémiára iratkozott be s a theol. tanulmányát végeztével 1892. őszén lelkészi oklevelet szerzett.

1891. szeptemberétől kezdve 4 fél éven át a budapesti egyetem bölcsészeti karán filológiai tanulmányokat tett. S a tanári alapvizsgálat letétele után választatott meg Gyönkre 1893. augusztus 7-én helyettes tanárnak. Gyönkön egy évig működött, mely után a debreczeni ref. főgymnasiumhoz ment helyettes tanárnak.

Az eltávozott Kiss Béla helyére 1894. augusztus 31-én tartott fentartótestületi ülésben Ádám József tanárjelölt választatott meg, tanári oklevele megszerzéséig helyettes tanári minőségben.

* * *

II. Feljegyzések.

I.

Polgár Mihály egyházkerületi főjegyző »**Almanak**«-aiból.

— 1836. —

*A' Dunamellyéki Superintendencia nevezetesebb
Oskoláiról.*

Valamint a' több Superintendenciákban, úgy a' Dunamellyékiben is igyekeztek azon a buzgó Hivek mindjárt a' Reformatió után, hogy Oskolákat állithassanak fel. Állítottak is minden Ekklé'siában legalább olyat, a' melyben a' Vallást, olvasást, és éneklést megtanúlhassák a' gyermekek. A' kisebb Ekklé'siákban a' Lelki Pásztorok viselték egyzersmind az Oskolatanítói hivatalt is. A' tehetőbb Ekklé'siák a' Rhetoricát, Poesist, és Logicát is taníttatták Oskoláikban, sőt némely helyeken a' fellyebb való tudományokat is: de mivel ezen Egyházi Kerület nem sokkal a' Reformatió után Török hatalom alá esvén a' tehetőbb Patrónusok 's földes urak innen elköltöztek, tsak ugyan nem álhattak itt fel — kivált húzamos időre — olyan anya Oskolák, mint az Ország más részeiben — mert a' mit Lampe a' Pesti anya Oskoláról (Collegiumról) ír — annak nem látszik semmi helyes fundamentoma.

Tólna Vármegyében azomban a' *Tólnai*, és Baranyában a' *Veresmarti* Oskolák elég nagy hirre kaptak és még a' 17-ik században is szépen virágoztak, úgy hogy az Ország más részeiből is mentek azokba tanulni, és sok tanulók

dotsőségeknek tartották, ha azzal ditsekedhettek, hogy ők Tólnát, Baranyát öszve járták.

A' Tólnai Oskola dajkája volt maga a' gazdag Tólna Városa, melly egészszen, és igen jókor bé vette a' reformált tudományt, 's a' leg híressbb embereket válogatta ki Oskolája Professorainak — millyenek voltak p. o. *Szegedi Kis István 1553. Dombi Péter 1560. körül* — kinek 22. Esztendei Professorsága alatt igen sokan mentek Tólnáról egyenesen külső Országi academiákra. *Baranyi Fábian 1573 körül. Tólnai Bálint 1575,* a' ki olly jól tudott 'Sidóul, hogy a' Zsidók el nem hihették, hogy nem az ő nemzetségekből való vólna. *Szárasi Ferentz 1586.* ki Debreczenbe vitetvén Predikátornak ott a' Heidelbergi Kátét magyarra fordította, és 1604-ben kiadta. *Herczegszöllősi Gáspár 1592.* ki idővel Superintendensé lett. *Siklósi Péter 1595.* tudós, és tréfás férfiú. — 1600tól fogva lejjebb szállott ez az Oskola a' sok ellenséges pusztítások miatt, és jóllehet még 1647ben is meglehetőes számmal vóltak benne a' Tanulók, de a' század vége felé a' reformált vallásnak a' városból lett ki irtatása miatt egészszen el enyészett. *Hogy ezen fogyatkozást valamennyire helyre hozhassák a' Tólnai és Külső Somogyi Egyházi Vidékek buzgó Elöljárói 1812ben Gyönkön Gymnasiumot fundáltak — mellynek első Professora ama vasbéketüréssel megáldott Mátyoki József vala, ki képes vólt a' Grammatistákat, Syntaxistákat és Humanistákat maga egyedül kívánt sikerrel tanítani. Ezt felváltotta Fördös Dávid, kit követett Lengyel Mihály — ezt ismét Fábian István, majd Kis Antal, Ángyán József, Kelemen Gergely, és mostani Professor Debreczeni Sándor.*

A' Veresmarti Oskolát a' Baranyai Ekklé'siákon kívül némelly Erdélyi uraságok nevezetesen a' Teleki, Gilányi, és

Bánfi méltóságos Familiák segítették. Mig benne *Nyirő István, Fogtői János, Marothi János, Laskai János, Mura-közi András, Kopátsi János* — Lampe szerint *praecipui nominis viri* — taníthattak, addig sok Tógás Deákokat számlált kebelében; de minekutánna Gyimóti István Profes-sor 1686ban a' Tatárok által el kergettetett, a' Törökök ki üzetetése után pedig más tudva lévő ok miatt az Oskola többé nem virágozhatott, a nállánál kissebb *Laskói, Kálmáncsehi, Decsi, N.-Harsányi* 's a' t. Oskolákkal együtt a' 17ik század vége felé régi ditsősségéből ez is alá szá-lani kéntelenítettett.

— 1842. —

Gyönki gymnasium :

Ez elsőbbee Nagy-Székelyben állittatott fel néh. esp. *Keck Dániel*, és *Csicsvai Vasas András* e. vidéki papi elől-járók' gondoskodása által 1806ban, különösen a' k. somogyi és tolnai tractusok' adakozásából; de 1811ben Gyönkre, mint alkalmasb helyre tétetett által, az ottani buzgó ref. földesurak' kegyes ajánlataik' következtében. Jelenleg két oktató alatt számlál 61 tanítványt. — Első oktató *Geren-dai József*, ki tanítja a' két humanitatis, és a 4k 's 3k nyelvészeti osztályt. — Második oktató *Török József*, ki tanítja a' 2k és 1ső nyelvészeti osztályt és az elemi iskolákat.

A' humanitatis osztályokban — a' minden iskolával közös vallastanon, szépirás, rajz, és éneklés' mesterségén kívül — taníttatnak: a' szónoklat, szónoki toll-gyakorlás, költészet; római régiségek, Schönnviesner szerint; honi történetek; földrajz; csillag és számtudomány (Nagy

Károly szerint); Ciceró', Virgil', Ovid', és Horác' fordítása; német 's görög nyelvtan.

A' 3k 's 4k nyelvészeti osztályban tanittatik: az egyház' története, latin szófűzés, körmondat (periodus), tollgyakorlat, földrajz, számtan, Cornelius és Phaedrus' fordítása, német 's magyar nyelvtan. — A' 2k és 1ső nyelvészeti osztályban tanittatik: magyarok' története; természettan; földrajz, Ferentzy szerint; számtan, Nagy Károly szerint; német és magyar nyelvtan. Az elemi iskolákban tanittatnak: a' sz. történetek, föld és állatrajz, számtan, német és magyar nyelvtan.

Fenntartja magát ezen gymnasium a' tolnai és külső somogyi e. vidékek' évenkénti adakozásukból; a' több e. kerületünkbeli tractusokban hirdetés útján bejönni szokott segedelem-pénzből; különösen a' helybeli földesurások' alapítványaiából — nevezetesen a' mostanában meghalt *Dorjai Hajós Sámuel* táblabíró ur' végrendeletiben hagyott 16,000 pengő forintnyi alapítványból, melly Tolna vm. felvigyázása alatt kezeltetik.

II.

Nádudvari Bónis Károly volt gyönki tanuló, jelenben nyugalomba lépett ev. ref főgymn. tanár följegyzései.

1846/7-ben professor volt Losonczy László a költő, ki 1849/50-dik évben Kecskemétre ment tanárnak, — lakott az iskola épületnek déli végében, volt 2 szobája, konyhája, élés kamarája s ebből feljárás a padlásra. Lakása mellett volt tanterme, a hova akkor az 5-ik és 6-ik osztályu növendékek jártak, kik együtt tanultak, egyik évben szónoklattant, a másik évben költészettant.

E mellett volt a corrector tanterme, a ki elé a grammatisták (2 dik osztály) novitius és vetevonus syntaxisták (3-dik és 4-dik osztály) jártak, Corrector volt ekkor Békássy Antal, közbeszédben hebegő ember, de az iskolában lassan tisztán beszélt, s meglehetett minden szavát érteni. Igen jól tanított. Ennek lakása tanterme mellett volt, s állott 1 szobából és konyhából.

Az épület legvégében volt a református német iskola. Ettől pár lépésnyire volt egy épület, hol most a takarékpénztár háza van, ebben lakott a rel. német tanító az öreg Király József. A mostani gymnasium helyén volt a református magyar iskola, ennek tanítója Balogh György, a mostani pap apja.

A közzel szemben a másik sor házában, hol később Bévárdy kasznár lakott, volt Sebestyén János lakása, ki a declinistákat és conjugistákat tanította, — s ide járt rajzolni tanulni az egész gymnasium növendéksége.

A nála beirt növendékek közül az a ki a declinációkat és conjugációkat egy év alatt megtanulta, átlépett a 2-ik (grammatista) osztályba, a többi ott maradt második évre is. Tanultak Vallástant, Latin nyelvet Bocsor J. latin grammatikája, német nyelvet Márton J. német grammatikája szerint, — tanultak valamit számolni is. Tanultak földrajzot is és állattant a 3ban.

Leckéjük volt 8—11 és 2—4 óráig naponként egy időben a 3dik és 4dik osztálylyal. Hétfőn, kedden, csütörtökön, pénteken újleckéket kellett tanulni, szerdán, szombaton délelőtt volt ismétlés (repetitio) délután szabad idő.

Ekkor lehetett provokálni, t. i. ha az osztályzat szerint hátrább ülő növendék felhivta valamelyik előtte ülőt, s jobban el volt készülve a leckére mint ez, akkor helyet cseréltek.

Tanultak szépirást is, és examenre írás lapjaik elejére fracturbetűket rajzolgattak, kiki olyat a milyet tudott.

Járta a signum s a ki játék vagy társalgás közben magyarul beszélt, azt megbüntették vagy azzal, hogy ebédre fent maradt, vagy azzal, hogy 20—25 latin vagy német szót kellett megtanulnia.

A jobb tanulókat correpetítorokká tette Békássy, s ezeknek kötelessége volt a hozzájuk beíratott correpeten-sektől a leckét naponként kikérdezni, s őket a fordításra el is készíteni. Rendszerint a correpetítorok feleltek a 4 lecke napon s a correpetensek a 2 repetítiós napon a fordításokból. A grammatikai és syntactikai szabályokból mindenki mindenkor.

1848/9-ben Békássy Antal helyére jött Rakottyai Lajos.

Az 1848-dik évben kérvényt adtak be a diákok, hogy ne kelljen diákul tanulni, de biz azt kutyába sem vették ; azután nemzetőrséget is alakítottak, és tanultak exercirozni, természetesen nem sok sikerrel, — nem volt aki jól tanítson a fapuskák kezelésére.

1849/50. iskolai év kezdetével Losonczy László helyére jött Kis Gábor, a későbbi pápai pap. Igen szorgalmas, jó tanár, ki alatt az iskola felvirágzott.

Alatta 1849/50. évben mint rhetor tanultak vallástant, voltaképen bibliát olvastak, melyet ő magyarázott, — s ez időtől fogva a lutheránusoknak velük együtt kellett a vallástant tanulni s csak az úrvacsorához készítette őket saját papjuk. Az előtt pedig közönséges vallás leckére is saját papjukhoz kellett járniok.

Tanultak továbbá magyar nyelvtant, és szónoklattant. Latin nyelvet, fordították Cicero Pro Quinto Ligaria Pro

Marco Marcelló és Ira Catilinae (quousque tandem) oratiók. Ezeket elemezni kellett grammatikailag syntaktikailag és szónokilag; tanultak görögromai régiségtant, Belák G. nyomán, — németnyelvtant Márton J. nyelvtanából, — földrajzot kéziratból, algebra elemeit, kéziratból, — egy kis görög nyelvtant Tatay A. grammatikájából, szépirást, rajzot; — és megkezdték a gymnastizálást. — Irtak chriákat; egy párt latinul is.

1850/1. évben tanultak vallástant, mint előbb, költésztant Tatay István szónoklati és költészeti remekek című munkája után; — egy kis rövid költészet történetét kéziratból. Irtak verseket, majd minden héten; tanulták Magyarország történetét Horváth Mihály szerint, latinból fordítottak Virgilius Horatius ódáiból, Ovidius »Tristium Liber«éből, Márton német grammatikájából a mondattant. Földrajzot, Algebrát, Geometria elemeit, kéziratból, Természettant Tarczy »Kis természettana«-ból, Mythológiát, kéziratból, rajzot, írást, gymnastikát. Görög conjugatiót a szenvedő igékig.

A rom. kath. fiúk Szakadátra jártak át vallástani lelkére és templomba is. — A zsidókat helybeli rabbi tanította.

Télen szánkázni a szakadáti mezőre jártak szerdán, szombaton, máskor otthon csinálták, csuszkálni a kertekre vagy a rétre a bika aklon alul.

Lapdáztak az iskola udvarán, a kertekben. Játékaik: golyózás, — Halasról hozták, — gombozás, lapdázás, (várba állás, falhoz állás) méta. Kijártak a Gerenyásra és Öreg erdőre madarat, tojást epret szedni. Könyvet Hőgyészen köttettek, hová úgy vitték át szerda vagy szombat délután, és hozták haza.

Büntetések: feddés, dorgálás, bezárás, pálcza rövid uton, nagy bűnnél mint egykor szökés, hivatalosan a tan-személyzet jelenlétében.

Zenét tanulhatott a ki akart Sebestyéntől, Királytól és Szutter német tanítótól.

Tanulni az öreg temetőre jártak.

Kis Gábor alatt a nyári félévben a leckét imával kezdték és végezték, s legelsőbbben is 2—2 fiú szavalt, minden nap másik.

A latin nyelvből igen sok stylust kellett fordítani.

III.

Menyei János volt gyönki gymn. tanár feljegyzései.

— 1868. —

*Motto: Celsa cadunt vitis, cresunt virtute tenella,
Lexa iacet turris pondere pressa suo.*

A már több mint félszázad óta Gyönkön Tolnamegyében fenálló, az előtt pedig a szomszéd Nagy-Székelyben hét évig létezett hely. hitv. gymnasium eredetét s életbe léptetését fiai taníttatásáról gondoskodó két jámbor atyának köszönheti.

Csicsvay András néhai ságvári lelkész s külső Somogy-egyházmegye főjegyzője 1805-ik évnek Martius havában fiát — németnyelv végett — N.-Székelybe vitte, hol az akkori német ajku lelkész és K.-Somogy egyházmegye al-esperesének bold. eml. Keck Dánielnek is tanulására már alkalmas két fia volt. A két gondos atya a felett több izben tanakodott: mi módon lehetne N.-Székelyben egy oly tanítót tartani, ki gyermekeiket a latin nyelvészetben és az akkor szükségelt gymnasiális tantárgyakban oktatná. A kölcsönös eszme csere csakhamar egy Nagy-Székelyben felállítandó oly központi iskolának tervezetét eredményezte,

melyet — német nyelv kedvéért — más szülők érdeke is felkarolhatna, és a K.-Somogy egyházmegye segéd kezét nyújtva létrejöttét előmozdithatná.

Elkészült a terv, s 1805-ik év augusztus 6-án Mocsoládon tartott egyházmegyei gyűlés elébe terjesztetett és Horváth Ádám egyházmegyei gondnok pártfogására és buzdítására az egyházmegye által el is fogadtatott a gyűlés azon határozatával, hogy a n.-székelyi magyar ajku tanítónak évi fizetése 170 frttal javíttassék, s ezen tanítói székre egy oly főiskolát végzett egyén hivatassék meg, ki a népiskola tanítása mellett az »egyházmegye központi iskoláját« is vezethesse, s abban a gymnasialis szokott tudományokat előadhassa.

Az egyházmegyei gyűlés némely tagjainak azon véleménye, hogy a szükségelt pénzalap hiánya miatt a terv kivitele épen ne sürgettéssék, a magasztos eszmét majdnem csirájában elfojtotta; de a véletlen, és az isteni gondviselés annak valóításán működött.

Laky István tiszta melléki egyházkerületben akadémiai tanítóságát bevégezvén, Ságváron lakó édes anyját meglátogatta. Megösmervén a szelid és jámbor fiatal embert Csicsvay András ságvári lelkész, miután látta, hogy a K.-Somogy egyházmegyei gyűlésnek fent említett határozata — a felállítandó központi iskola tervével együtt egyesek szükkeblüsüge által csak ugyan meghiusítottatott: sietett a kínálkozó alkalmat felhasználni, s megnyervén a még édes anyja körében időző fiatal embert, az 1805. október végével fija mellé magán tanítóul vette, s tanításban tapasztalt jártassága s jó készültsége következtében Keck Dániel alesperesnek ajánlotta azon szándékkal, hogy N.-Székelyben az ajánlott tanítónak szállást fogadván, közös

költséggel s díjazással ifjaikat általa tanitassák. — Keck Dániel a neki tett ajánlatot örömmel fogadta, s 1806 január elején Laky Istvánt N.-Székelybe átköltöztetvén, az áldott emlékü két atya három fiának taníttatását a gymnasialis tantárgyakban megkezdette azon biztos reményben, hogy a közönség és a k.-somogyi, úgy a szomszéd egyházmegyék is az e vidéken felállítandó központi iskolának, vagy is inkább gymnasiumnak szükségét belátván, a két apa gyenge vállaira nehezedett terhes, de magasztos vállalatot idővel felkarolja és pártolni fogja. — Édes reményöket és áldást hozandó törekvésöket csak hamar siker és még édesebb való jutalmazta. Már az 1806-ik év február 25-én Gyönkön tartott egyházmegyei gyűlés Csicsvay András és Keck Dániel urak magán iskoláját »egyházmegyei központi iskolának« — gymnasiumnak — nyilvánította, — Laky Istvánt pedig »központi oktatónak« — professornak — kinevezte, és hogy kellőbben legyen díjazva, a n.-székelyi magyar népiskola tanítójának conventióját és tisztét ráruházta azon kötelezettséggel, hogy a népiskolában tanítandó tárgyakon kívül még »latin nyelvet s a gymnasiumokban előadatni szokott más tudományokat is tanítson, a miért is külön fizetése leend.« — A fizetés azonban meg nem határozottatott. — Ugyan azon gyűlésben bizonyos »Szathmáry«-féle hagyaték az iskola fentartására rendeltetett, letétetvén ez által a központi iskola pénztárának alapja. 1806 július 24-én Ságváron tartott egyházmegyei gyűlésen a nevezett hagyaték az egyházmegyei pénztártól elkülönítettett, s kezelése külön vezetőnek rendeltetett. Ugyan e gyűlés a n.-székelyi magyar tanítónak — mint központi oktatónak — fizetését az iskolai alaphól évenként 50 frt, a tanulók szülői által pedig

negyedévenként fizetendő 1 frtal javította. És minthogy a központi iskola növendékei — német nyelv kedvéért — a német népiskolát is látogatták: ugyan ezen iskola tanítójának fáradságát évi 20 frttal az iskolai pénzalapból, a tanulók szülői által pedig évnegyedenként 30 krral jutalmazni határozta. De hogy ezen központi intézet mint a K.-Somogy egyházmegyének felkarolt gyermeke mindenben ápoló és nevelő anyjának intézkedéseitől függjön a fent tisztelt gyűlés n.-székelyi magyar ajku lelkész t. Nagy Györgyöt központi iskola felügyelőjének — »inspectornak« — rendelte azon meghagyással, hogy az intézetnek haladásáról bel- és kül állapotáról az egyházmegyéhez évnegyedenként kimerítő értesítést küldjön, Laky István központi oktatónak n.-berényi lelkészszé lett elválasztása következtében pedig, helyét a Pápáról meghívott »syntaxeos publicus praeceptor« Mányoki Józseffel töltötte be professori czimmel.

Elrendezvén e képen K.-Somogy egyházmegye lelkesen fölkarolt iskoláját, csak hamar azon örvendetes eredményről értesült, hogy a környékről összegyülekező s napról-napra meglepőleg növekedő tanulók számának egy professor, még a n.-székelyi német népiskolai tanítónak segítségével sem képes kellőleg megfelelni. Ennek következtében nehogy a virágzásnak indult iskola hiányt szenvedjen vagy hanyatlásnak induljon az egyházmegyének 1808. Köcsescén tartott gyűlésén egy segéd oktatóról — publicus praeceptor — vagy mint nevezték correctorról — kelle gondoskodni.

Az elkerülhetetlenül szükséges segédtanítónak díjaztatását az iskolai pénztárnak csekélysége lehetlenné tette ugyan e pillanathan: de a szükség és az ügy szentsége

támasztott egy nemes lelkű pártfogót Vécsey József egyházmegyei tanácsbíró és pénztárnokban, ki lelkesülve és buzdíttatva a mindinkább szaporodó növendékek száma által, hogy az egyház és hazának jó és hasznos jövőt ígérő intézet fenállhatásához ő is mint lelkész és hazafi hozzájárulhasson: 430 frtot adományozott az iskolának örökös alapul, az iskolai könyvtár kezdeményezéséül pedig 200 frtot tett le. E nemes tett az egyházmegyei gondnok néhai Horváth Ádámot is egy terv készítésére indította, melyet 1809. martius 7-én Kapolyban tartott gyűlésen az egyházmegyének bemutatott, s melyet ez örömmel fogadván, elhatározta: hogy a középponti iskola fentarthatásának biztosításához, s az e célra letett pénzalap gyarapításához az egyházmegyének minden egyházközsége kegyadományokkal járuljon s ezeknek beszédésével idősb Hőke József lelkész és egyházmegyei tanácsnokot bizta meg. Még ugyan azon év július 11-én Kilitiben tartott egyházmegyei gyűlés, az önkénytes adakozás útján begyűlendő kegyadományokat 19 p. m. buzában állapította meg.

Azonban míg a K.-Somogy egyházmegye iskolája fentarthatása mellett lángol és küzd; míg naponként fejlődő életét és virágzását magán és köz áldozatokkal ápolni törekszik: az alatt a csak nagy küzdelmek közt fejlődhető intézetet nagy veszély fenyegette a n.-székelyi magyar egyház, és a földesuraság rom. kath. gazdatiszti személyzete részéről az által, hogy a magyar egyház a már népiskolájával összeforrottnak látszott gymnasiumot a népiskola telkén — egyházmegyei és egyházkerületi intések daczára — megtűrni nem akarta: a gazdatisztek pedig felekezeti gyűlölettel és türelmetlenséggel viseltetvén szép reményű iskolánk iránt, életére törtek, s megsemmisítésére minden

eszközt megragadtak. E körülmények közt, hogy a már nélkülözhetlenné vált gymnasiumot, melyben már ekkor a tanulóknak nem megvetendő száma rhetorikát, költészetet, sőt logikát és geometriát is tanult, megóvja s a végenyészettől megmentse ; ismét Keck Dániel lelkész és esperes egy német polgár házánál bérelt számára helyiséget, s mind addig, míg gyermekei ez intézetben tanultak, gyámolítására évenként 50 frtot ajánlott. De a n. t. k.-somogyi egyházmegye sem mulasztott el semmit fentartása és szilárd megalapítása körül. Azért 1810-ben egy kis háztelket vett, melyre a professoroknak lakást és tantermeket építvén, már ugyan azon év november 14-én a bekövetkező iskolai évet három oktatóval és 66 növendékkel saját épületében nyithatta meg, tehetség és körülményekhez képest a központi iskola oktatóinak illendő díjazásáról is gondoskodván.

Bármily örvendetes gyümölcsét látta legyen is a n. t. egyházmegye kifáraszthatlan buzgóságának : nemes törekvése által elért örömét zavarni, s az intézet jövőjének szép reményét keseríteni nem szüntek meg az uradalmi gazdasztek még robot szolgálatra is kényszerítvén az iskolát és oktatóit. Legvégre is a folytonos nyomás és üldözések fokoztatása után, minthogy a földesurasághoz több ízben benyújtott folyamodványok se valának képesek a bajt nem megorvosolni, hanem csak enyhíteni is ; kényszerítve volt az egyházmegye iskolájával N.-Székelyből kivonulni, s a gyönki közbirtokos uraknál mint hű fiainál és hitsorsosainál keresett és talált oltalmat és menedéket.

A gyönki földesurak tárt karokkal fogadták a sokat üldözött iskolát, s örömmel szoríták vallás és közjóért lán-
goló kebleikhez, kijelelvén számára legnagyobb készséggel

egy a magyar népiskola szomszédságában fekvő háztelket. Ennek egy kisebb részét német népiskola helyiségének elszakították, a többi telket pedig $\frac{1}{4}$ telekfölddel — földesuri jogaiknál fogva — a gymnasiumnak örökre inscribáltak, s az inscriptionális okmányt az 1812. mart. 24. F.-Nyéken tartott egyházmegyei gyűlés asztalára letették. A hálával eltelt egyházmegye először is ezután a pártfogoló földesuraknak nyert patronátusi jogait, s az iskola közigazgatásának viszonyait rendezte el oly módra, hogy az intézetnek kormányzatát s minden ügyeinek rendezését a K.-Somogy egyházmegye az adományozó és pártfogoló gyönki földesurakkal megosztva közösen vezesse; mire nézve ugyan ezeknek kebeléből néhai dórjai Hajós Sámuel Tolnam. főügyészét, ki lankadatlan fáradozásai és páratlan áldozataiért a gyönki gymnasium második és új alapítójának méltán nevezhető, iskolai felügyelőnek megválasztotta a végett, hogy az intézet bel- és külügyi felett őrkdjék, a helyben előfordulandó bajokat a többi közbirtokos urakkal és a hely. hitv. lelkésszel, mint az egyházmegye képviselőjével elintézzé. Ez alkalommal ki-nevezte az egyházmegye az építési bizottmányt is a dicső emlékű Hajós Sámuel és Sebestyén János helybeli lelkész urak személyében.

Ennek folytán még ugyan azon év junius 24-én a gyönki gymnasium első talpkövét saját kezeikkel letették: t. t. dórjai Hajós Sámuel, magyari Kossa Sámuel és hat éves fiacskája József, és t. Sebestyén János lelkész urak, mely még ugyan azon év november 28-kára annyira el-készült, hogy e napon Mányoki József professor és Vécsei László corrector Nagy-Székelyből által hozott tanítványaikkal a rendes tanévet megkezdhatték. — Örök emlékű e

két férfinak kiválólag pedig Mátyóki József professornak valamint Nagy-Székelyben a zaklattatások és üldöztetések ellen erélyes és bátor küzdelme, úgy a Gyönkre áthozott gymnasiumban jó készsége s fáradhatlan működése, mely azt jó hirre és virágzásra emelte.

Az építésre, új iskola épületben lak- és tantermek be- rendezésére és felszerelésére, és a gymnasium átszállitására fordított nagy kiadások nem minden alap nélküli gondot szültek a t. somogyi egyházmegye lelkében a fellett, hogy a gyönki földesurak minden áldozatkészsége s nagylelkü pártfogása se lesz majd képes, a már úgy is igen nagy mértékben igénybe vett vallás és közjóért tett áldozatokat, és a folytonosan növekedő iskolai költségek által nagyon kiapasztott iskolai pénztárt végkimerülés, az egyházmegyei pénztárt a megerőltetéstől megmenteni; azért még 1812. év october 28-kára a — mikor tudnillik a Gyönkön újra felállított reform. gymnasiumban a tanév megnyitandó vala — K.-Somogy egyházmegye esperese n. t. Csicsvay András ur meghívta ez ünnepélyre a tolnai és felső-baranyai egyházmegyéket is, s ezeknek esperesait n. t. Csekey János bölcseki és Tóth Ferencz nagy-harsányi lelkész urakat, s az illető egyházmegyék Gyönkön megjelent képviselőit a gyönki gymnasium pártolására és segélyezésére felkérte. A fentisztelt esperesek egyházmegyéik nevében évi segélyezésül 24 p. frtot ajánlottak a gyönki gymnasiumnak, s ezen a vallás és közművelődésre felajánlott adományait 1813. év april 24-én a gymnasium pénztárába először befizették. Mig a n. t. k.-somogy- és tolnai egyházmegyék az évtől kezdve a mindenkorra ígért segélyt — nagyobb mérvben is, és sokszor nagy áldozatokkal — az e vidékre életszükséggel bíró gymnasiumnak

mai napig megküldik, az alatt a felső-baranyai egyházmegye — nem tudni mi okból és mely évtől kezdve — pártfogását és segédkezését attól megvonta, és már évtizedek óta egy fillérrel sem járul fentartásához. Az egész súlyos teher ismét tehát a k.-somogyi és tolnai egyházmegyék és a helybeli földesurak vállaira nehezedett, kiknek egyedüli atyai gondja, pártfogása és kormányzata alatt áll az intézet mind e mai napig.

1840-ik év martius 2-án meghalt; gymnasiumunknak páratlan Mecaenása dorjai Hajós Sámuel, ki valamint keletkezése, úgy főleg Gyönkre áttétele óta legbuzgóbban kegyelte intézetünket; és hogy jövőjét biztosítsa, halála előtt végrendeletileg számára 16,000 p. frtot hagyományozott, s e hagyomány kezelését a lelkesültség és gymnasiumunk eránt való jó indulatban ötet hiven követő, intézetünk nagy kárára 1864. tavaszán elhunyt, t. papi Vizsolyi János urra bízta. — E nagyszerű s hagyományozójának nemes lelkét igen is jellemző alapítvány intézetünket azon állapotba helyezte, hogy az — habár eddig két tanár vezetése alatt is jó hirt és közmegelegedést vivott ki magának — most már egy harmadik tanárt is illendő díjjal elláthatott. Még kedvezőbb helyzetbe hozta gymnasiumunkat a vallásosság, emberbaráti és haza iránti szeretet, a minden üdvös és nemesre való törekvés, és ritka tisztalelkűségéről ismert és mindenki által tisztelt és szeretett boldog emlékezetű t. papi Vizsolyi János ur, ki a Hajós Sámuel alapítványnak gondnoka lévén, azt lelkiismeretes és takarékos kezelése által 21 ezer egynehány száz frtra növesztette és gyarapította; és így — a legmélyebb hálalismeréssel legyen mondva — ő teremtetett és hagyott az intézetnek mintegy 4000 p. frtot.

Több nagylelkű pártfogója támadt még és van jelenleg gymnasiumunknak, kik szép összegekkel siettek azt az egyház és haza javára biztosítani! Néhai magyar Kossa Samuel 600, néhai Német cs. kir. tábornok ur 500, néhai Szelle Dániel lápafői lelkész ur 900, néhai Sebestyén Péter nádori titkár 200, Domonkos Amália k. a. az általa rendezett estély eredményét 500, Nagy Zsigmond bicskei lelkész és esperes ur 50 pengő frttal járultak az iskolai alaphoz.

1860 ik évben méltóságos magyar Kossa Sámuel ur — a régi, rozszant és nem elegendő helyiséget nyújtó földszinti épület helyett — adott a gymnasiumnak egy új emeletes nagy épületet; ugyan ő 1866-ban végrendeletileg ismét 500 frtot hagyományozott neki. Tekintetes dabasi Halász Gedeon ur -- atyjának dabasi Halász Lázárnak nevét örökíteni akarván fiui kegyeletből, s mint az intézet egykori tanítványa elismerésül — 3000 forint alapítványt tett le, a k.-somogy és tolnai egyházmegyék pedig a gymnasium pénztárába évi 525 forint befizetésére kötelezték magukat.

Gymnasiumunk pártfogóinak e nemes buzgalma már 1848-ban azt azon állapotba hozta, hogy a haladás és korszellem igényeihez képest még egy — negyedik — tanári széket is felállíthatott. Ugyan ez mentette meg és tartotta fenn az intézetet 1852-ben, a mikor az idegen kormány azt négy osztályu gymnásiumra szállította, és a mikor a patronatusnak, hegy eltöröltetésének elejét vegye 5 rendes tanárral legnagyobb áldozat és megerőtetéssel kellett ellátnia. 1860-ik évban szabadabban és önállóbban rendelkezhetvén a protestánsok egyházi és iskolai ügyeik felett, ezen gymnasium patronatusa is szívesen fogadta a f. t. egyházkerület azon — iskoláink anyagi körülményeit

kimélő — intézkedését, mely szerint a gymnasiumokat osztályaik számának megfelelő számú tanárok vezethetik; s ezen rendelet következtében, minthogy az iskola pénzviszonyai még eddig több tanárnak meg nem felelhetnek, ezeknek számát — meghagyván a gymnasiumot négy osztályunak — négyre szállította.

A Gyönki gymnasium történetének e rövid vázlata is elegendőleg szól a mellett, hogy ott hol a vallás buzgólkodik, a haza és emberbaráti szeretet működik, a minden jóra és nemesre való törekvés megküzd a körülményekkel, a siker és eredmény el nem maradhat; ott a kicsiny kezdeményezés is lendületet kap és nagyobbserűvé növekszik. A vallás és közjóért magasztos lelkesülés által »ex guttis flumina crescunt.« Es habár a gyönki négy osztályu gymnasium még eddig csak egészséges forrásból vidáman csergedező patak: mindazáltal az a Tolna-, Somogy- és Baranya vidék és egyházmegyék első szellemi szükségeinek elegendőleg megfelel.

Mennyire felel meg e rendeltetési céljának, tanusítja azon körülmény, hogy lelkes pártfogói folytonosan szaporodnak, a szülők napról-napra jobban felkarolják, a tanulók száma meglepőleg növekszik és a fentartó kormányzó testületnek úgy, mint a közönségnek részvételével és teljes elismerésével találkozhatnak és dicsekedhetik. — Életre valósága mellett szólanak azon számos köztisztelőben álló férfiak, kik ez intézetben nyervén első oktatásukat az egyháznak és hazának oly sok és jó szolgálatot tettek, és kiknek szerénysége egyedül oka, hogy mint a haza boldogításán működő férfiaknak országosan elismert és szeretve tisztelt neveik — e sorokban — meg nem említ-

hetők egyébként, minthogy most is ez intézetnek részint jótevői és pártfogói, részint arról, mint szellemi életüknek első dajkájáról hálás kegyelettel emlékeznek.

Szabadjon még is itt néhány haza vagy vidékszerte ismert és becsült férfiak neveit előhozni, kik a gyönki gymnasium szellemi életének fő tényezői voltak. Ezeknek sorában első helyet foglal Tolnamegyének hajdan híres és tudományos tiszti főügyésze s e gymnásiumnak Gyönkön első — már említett — tanára Mányoky József. Itt tanított Wimmer Ágoston felső-lövői evang. lelkész és a jó hirben álló felső-lövői gymnásium teremtője, ki 1848 után mint hontalan bujdosó végezte be életét; itt terjesztette a szelid tudományokat a szelidségről, költeményeiről s több irodalmi műveiről ismert és még öregségében is kedves kedélyü Fördös Dávid, nagy-dorogi lelkész és egyházkerületi tanácsbíró. Itt fáradozott az ifjuság nevelésében a szelid lelkü Debreczeni Sándor szőládi, Gerenday József bölcskei, Vámos Dániel esperes mórágyi, Kis Gábor elébb pápai theol. tanár utóbb losonczi, legujabb tatai, Filó Lajos most n.-kőrösi lelkészek. Itt nyert az ifjuság oktatást Losonczy László ismert költő és most n.-kőrösi tanártól és az egyház és tanítványai által becsült korán elhunyt Tóth József kecskeméti bölcsészeti tanártól és több más jeles férfiaktól, kiknek nevei az iskola évkönyveiben örökitettek és a fentartó testület és a közönség jó emlékezetében élnek.

Mindez érdekessé teszi a gyönki gymnasiumot; de érdekességét növeli az, hogy Duna és Dráva közt Fehér-, Tolna-, Somogy- és Baranya megyékben lakó számos reformátusnak nincs központi nagyobb intézete és ezen körülmény azt nem csak e vidékre, hanem a magyarhoni protestans világra is nélkülözhetetlenné teszi. Ajánlatára szolgál legvégre: Gyönknek kies fekvése, egészséges le-

vegője, igen jó vize, lak és élelmezés olcsósága, az intézetnek azon törekvése, hogy a szülők gyermekeiket könnyebben taníttathassák; — és a mi mostani állásunknál fogva szülőkre és gyermekeikre nem megvetendő nyereség az, hogy a tanuló, Gyöng német ajkú lakossága között a német nyelvet ha tökéletesen magáévá nem teheti is, ahhoz füle mégis hozzá szokik, abból sokat elsajátíthat és a német nyelv rendszeres megtanulásában könnyebben és sikeresebben haladhat, sőt a kinek hajlama van, kevés jó akaratval iskolai vezetés mellett, — mint több példa mutatja — azt teljesen megtanulhatja.

1867/8.

A kormányzó testületek.

A. *A fentartó testületi választmány.*

Tagjai:

Nsgos Vizsolyi Gusztáv ur Tolnamegye I. alispánja és N. t. Gángol János ur K..Somogy e. m. főesperese, elnökök. N. t. Vámos Dániel, Tolna e. m. esperese. N. t. Pap Antal e. k. ülnök és szegzárdi lelkész. N. t. Kálmán Dániel, kölesdi lelkész N. t. Laky Mihály K.-Somogy e. m. esperese. N. t. Dömény József, n.-berényi lelkész. Tek. Vizsolyi Jenő, tek. Halász Gedeon, tek. Halász Gyula, tek. Pap Lajos m. főügyész és a meghívott időszrinti igazgató tanár.

B. *Az iskolai szék.*

Tagja:

Ugyan azok, kik a fentartó testületi választmány tagjai és a tanári kar.

C. *Tanári szék.*

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

A tanári kar és működése.

A tanári kar a fentartó testület jóváhagyásával a nevelési és tanítási szempontból előnnyel bíró — haladó osztályt követi.

1. Bocsor Lajos egyházi, tanít IV. osztályban minden tantárgyat, hetenként 26 órán.

2. Garzó Gyula egyházi, tanít III. osztályban minden tantárgyat, hetenként 26 órán.

3. Mennyei J. ez évi igazg. világi, tanít II. osztályban minden tantárgyat, hetenként 26 órán.

4. Ozsváth József világi, tanít I. osztályban minden tantárgyat, hetenként 26 órán.

Nöthling Dániel és Grosch János zenetanítók.

Taneszközök.

a. Az iskolai könyvtár alapját 1808-ik évben Vécsey József K.-Somogy egyházmegyei ülnök és pénztárnok tette le 200 frttal. Növekedett ez után a könyvtár több lelkes hazafi és pártfogó adományaival; nevezetesen néhai Szelle Dániel lápafői lelkész iskolánknak végrendeletileg hagyott házi könyvtára által. 1860-ban mltsgos Nagy István hetszenélynök, mintegy 200 darabból álló kegyes ajándékához járultak még nsgos magyari Kossa Sámuel és Hollósy János urak; Jakab Sándor ref. tanító s több más nevelés és oktatás ügy barát. Ezeken kívül szerzett maga

Jegyzet: A fentartó — patronatust — képezik: a) nszs. papi Vizsolyi család és tek. dabasi Halász Gedeon ur, mint a helybeli ref. földes urak; b) a n. t. Külső Somogy; és c) a n. t. Tolna egyházmegyék, espereseik, egyházi és világi küldötteik által képviselve.

az intézet is számos könyvet és térképet, melyeknek beszerzésére az iskolaszék évenként 30—40 frtot utalványoz a gymnasium pénztárából.

b. Természettani szerek 1857/8-ik tanévben egy e célra rendezett tánczvizgalom jövedelméből szereztek be. Kiemelendő a beszerzettek közül a Vinter-féle villanygép és a távirógép.

c. Ásvány mintákat részint nsgos magyar Kossa Sámuel ur, részint más lelkes pártfogók adtak az intézetnek; legujabban magyar Kossa Sámuel ur után örökölt nagyszerű ásvány gyűjteményt egészen a gymnasiumnak ajándékozta. Fogadja az intézet legtisztább háláját!

d. Növény példányokat tanárai vezetése alatt gyűjtött és szárított maga az ifjuság mintegy 500 darabot.

Tápin-tézet.

A gyönki gymnasiumban régi időtől fogva igen óhajtott tápin-tézet 1858/9-ben jött létre. Ez intézetet különösen pártolta, míg élt, a sokszor említett magyar Kossa Sámuel ur, ki évenként 5—14 tanulóért fizette a tápin-tézetbe fizetni szokott 50 frt. dijt. Pártolja ez intézetet a fentartó testület; névszerint a Külső-Somogy egyházmegye tetemes pénzbeli segítséggel járul az intézet segélyezéséhez, mely a jobb tanulók között jutalmul kiosztatik, hogy szülőik kevesebbet fizessenek. — Jelenleg is a tápin-tézet dija 10 hónapra 50 frt, s ezért kapnak a tanulók reggelire jó részlet kenyeret, ebédre 2—3 tál izletes ételt, — minden vasárnap 4 tál étel jár; ozsonnára — nyáron — jó részlet kenyeret, vacsorára két tál étel. Lakás és mosás 15—20 frt egész tanévre; 20 frtnál több semmi esetben sem fizetendő.

Ifjusági könyvtár.

Hogy a tanuló ifjuság komoly foglalkozás után kellemes, de egyszersmind tanulságos olvasmányokkal lelkét fel vidítsa, 1858/9-ben a tanári kar ifjusági könyvtárt állított fel. E könyvtárt az ifjuság önkényes 20 kros adakozása tartja fen, és 200 kötetnél többet számlál.

1868/9.

Garzó Gyula értekezése.

Nemzeti életünk mezején, a mult századok intézményeivel, ha valaha, most bizonynyal uj világosság hajnalsugarai csatáznak, mely harc folytán, mint naponként tapasztalhatjuk, mig a rendeltetésük korát leélt elvek és rendszerek örök nyugalomra lépnek, addig azok számára, melyek az élet-halálharc tüzében életrevalóságuk félreismerhetlen jeleit bizonyítják, ismét uj életpálya biztosítatik. Alkotmányos életünk napsugaraiban, tanügyünk felett is uj élet ragyog, s gazdag tapasztalatok- és leirhatatlan lelkesedéssel indult meg ennek szent tábora, hogy országunkat a szó magasabb értelmében is apostoli országgá tegye. A boldogtalan és mégis boldog emlékü szabadságharc sötét következményeit, melyeknek gyászát csak titkon, ott a sziv fenekén viselheténk borus napjainkban, ki mondhatná, hogy nem ismeri? de ki tagadhatja más oldalról meg azt, hogy a hosszas szenvedések kinjai alatt megérelődött, s bilincseikől immár megszabadult magyar szellem óriás lépéseket tett a gondolat utjain? Az abszolut hatalom paudsa nem vala-e reá téve tanügyünk pálmájára is, s nem teljesedett-e be itt is amaz arany szavakban kimondott igazság: »sub pondere crescit palma?

Az 1849-iki »*Miniszerium des Cultus und Unterrichts*« elfeledte, vagy talán nem akarta tudni, hogy: discipulus

est prioris posterior dies, más szavakkal, hogy a tanügy terén sem lehet a multtal teljesen szakítani? A ki az életmozgalom dialecticus fejlődésének menetét figyelme kívül hagyja s a fejlődés factorait agyon dorongolja, az nem az élet, hanem a halál szolgálatában dolgozik. Szabad lett volna-e ignorálni ama tiszteletet, melylyel hazai tanügyünk multjának tartozunk? A felelet magától érthető. A magyarhoni tanügy reformálásának tehát nem a Lajtán túli, de a hazai tanügy multjából kell vala sok tekintetben előpattania. Igaz ámbár, hogy a szakrendszer, ott, a hol ennek helye van, az osztályrendszerhez viszonyítva s a korszellem kívánalmait tekintve, tagadhatlanul előre-lépés; arra azonban nem jogosít fel mégis, hogy a tanügyi reformot ne a meglevő alapján, s a multban létezett jó, illetőleg életre való mozzanatok megtartásával eszközöljük. Nem fényoldala volt-e régi tanrendszerünknek többek között az, hogy egy és ugyanazon tanár, egy és ugyanazon tudományban több év, s így osztályán keresztül is vezette növendékeit? Miképen jellemezhetnők tehát másként a néhai absolut hatalom eljárását, mintha azt mondjuk, hogy az semmi egyéb nem volt, mint kárhozatos túlhajtása a korszerűségnek?

Legkeserűbb gyümölcsöket termett azonban a beerőszakolt bécsi szakrendszer a gymnasiumi négy alsó osztályban. Jól tudjuk, hogy a népiskolai tanítás körébe a gyermekek rendesen az atyai ház küszöbéről lépnek, s hogy ennek folyama alatt többnyire még mindig a szülői nevelés befolyása alatt állanak. A gyermeki szellemre nézve mily szembetűnő ugrás történik tehát akkor, midőn a népiskolából gymnasiumba lépő fiu, már mindjárt az első osztályban merev szakrendszert talál. Nem következhetik-e be ily körülmények mellett azon szomorú eset,

melynek viszonyai között, mint egy ismeretes példabeszéd mondja: »a gyermek is elvesz?« De többet is mondunk! A gymnasiumi pályára lépő gyermekek legnagyobb része, elhagyván az atyai házat, idegen földre, új viszonyok közé lép, s alig van iskola, melynek növendékei között oly gyermekek is ne találkoznának, kik tévesztett nevelés átkos szokásaival jöttek a múzsák hajlékába, vagy a kikben, ha jó nevelést nyertek volna is, a megváltozott új viszonyok s megtárgult függési kötelékek között mint a gyom oly buján fogamzik és terem a rosztalra való hajlam, mely hogy kitörjön, semmi egyéb, csak egy alkalmas, illetőleg bűnös körülmény szükségeltetik. Mi fogja megmenteni az eltévelyedett gyermeket? Van minden teremben osztályfőnök. Ám legyen! De megvannak-e azok a szerencsés körülmények is melyeknek viszonyai között az illető osztályfőnök, ki talán alig tölthet pár óracska naponként osztályában, növendékeit minden oldalról, azoknak úgy iskolai, mint egyéni életét, szokásait és hajlamait kiismerhesse s így azokat minden körülmények között, majd segítve, majd korlátozva megóvhassa? Hajh! a gyermeket a gymnasiumi négy alsó osztályban nemcsak tanítani, de kell különös gonddal nevelni is; ellenkező esetben legjobb akaratu munkásságunk eredménye is, csak színvestett illatlan növény. De mit is lehetne egyebet várnunk akkor, midőn a nevelés kérdésének mellőzése által, az egyes tudományokban közlött világosságból elhagyjuk a szívet érlelő meleget? Ne feledjük el soha a nagybölcész, Kaut ama szavait, hogy: »Az erkölcsiség az alapja és célja minden elmélkedés- és vizsgálódásnak! Ha pedig tekintjük továbbá a véralkatot, e minden népeknek félreismerhetlen nemzeti bélyegét: nem válik-e meggyőződésünkkel ama gondolat, hogy az *Entwurf der Organisation der Gymnasien in*

Oesterreich» fája, a Lajthán innen és tul, ugyanazen minőségű gyümölcsöket, nevelési szempontból épen nem hozhatott.

A mi pedig a gymnasiumi négy alsó osztályban a tanítási oldalt illeti: vajjon az egyéni sajátságok, véleménykülömbőség, előadási módor, bánásmód s több eféléknek sokszor kiállító ellentéteit feltudja-e saját jelentőségökben fogni a 10—14 éves koru gyermek, kinél az illető tehetség még nem valami erős, sőt mondhatjuk, gyengébb oldala a szellemi életnek. S ha most már az ugyanazon czél felé törekvés szellemének felfogására, a szakrendszer folytonos változatosságának tünetes tömkelegében, a növendék még nincsen képesítve s könnyen megtörténhető zavarában tájékozni nem bírja magát: lehet-e iskolánkban valódi lelkesedést ébreszteniünk, fogja-e a kívánt siker kozonázni fáradalmainkat? A lelkesedés hiánya pedig a négy alsó osztályban hasonlithatlanul nagyobb károkat okoz, mint a későbbi évek, illetőleg felsőbb osztályokban. A gymnasiumi felsőbb osztályok fogyatkozásai helyrehozásának mikéntjét ugyanis, ha csak ki nem aludt az illető növendékben minden jóra való hajlam, egy kis lélektani tapintat rendesen megmutatja; s ha sikerült keblében megmozdítani azt, mi, ha kimerítő felvilágosítást nyer egyéni rendeltetése, s azon hely felől, melyet ha helyrehozza, illetőleg lerója önmaga, a haza, vallás és az emberiség irányában elkövetett mulasztásait, a társadalmi életben elfoglalni s áldásosan betölteni képesítve leend, rendesen meg is szokott mozdulni, a csata már előre is félig meg van nyerve. Ámde, ha a gymnasiumi alsó négy osztályában tévesztjük el a vezetés mikéntjét, a legnagyobb tanári tapintat s a legtörhetlenebb akarat erőye is ritkán vezet célhoz. Megvan-e minden ifjuban az erkölcsi ébredés parancsszava

arra nézve, hogy egy későbbi korban, akkor, midőn az egyéni szellem természetes fejlődése folytán, már tulajdonképpen az értelem-regiojában mozog, magát önszorgalmából a gyermeki korhoz szabott memorizálás torturája alá vesse? Hogy mily — csaknem emberi erőt felülmúló — dolog akaraterővel pótolni ki az elmulasztott idők kedvező körülményeit, s éppen nem arravaló körülmények között hozni helyre a gyermeknek mulasztásait, azt csak az tudhatná igazán, a ki e lelket emésztő kegyetlen munkában maga is részesült

Mit tegyünk tehát? Ezen aggodalmas kérdés eléggé nyomott minket is. A biztos utat sokáig kerestük, s mi tagadás, úgy voltunk, mint Phaeton, midőn mind a szakrendszer szédítő magasságában, mind az állandó osztályrendszer alacsony gözkörében veszélyek fenyegettek bennünket. Egyiktől éppen úgy rettegtünk, mint a másiktól. S e veszteglés kínos időszaka alatt áldott meg az ég bennünket azon gondolattal, hogy legczélszerűbb lenne, az élet egyéb körülményei között is, a mindig legbiztosabbnak mutatkozó középutra lépünk. Régen mondá Ovidius is; »*Medio tutissimus ibis.*« S miután a régi tanrendszernek mind a tanár, mind pedig a tanulóra nézve előnyös oldala volt, hogy az illető tanárok több iskolai éven keresztül, s így ugyanazon tanítványokat folytonos összefüggésben tanították; a későbbi időkben pedig általános elismerésben részesült az állandó osztályrendszer azon vívmánya, mely szerint t. i. az első négy év alatt minden osztály egy, egészen az ő javára szentelt tanerőt, illetőleg tanárt feltételez: e két tanrendszerből átvevén ezen életrevaló fénymozzanatokat, meggyőződésünk szavát követve, a haladó osztályrendszer zászlója alatt sorakoztunk. Ez idő óta, jó Istenünk kegyelméből, most folyt le

a hatodik iskolai év, s szívre tett kézzel mondhatjuk, sőt nemcsak mi, kik ezen tanrendszernek keresztülvivői valánk, de végzésileg mondá ki gymnasiumnak magas műveltségű és szakavatott fentartótestülete is, hogy a tanrendszer Gyöngön minden eddig alkalmazott rendszer eredményeit magasan tulszárnyaló eredményeket hozott, ezenfelül pedig a szülők elismerésének örömeiben is a leggyönyörűbb pártfogásra talált.

És most lépünk közelebb a tanrendszerhez!

A gymnasiumi négy alsó osztályban a haladó osztályrendszer abban áll, hogy az előző osztályban kezdi meg működését sor szerint minden tanár, s e tanítvány sereg u. a., valamennyi tantárgyat tanító tanár vezetése alatt halad mind a négy év, illetőleg osztályon keresztül.

Hogy e tanrendszer a távolból szemlélő előtt különös színezetű, sőt nem ismervén közvetlen tapasztalatból ennek csakis így felismerhető előnyeit, talán épen tulmerésnek látszik elismerjük: s nem tagadjuk, hogy számtalan kisértő gondolatnak voltunk kitétetve mi magunk is mindaddig, míg a közvetlen tapasztalat meg nem győzött bennünket afelől, hogy, mint általában, úgy itt sem lehet képes még a legmélyebben gondolkodó lélek sem előre megpillantani ama titkos fénymozzanatokot, melyek a gyakorlat folyamának időszakai alatt, találóan mondhatjuk, hogy: úgy tűnedezték fel előttünk, mint a csillagok az égen.

E fénymozzanatok közül méltán első helyen említjük azt, hogy a haladó osztályrendszer mellett oly összhangzatos viszony- s tervszerű rendszerbe hozható nemcsak az évenkinti, de a négy évi teendők egész összege is, hogy az illető tanár mind az egyes tudományok mikénti elsajátítása, mind pedig a jellemképzés nem kevésbé fontos teendőire nézve sokkal természetesebb és biztosabb ered-

ményekre számíthat, mint bármely más rendszer mellett és körülmények között. Igaz ugyan, hogy már maga az egyetemesen elfogadott tanterv lehetőleg hű keresztülvitele meglehetősen egységet önt, különböző tanárok vezetése mellett is, az egyes osztályok végzendői közé; ez azonban még nem a legbiztosabb, a mennyiben u. a. tanterv szerint vezetett osztályok között is éles ellentétek állhatnak elő, már csak — hogy egyebeket mellőzzünk — a tanárok egyéni sajátosságainak szempontjából is. S hol fog-nak ezen ellentétek megoldást találni? Ez kétségkívül igen fontos kérdés, melyre ha az alsó négy osztályban tanuló fiuk lelki fejlettségének niveauját figyelembe vesszük, megnyugtató feleletet aligha nyerhetünk. Hát a jellemképzés kérdése? Ki erre kielégítőleg képes válaszolni, méltó volna azon megtiszteltetésre, hogy a hét görög bölcs mossza meg lábait. Vajjon Canova bejut-e valaha a Capitolium arany könyvébe, ha mesterművein, felváltva, más, egy személyekért lelkesülő művészek is faragtak volna? Négy tanár közt jeles készütségű s példány-tanító lehet mindenik a nélkül, hogy egyéni saját-ságaiknak megfelelő tanítási mikéntjök a legkisebb össz-hangban is lenne. Ők tehát mindannyian áldásosan mű-ködhetnek, s talán legmerészebb reményt is messze túlszárnyaló sikert mutathatnak elő, ha illető tanítványaik vezetésére nézve bevégzett munkát tehetnek; míg ha egyik évben, a másikban másik által, s így tovább, min-dig más-más elvek szerint alakíttatik, az első évben tegyük fel még mestermű tanítványainak ama meseszerű szobor sorsáta jutnak, melynek a politikai légkör változtával, majd görög, majd pedig római orrt keli váltani, vagyis a célzott siker elérése helyett, az egyéni sajátságok vál-takozó róhatása alatt, mint a mindig más helyre hurczolt

növény, természetes fejlődés helyett, a legtöbb esetben csak sinylődni fognak.

Előnye a haladó osztályrendszernek továbbá, hogy e szerint a tanár minden pillanatban tisztában van teendőire nézve, ha szabad a gyermeki szellem emlékezetének tábláját, e már külföldben is képes kifejezést más képpel helyettesítve, fiókoknak nevezzük: a tanár, mert naplója és a szünetnélküli közvetlen tagosztalat mindig hű tükörei eljárásának, folytonosan biztos tudomással bír a felől, hogy melyik fiókban mi van, s időnként még mi szükségeltetik. Ujjaink sem egyformák, s ez áll tanítványainkra nézve is. Még az egyik gyermek sokszor idő előtt érett, addig e másiknál, gyakran, csaknem kétségbeesztően lassu a szellemi életnek fejlődése. Az elvégzetteket tehát és elvégzendőket, elkerülve minden ugrást, természetes összefüggésbe hozni, az ürességek, illetőleg hiányos ismeretek minden kedvező alkalmat megragadva, időnként a gyermekek egyéniségének megfelelőleg utánpótolgatni, a tantárgyak közötti mondhatatlanul fontos egyensúlyt fentartani, s az erősebbektől az elbizakodás, a gyengébbektől pedig az elcsüggedés alkalmait mindenkor eltávolítva, tanítványaink között a lelkesedés szent tüzét állandóan szítani; végre a jellemképzés nehéz munkáját az ismeretekben fokonként gazdagodó ész fejlődésével folytonosan párhuzamban vezetni: mind oly kellékek; melyeknek szerencsés keresztülvitelére nézve a legkedvezőbb alkalom a haladó osztályrendszer mellett kínálkozik. Ha továbbá még azt is figyelembe vesszük, hogy a gymnasiumi első négy év tanfolyama, tekintve az illető tantárgyak terjedelmét, lehet mondani, kikerekített egésznek képez, s hogy így egyes tudományok és jellemképzés közötti egyensúly fentartására nézve az egyik és másik év között állandó összhangnak kell lenni: őszinte lélekkel mondhatjuk, hogy mindezekre

nézve a haladó osztályrendszer egyöntetű összhangzatossága folytán, a legbiztosabb kilátások- és reményekre jogosít. Jól tudjuk, hogy míg a tapintatos kezek sokszor a legczélszerűtlenebb rendszer mellett is tudnak sikert előállítani, addig az avatatlanok ügyetlenséget ; a legkedvezőbb tanrendszer sem hozhatná helyre ; annyit azonban ki mondhatunk, hogy czélszerűbb tanrendszer mellett mégis csak fényesebb célhoz juthatunk, mintha a nélkül is eléggé igénybe vett időnk és erőnk egy részét tanrendszer miatti hiányok pótolgatására vagyunk kénytelenek elforgácsolni.

Fontos dolog az idő és munkaerő czélszerű felosztása és berendezése is. A szakrendszer szerint egyik tanár sem tudhatja, hogy a másik az ő szakmájából mi mértékben szabta ki a naponkinti teendőket, s így nem ritka eset, midőn vagy szerfelett kevés a dolog, vagy nagyon is túl vannak terhelve a növendékek. Nem különben soha sem lehetünk teljesen tisztában a tekintetben, hogy tanítványaink iskolán kívül miként használják időjüket és tehetségüket. A példabeszéd is azt mondja : *»Az dolgozik rendesen legrosszabbul, a kinek legtöbbet parancsolnak.«* Ezen tapasztalati igazság némi tekintetben itt is áll. Hogyan kérhetünk szigorú számot, ha nem tudjuk, hogy egyik és másik collegánk mennyiben vette igénybe az illető növendék idejét és tehetségeit ? E kérdésre alig lehet egyebet felelni, mint azt, hogy : igyekezzünk tisztába jönni a körülmények minden mozzanataival, s e szerint legyünk engedelkenyek vagy szigorúak. De vannak esetek, midőn ez lehetetlen. Ki vagyunk tehát tétetve legjobb akarattunk mellett is azon eshetőségnek, midőn vagy a hanyagság malmára hajtunk vizet engedelkenységünk által, vagy pedig nem növendékeinkben levén oka a hiánynak, catoí szigorunkkal tanulási kedvét öljük meg. *Incidit in Scyllam qui*

vult evitare Charybdim. E veszélyes helyen is a haladó osztályrendszer hajója jár a legbiztosabban.

Az egyes tantárgyakból nyert osztályzatok egyensúlyban tartására nézve elmondjuk-e nézeteinket? Ritka eset-e, midőn némely bizonyítványban, a kitünőtől fogva a gyengéig, az egész osztálysorozat feltalálható? Az egymásután következő évek osztályzatainak összehasonlításáról nem is szólunk. Ritka eset-e midőn a szegény tanuló két tantárgy közül, melyek egyenlő tehetséget, ha szabad mondanunk, lelki irányt feltételeznek, egyiktől kitünő, a másiktól pedig gyenge osztályzattal állittatik ki a pelengére? Hány tanuló vesztette el kedvét az ily tapintatlan eljárás miatt, s lett áldozata az osztályzatában fentartani nem tudott egyensúly hiányának?! A haladó osztályrendszer mellett ily szomorú jelenet nem fordulhat elő; itt az illető tanár a tehetségek és hajlamok legutolsó mozzanataig ismerheti tanítványainak lelkületét, s minden időben talál utat és módot arra nézve, hogy ily magasság és mélység sohase állhassanak egymás mellett. Fordulhat elő még egy más eset is: ez a szakképzettség erős hangsúlyozása. Oh! ne hitessük el magunkkal, hogy az valami áldásos dolog, ha a gyermek már a gymnasiumi alsóbb osztályokban megtanul válogatni a tantárgyak között. Mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy az oly embernek, aki a tudományos téren bármely szakmában is becsülettel akkar szerepelni, nemcsak egyoldalú szakismeret, de egyetemes alap-, illetőleg képzettséggel is kell birnia. Ezt akarja eszközölni a gymnasiumi tanfolyam; ennek tantárgyai tehát nem tűrnek válogatást, s így a szaktudományi hajlamot — nézetünk szerint — még a felső négy osztályban is, csak óvatosan s a tanuló által észrevétlenül szabad fejleszteni.

Hát a tanári lelkesedés a sikeres vezényletnek nem *conditio sine qua non*-ja-e? S mi nyújthat egy tanár keblében valódiabb lelkesedést, mint az, midőn az egyöntetűség elve szerint fejlődő tanítványsereg szellemi életében eszményünk fokankint tökéletesedő megtestesülését naponkint szemlélhetjük? más oldalról pedig, midőn lelkiismeretes működésünk vonásai ez eszményképen, az avatott szemek által, minden lépten-nyomon felismerhetők? E szempontból tekintve e tanrendszert, eszünkbe jutnak Schiller ama valóban mély bölcsészeti tapintatra mutató szavai: »*Die Weltgeschichte ist das Weltgericht*«. Épen ily biztos ítélőszéke a haladó osztályrendszer is a tanár működésének. E mellett, miután a négy évi felelősség terhe egy-egy tanárnak vállain fekszik, míg egy felől az elismerés legszebb virágai nyílnak, addig másrészről a netaláni lelkiismeretlenség meztelenségének elfedezésére fűgefalevelek soha sem teremnek. Hangzik az ellenvetés szavai: »*Tekintve e roppant felelősséget, e tanrendszer nem emészti-e meg a tanárokat idő előtt?*« E résztvevő figyelem mélyen lekötelez bennünket s felhiv, hogy e tekintetben is elmondjuk nézeteinket. A szakrendszer, mint a fentebbiekben kimondánk, nem a négy alsó osztályban való; az állandó osztályrendszer pedig, a kasztrendszernek ezen európai viszhangja, kérdés ha nem sokkal több lelket emésztő veszélylyel van-e összekötve, épen az illető tanárookra nézve? Ki nem áldoznék örömeztőbb kétannyt is a biztos célért, mint felényit a bizonytalanért? Életünk különben így is, úgy is, nem miénk; »*a gyertyát, — mint meg van írva — nem azért gyújtják meg, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy világoljon mindeneknek, kik a házban vannak.*« Kérdés, — hogy egyebet ne is emlitsünk, — csak a collegiális békétlenség viharai között is, nem

sebesebben lobogna-e el ezen gyertyaláng?! A collegiális békesség szálait nem megkuszálná, sőt nem szaggatná-e szét, ha az állandó osztályrendszer mellett, netaláni kedvezőtlen siker esetén, a baj alap-okait a megelőzőtt valamelyik év hiányos vezetésében próbálnók keresni? A haladó osztályrendszer e kelletlen, sőt sokszor az egész intézetre vészthozó eshetőség ellen is tökéletesen biztosít. Itt nem szükség keresni, kit illet a siker öröme, valamint azt sem, a ki felett a hiányok miatt békételenkedő közvélemény szava ítéletet mond — *ha t. i. ilyen is történnék.*

* * *

Ezek valának tehát azon gondolatok, melyeket a tiszta meggyőződés — és a közvetlen tapasztalatból merítve, főbb vonásokban elmondani e helyen alkalom szerűnek ítélünk. Elismerjük, hogy a haladó osztály rendszernek is vannak fogyatkozásai. De van-e tökéletes emberi mű a nap alatt? Soha sem az a kérdés, hogy egyik vagy másik rendszer absolute tökéletes-e, hanem: hogy melyik felel meg legmegközelítőbben a körülmények és a gyakorlati élet kívánalmainak? És hogy e szempontból, a tanrendszer a gymnasiumi négy alsó osztályban sem a szak-, sem pedig az állandó osztályrendszernek nem áll háta mögött, hisszük, hogy az elmondottakból is eléggé kitűnik. Előttünk különben is csak egyetlen fogyatkozás, illetőleg ellenvetés látszik komoly színezetűnek, azt t. i., hogy: a haladó osztályrendszer mellett, több éven keresztül tartó rossz vezénylet alatt, az illető osztály tökéletesen tönkre tétetnék. Ez az ellenvetések ellenvetése. Ámde ha az illető tanárok nem kellőleg működnének s a tanrendszer tévirányra térne: nem áll-e jogkörében az iskolai fentartó testületnek, mindjárt az első szomorú ta-

— 33 —

pasztaltnál jelezni a veszélyt? De meg mi, ev. ref. protestánsok, senki előtt sem zárjuk be tantermünk ajtaját, sőt minden látogató tanügy-barátot szívesen látunk bármely pillanatban, azt az egyetlen feltételt kötvén ki csupán, hogy jelenlétével ne hátráltassa, hanem inkább elősegítse a tanmenetet. A nap alatt a nyilvánosság a legélesebben látó és a legbiztosabb ellenőr, *s az ily ellenőrizet, csak hivatalos pedanteriává ne fajuljon, a műveltség határai között, nem sértheti senki becsérzetét.*

Garzó Gyula.

A kormányzó testületek.

A. Fentartó testületi választmány.

Tagjai:

Nsgos Vizsolyi Gusztáv ur, Tolna m. I. alispánja és Nt. Gárgol János ur, a k.-somogyi e. m. főesperes, elnökök. Nt. Gerenday József, tolnai e. m. főesperes; nt. Pap Antal e. k. ülnök és szegzárdi lelkész; nt. Kálmán Dániel, kölesdi lelkész; nt. Laki Mihály, a k.-somogyi egyházmegye alesperese; nt. Dömény József, n.-berényi lelkész; tek. Vizsolyi Jenő, tek. Halász Gedeon, tek. Halász Gyula, tek. Pap Lajos m. főügyész és a meghívott időszerinti igazg.-tanár.

B. Az iskolai szék.

Tagjai:

Ugyan azok, kik a fentartó testületi választmány tagjai és a tanári kar.

C. Tanári szék.

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

Tanári kar és működése.

A tanári kar ez évben is, mint már a megelőző öt évben, a fentebbiekben bővebben ismertetett tanrendszert követte, és pedig:

1. Garzó Gyula, egyházi, tanított a IV. osztályban minden tárgyat.

2. Menyei János világi, tanított a III. osztályban minden tárgyat.

3. Ozsváth József világi, tanított a II. osztályban minden tárgyat.

4. Bocsor Lajos ez i. igazgató-tanár, egyházi, tanított az I. osztályban minden tantárgyat. Mindenik tanár hetenként 26 órán.

Nöthling Dániel és Riegelman Henrik tanító urak a vállalkozóknak zene-órákat adtak.

Taneszközök.

A tanári kar használatára áll, gymnasiumnak a szükséges szakmák szerint berendezett, mintegy 1000 darabból álló könyvtára, melynek gyarapítására s a legszükségesebbek beszerzésére, a fentartó testület évenként a szükséglethez képest kisebb-nagyobb összeget szokott utalványozni. De gyarapodik e könyvtár ezenkívül még egyes jóltevők ajándékozásai által is, s jelesen a folyó évtől a következő adományokat említhetjük meg: Hőke Lajos ur D.-Földvállról, Botka Tivadar, volt országgyűlési képviselőnek »Kisfaludy Lipthay Imre Bars-, és Hont megyék alispánjának és országos törökügyi követnek emlékezete« cz. munkáját; Szepesi Imre ur »Jelen viszonyaink az ó classikai irodalomhoz« cz. akad. értekezését, Menyei F. urnak, a felső-olaszhoni vasutak felügyelőjének »A felső-

olaszhoni vasutakról« cz. statisztikai munkáját; és »Szarvas Gábor magyarázatos Phaedrus«-ának Ráth M. ur által ajándékozott egy példányát. Mindezen jötevők fogadják az intézet nevében legszivesebb köszönetünket!

El van látva intézetünk szükséges mennyiségű földgömbel, térképekkel és földabroszokkal, melyeknek száma összevéve 60-nál többre megy.

Természettajzi taneszközeink közül említést érdemelnek az egész állatvilágot színes képekben előtűntető »Virányi«-féle képes természettajz, számos szárított növény-példány, jegecz-minták s mintegy 1700 darabból álló ásvány gyűjtemény.

Tápingézet.

Tápingézetünk a tanulók könnyebb megélhetésének tekintetéből ez évben is fenállott s tagjai számosabban voltak, mint az előbbi évben. E tápingézet az iskolai év 10 hónapjára 50 forintért ad évi tartást. Még pedig reggelire jó részlet kenyeret, délben két tál ételt kenyérrel, este egy tál ételt szintén kenyérrel, nyáron pedig az említetteken kívül ozsonnára szintén meglehető részlet kenyeret. Felügyelője a tápingézetnek az időnkinti igazgató-tanár, kinél a tápingézeti díj két részletben: ősszel és tavasszal előre fizetendő.

Segélyzi a tápingézetet évenként a k.-somogyi nt. egyházmegye, a mennyiben egyházi szemle alkalmával illető gyülekezeteiben erre teendő adakozásokat is elfogad, s azokat pontosan beszolgáltatja.

A tápingézeti díjon kívül egy tanuló szállás és mosásért 20 frtot fizet, mely összegnél többet senki sem követelhet.

Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár növendékeinek használatára ez évben is mint az előbbi években nyitva állott s számos részvényes által látogatott.

1869/70.

A kormányzó testületek.

A. *A fentartó testületi választmány.*

Tagjai:

Nsgos Visolyi Gusztáv ur, Tolnamegye I. alispánja, Nt. Gángol János ur, a k.-somogyi e. m. főesperese, elnökök. — Nt. Gerendai József, tolnai e. m. főesperes; Nt. Pap Antal, e k. ülnök és szegzárdi lelkész; Nt. Laki Mihály, a k.-somogyi e. m. esperese; Nt. Dömény József e. m. ülnök és n.-beréryi lelkész; tek. Vizsolyi Jenő, tek. Halász Gedeon, tek. Halász Gyula, tek. Pap Lajos, m. főügyész, — és a meghívott időszerinti igazgató-tanár.

B. *Az iskolai szék.*

Tagjai:

Ugyanazok, kik a fentartó testületi választmány tagjai, és a tanári kar.

C. *Tanári szék.*

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

A tanári kar működése.

A tanári kar ez évben is, mint már a megelőző 6 évben, a mult évi értesítvényben ismertetett haladó osz-

tályrendszert követte, és pedig: 1. Bocsor Lajos, egyházi, tanított a II. oszt.-ban minden tárgyat. 2. Ozsváth József, világi, a III-ik. 3. Menyei János világi, a IV. osztályban minden tantárgyat. 4. Garzó Gyula e. i. igazgató tanár, egyházi, tanított az I. osztályban minden tantárgyat.

Menyei János tanár 1869. deczember havában torontál-megyei másod tanfelügyelővé neveztetvén ki, nsgos Vizsolyi Gusztáv gymnas. főinspector ur felszólítása és rendelete folytán, a IV-ik osztály következőleg vezettetett: Bocsor Lajos tanár: a vallástant, földrajzot, történelmet és számtant; Ozsváth József: a római régiségtant, magyar és latin-nyelvet; Garzó Gyula: a német-nyelvet, természetrajzot és természettant tanította, ő lévén egyszersmind osztálytanár is. Hetenként minden osztályban 26 óra tartatott.

Nöthling Dániel és Riegelman Henrik tanító urak a vállalkozóknak zene órákat adtak.

Taneszközök.

A tanári kar használatára van a gymnasiumnak egy 1032 kötetből álló könyvtára, melynek gyarapítására, a fentartó testület, évenként a szükséglethez képest kisebb nagyobb összeget szokott utalványozni. Gyarapodik e könyvtár e mellett még egyes jóltevők ajándékozásai által is, minők ez évben: Magyar nyelvtan, írta: Torkos László, Tirocinium prosaicom, írta: Szarvas Gábor, Közönséges Számtan, írta: Belák János. Fogadják a kegyes jóltevők az intézet nevében szíves köszönetünket!

Vannak földgömbjeink, számos földabroszunk, 1700 darabból álló ásványgyűjteményünk, villanygép és egyéb természettani eszközök.

Tápintézet.

Tápintézetünkbe a vallás s anyagi helyzetre való minden tekintet nélkül, bármely tanuló felvétetik. Ellátási díj az egész 10 hónapból álló iskolai évre 50 o. é. frt. Ezért kapnak reggelre: kenyeret; délbén két tál tisztességes jó ételt kenyérrel; este: egy tál ételt kenyérrel; nyáron pedig ezeken felül uzsonnára meglehetőes részlet kenyeret.

A tápintézet felügyelője az időkénti igazgató-tanár, a kinél a tápintézetbe lépni akarók az iskolai év elején magokat tartoznak bejelenteni.

Segélyzi a tápintézetet évenként a k.-somogyi egyházmegye, amennyiben az egyházi szemle alkalmával beadatni szokott pénzsegélyt elfogadja, s pontosan be is szolgáltatja.

A tápintézeti díj két részletben, ősszel és tavasszal előre fizetendő, ide értve a szállás és mosás díjat is, mely évenként 20 o. é. frt.

Ösztöndíjak és jutalmak.

Tolnamegye bizottmánya a kezelése alatt levő *Styrum-Limburg-féle* ösztöndíjat vallás külömbség nélkül következő növendékeknek adományozta: Pap Gyula, ref. III. oszt. tanuló 80 frt., Sebestyén Ádám, ref. III. oszt. tanuló 60 frt., Borsicky Dezső, róm. kath. IV. oszt. tanuló 100 frt., Ujvári Cseh Lajos, ref. II. oszt. tanuló 60 frt., Nagy József, róm. kath. I. oszt. tanuló 80 frt.

Néhai tek. *Vízsolvi János ur* 200 frtnyi alapítványának évi kamatját 12 frtot kapta: Szentes Lajos, ref. III. oszt. tanuló.

A *Menyei Bartók Anna* által sorsjáték alapján gyűj-

tött 210 frtnyi alapítványának évi kamatja 12 frt. 60 krt. Horváth József, ref. I. oszt. tanuló nyerte el.

Ezenkívül megemlítendő még, hogy a nsgos *Vizsolyi család* Hordó József ref. IV. oszt., Balogh Elek, r. kath. III. oszt., Vas András, r. kath. II. oszt. — Mltsgos gr. *Szécsényi Sándor* ur, Hordó Pál, ref. I. oszt., — tek. *Halász Gedeon* ur pedig Fördös Jenő ref. és Ran Jenő ág. hitv. III. oszt. növendékeinket szíveskedtek az egész iskolai év folyama alatt élelem és lakással ellátni.

Ifjusági könyvtár.

Az ifjusági könyvtár ez évben is nagy számu olvasói illetőleg részvényes által látogattatott. Az olvasási díj, egy évre 20 kr.

1870/71. iskolai év.

Az 1870/71-ik tanév kezdetét vette 1870. október 10-én, a Szentlélek segítségül hívásával kezdvén meg azt, mely alkalommal t. Bocsor Lajos tanár ur adott szavakat a zsenge ifjuság érzelmeinek. Ennek végeztével a templomból az iskola egyik termében jöven össze a tanulótság, mely után nt. Kálmán Dániel kölesdi lelkész ur, a fenntartó testület részéről bemutató az ifjuságnak Varga István urat, ki a mult iskolai év végén Menyei János volt tanár helyébe választatott tanárnak.

Az iskolánkban több, mint nyolcz éven át fennálló haladó osztályrendszer helyett, felsőbb akarat folytán, a jelen iskolai évben a szakrendszer lett alkalmazásba véve, mely a gyakorlati eredményt tekintve, siker és czélszerűségben nem sokat enged osztályrendszer testvérének; mig a tanárra nézve mind phisikai, mind szellemi tekintetben könnyebbnek mutatja magát, csakhogy az elmult rendszer

utján. A mintegy atya és fiu közötti szellemi közösség nagyobb mértékben fejlődhetik ki, annak minden következményeivel együtt. Egyszóval czélt mind a két rendszerrel lehet elérni, csak hogy az osztályrendszernél a tantárgyak beosztása és kivitele összhangzóbbá tehető és lélektani alapra jobban fektethető; de az osztály-tanárra nagyobb munka, teher és a felelősségnek nagyobb, sőt egész sulya nehezül a rendszer mellett.

A szakrendszernél az osztályt kezelő tanároknak nagyobb összetartása, a tapasztaltaknak egymás között időnkénti közlése szükségeltetik: de a tanárra nézve tagadhatlanul könnyebb; és a tanóráknak más-más osztályban való töltése változatosságot idéz elő, a kedélyre meg éppen jótékony hatásu a helynek és személyeknek időnkénti felcserélése.

Haladó osztályrendszer a növendéknek vagy sokat sokat használhat, vagy sokat árthat: a szakrendszer pedig több szellemi élet biztosítási képességet nyújt minden körülmények között.

A vallásosságban való gyakorlást illetőleg jelen évben a gymnasiumban lévő tanulók négy felekezetből valók lévén, mindenik felekezetbeli saját hite szerinti templomban elégitheték ki vallásos szükségét, a római katolikusok a negyed óra járásnyira fekvő szakadáthi r. k. egyházba járván. A reform. növendékek pedig minden vasárnap a templomba menetel előtt egy órával egy közös teremben összejönnek, ahol előlegesen elgyakorolják a templomban éneklendő énekeket, közben-közben a bibliából olvasnak fel; isteni tisztelet után pedig a rájuk felügyelő soros tanár által az egyházi beszédből hallottak felől kérdések intéztettek hozzájuk, figyelem gerjesztés tekintetéből.

Erkölcsei magaviseletéről szólván a tanulósnak, nincs miért tagadni azt, hogy az iskolai törvényeknek évenként kétszeri felolvasása, egész év folytán azokra való hivatkozás, tanári intések, feddések daczára is fordultak elő részint téves szoktatásból, részint emberi gyarlóságból eredő, már a gyermeki korról is közös botlások, szabály ellenes cselekedetek: de olyan vétkek, melyek életbevágó büntetést vontak volna maguk után alig emlithetők, legfeljebb csak mint idegen plánta fordult elő aféle példány. És hogy a, különösen itten kezdő tanulóknál említett vétések nem is fordulhatnak elő, az — a tanároknak a törvények szem előtt tartása mellett alkalmazni szokott atyai intés és felügyeletén, — a szülei helyettes házigazdák gondosságán kívül — az iskolai szellem, a község nem nagy volta — és még abban találja magyarázatát, hogy nincsenek elferdülésre vonzó alkalmak és példák, melyek sokszor kijásszák a törvény felügyelő őr szemeit.

A gymnasium élettörténetére vonatkozó nevezetes eseményképen lehet kiemelni azt, hogy a helybeli reform. magyar egyház — az iskolai kormányzó testület beleegyezése mellett — Bocsor Lajos tanár társunkat választá meg lelkészének, ki egyszersmind a tanári hivatal is, minden fentakadás nélkül folytatja.

De míg egyfelől ezen változást, a gymnasiumra nézve megtiszteltetésként jegyeztetni fel: addig másfelől nem mellőzhetjük hallgatással azon veszteséget, mely ért bennünket, Garzó Gyula tanártársunknak körünktől való végképi eltávozása által, a gyomai reform. fényes egyházbapappá választatván meg; mely esemény, ha iskolánkra veszteség gyanánt tűnik is fel, de másrészt szinte megtiszteltetés az intézetre nézve. Azon rövid ideig pedig, míg ő hivei körébe eltávozva, tanári hivatalától távol

vala : helyét julius hóban pótolá a magát készséggel oda adó buzgóságu tiszt. Kálmán Dezső s. lelkész ur.

Aközben, míg iskolánk életfolyama e kevés változatosság között csendesén folydogált régi medrében, a halál hervasztó szele is érinté fagyos lehelletével a folyam partjait, melyeken diszlő virágok közül egyet le is hervasztott. Horváth Sándor II. oszt. tanuló, ki szelid magaviselete, kitűnő szorgalma és sikeres tanulása által osztályának, iskoláknak méltó helyét elfoglaló szépreményü növendéke volt, több éven át megújuló tüdőbaja következtében folyó év május hó 19-én egy heti szenvedés után jobblétre szenderült. Nagyszámu részvevő közönség kísérte sirjába a boldogultat.

Ezek előrebocsátása után hadd foglaljanak itt — mint történetben — helyet azon kevés bár, de annál inkább emlékezetre méltó jótétemények, melyek mint éltető harmatcseppek hullának alá a lelki nagyság egéből, intézetünknek folyvást ápolást igénylő mezejére. Van ezen adományok közt olyan, mely épen e bővebben való elő nem beszélésben találja becses voltát és további ismétlődését.

Gymnastikája a gymnasiumnak nem lévén, e célra a Tolnavármegye simontornyai járás főbirájától, gr. Szécsényi Sándor urtól, 1870 december 31-én kelt hivatalos átirat kísérete mellett kapott az intézet 8 forintot. — Mint bizonyos hivatalosan bevett pénzt ujévi ajándécul, azon célból és reményben, hogy az átirat szavai szerint: »a szerencsés helyzetü és virágzásnak indult gyönki tanintézet mellett a testgyakorló oktatás (gymnastica) is hamarjába életbe lépni fog; annyiival is inkább, mivel tudva lévő igazság az, hogy a gyermekek szellemi mive-

lődése mellett mennyire szükséges és jótékony hatása a testgyakorló oktatás is.«

Convictusa az intézetnek fennáll jelenleg is, mint magánválalkozáson alapuló jótékony intézmény, a nélkül, hogy forma szerint az iskolától segélyezettnek De a nt. k.-somogyi egyházm., mint eddig, úgy most is elhozza egyházanként gyűjtött segedelmét, 34 frt. 9 kr., melynek mikénti részletes alkalmazásáról alább leszen szó; mint szinte a szellemi mivelődést, anyagilag szegényebb sorsu szülők gyermekeire nézve, lehetőségessé tevő nagylelkű, közvetlen gyámolítást nyújtó, helybeli nemeslelkű uraságok kegyes jótéteményeiről is inkább szólunk.

Könyvtárunk, valamint a természetrajzi gyűjtemény, nemkülönben a régi pénzek száma szintén nyert némi gyarapodást.

Kormányzó testületek.

A) *A fentartó testületi választmány.*

Tagjai :

Nagys. Vizsolyi Gusztáv ur, Tolnamegye I. alispánja és gymnasiumi felügyelő, nt. Gerenday József ur, tolnai egyházmegye főesperese.

Nt. Pap Antal, e. k. ülnök és szegszárdi lelkész; nt. Kálmán Dániel, kölesdi lelkész; nt. Laky Mihály, a kül. somogyi e. m. esperese; nt. Dömény József, e. m. ülnök és n.-berényi lelkész; tisz. Szalay Ferencz, n.-szokolyi lelkész, ideiglenes képviselő; tek. Vizsolyi Jenő, tek. Halász Gedeon, tek. Halász Gyula, tek. Pap Lajos, m. főügyész, az urak, és a meghívott időszerinti igazgató-tanár.

Jegyzet. A fentartó patronatust képezik: a) a nsgos papi Vizsolyi család és tek. Halász Gedeon ur, mint helybeli reform. földesurak; — b) a nt. kül. somogyi; és — c) a nt. tolnai egyházmegyék, három egyházi és egy-egy világi küldötteik által képviselve.

B) *Az iskolai szék.*

Tagjai :

Ugyanazok, kik az igazgató-választmány tagjai, és a tanári kar.

C) *Tanári szék.*

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

A tanári kar és foglalkozása.

1. Bocsor Lajos, a ref. magyar egyház papja, a III. oszt. tanára, az összhangzatos ének tanítója. Tanította a vallást az I—IV. osztályban, a földrajzt a II—IV. osztályban, a történelmet a III—IV. osztályban ; hetenként 22 órán.

2. Garzó Gyula, elválasztott gyomai lelkész, a II. osztály tanára. Tanította a magyar nyelvet az I—IV. osztályban, a német nyelvet a II—IV. osztályban, hetenként 20 órán.

3. Ozsváth József, világi tanár, a IV. osztály tanára, ez évben igazgató. Tanította a latin nyelvet az I—IV. osztályban hetenként 28 órán.

4. Varga István, lelkész-tanár, az I. osztály tanára, a tanári szék jegyzője, az ifj. könyvtár és a term. rajzi szerek kezelője. Tanította a mennyiségtant az I—IV. osztályban, a természetrajzt az I—IV. osztályban, a földrajzt az I. osztályban hetenként 23 órán.

A tanulók létszáma vallás szerint.

Az I. osztályba járt: 7 reform., 5 ág. hitv., 5 r. k., 6 mőz. vall. — A II. osztályba: 15 ref., 2 ág. hitv., 4 r. k., 2 mőz. vall. — A III. osztályba: 10 ref., 2 ág. hitv., 3 r. k., 6 mőz. vall. — A IV. osztályba: 12 ref., 1 ág. hitv., 5 r. kath., 1 mőz. vall. Összesen járt tehát a négy

osztályba 44 reform., 10 ág. hitv., 17 r. kath., és 15 mőz. vallásu tanuló.

Anyagi állapota a gymnasiumnak.

1. Dorjai Hajós Sámuel-féle tömeg	21.007	frt	50	kr.
2. Halász-alapítvány	3.000	»	—	»
3. Magyarai alapítvány	630	»	—	»
4. Sebestyén-alapítvány	210	»	—	»
5. Nagy Zsigmond alapítvány	52	»	50	»
6. Német tábornok-alapítvány	525	»	—	»
7. Domokos Amália által gyűjtött alapítvány	525	»	—	»
8. Lepsényi Sándor dispensatio	50	»	—	»

Összesen : 26,000 frt 00 kr.

1. Ennek 6% kamatja	1,560	frt	—	kr.
2. Sup. segély a két fentartó e. m. által	525	»	—	»
3. Iskolai bevétel, mintegy	760	»	—	»

Összesen : 2845 frt — kr.

Ezen összegből kerülnek ki a tanári fizetések és minden más, a gymnasium fenntartására megkívántató költségek.

Tápiintézet.

Ez évben is fennállott, a mult években közlött mód szerint 50 forintért, mely kétségkívül a jövőre is fenn fog tartatni.

1871/2.

Az 1871/2-dik tanév 1871. October 9-én, a templomban tartott istenitisztelettel kezdetett meg; azután pedig az intézet egyik tantermében összegyűlt tanulókat az igazgató-tanár üdvözlé s tanulói kötelességeik teljesítésére

buzditá; az iskolai törvények felolvastatván, megmagyaráztattak s másnap a rendes előadások kezdetüket vették.

Tiszteletes Garzó Gyula urnak gyomai lelkészszé, s tekintetes Ozsváth József urnak, kecskeméti főiskolai tanárrá lett megválasztásuk által a mult iskolai év végzetével, két tanári állomás megüresült. Ezen állomásokat a fentartó testület Kálmán Dezső és Kiss József urakkal tölté be, kik a jelen tanév megnyitása alkalmával, nt. Kálmán Dániel fentartó testületi tag által, az ifjuságnak bemutatvatván, illető tanszékeiket elfoglalták.

A tanulók szorgalma az egész tanév folyamán általában kielégítőnek mondható; erkölcsi maguk viseletére nézve is a fegyelmi szabályokhoz alkalmazták magukat, s nagyobb büntetést csak egy ízben kellett alkalmazni. A helyi körülmények olyanok, hogy a tanuló tanárainak többnyire szemei előtt van, s az eltántorodhatás veszélye, az örökdő szemek látkörén belől, nem igen fordulhat elő.

A tanulók egészségi állapota általában kitünő volt és súlyosabb betegségbe egy tanuló sem esett.

Intézetünk ez évben ismét nevezetes haladást tett, a mennyiben egy rég érzett hiány lett pótolva a testgyakorlati tanítás életbeléptetése által. A testgyakorlati szerek beszerzésére fordittatott a simontornyai járás szolgabírói hivatalától, a mult évben, bizonyos hivatalosan bevett pénzből küldött 8 frt., és egy magát megnevezni nem akaró jóltevőnek 1870-ben 50 frt. és 1871-ben 30 frt. adománya. Ezen összegeken felüli kiadást az iskolai pénztár fedezte. — A tetemes költséggel berendezett torna helyiségen a tanulók szabad idejüket hasznosan s kellemesen töltötték el, s testi ügyességök s erejük képzésére kellő gond fordittatott.

Hálás megemlitést érdemel a fentartó testületnek a tanügy iránti érdekeltségéből származó s a tanárok műkö-

dését méltányló azon intézkedése, hogy a tanári fizetést az eddigi 525 frtról 600 forintra emelte, s a múlt évben a tanárok mindegyikének, rendes fizetésén felül, a pénztári maradékból 50 frt pótlékot utaltványozott.

A leghálásabb köszönettel kell megemlékeznünk itt, egy magát megnevezni nem akaró nemes jóltevőnek intézetünk iránt tanusított jóakarataról, ki a főlebb említett, s a testgyakorlati tanítás életbeléptetésére fordított 80 frt adományán kívül ez évben 50 forintot, egy tanuló köztartási díjának kifizetésére adni kegyeskedett. A nemes szívű jóltevő, intézetünknek egykor növendéke volt, s hogy méltó növendéke volt, most nemes tettek által bizonyítja be. Áldás kísérje tetteit!

Egyéb, a szegényebb sorsu tanulók segélyezésére fordított adományokról s jótékonyságokról alább leszen szó.

Kormányzó testületek.

A) A fentartó testületi választmány.

T a g j a i :

Nagyságos Vizsolyi Gusztáv ur, Tolnamegye I. alispánja, nt. Laki Mihály ur, a kül. somogyi e. m. esperese elnökök. Nt. Pap Antal a tolnai egyházmegye főesperese; nt. Kálmán Dániel, kölesdi lelkész, nt. Dömény József n.-berényi lelkész; nt Szalai Ferencz, n.-szokolyi lelkész; tek. Vizsolyi Jenő; tek. Halász Gedeon; tek. Halász Gyula; tek. Pap Lajos urak és a meghívott időszerinti igazgató-tanár.

Jegyzet. A fenntartó patronatust képezik: a) a nagyságos papi Vizsolyi-család és tek. Halász Gedeon ur, mint helybeli földes urak; — b) a nt. kül. somogyi; és — c) a nt. tolnai egyházmegyek, három egyházi és egy-egy világi küldötteik által képviselve.

B) Az iskolai szék.

T a g j a i :

Ugyanazok, kik a fenntartó testületi választmány tagjai és a tanári kar.

C. Tanári szék.

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

A kötelezett tantárgyak tanárai és az előadott tantárgyak.

Bocsor Lajos a IV. osztály főnöke s a ref. magyar gyülekezet lelkésze, tanította a vallástant I—IV., a földrajzot II—IV., a történelmet III—IV. osztályban, hetenkint összesen 22 órán, Kálmán Dezső a III. osztály főnöke s az öszhangzatos ének tanítója, tanította a magyar nyelvet I—IV., a német nyelvet II—IV osztályban, hetenkint összesen 20 órán, Kiss József az I. osztály főnöke, s a tanári szék jegyzője, tanította a latin nyelvet I—IV. osztályban, összesen 28 órán, és Varga István, a II. oszt. főnöke, ez évben igazgató-tanár, az ifjúsági könyvtár kezelője s a természetrajzi gyűjtemények őre, tanította a mennyiségtant az I—IV., a természetrajzot I—IV., és a földrajzot az I. osztályban, hetenkint összesen 23 órán át.

A tanulók létszáma, osztály és hitvallás szerint.

Az I. osztályban 2 r. k., 3 ág. hitv., 8 helv. hitv. és 5 izr., összesen 18 tanuló. A II. osztályban 6 r. kath., 5 ág. hitv., 11 helv. hitv. és 7 izr. összesen 29 tanuló. III. osztályban 4 r. kath., 1 ág. hitv., 12 helv. hitv., és 2 izr., összesen 19 tanuló. A IV. osztályban — r. k., 3 ág. hitv. 9 helv. hitv. és 6 izr. vallásu, összesen 18 tanuló. Vallásra nézve összesen 12 r. kath., 12 ág. hitv.,

40 hely. hitvallásu és 20 izr. vallásu tanuló. Ez évben az intézetbe járt összesen 84 tanuló.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. Tolnamegye kezelése alatt álló Styrum-Lymburg féle ösztöndíjt következő tanulók nyerték: Ujvári Cseh Lajos IV. oszt. tanuló 60 frt, Bereczk János III. osztályu tanuló 80 frt.

2. A Szelle-alapítványból: Bakonyi Kálmán III. o. t. 22 frt 68 kr, Laki Dezső III. o. t. 17 frt 1 kr, Gál Béla II. o. t. 11 frt 34 kr, Sörös István II. o. t. 5 frt. 67 kr.

3. A Vizsolyi-alapítvány egész évi kamtját 12 frtot kapja Horváth József III. oszt. tanuló.

4. A Menyei-Bartók A. által gyűjtött alapítvány egész évi kamatját 12 frt 60 krt kapta Fördös László I. o. t.

5. A kül.-somogyi egyházmegye gyülekezeteiben gyűjtött Convictusi segélyből következő tanulók nyertek: Zámbo Imre II. oszt. tan. 6 frt, Sörös Gyula II. oszt. tan. 3 frt, Felde János I. oszt. tan. 4 frt 15 kr, Csuti László I. oszt. tan. 4 frt.

Ezekon kívül a nsgos Vizsolyi-család Horváth Józset III. o. t., Sűdi Zsigmond II. oszt. és Györe Sándor I. o. tanulókat egész éven át, — tek. Halász Gedeon ur pedig Fördös Jenő I. oszt. növendéket, több mint fél éven át, élelemmel kegyeskedtek ellátni, s egy nemeslelkű jóltevő, Huszár József IV. oszt. tanulónak tápintézeti díját, 50 frtot kifizetni kegyes volt.

Tanszerek.

1. A tanári kar használatára álló könyvtár, a fenntartó testület által utalványozott pénzösszezen szerzett következő művekkel szaporodott: Tornatanítás segédkönyve

Szauter Antal és Ambrus Lajostól. A testgyakorlat kézikönyve Dr. Kelen J.-tól. Magyarhon edényes növényeinek füvészeteti kézikönyve, Hazslinszky Frigyes-től. Karénektár, Ivánkától. Egri dalnok I—III. füzet. Magyar nyelvőr- szerk. Szarvas G. A magy. kir. ministeriumtól ajándékoztatott : »Katalog der österreichischen Abtheilung.« Fodor Pál III. oszt. tanulótól ajándékoztatott : »Gradus ad Parnassum« angol-latin szótár, s »A Geometrical treatise on Conic Sections.« W. V. Drew-től.

2. Fodor Pál III. oszt. tanuló ajándékozott 11 darab becses gypsz-lenyomatot, s többen ajándékoztak régi pénzeket.

3. A természetrajziak tára szaporodott a tanulók által gyűjtött számos növény és rovar példánnyal.

Ifjusági körök.

I. A IV. osztálybeli növendékek maguk közt önképző kört alakítván, lapok olvasása, költemények szavalása és irány-gyakorlatok által képezték magukat az önálló munkásságban, Kálmán Dezső tanár vezetése alatt.

2. Az olvasókör használatára az ifjusági könyvtár ez évben is nyitva állt s 20 kr. befizetés mellett számos olvasó tag által látogatott.

Tápintézet.

Az igazgató-tanár felügyelete alatt álló s magán vállalkozó által fenntartott tápintézet ez évben is fenállott, s 50 forint évi díjért reggelire egy részlet kenyér, délben 2 tál étel kenyérrel, s este egy tál étel szinte kenyérrel, szolgáltatott ki a tápintézet tagjainak.

1872/3.

Az 1872/3-iki tanévet October 6-ik napján a templomban tartott ünnepélyes isteni tisztelet nyitotta meg, melynek bevégezte után a tanulók egy tanteremben összegyülekeztek; fájdalommal kellett azonban átlátnunk, hogy az ez időre begyűlt tanulók csekély száma miatt, az iskolai törvényeknek ez alkalommal leendő felolvasása idő előtti munka lenne: éppen ezért a törvények felolvasása s magyarázása egy későbbi napra — a mikor már a tanulók mind együtt leendének -- határoztatott, az előadásokat azonban October 8-án megkezdettük.

A tanulók szorgalmára nézve az egész év folyama alatt, nem lehet valami kiváló panaszunk. Egyesek ugyan jobban megfelelhettek volna kötelességüknek, s ebbeli hanyagság miatt — hogy a szülők a haszontalan költekezéstől továbbra megóvassanak — az osztályozásban néhány tanulónál kellett is szomorú kötelességet teljesítenünk; de e szigorúság, míg egy részről a szorgalmasabbakra nézve elismerésül szolgálhatott, — más részről azt eredményezé, hogy a második félévben mind jobban iparkodtak megfelelni kötelességeiknek.

A tanulók magaviselete ellen általánvéve nem lehet kifogás. Egyes szilajabb természetek nem hiányoztak ugyan, kikre a büntetésnek magas fokát kelle alkalmazni; de a fegyelmi szabályok alkalmazása itt is a legjobbat eredményezte, a mennyiben az iskolai év vége felé — még az első félévben szigorún megbüntetett növendékeinek magaviseletével is meglehetünk elégedve.

Az egészségi állapot — egy pár súlyosabb betegség kivételével — az egész év folyama alatt jónak mondható. Egyik súlyosabb betegség azonban halállal végződött, a meghalt tanuló neve: Kohn Ignác helybeli születésű.

A tanári kar ez évben is a dunamelléki egyházkerület által kiadott tanterv szerint tanított, azon hozzáadással, hogy a rajz és szépirás — melyek közül az utóbbi ez ideig csak egyes években, az előbbi pedig igen ritkán taníttatott — az iskola felügyelő ur meghatalmazása folytán mind a 4 osztályban rendes s kötelezett tantárggyá emeltetett s ennek tanítására helybeli reform. tanító, ifj. Nöthling Dániel urat kérte fel az igazgató azon reményben, hogy a neki ajánlott tiszteletdíjat, a fentartó testület az iskola pénztárából utalványozni fogja. Figyelemre méltó mozzanatként kell még megemlítenem azon körülményt, hogy intézetünk II. osztályu növendékei közül a vállalkozóknak az angol — III. IV. osztálybeli növendékeink közül vállalkozóknak pedig a francia nyelv adatott elő melléktantárggyul.

Elismerőleg kell megemlítenem az iskola fenntartó testületnek azon tettét, hogy a múlt évben, a tornászatot tanító két tanárt, Varga István és Kiss József urakat a pénztár állásához mért tiszteletdíjban részesítette, — nemkülönben hálás tisztelettel kell megemlékeznem ismét azon ismeretlenül maradni kívánó nemes jóltevőről, ki azonkívül hogy iskolánk pénztárát most már a 4-ik évben 30 frttal gyarapította, egy szegénysorsu szorgalmas tanulónak egy egész évi köztartás díját kifizette: még azon ígéretet is tette, hogy iskolánknak — az alkotandó orsz. középtanodai törvény értelmében szükséges s még hiányzó tanszerek beszerzésében is — segítségére leend. Itt van helyén megemlíteni azt is, hogy a helyben lakó Nsgos Vizsolyi család ez évben már 4 tanítványunkat élelmezte, — nemkülönben azt is, hogy a k.-somogyi egyházmegye egyházaiban ez évben tápintézetünk szegénysorsu növendékeinek segélyezésére 14 frt 16 kr gyült össze. Fogadják

e nemeslelkű adakozók egyénenként és összesen intézetünk hálás köszönetét.

Kormányzó testületek.

A) *A fenntartó testületi választmány.*

T a g j a i :

Nsgos Vizsolyi Gusztáv, orsz. képviselő ur, nt. Gaál György külső-somogyi esperes, elnökök, a tolnai egyházmegye most választandó esperese, — nt. Kálmán Dániel kölesdi nyug. lelkész, — nt. Dömény József n.-berényi lelkész, — nt. Csuthy Zsigmond kajdacsai lelkész, — nt. Szalai Ferencz n.-szokolyi lelkész, — tek. Vizsolyi Jenő, tek. Halász Gedeon, tek. Halász Gyula, Tek. Pap Lajos urak és a meghívott időszerinti igazgató-tanár.

B) *Az iskolai szék.*

T a g j a i :

A fenntartó testület választmányi tagjai és a tanári kar.

C) *Tanári szék:*

Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

Jegyzet. A fenntartó testületet képezik: a) a nsgos Vizsolyi-család és tek. Halász Gedeon ur, mint helybeli földesurak, — b) a külső-somogyi és — c) a tolnai reform. egyházmegyek három egyházi és egy-egy világi küldötteik által képviselve.

Tanári személyzet és az előadott tantárgyak.

Bocsor Lajos rendes tanár, a IV. osztály főnöke, e. i, igazgató-tanár, tanította a vallástant I—IV. osztályban, a földrajzot a II—IV. osztályban, a történelmet a III—IV. osztályban. Kálmán Dezső rendes tanár, a III.

osztály főnöke, a tanári szék jegyzője, tanította a magy. nyelvet I—IV., és a német nyelvet a II—IV. osztályban. Kiss József rendes tanár, az I. osztály főnöke, könyvtárnok, tanította a latin nyelvet az I—IV. osztályban. Varga István rendes tanár, a II. osztály főnöke, az ifjúsági könyvtár s a természetrajzi gyűjtemények őre, tanította a mennyiségtant I—IV., a természetrajzot I—IV. és a földrajzot az I. osztályban. Hunyady Károly, r. kath. lelkész, az oktatásügyi miniszter által kinevezett vallástanár, tanította a vallástant az I—IV. osztályban. Ifj. Nöthling Dániel melléktanár, tanította a rajzot, szépírást az I—IV. osztályban.

A tanulók létszám, osztály és hitvallás szerint.

Az első osztályba járt 11 helv. hitv., 2 ág. hitv., 6 r. kath., 7 móz. vall., összesen 26 tanuló. A II. osztályba 9 helv. hitv., 5 ág. hitv., 4 r. kath., 4 móz. vall., összesen 21 tanuló. A III. osztályban 9 helv. hitv., 5 ág. hitv., 4 r. kath., 6 móz. vall., összesen 24 tanuló. A IV. osztályban 12 helv. hitv., 2 ág. hitv., 3 r. kath., 2 mózes vallásu, összesen 19 tanuló. Vallásra nézve összesen volt 41 helv. hitv., 13 ág. hitv., 17 róm. kath., 19 móz. vall. Ez évben az intézetbe járt összesen 90 tanuló.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Styrum-Lyburg-féle ösztöndíjból kapott ez évben: Bereczk János IV. osztálybeli 100 frtot, Huszár Pál I. osztálybeli 60 frtot.

2. A Szelle-alapítványból: Bakonyi Kálmán IV. oszt. 16 frt 71 krt., — Laki Dezső IV. és Gaál Béla III-ik osztálybeliek egyenként 13 frt. 92 krt., — Sörös Gyula III. osztálybeli pedig 11 frt 14 krt.

3. A Vizsolyi-alapítvány egész évi kamatját 15 frtot kapja : Fördös László II. osztálybeli.

4. A Menyeci-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány egész évi kamatját, 15 frt 70 krt kapta : Biber József I. osztálybeli tanuló.

5. A külső-somogyi egyházmegyében gyült konviktusi segélyből következő tanulók részesültek : Kovács Ferencz IV. osztálybelinek adatott 6 frt. — Paul Péter IV-ik osztálybelinek 4 frt, — Csekey István III. osztálybelinek 4 frt 10 kr.

Ezekon kívül, mint az áttekintésben említve volt, a helybeli lakó nsgos Vizsolyi-család 4 tanulót egész éven át élmezett és pedig a következőket : Horváth József IV., — Györe Sándor, Südi Zsigmond II. — és Debreczeni József I. osztálybelieket. A szinte fölebb említett, ismeretlenül maradni kívánó nemeslelkü egyén, ez évben Felde János II. osztálybeli tanuló helyett fizette ki az 50 frt köztartási díjat.

Ifjusági könyvtár.

Az ifjusági olvasókör ez évben is fennállott s a befizetett évi 20 kr. tagdíjból több becses ifjusági irat szereztetett.

Tápintézet.

A tápintézetben ez évben tizenheten nyertek élmezést évi 55 forintért és pedig kaptak reggelire egy részlet kenyeret, — délben két tál ételt kenyérrel, este egy tál ételt kenyérrel.

1873/4.

Az 1873/4-dik iskolai év sok tekintetben nevezetes gymnasiumunk életében.

Mult évi értesítőnk megjelenése után, a nyári vizsgák alkalmával töltetett be egyik volt tanártársunknak Kálmán

Dezsőnek lelkeszsze lett megválasztatása által megüresedett tanári széke Széki Elemér papjelölt által, ki 6 pályázó közül lett választva. Ugyancsak ez ülésen bizta meg a fentartó testület a tanári kart, gymnasiumunknak jövőendőben miként leendő fennállása tekintetéből egy emlékirat készítésével, hogy ez emlékiratot a fentartó testület a középtanodai törvény megalkotásakor teendő kiindulás pontjául használhassa. Ez emlékirat a múlt év Augustus havában elkészült s jelenleg tárgyalásra vár.

Nem hagyható említés nélkül a fenntartó testületnek azon méltánylást érdemlő eljárása, hogy a tanárok mindegyikének évi fizetése pótlására 50 frtot, a tanári kar egy tagjának pedig, 10 évi itt működése elismeréseül, a közkiállítás meglátogathatása végett 100 frtot szavazott meg.

September havában a lemondott Kiss József tanár helyébe, a gymnasium legujabb rendezéseig, Pap Gusztáv volt pápai főiskolai senior alkalmaztatott tanárul.

Ily előzmények után nyílt meg October 6-kán a jelen iskolai év, megelőzván a megnyitást a tanári karnak előleges értekezletei, a tantárgyaknak az új tanárok között leendő felosztása s a leczkerend megállapítása tárgyában.

Tartott a tanári kar ez iskolai évben időszerűleg 12 konferenciát, melyek közül évnegyedenként egy-egy, és így összesen 4 módszer tani értekezet volt.

A növendékek szorgalma ez évben is kielégítőnek mondható; sőt örömmel tapasztaltuk, hogy némely növendékeink, elhagyva múlt évi hanyagságukat, ez évben lényeges szorgalom gyarapodásnak adták jelét. Hanyagok ugyan most sem hiányoztak; de melyik gabona között nem található konkoly? melyik legjobb magból nem fejlődik néhány üres kalász? a hanyagok az osztályozásnál nekünk adnak majd szomorú köteleességet, szüleiüknek pedig egy elvesztett évnek sárba dobott költségét.

Tanítványaink magaviselte ellen sem panaszkodhatunk. — Örömmel legyen feljegyezve, kiválóbb fegyelmi eset az egész év alatt nem fordult elő, — kisebb félrelépések, önmegfeledkezések azonban ez évben sem hiányoztak.

A növendékek egészségi állapota az egész év folyama alatt kitűnő volt. A vidékünkön nagymértékben jelentkezett himlő — melynek meggátlása végett a növendékek legnagyobb része Weinberger helybeli orvos úr által díj nélkül beoltatott — kanyaró növendékeinket 5—6 eset kivételével egészen megkimélte, e néhány eset is, rövid időtartam után teljes felgyógyulással végződött, meghalt mégis növendékeink közül ez évben Wanek Gyula III-dik osztálybeli tanuló, a legnagyobb valószínűséggel otthon kapott meghülés következtében.

A tanári kar ez évben is a dunamelléki ref. egyházkerület által kiadott tantervet követte. A mértani és szabadkézi rajz, szépírás, műének, testgyakorlat kötelezett tantárgyként, — a francia és angol nyelv mellék tantárgyként szerepelt, — az egyházi éneklés tanítására Makai Márton helybeli reform. tanító alkalmaztatott.

Elismerőleg kell felemlítenem iskolánk pártfogói között. Décsy Lajos külső-somogyi segédgondnok urat, ki a múlt évi nyári közvizsgák alkalmával intézetünk minden osztályából 4—5 kitűnőbb növendéket mintegy 11 frt árú tankönyvvel és 3—4 frt értékű másnemű ajándékkal jutalmazott meg, — meg kell emlékeznem intézetünknek már több év óta buzgó pártfogójáról tek. Busbach Péter budapesti ügyvéd urról, ki ez évben ismét — és pedig most már harmadik éven keresztül — egy szegénysorsú tanítványunk helyett fizette ki a tápintézeti díjat, — nem hallgathatom el a helyben lakó nsgos Vizsolyi

családnak azon nemes tettét, hogy ez évben ismét három tanítványunkat élelmezte, — mint végre nem hagyhatom említés nélkül a k.-somogyi reform. egyházmegye egyházainak buzgóságát, a melyek tápintézeti szegénysorsú, szorgalmas tanítványaink részére, az egyházi szemle alkalmával 16 frt 70 krt adakoztak; — fogadják mindnyájan leghálásabb köszönetünket.

Az iskola kormányzata.

1. A gymnasium a dunamelléki reform. egyházkerület főhatósága s főfelügyelete alatt álló kerületi intézet. A kerület felügyeleti jogát a kerületi tanbizottság által olyformán gyakorolja, hogy a leczkerendet, tantárgyak felosztását, az iskolai anyakönyvet félévenként, a zárjelentést pedig év végével főt. püspök úrhoz felterjesztetni kívánja, s e felterjesztés nyomán tudomást vesz magának arról, vajjon a kerületi tantervtől nem történt-e eltérés? a benyújtott adatok alapján a kebelbeli közép s felsőbb iskolákról véleményes jelentést terjeszt fel a kerületi közgyűlés elé.

2. Helyi kormányzatát képezi az intézetnek a fenntartó testületi választmány, az iskolai felügyelő elnöklete alatt. Iskolai felügyelő 1864 óta Vizsolyi Gusztáv országos képviselő s helybeli földbirtokos úr, tagjai pedig jelenleg: Gaál György külső-somogyi reform. esperes hivatalánál fogva, — Dömény József, Szalai Ferencz, Halász Gyula választott tagok; Munkácsy Sándor tolnai reform. főesperes hivatalánál fogva, — Kálmán Dániel, Csuthy Zsigmond, Pap Lajos választott tagok; Vizsolyi Jenő, Halász Gedeon helybeli földbirtokos urak és az igazgató tanár.

E testület kezeli az intézet legfontosabb ügyeit, választja a tanárokat, felügyel a tanoda jövedelmeire, kiadá-

saira, meghatározza a tanrendszert, szóval: ennek kezébe vannak letéve a gymnasiumnak életkérdései. Ezen testület tagjai a tanítást illető ügyekben s az iskola belügyeinek elintézésében a tanári karral iskolai székké alakulnak, mely iskolai szék tárgyalja a hozzá a tanári széktől netalán felebbezett fegyelmi s egyéb belügyeket.

Az iskolai széktől a kerületi közgyűléshez történik a felebbezés.

3. Az iskola belügyeit felelősség alatt kezeli az igazgató tanár elnöklete s vezetése mellett a tanári kar.

Tanári személyzet.

1. *Bocsor* Lajos, osztálytanár a IV. osztályban, 1863. Oct. 1-sője óta rendes tanár; vallástan, földrajz, történelem tanára. Igazgató tanár.

2. *Pap* Gusztáv, oszt. tanár az I. osztályban, tanár 1873. Oct. 1-sője óta. Tanít magyar nyelvet az I—IV. osztályban, latin nyelvet az I—II. osztályban, szépírást az I—IV. osztályban. Ifjúsági könyvtárnok.

3. *Széki* Elemér, oszt. tanár a II. osztályban, r. tanár 1873. Oct. 1-sője óta. Tanít német nyelvet a II—IV. osztályban, latin nyelvet a III—IV. osztályban, francia és angol nyelvet a vállalkozóknak. A tanári szék jegyzője.

4. *Varga* István, oszt. tanár a III. osztályban. r. tanár 1870. Oct. 1-sője óta. Tanít mennyiségtant, természetrajzot, mértani és szabadkézi rajzot, tornászatot az I—IV. osztályban. Iskolai könyvtárnok.

5. *Hunyady* Károly, rendesen kinevezett róm. kath. vallástanár.

6. *Makai* Márton énektanító.

Az intézet összes növendékeinek száma az egész iskolai év alatt 95. E szám azonban úgy értendő, hogy egyszerre az intézetben sohasem volt 95 növendék, mert

az évfolyam alatt némelyek eltávoztak, mások jöttek. — A tanév kezdetén beiratott az I. osztályban 25, — a II. osztályban 25, — a III. osztályban 21, — a IV. osztályban 20, — összesen 91 tanuló.

Ezek közül azonban meghalt 1, kimaradt 1, az I. félév végén eltávozott 1, összesen 3; maradt a létszám 88. Ezen számhoz jött a II. félévre 1 nyilvános tanuló az I. osztályba, névszerint Horváth Kálmán, — 1 magántanuló a IV. osztályba, névszerint Orosz Endre, — 2 hallgató, névszerint Végh Lajos a II. és Schmidt János az I. osztályba; összes növekedés a II. félévben 4. E szám hozzáadva az I. félév végén maradt 88-hoz, lesz az iskolai év végével megmaradt népesség 92, mely szám a múlt évi népességet 2-vel haladja meg.

Új tanuló jött intézetünkbe ez iskolai évben más intézetekből az I. osztályba 25, — a II. osztályba 6, — a III. osztályba 2, — a IV. osztályba 2, — összesen 35. Az I. osztályba jött tanulók közül érvényes népiskolai bizonyítványt hozott 10, felvételi vizsgát tett 13, ismétlő 2.

Tanítványaink közül helybeli volt 19, tápintézetben nyert élelmezést 20, összesen 39. Magánházaknál teljes ellátáson 100—200 frtért 50.

A növendékek közül a n y a n y e l v r e nézve magyar 86, német 6, — mi azonban csak úgy értendő, hogy e 6 közül 2 az intézetbe belépésekor alig néhány szót, 4 pedig egy szót sem tudott magyarul, intézetünknek egy évi látogatása után azonban a magyar nyelvet meglehetősen elsajátította.

Felekezeti szempontból ez évben intézetünk növendékei közül volt az I. osztályban 10 helv., 6 ág. hitv., 6 róm. kath., 4 mőz. vallásu, a II. osztályban 14 helv., 1 ág. hitv., 6 róm. kath, 4 mőz. v., a III. osztályban 7 helv., 8 ág., 3 róm. kath., 2 mőzes v., a IV. osztályban 11 helv.,

3 ág., 2 rk., 5 móz. v. Összesen : 42 helv., 18 ág. hitv., 17 róm. kath., 15 mózes vallásu.

A helv. hitvallásúak csak viszonylagos többségben vannak. Az ág. hitvallásúak száma, mult évi létszámukhoz képest 5 szaporodást, — a mózes hitűeké 4 fogyást mutat, a róm. kath. száma ugyanannyi, mint a mult évben.

Növendékeink legifjabbja 1863-ban, legidősebbje 1857-ben született. Lakhelyükre nézve: Tolna, Somogy, Fejér, Pest, Baranya, Veszprém megyékből valók, — a legnagyobb kontingenst azonban Tolnamegye szolgáltatja, úgy, hogy az intézetben a II. félév végével maradt 92 tanuló közül tolnamegyei 70, somogymegyei 10, fejérmegyei 8, pestmegyei 2, baranyamegyei 1, veszprémmegyei 1. Összesen : 92.

Gymnasiumunkban a növendékek száma az 1873/4. isk. évben következőleg változott:

Létszám az 1873/4. tanév kezdetén : nyilvános tanuló az I. osztályban 23, a II.-ban 24, a III.-ban 21, a IV.-ben 20, összesen 88. Magántanuló az I. osztályban 2, II.-ban 1, összesen 3. Az I. félévben fogyott nyilvános tanuló az I. osztályban 1, a III. osztályban 1, összesen 2. A II. félévben hozzájött nyilvános tanuló az I. osztályban 1, magántanuló a IV.-be 1, hallgató az I. osztályba 1, a II.-ba 1, összesen 2. A II. félév végén maradt nyilvános tanuló az I. osztályba 23, a II.-ba 23, a III.-ba 20, a IV.-be 20, összesen 86. Magántanuló az I. osztályba 2, a II.-ba 1, a IV.-be 1. összesen 4. Hallgató az I. osztályba 1, a II.-ba 1, összesen 2. — Az 1873/4. tanév alatt belépett 89 rendes nyilvános tanuló közül más tanintézetből jött az I. osztályba 22, a II.-ba 4, a III.-ba 2, a IV.-be 1, összesen 29. A gymn. által felsőbb osztályba képesítettett a II. osztályba 20, a III.-ba 17, a IV.-be 19, összesen 56. Az osztályt ismétli az I.-be 2, a III.-ba 2, összesen 4.

A tanév végeig maradt 86 nyilvános tanuló közül a szülei házában lakik I. osztályos 8, II. o. 3, III. o. 2, IV. o. 6, összesen 19, teljes ellátáson van I. oszt. 11, II. o. 13, III. o. 11, IV. o. 11, összesen 46, szálláson és ételmezésen külön van I. oszt. 3, II. o. 5, III. o. 6, IV. oszt. 2, összesen 16, ingyen ételmeztetik I. oszt. 1, II. o. 2, III. o. 1, IV. o. 1, összesen 5.

A tanév végeig a gymnasiumban maradt 86 nyilvános, 4 magán és 2 hallgató közül magyar anyanyelvű az I. o. 21, a II. o. 25, a III. o. 20, a IV. o. 20, összesen 86, német anyanyelvű az I. osztályba 5, a IV.-be 1, összesen 6.

Vallásra nézve ugyanezek között helvét hitvallású az I. osztályba 10, a II.-ba 14, a III.-ba 7, a IV.-be 11, összesen 42, ágostai az I.-be 6, II.-ba 1, III.-ba 8, IV.-be 3, összesen 18, római katolikus az I. osztályba 6, II.-ba 6, III.-ba 3, IV.-be 2, összesen 17, mózes vallású I. oszt. 4, II. o. 4, III. o. 2, IV. o. 5, összesen 15.

Életkorukra nézve ugyanezek között :

1863-ban szül.	I. o.	3,	II.	6,	III.	—,	IV.	—,	össz.	9,		
1862-ben	»	I.	»	14,	II.	6,	III.	1,	IV.	—,	»	21,
1861-ben	»	I.	»	8,	II.	10,	III.	8,	IV.	—,	»	26,
1860-ban	»	I.	»	—,	II.	3,	III.	2,	IV.	9,	»	14,
1859-ben	»	I.	»	1,	II.	—,	III.	8,	IV.	7,	»	15.
1858-ban	»	I.	»	—,	II.	—,	III.	1,	IV.	4,	»	5.
1857-ben	»	I.	»	—,	II.	—,	III.	—,	IV.	1,	»	1,

A községi illetőséget tekintve, az év végeig maradt 86 nyilvános, 4 magántanuló és 2 hallgató közül gyönki : I. osztályban 8, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 6, összesen 19, tolnamegyei (Gyönk leszámításával) I. o. 15, II. o. 15., III. o. 14, IV. oszt. 7, összesen 51, somogy-megyeyei I. o. 2, II. o. 1, III. o. 3, IV. o. 4, összes. 10, fejérmegyeyei I. o. 1, II. o. 4, III. o. 1, IV. o. 2, összes. 8, pestmegyeyei II. o. 1, IV. o. 1, összesen 2, baranyamegyeyei IV. o. 1, veszprémmegyeyei II. osztályban 1.

Ifjusági könyvtár.

Az ifjusági könyvtár, a gymnasium növendékeinek értelmi fejlettségéhez alkalmazott 214 kötet könyvből áll, melyből a növendékek félévenkénti 20 kor. olvasás-dij mellett hetenként vehetnek ki könyveket. Kezeli a könyvtárt Pap Gusztáv tanár.

Földgömbök, térképek.

A földrajz, történelem tanításához megkívántató földgömbökkel, fali és kézi térképekkel az eddigi kíváncsúnak megfelelőleg van felszerelve intézetünk és pedig van földgömb 4, fali térkép 91, kézi térkép 2 darab, a földrajzi tanszerek összes száma 97¹⁾

Mértani, természetrajzi gyűjtemények.

A mértani testek kemény papírból kivágva, nagyobb részint megvannak. A meglevők száma: 18.

A természetrajzi gyűjtemény tojás, rovar, növény és ásvány gyűjteményből áll s a könyvtárral egy helyiségben van.

A tojás gyűjtemény 48 darab, — a rovar példányok száma 300, — a szárított növényeké 700. Az ásványgyűjteményben 1274 darab van, melyből a szükségletnek megfelelő rész teljesen rendezve van. A kemény papírból kivágott jegecz alakok száma: 66. Ugyancsak van 20 darab természettani szerünk is, és 15 db. állattani tábla.

A mértani, természetrajzi, természettani tanszerek összes száma: 2441 darab.

¹⁾ E számból 80 darab egészen jó és használható állapotban.

Testgyakorlat.

A testgyakorlati szerek a növendékek szükségéhez képest nagyobb részint megvannak. És pedig van 1 állvány 5 sima kötéllel, — ez állványhoz van erősítve 4 mászó pózna, 1 kötélletra, 1 kengyel hinta. Van ezeken kívül 1 ugró készülék, 2 korlát, 1 nyújtó, 1 vízszintes létra, 1 hosszú és 1 rövid lengő kötél, összesen 19 darab testgyakorlati szer.

Itt látom helyén megemlíteni, hogy az intézetnek egy kis régi pénzgyűjteménye is van, a régebbi darabok száma 187. E szám ez évben szaporodott néhai Bacsó János ságvári reform. lelkész úr ez évben beküldött ajándéka folytán 101 darabbal, — ugyszinte Ausch Mór IV. osztálybeli növendékünk ajándékozott 1 darabot.

A pénzgyűjtemény darabjainak száma: 229.

Tápintézet.

A szegény sorsu tanulók könnyebb tanulhatását előmozdítani 1858 óta fennáll a tápintézet, mely a fenntartó testület főfelügyelete alatt s az igazgató tanár ellenőrködése mellett egy vállalkozó által kezeltetik.

A tápintézet díját — mely egész a mult iskolai évig 50 frt volt — a mult évi fenntartó testületi gyűlés — tekintettel az élelmi szerek akkor már előrelátható ár-emelkedésre — 65 frtra emelte fel egy iskolai évre. Ez értelemben lett megkötve a szerződés az igazg. tanár által a vállalkozóval, ki a tápintézetbe jelentkezőknek naponként 1 font tápláló egészséges kenyeret, ebédre két tál ételt hussal, vacsorára egy tál izletes, elegendő mennyiségű ételt adni kötelezte magát.

Az igazgató a tápintézet növendékeit minden héten és pedig éppen étkezés alkalmával meg szokta látogatni,

figyel arra, hogy a vállalkozó teljesíti-e kötelességét, valamint arra is, hogy az általa készített s az étteremben kifüggesztett háziszabályokat megtartják-e a tanulók, a szinte általa készített étrendet pedig megtartja-e a vállalkozó?

Ez iskolai évre a következő étrend állapított meg:

Hétfőn délben: husleves, burgonya főzelék hussal; este: burgonya főzelék. Kedden délben: husleves, babfőzelék hussal; este: babfőzelék. Szerdán délben: burgonya leves, túrós tészta; este: köles kása. Csütörtökön délben husleves, édeskáposzta hussal; este édeskáposzta¹⁾. Pénteken délben: bableves, pogácsa; este: paprikás burgonya. Szombaton délben: husleves, lencse főzelék hussal; este lencse főzelék. Vasárnap délben: husleves, káposzta főzelék hussal, pecsenye vagy sült tészta; este: káposzta főzelék hussal.

Ösztöndíjak.

1. A Styrum-Lymburg-féle ösztöndíjból nyert ez évben: Huszár Pál II. oszt.-beli tanuló 60 frtot, — Huszár János szinte II. oszt.-beli 60 frtot. Összesen 120 frtot.

2. A Szelle-alapítványból: Gaál Béla IV. oszt.-beli 18 frt 33 krt, Sörös Gyula szinte IV. oszt.-beli 18 frt 33 krt, — Dömény Zoltán II. oszt.-beli 18 frt 33 krt. Összesen 54 frt 99 kr.

3. A Vizsolyi-alapítvány egész évi kamatját 12 frtot kapta: Török Lajos IV. oszt.-beli tanuló.

4. A Menyei-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány I-ső félévi kamatját 7 frt 35 krt nyerték: Pilisi Sándor I. oszt.-beli. — II. félévi kamatját 8 frt 40 krt: Kovács István szinte I. oszt.-beli növendékek.

¹⁾ Nyáron fölcserélhető savanyú káposztával vagy valami zöldséggel.

5. A külső-somogyi egyh. megyében gyült konviktusi segélyből kapott: Csuthy László III. oszt.-beli 5 frt 60 krt, — Biber József II. oszt.-beli 5 frt 60 krt., — Bacsó János I. oszt.-beli 5 frt 50 krt. Összesen 16 frt. 70 kr.

A kiosztott ösztöndíj főösszege 219 frt 54 kr.

Ezen kívül, mint a jelentésben említve volt, a helyben lakó nsgos Vizsolyi család élélmezte 3 növendékünket, névszerint: Csekey István IV., Debreczeni József és Györe Pál II. osztálybeli tanulókat, — Poór József helybeli reform. lelkész úr Pilisi Sándor I. osztálybeli tanulót, — tek. Busbach Péter budapesti ügyvéd úr pedig Felde János III. osztálybeli növendék helyett fizette ki a tápintézeti díjat 65 frtot.

Nemes jószívűségüknek emléke legyen megörökítve iskolánk történetében.

1874/5. tanév.

Az 1874/5-ik tanévre a beiratások, felvételi és javító vizsgák October 1—4-éig tartattak, October 5-dik napján pedig a már kevés kivétellel beérkezett tanulók, tanáraik vezetése alatt, szülők és más érdekeltek részvéte mellett, templomban gyültek össze, hol Bocsor Lajos tanár mondott imát, Isten segítségét kérvén ezen tanév sikeres eltölthetésére. A templomból kijöván, a gymnasiumi épület egy termében összegyült ifjuság előtt az iskolai rendszabályok, felvilágosító magyarázatok kíséretében, az igazgató által felolvastattak, az iskolai fentartó testület jelenlevő tagja nt. Kálmán Dániel ur pedig egy lelkes beszédben a tanulókat minden jóra intette és serkentette. A rendes tanítások October 6-kán vették kezdetüket, s a tanári karban ez évben semmi változás nem történvén, a tanítás a mult évi tanerőkkel zavartalanul folyhatott az I. és II.

osztályban mérsékelt osztályrendszerrel, a III. és IV. osztályban mérsékelt szakrendszerrel.

A rajz mind a négy osztályban, a szépírás az I. és II. osztályban kötelezett tantárgyak voltak, a műéneklésben pedig mind a négy osztálybeliek közül az arra tehetséggel bírók képeztettek, s több egyházi s világi énekdarabokra begyakoroltattak.

A testgyakorlati tanítás, téli tornahelyiség nem léte miatt, csak a tavasz beálltával vehette kezdetét, a szabadban felállított gyakorló téren, s kedvező napokban egész nyáron át folyt.

A franczia és angol nyelv tanulására szinte volt alkalom, mérsékelt díj fizetése mellett, sőt fizetés nélkül is.

Az ifjusági olvasóköri ez évben is fennállott, s csekély olvasási díj fizetése mellett, a serdülő ifjak fejlettségéhez mért jó és hasznos művek olvasásában minden tanuló részt vehetett, s a legtöbb részt is vett.

A vidéki kisebb helyeken levő tanintézeteknek a nagy városokban levők fölötti azon előnyét, hogy a tanulókra való felügyelet az iskolán kívül is eszközölhető, a tanári kar hiven törekedett felhasználni, s gondosan őrködött a tanulóknak szorgalma és erkölcsi magaviselete fölött nemcsak a tanodában, hanem azon kívül is. Ezen körülményből folyólag, a növendékeknek mind szorgalmáról, mind erkölcsi magukviseléséről megjegyezhetjük, hogy általában kielégítő volt; nagyobb kihágás egyszer sem tapasztaltott, s atyai intés és az eltévelyedhetést megelőző őrködés elég volt a nagyobb hibáktól visszatartóztatni azokat is, kiket vérmérsékletök netán elragadott volna a rossz utra.

A templomi isteni tiszteletet minden hitvallásuak vasárnaponként hiven gyakorolták a téli oly napok kivételével, midőn egészségük veszélyeztetve lett volna.

A tanulók közti egészségi állapotról szólva azt említhetjük meg, hogy az kitünő volt, veszélyes betegségnek egy esete sem fordult elő, s csakis napokig vagy órákig tartó kisebb gyengélkedések tapasztaltattak. Ezen kedvező egészségi állapotra nagyban befolyt a vidék egészséges levegője, melynek köszönhető az is, hogy az előző években más vidékeken uralkodott járványos betegségek itt vagy épen nem léptek fel, vagy igen szelid lefolyásuk voltak s halállal nem végződtek.

Az első félévi szigorlatok február hó utolsó hetében tartattak. Ezen szigorlatokon az iskolai fentartó testület tagjai közül nt. Kálmán Dániel, nt. Csuthy Zsigmond és Pap Lajos urak, ugyszinte tolna-baranyamegyei kir. tanfelügyelő ns. Dömötör János ur, intézetünknek egykori növendéke, általában a tanügy, közelebb pedig tanintézetünk iránti érdekeltségből méltóztattak jelen lenni, s a növendékek előmeneteléről tudomást szerezni.

Midőn intézetünk ez évi életfolyamát a fentebbiekben röviden vázoltuk volna, megemlítjük még itt azt, hogy iskolánk iránt ez évben is nyilatkozott több részről az áldozatkészség és buzgóság. — A fentartó testület a múlt tanév végén mindegyik tanárnak 50 frt. fizetéspótlékot utalványozott. Egyéb jótékonyságok és a jóltevők nevei az alábbi rovatokban fognak elsoroltatni, itt pedig kifejezzük az intézet részéről az illetők iránt leghálásabb köszönetünket.

Az iskola kormányzata.

1. *Fentartó testületi választmány.* E választmány elnöke s egyszersmind iskolai felügyelő Vizsolyi Gusztáv föld-birtokos, országgyűlési képviselő; tagjai: a) a *külső somogyi egyházmegye részéről*: Gaál György, a *külső egyházmegye* esperese, Dömény József, Szalai Ferencz

lelkészek, s Halász Gyula, egyházmegyei tanácsbíró ; b) a *tolnai egyházmegye* részéről: Munkácsy Sándor, a tolnai egyházmegye főesperese, Kálmán Dániel és Csuthy Zsigmond lelkészek, s Pap Lajos egyházkerületi tanácsbíró ; Vizsolyi Jenő és Halász Gedeon helybeli földbirtokosok, s az igazgató-tanár.

2. *Iskolai szék.* A fentartó testületi választmányynal együtt a tanári kar.

3. *Tanári szék.* Az igazgató tanár elnöklete alatt a tanári kar.

Tanári személyzet.

1. *Bocsor Lajos*, tanárrá lett 1863-ban. Vallástan, földrajz s történelem tanára; osztálytanár a IV. osztályban.

2. *Pap Gusztáv*, tanárrá lett 1873-ban, az I—IV. osztályban a magyar nyelv, az I—II. osztályban a latin nyelv tanára. Osztálytanár az I. osztályban ; ifjúsági könyvtárnok.

5. *Széki Elemér*, tanárrá lett 1873-ban, a II—IV. osztályban a német nyelv, a III., IV. osztályban a latin nyelv tanára. Osztálytanár a II. osztályban ; a tanári szék jegyzője.

4. *Varga István*, tanárrá lett 1870-ben, az I—IV. osztályban a mennyiségtan s természetrajz tanára ; osztálytanár a III. osztályban. Ez időszerinti igazgató.

5. *Vajdits Gyula*, róm. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, izr. vallástanár.

Jegyzet. 1. A szabadkézi rajzot és tornászatot tanította Varga István tanár.

2. A szépirást tanította Pap Gásztáv tanár.

3. A műéneklést, angol és franczia nyelvet tanította Széki Elemér tanár

A gymnasium taneszközei.

A) Iskolai könyvtár.

A tanári kar használatára álló iskolai könyvtár a mélt évi értesítőben kimutatott 1004 különböző munkát 1377 kötetben számlált. Ez évben szaporodott

1. Ajándékozás útján:

a) a Franklin társulat következő munkákat ajándékozta: Schwiedland F. Francia nyelvten. Lutter N. a méter mérték ismertetése. — Rajcsányi — Magyarország története. Graf Jakab — német nyelvten. (4 köt.)

b) Zilahy S. könyvtáros ur adta Domokos Jenő természettan (1 köt.)

c) Aigner Lajos könyvtáros ur adta; Névý I. és Névý L. Gyakorlati irálytan II. rész. — Iványi — magyar irály gyakorlatok (3 köt.)

d) Bokor József s.-pataki tanár ur adta: Bokor József — a középiskola eszménye. (1 köt.)

e) Tek. Salamon Alajos ur adta: m. Tullii Ciceronis ad familiares Epistolae 1782.—Q. Cutius Rufus de rebus gestis Alexandri Magni, brevibus notis Germanicis illustratus. 1708. — Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni Historia. 1738. — Thesaurus Exoticorum. Von Everhardo Guernero Happelio. Hamburg. 1688. M. Tullius Cicerónak kiválogatott levelei, fordította Hegyi József. 1804. (5 köt.)

f) A kolozsvári m. kir. középtanodai tanár képezde: a testek hőözta kitágulása, irta Félegyházi Antal. (1 füz.)

g) Nt. Pap Károly ur Egyházi beszéd Polgár Mihály gyász ünnepélye alkalmával. (1 füz.)

h) Tek. Mihályi Károly n.-egyedi tanár ur:

Mihályi K. Altera grammaticae latinae Palaestra.

Mihályi K. Svada Romana 4 köt. (5 k.)

i) Nt. Gaál György esperes ur ajándékozta; a magyar tudóstársaság évkönyvei 1. 2. 3. köt. 1833. 1835. 1837. (3 kötet.)

k) Deli Lajos IV. oszt. tanuló: Bölömi Farkas Sándor — utazás Észak-Amerikában. (1 köt.)

l) Kókai Lajos könyvtáros ur Irodalmi Értesítő 2 füz. (2).

m) A különböző tanintézetektől 46 iskolai értesítő. Az ajándékozott művek száma összesen : 69, 23 kötetben és 50 füzetben.

Fogadják a t. ajándékozók az intézet köszönetét.

2) Vétel után szereztettek : Kárpáti Endre állatmuzeum. 1 k. — Szénássy — Elischer : Latin nyelvtan. 1 k. Imre S. Magyar mondattan. 1. k. Bukle : Anglia művelődésének története. 4. k. — Thierry Amade — Attila — Mondák 1. k. Thierry A. Attila, Attila fiai és utódai történelme, ford. Szabó Károly 4 k. — Gibbon : a római birodalom hanyatlásának és bukásának történelme, ford. Hegyesy K. 2 k. Gr. Lázár K. A lég urai. 1 k. Boccardo : A föld és fokozatos meghódításának története, ford. Dunyov. 1 k. Müller Miksa felolvasásai a nyelvtudományról, ford. Steiner Zs. 3 k. Leves — Göthe élete, ford. Szász K. 6 k. — Duncker Miksa : az ó-kor története, ford. Jónás J. 1 k. Spencer Herbert — Értelmi, erkölcsi és testi nevelés, ford. Öreg János és ifj. Losonczy L. 1. k. Haeckel : Az emberi nem eredete és törzsfája, ford. György Aladár

Ezekon kívül a «Magyar nyelvőr», «Magyar tanügy» és a magyar akadémia «könyvkiadó vállalatá»-nak 1875-dik évi folyama.

A könyvtári növekedés ez iskolai évben 83 mű, 101 köt. s füzet, melyet hozzá adva a mult évihez, lesz a könyvtári állomány 1084 mű, 1478 kötetben.

Tápintézet.

A tápintézet szegényebb sorsu tanulók számára áll fen, s az igazgató tanár ellenörködése mellett magán vállalkozó által kezeltetik. — A tápintézeti díj ez évben egy tanuló részére 65 frt. volt, melyért kaptak a tápintézet tagjai naponként 1 font jó kenyeret ; ebédre levest és fő-

zeléket hussal, vagy ez utóbbi helyett tésztás ételt; — este főzeléket hussal kellő mennyiségben.

Az igazgató a növendékek étkezésénél gyakran megjelenvén, mind az étkezők közti rendre, mind a vállalkozó által szerződésileg elvállalt kötelezettségek teljesítésére felügyelt.

Ösztöndíjak.

1) A Tolnamegye kezelése alatt levő Styrum-Lymburg-féle ösztöndíjból nyert ez évben: Huszár Pál III. oszt. tanuló 60 frtot, Huszár János III. oszt. tanuló 60 frtot és Angyal Dániel I. oszt. tanuló szinte 60 frtot. Összesen: 180 frt.

2) A Szelle-alapítványból nyertek: Bacsó János II. oszt. és Bacsó Ferencz I. oszt. tanulók 45 frtot; miután javukra, mint árva fiuk javára hárman igényeikről lemondtak, — Pap Károly I. oszt. tanuló 12 frt. 60 krt., — Deli Lajos IV. oszt. és Szalai Jenő I. oszt. tanulók 9 – 9 frtot. Összesen: 75 frt. 60 kr.

3) A Vizsolyi-alapítvány egész évi kamatját 12 frtot kapja: Bereczky Sándor I. oszt. tan.

4) A Mennyey-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány I. félévi kamatját 8 frt. 40 krt. kapta Bereczky Sándor I. oszt. tanuló, II-ik félévi kamatját Csikesz Sándor I. oszt. tanuló.

5) A k. somogyi egyh. megyében gyűlt konviktusi segbélyből nyertek: Felde János V. oszt. 4 frtot, Biber József III. oszt. 4 frtot, Kovács István I. oszt. 3 frt. 73 krt., és Baján Gyula I. oszt. 3 frtot. Összesen: 14 frt. 73 kr.

6) 10 frt. tandíj elengedésben részesült Pilisi Sándor II. oszt. tanuló.

A kiosztott ösztöndíjak összege 309 frt. 13 kr.

Ezen kívül a nsgos Vizsolyi család ingyen élelmezett 3 növendéket, u. m. Debreczeni József, Lux Gyula és Györe Pál III. oszt. tanulókat, — Pap Gusztáv tanár Pilisi Sándor II. oszt. tanulót élelmezéssel és szállással látta el.

1875/76. tanév.

Az 1875—6-ik tanévre a beiratások October 1—3-ig megtörténvén, 4-én a tanév a templomban tartott isteni tisztelettel, s az iskola épületében az iskolai rendszabályok felolvasásával ünnepélyesen megnyitattott. Jelen voltak a tanév megnyitásán az iskolai fentartó testület részéről: nagyságos Vizsolyi Gusztáv iskola-felügyelő ur s nt. Kálmán Dániel ur; a szülők és más érdekeltek közül többen. Ez alkalommal a templomban Bocsor Lajos tanár mondott áldásért esdő imát, nagys. Vizsolyi Gusztáv ur pedig a tanári karnak kívánt sikeres működéséhez erőt és kitartást, mig nt. Kálmán Dániel ur a tanulókhöz intézett szorgalomra és jó magaviseletre intő beszédet.

A lefolyt tanévben a tanári karban semmi változás nem történt, s a tanítás az előbbi években alkalmazott tanerőkkel folyt, úgy, hogy az I-ső és II-ik osztályban inkább az osztályrendszer, a III-ik és IV-ik osztályban inkább a szak-rendszer volt tulsulyban.

A kötelezett tantárgyak gyanánt tanított szépírási, testgyakorlás, szabad kézírás és műéneklés tanítása a 4 rendes tanár közt osztatott fel, a szerint, a mint egyik vagy másik hajlammal és képességgel birt valamelyik tárgy tanítására, s ez által némi mellékjövedelemre is tett szert.

Az első félévi szigorlatok, azon előre láthatott körülménynél fogva, hogy az iskolai nagy szünidőt az egyház-kerületi közgyűlés július és augusztus hónapokra fogja határozni, az ez előtti években szokottnál elébb, ugyanis

február hó 7—12-ik napjain tartattak meg, s a tananyag már az iskolai év elején úgy osztatott be, hogy a 9 hónapi szorgalmi időszak alatt elvégeztethessék.

A tavaszi hónapokban városunkat is meglátogatta a veszélyes rorcsoló toroklobb, s több tanuló is súlyos torok betegségbe esett, azonban halállal egynél sem végződött a betegség, hála érte istennek, s köszönet a gondos orvosi ápolásnak. Ezen egy járványos betegségen kívül az egészségi állapot az egész éven át jó volt, s a tanítás folyama egyszer sem szakadt meg.

A fegyelem és szorgalomról szólván, megjegyezhetjük, hogy a tanulók közt kielégítő volt; oly kihágás, mely az iskolából elküldetést vont volna maga után, nem fordult elő. — A tanári kar teljes figyelemmel azon volt, hogy mind a szorgalom fokoztassék a tanulóknál, mind pedig, hogy az iskolai rendszabályok korláta között tartassanak a növendékek.

A mély gyászbán, melybe Deák Ferencz nagy hazánkfia borítá az országot, intézetünk is osztozott, s február 3-án az egyházközség és a tanintézet által együttesen rendezett gyászistentiszteleten, a tanárikarral élén, részt vett a tanuló ifjuság is, Széki E. tanár vezetése alatt gyászenek darabokat énekelvén a templomban; míg az iskola épületében Bocsor Lajos és Varga István tanárok, a nagy elhunynak életét és jellemét rajzolták a tanulók előtt kövendő például.

Intézetünk iránt a jótékonyságban nyilatkozó érdekelt-ség az alábbi rovatokban fog elsoroltatni; itt csak azt említjük meg, hogy az iskolai fentartó testület, mind az 1874—5-ik, mind pedig a most lefolyt tanévre, a tanári fizetést 50 - 50 frttal pótolta, melyért a tanári kar e helyen is köszönetét nyilvánítja.

Mély részvétünket fejezzük ki e helyen is azon vesztesség felett, mely intézetünket is érte, nagyságos Vizsolyi Emilia-Eszter urnőnek június 3-ik napján történt gyászos elhunytá által. A boldogult több szegény sorsu tanuló ingyen ellátásban részesített évenként, s ez által lehetővé tette rájuk nézve a tanulói pályát. Áldott legyen a jótékony urnőnek emléke!

Az iskola kormányzata.

1. *Fentartó testületi választmány.* E választmány elnöke s egyszersmind iskolai felügyelő: nagyságos Vizsolyi Gusztáv ur, földbirtokos, országgyűlési képviselő; tagjai: a) *a k.-somogyi egyházmegye részéről:* nt. Mocsi Antal ur, a k.-somogyi egyházmegye esperese, nt. Dömény József és nt. Szalay Ferencz lelkész urak s tek. Halász Gyula egyh. megyei világi tanácsbíró ur; b) *a tolnai egyházmegye részéről:* nt. Csekei István ur, a tolnai egyházmegye esperese, nt. Kálmán Dániel és nt. Csuthy Zsigmond lelkész urak, s tek. Pap Lajos ur, egyh. kerületi világi tanácsbíró, — továbbá tek. Vizsolyi Jenő és tek. Halász Gedeon, helybeli földbirtokos urak, s az igazgató tanár, mint választmányi jegyző.

2. *Iskolai szék.* A fentartó testületi választmánynyal együtt a tanárikar.

3. *Tanári szék.* Az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanárikar.

Tanári személyzet.

1. *Bocsor Lajos*, tanárrá lett 1863-ban. Vallástan, földrajz, s történelem tanára, a IV. osztály főnöke.

2. *Pap Gusztáv*, tanárrá lett 1893-ban. Az I—IV. osztályban a magyar nyelv, az I—II. osztályban a latin nyelv tanára. Osztályfőnök az I. osztálynak; ifjúsági könyvtárnok.

3. *Széki Elemér*, tanárrá lett 1873-ban. A II—IV. osztályban a német nyelv, a III—IV. osztályban a latin nyelv tanára. A II. osztály főnöke; a tanári szék jegyzője.

4. *Varga István*, tanárrá lett 1870-be. Az I—IV. osztályban a mennyiségtan s természetrajz tanára; a III. osztály főnöke; ez évben igazgató tanár.

5. *Wajdits Gyula*, róm. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, izr. vallástanár.

Tápintézet.

A tápintézet szegényebb sorsu tanulók számára áll fen, s az igazgató tanár ellenőrködése mellett, magán vállalkozó által kezeltetik. A tápintézeti díj ez évben egy tanuló részére 65 frt. volt; ezért kaptak a tápintézet tagjai naponként 1 font jó kenyeret, ebédre levest és főzeléket hússal, kellő mennyiségben.

A jövő évben a tápintézeti díj fizetésére nézve azon változás hozatik be, hogy havonként előre történik a fizetés 6 frt. 50 kr-ával; szabadságában állván kinek-kinek több óra is előre fizetni.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Tolnamegye kezelése alatt levő Styrum-Lymburg-féle ösztöndíjból nyert ez évben Huszár Pál IV. oszt. tanuló 80 frt. Borsiczky Béla IV. oszt. tanuló 60 frt. Huszár János IV. tanuló 60 frt. Angyal Dániel II. oszt. tanuló 60 frt. Összesen: 260 frt.

2. A k.-somogyi egyházmegye kezelése alatt álló Szelle-féle alapítványból nyertek: Pap Károly II. oszt. tanuló 18 frt. 90 krt. Bacsó Ferencz II. oszt. tanuló 18 frt. 90 krt. Szalai Jenő II. oszt. tanuló 12 frt. 60 krt. Szalai Ferencz II. oszt. tanuló 9 frt. 45 krt. Szalai László II. oszt. tanuló 9 frt. 45 krt. Dömény Zoltán IV. oszt. tanuló 6 frt. 30 krt. Összesen: 75 frt, 60 kr.

3. A Vizsolyi-alapítvány kamatját, 12 frtot, a tanári kar Göde Sándor IV. oszt. tanulónak ítélte kiadatni.

4. A Mennyey-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány félévi kamatját, 8 frt. 40 krt., kapta Csomasz Gyula I. oszt. tanuló; másik félévi kamatját, 8 frt 40 krt., Győri János I. oszt. tanuló. Összesen: 16 frt. 80 kr.

5. A k.-somogyi egyházmegyében gyűlt convictusi segélyből, — melyhez Tausig Mór gyönki izr. tanító ur 1 frttal járult — nyertek: Biber József IV. oszt. tanuló 5 frt. Kovács István III. oszt. tanuló 3 frt. 2 krt. Csikesz Sándor II. tanuló 5 frt. Összesen: 13 frt. 2 kr.

6. 10 frt. tandíj elengedésben részesültek: Pilisi Sándor III. oszt. tanuló. Kenesey Árpád és Plank Kamil I. osztálybeli tanulók.

A kiosztott ösztöndíjak és jutalmak összege 407 frt. 42 kr.

Ezekon kívül a nagys. Vizsolyi család ingyen élelmezte Debreczeni József, Lux Gyula és Győre Pál IV. oszt. tanulókat; Dr. Grosch Pál ur Bereczki Sándor II. oszt. tanulót; Pap Gusztáv tanár Pilisi Sándor III. oszt. tanulót; Weinberger Béla orvos ur pedig két szegényebb sorsu tanulónak orvoslási költségeit engedte el, 3 frt. 50 krnyi összegben.

A testgyakorlatból tartott mutatványok alkalmával következő tornázók tüntették ki:

1. Csánk Sándor nagys. Vizsolyi Gusztáv ur ajándékából kapott 5 frtot. 2. Drenovits Lajos Varga István tanár ajándékából 2 frtot. 3. Pilisi György tek. Miksz János és Kohn Sándor urak ajándékából 1—1 frtot. 4. Angyal Dániel t. Pap Gusztáv tanár ur ajándékából 1 frtot. 5. Borsiczky Béla t. Széki E. tanár ur ajándékából 1 frtot. 6. Kovács István tek. Borsiczky János ur ajándékából egy tollkést. 7. Biber József t. Pap Gusztáv tanár

ur ajándékából egy ifjusági olvasó könyvet. 8. Huszár Pál tiszt. Poór József ur ajándékából egy tollkést. 9. Király Dezső tiszt. Poór József ur ajándékából egy tollkést. 10. Pollák Zsigmond tiszt. Pap Gusztáv tanár ur ajándékából egy ifjusági olvasókönyvet.

Mindazon tisztelt jöltevők és tanügybarátok, a kik a tanuló ifjuság szorgalmának ösztönzésére s a szegényebb sorsu tanulók segélyezésére adományokkal járultak, fogadják az intézet részéről kifejezett hálás elismerésünket és köszönetünket.

1876/7.

A beiratások az 1876—7. tanévre szeptember 1—3. napjain történtek meg, s az iskolai év azon hó 4-én ünnepélyes isteni tisztelettel nyitott meg, mely alkalommal Bocsor Lajos tanár úr mondott a jövő évi működésekre áldást kérő imát. Ezután az ifjuság az iskola egyik termébe összegyűlt, hol az iskolai törvények felolvasva és megmagyarázva lőnek, s egyszersmind a megnyitáson jelen volt nagytiszteletű Kálmán Dániel úr, a gymnasiumi fenntartó testületi választmány tagja, valamint az igazgató tanár az ifjuságot szorgalomra és jó magaviseletre buzdító beszédeket tartottak.

A szünidők végén az egyik tanár, Pap Gusztáv úr állomásáról lemondott, és így a tanév csak három tanár működésével kezdődött meg, kik is az üresedésben levő szék teendőit egymás között megosztva vitték az ujtanár választásig. E tanár választás szeptember 27-dik napján történt, midőn a pályázók közül Bányai Lajos papjelölt úr egy évre ideiglenes tanáruul megválasztatott, s hivatalát október 1-jén el is foglalta.

A tantárgyak a tanárok között a szakcsoportosítás elve szerint voltak felosztva.

A tanári kar ez évben is a dunamelléki ref. egyházkerület által kiadott tantervet követte. Kötelezett mellék-tantárgyként taníttatott a szépirás a két alsóbb osztályban, — a testgyakorlat, szabadkézirajz és egyházi ének mind a négy osztályban. A műének az egész gymnasiumból válogatottaknak, — a franczia nyelv és gyorsírászat (ez utóbbi egészen ingyen) önkéntes vállalkozóknak taníttatott.

A tanulók az egész éven át részt vettek a vasárnap délelőtti tartott nyilvános isteni tiszteleteken, kivéve a téli zord időszakot, midőn egészségük veszélyeztetve lett volna. A más vallásuak hitoktatóik felügyelete alatt gyakorolták az isteni tiszteletet.

Az első félévet befejező szigorlatok január 29—31. és február 1—3. napjain tartattak, midőn is a fenntartó testület részéről nagy tiszt. Kálmán Dániel ur volt jelen, s a tanulók előmeneteléről osztályonként és egyenként tudomást szerzett.

Növendékeink egészségi állapota a lefolyt tanévben türhető volt. Több kóreset előfordult ugyan, de betegeink ismét kiépültek s folytathatták zavartalan tanulásukat. Azonban meghalt tanítványaink közül a jóreményű, tehetséges, szorgalmas és jómagaviseletű Kenesey Árpád II-ik osztályu tanuló, kinek elhunytát övéin kívül tanárai és tanulótársai is fáljalják.

A fegyelem és szorgalom növendékeink között kielégítő volt. Egyes kihágások ugyan előfordultak, de az azok ellen alkalmazott üdvös szigor megtette jó hatását. Voltak hanyagok, kik iránt az osztályzáskor szigoruan kellett eljárunk, de a második félévben ezek is több szorgalmat fejtettek ki. A tanári kar ez évben is minden tehetségében álló eszközt felhasználta ugy a szorgalom fokozására, mint a jó rend fenntartására.

Köszönetét nyilvánítja a tanári kar e helyen tek. dr. Grosch Pál községi orvos úrnak, ki azon felül, hogy egy szorgalmas tanulót az egész éven át élelmezett, a beteg tanulókat gondos orvosi segélyben részesítette minden díj nélkül.

Hálás kegyelettel emlékezünk meg e helyen boldogult Vizsoly Emilia Eszter úrnő ő nagyságáról, ki azon felül, hogy életében sok szegény tanulót évenként ingyen ellátásban részesített; még végrendeletében is egyezer forintnyi alapítványt tett a célból, hogy annak kamataiból évenként a gyönki gymnasium tanuló ifjúsága szorgalomra és jó eredmény feltüntetésére buzdító ösztöndíjat nyerjen. — A jótékony és kegyes úrnő emlékezete legyen áldott!

Az iskola kormányzata.

1. A gymnasium a dunamelléki reform. egyházkerület főhatósága s főfelügyelete alatt álló intézet. A kerület felügyeleti jogát főtisztelendő püspök úr ő nagysága és az egyházkerületi tanbizottság által gyakorolja.

2. Helyi kormányzatát képezi az intézetnek a fenntartó testületi választmány, melynek elnöke és iskola-felügyelője nagyságos Vizsoly Gusztáv úr, országgyűlési képviselő s helybeli földbirtokos; tagjai pedig jelenleg: a) a külső-somogyi egyházmegye részéről: nagytiszt. Mocsi Antal úr, a k.-somogyi egyházmegye esperese, nt. Dömény József és nt. Szalai Ferenc lelkész urak s tek. Halász Gyula úr, egyh. megyei világi tanácsbíró; b) a tolna-egyházmegye részéről: nt. Csekei István úr, a tolnai egyh. megye esperese, nt. Kálmán Dániel és nt. Csuthy Zsigmond lelkész urak s tek. Pap Lajos úr egyh. megyei vil. tanácsbíró; — továbbá tek. Vizsoly Jenő és tek. Halász Gedeon helybeli földbirtokos urak s az igazgató-tanár, mint választmányi jegyző.

E testület tagjai a tanári karral együtt képezik az iskolai székét.

3. A tanári székét képezi az igazgató elnöklete alatt a tanári kar.

Tanári személyzet.

1. *Bányai Lajos*, tanárrá lett 1876-ban. Az I—IV. osztályban a magyar nyelv, az I—II. osztályban a latin nyelv tanára. Osztályfőnök az I. osztályban; ifjúsági könyvtárnok.

2. *Bocsor Lajos*, tanárrá lett 1863-ban. Vallástan, földrajz s történelem tanára, a IV. osztály főnöke, a tanáriszék jegyzője.

3. *Széki Elemér*, tanárrá lett 1873-ban. A II—IV. osztályban a latin nyelv tanára. A II. osztály főnöke; ez évi igazgató.

4. *Varga István*, tanárrá lett 1870-ben. Az I—IV. osztályban a mennyiségtan s természetrajz tanára, a III. osztály főnöke; a könyvtár és muzeum őre.

5. *Vajdics Gyula*, a róm. kath. vallástanár.

6. *Tauszig Mór*, az izraeliták vallástanára.

Jegyzet: 1. A szabadkézi rajzot és tornát tanította Varga István tanár.

2. A szépirást és gyorírást Bányai Lajos tanár.

3. Az egyházi és műénekeket és a francia nyelvet Széki Elemér tanár.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

I. osztályba beiratott 17, elmaradt 2; II. osztályba beiratott 26, elhalt 1, elmaradt 3; III. osztályba beiratott 24, elmaradt 1; IV. osztályba beiratott 13.

Vallásra nézve a tanulók így oszlottak meg, az I-ső osztályban 7 reform., 4 ágost. hitv., 3 róm. kath., 1 gör.

kel., 2 mózes vallásu; a II-ik osztályban; 9 reform. 4 ágost., 7 róm. kath., 6 mózes vallásu; a III-ik osztályban: 11 reform., 6 ágost., 2 róm. kath., 1 gör. kel, 4 mózes vallásu; a IV-ik osztályban: 5 reform., 2 ágost., 3 róm. kath., 3 mózes vallásu.

Van tehát a gymnasiumban nyilvános tanuló összesen 80. Magán tanuló 14. Összesen 94. S így a mult évihez képest a szaporodás 2.

Tápintézet.

A tápintézet szegényebb sorsú tanulók számára ez évben is fennállott s az igazgató-tanár ellenőrzése mellett magánvállalkozó által kezeltetett. A tápintézeti díj ez évben havonként 6 frt 50 kr volt; ezért kaptak a tápintézet tagjai naponként 1 font kenyeret, ebédre levest és főzeléket hússal, vagy ez utóbbi helyett tésztás ételt; este főzeléket hússal, kellő mennyiségben.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Tolnamegye kezelése alatt levő Styrum-Limburg-féle ösztöndíjból nyert ez évben Kenesey II. oszt. tanuló 60 frtot.

2. A Menyei-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány egész évi kamatját, 16 frt 80 krt kapta Széki Jenő I. oszt. tanuló.

3. A Vizsoly János alapítvány kamatjából nyertek Király Dezső IV. és Horváth Pál III. osztályu tanulók 6—6 frtot.

4. A Szelle-féle alapítványból a külső-somogyi egyh. megyei közgyűlés megállapodása folytán kaptak Pap Károly és Bacsó Ferencz III. oszt. tanulók egyenként 18

frt 90 krt, Szalai Ferencz és Szalai Jenő III. oszt. tanulók egyenként 12 frt 60 krt, Szalai László és Bacsó János III. oszt. tanulók egyenként 60 frt 30 krt.

5. A Vizsoly Emilia Eszter alapítvány 60 forintnyi kamatát a tanári szék a végrendelet értelmében Kenesey Árpád II. oszt. tanulónak ítélte.

6. A k.-somogyi egyházmegyében gyült convictusi segélyből nyertek Kovács István IV. oszt. tanuló 4 frt 56 krt; Csomasz Gyula II. oszt. tanuló 4 frtot; Molnár István III. oszt. tanuló 3 forintot.

7. 10 frt tandíj elengedésben részesültek: Pilisi Sándor IV. oszt. tanuló, Svetics Gábor és Plank Kamill II. oszt. tanulók.

A kiosztott ösztöndíjak és jutalmak összege 235 frt 96 krajczár.

Ezekén kívül dr. Grosch Pál ur ingyen élelmezte Berecki Sándor II. oszt tanuló. Bányai Lajos tanár ur gondoskodott Pilisi Sándor IV. oszt. tanulóról.

A testgyakorlatból tartott mutatványok alkalmából a jelesebb gymnastikusoknak a következő jutalmak adtak: 1. Pilisi György, tiszt. Varga István tanár ur ajándékából kapott 4 ezüst huszast. 2. Horváth Kálmán, Széki Elemér igazgató-tanártól egy ezüst forintot. 3. Király Dezső, tiszt. Bányai Lajos tanár ur ajándékából egy tollkést. 4. Drenvics Lajos, t. Bányai Lajos tanár urtól egy jegyzékönyvet. 5. Kovács István, Láng Lajos ur ajándékából egy jegyzékönyvet. 6. Pollák Zsigmond, tiszt. Varga I. tanár urtól egy ezüst huszast.

Itt megemlítendő, miszerint Bányai L. tanár ur a gyorsírást, e szép és igen fontos melléktárgyat minden díj nélkül tanította s az év végén a három legtöbb előmenetelt tanusítottanak jutalmat is adott, u. m. Pilisi Sán-

dornak a »Gyorsírászati Lapok« egy évi folyamát, Berecki Sándornak a »Gyorsírászati Lapok« egy évi folyamát, Bacsó Ferencznek 1 frtot.

Mindazon tisztelt jóltevők és tanügybarátok, kik a tanuló ifjuság szorgalmának ösztönzésére s a szegényebb sorsu tanulók segélyezésére adományokkal járultak, fogadják az intézet részéről kifejezett hálás elismerésünket és köszönetünket.

1877/78.

A lefolyt 1877/78. tanév, intézetünkben 1877. September 3-ik napján, a templomban megtartott ünnepélyes istenitisztelettel vette kezdetét. Istenitisztelet után, az intézet helyiségében, a növendékek előtt a törvények — az igazgató által tartott megnyitó beszéd kíséretében felolvastattak s megmagyaráztattak s egyszersmind ugyanekkor a fenntartó testület jelen volt tagjai közül, felügyelő nagyságos Vizsolyi Gusztáv ur és nt. Kálmán Dániel ur intéztek buzdító szavakat, a majdnem teljes számban jelen volt növendékekhez. A tanítások másnap, azaz September 4-én pontosan megkezdődtek.

A tantárgyakat, a tanárok ez évre is a szakcsoportositás szerint osztották be s kezelték, a dunamelléki reform. egyházkerület által kiadott tanterv szerint. Kötelezett mellék tantárgyak voltak: a szépírás, a két alsó, — testgyakorlat, szabadkézi rajz, egyházi ének mind a négy osztályban. A gyorsírás, mint szabad tantárgy, az első félévben egészen ingyenesen taníttatott, a műénekben gyakoroltattak az arra alkalmas hangu növendékek.

A tanulók, a vasárnap délelőtti istentiszteleteken, a sorrend szerint következő tanár felügyelete alatt, rendesen megjelentek, — a más vallásuak, az illető hitoktatók

ellenőrzése mellett, saját istentiszteletük helyét pontosan látogatták.

Az első félévet 1878. Jan. 24—31. napjain tartott szigorlatok rekesztették be, — a második félév Február 2-án, az első félévben nyert osztályzatok s a törvények felolvasásával nyílt meg s tartott Junius 25—26. napjáig, a mikor is, nyilvános vizsgálatok fejezték be az iskolai évet. — A növendékek egészségi állapota, a lefolyt iskolai évben, teljesen kielégítő volt, súlyosabb betegség egyáltalában nem fordult elő, — a vidékünkön szórványosan jelentkezett diphteritistől megőrizte a gondviselés növendékeink mindegyikét.

A tanulók magaviselete majdnem kifogás nélkülinek mondható. Rosszindulatból származott kihágásnak hite sem volt, — a felmerült néhány jelentéktelen fegyelmi eset, gyermekes meg nem gondolás s könnyelműség szüleményének tekinthető.

A szorgalom ez iskolai évben növendékeink nagyobb részénél fokozódott volt, — nem egy növendékünk volt, ki a múlt éviéknél több eredményt tanusított, — visszaesést csak kevésnél tapasztaltunk. A teljesen hanyagok pedig, belátva biztos bukásukat, önkéntesen hagyták el időközben az intézetet.

Az iskola fentartó testület, ez évben is megtett minden tőle kitelhetőt, az intézet virágoztatására. Az iskolai év megnyitása alkalmával, jónak látván az intézet vezetésének egy kézben több évig leendő letételét, Bocsor Lajost három évi időtartamra választotta meg igazgatónak, felruházva azzal a jogkörrel, melyben mozogva hivatásának megfelellhetend; de egyszersmind felelőssé téve őt, az intézet vezetésének mikéntjeért.

A tanári kar, az egyöntetű működhetés tekintetéből, minden hónap végén megtartotta a tanári értekezletet, a

melyen, midőn egy részről előtüntette a bevégzett tanulmányt, más részről szemlét tartott az egyes növendékek magaviselete s előhaladása felett, s ha valamelyik növendék kifogás alá esett, azt magát, esetleg a szülőket is figyelmeztette a körülményekre, hogy azok jó időben tájékozva legyenek gyermeküknek netán bekövetkező rossz osztályozása felől.

A tanulókra való pontosabb felügyelés tekintetéből életbe léptettek s meglehetősen pontossággal gyakoroltattak, az u. n. szállás-látogatások, melyeknek következményeit a szállásadók, saját tapasztalatuk folytán igen üdvösnek jelentették ki. Általában a tanári kar elkövetett mindent, hogy a vezetésére bizott növendékek közelebb vitessenek ahhoz a célhoz, melynek elérése végett az intézetet felkeressék, s fáradozását illetőleg, a siker nem is maradt el.

Meg kell említenem ez iskolai év történetében azon körülményt, hogy az intézet egyik tanára, Bányai Lajos ur, súlyos betegsége miatt, martius elején kénytelen volt hivataláról lemondani, helyét martius végéig a többi tanár, április elejétől fogva pedig Szentés János papjelölt ur töltötte be ideiglenesen, ki már a legközelebb tartott fentartó testületi ülésen, rendes tanárnak meg is választott.

Nem hagyhatom végre említés nélkül helybeli orvos és birtokos, tek. dr. Grosch Pál urnak azon nemes tettét, hogy nemcsak növendékeinket gyógyította ingyen, sőt egy növendékünknek most már a negyedik éven keresztül adott teljes ételmezést; — nem különben azt sem, hogy a külső somogyi reform. egyházmegye egyes egyházai 11 frt 70 krt adományoztak a szegény árva tanulók ételmezési díjának pótlására. Fogadják az illetők a nyilvánosság előtt az intézet hálás köszönetét.

Az intézet kormányzata.

1. A gymnasium a dunamelléki reform. egyházkerület főhatósága s főfelügyelete alatt álló intézet. A kerület felügyeleti jogát, főtisztelendő püspök ur ő nagysága és az egyházkerületi tanügyi bizottság által gyakorolja.

2. Helyi kormányzatát képezi az intézetnek a fentartó testületi választmány, melynek elnöke s az iskola felügyelője nagyságos Vizsoly Gusztáv helybeli földbirtokos ur, — tagjai pedig jelenleg a) a külső-somogyi reform. egyh. megye részéről: Mocsy Antal esperes, Dömény József és Szalai Ferencz lelkész urak, — b) a tolnai reform. egyh. megye részéről: Csekey István főesperes, Kálmán Dániel, Csuthy Zsigmond lelkész és Pap Lajos világi tanácsbíró urak, — továbbá nagyságos Halász Gedeon helybeli földbirtokos ur s az igazgató, mint választmányi jegyző.

E testület tagjai a tanári karral együtt képezik az iskolai széket.

3. A tanári széket képezi az igazgató elnöklete alatt a tanári kar.

Tanári személyzet.

1. *Bányai Lajos*, tanárrá lett 1876-ban. Az I—IV. osztályban a magyar nyelv, az I—II. osztályban a latin nyelv tanára. Osztályfőnök volt az I. osztályban. Tanított 1878. Martius 2-ikáig, a mikor lemondván, helyét Szentes János foglalta el.

2. *Bocsor Lajos*, igazgató, tanárrá lett 1863-ban. Vallástan, földrajz s történelem tanára, a IV. oszt. főnöke.

3. *Széki Elemér*, tanárrá lett 1873-ban, a III—IV. osztályban a latinnyelv, a II—IV. osztályban a német nyelv tanára, a tanári szék jegyzője, a II. osztály főnöke.

4. *Szentes János*, ideiglenes tanár, Bányai Lajos szakjára alkalmazott a II. félévben, az ifjúsági könyvtár kezelője.

5. *Varga István*, tanárrá lett 1870-ben, a mennyiségtan és természetrajz tanára, a III. osztály főnöke, a könyvtár és muzeum őre.

6. *Vajdits Gyula*, róm. kath. vallástanár.

7. *Tauszig Mór*, mózes vallásu vallástanár.

8. *Varga Elek*, tornatanár.

Jegyzet. 1. A szabadkézi rajzot tanította Varga István tanár.

2. A szépírást Bányai Lajos, majd Szentcsanak János tanár.

3. Az egyházi és műéneklést Széki Elemér tanár.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba járt 28 tanuló, a II. osztályba 14, a III. osztályba 19, a IV. osztályba 16 tanuló, az I—IV. összesen 77 tanuló járt. Ezek közül elmaradt az I. osztályból 6, a II-ből 2 tanuló. Vallásra nézve az I. osztályba 12 reform., 6 ágost., 6 r. k., 4 móz. vall., a II. osztályba 5 reform., 4 ágost., 4 róm. kath., 1 móz. vall., a III. osztályba 8 reform., 2 ágost., 5 róm. kath., 4 móz. vall., a IV. osztályba 7 reform., 5 ágost., 3 róm. kath., és 1 móz. vall. tanuló járt. Összesen az I—IV. osztályba járt 32 reform., 17 ágost., 18 róm. kath. és 10 mózes vallásu tanuló. Van tehát a gymnasiumban nyilvános tanuló összesen 68, magántanuló 1, összesen 69. S így a múlt évihez képest fogyás 25.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Menyei-Bartók Anna által gyűjtött alapítvány egy évi kamatját, 21 frt o. é. nyerte Csikesz Endre I. oszt. tanuló.

2. A Vizsolyi János-féle alapítvány kamata, 12 frt Baán Géza II. oszt. növendéknek ítéltetett.

3. A Szelle-féle alapítványból, a külső-somogyi egyh. megyei közgyűlés határozata alapján nyert: Bacsó Ferencz 22 frt 68 krt, Szalai Ferencz 15 frt 12 krt, Dömény Elemér 15 frt 12 krt, Szalai László 7 frt 56 krt, Bacsó János 7 frt 56 krt, Kis István 7 frt 56 krt.

4. A Vizsolyi Emilia-Eszter alapítvány kamataiból: Lengyel Lajos I. osztálybeli tanuló 30 forintot, Sárközy Sándor II. osztálybeli 15 forintot, Pap György III. oszt. 15 forintot.

5. A k.-somogyi egyh. megyében gyűlt konviktusi segélyből: Mórócza Céza I. oszt. 6 frt 70 krt, Szabó Kálmán I. oszt. 5 forintot.

6. 10 frt tandíj elengedésben részesültek: Svetics Gábor IV. és Plank Kamil III. osztálybeli tanulók.

A kiosztott jutalmak és ösztöndíjak összege: 199 forint 30 kr.

Ezeket kívül dr. Grosch Pál, Bereczki Sándor IV. oszt. tanulót ingyen élelmezte.

Tápingézet.

A hatvanas évek elején alapított tápingézet az utóbbi években nagyon gyér látogatásnak örvendett. Oka ennek az, hogy igen nagy azon vállalkozók száma, kik a növendékeket magukhoz fogadni hajlandók és a szülők e vállalkozóknak adnak előnyt leginkább azért, mivel az ilyeneknél a fiuk teljes ellátásban részesülnek. A tápingézeti díj egész évre 65 frt, mely összeg havi részletekben fizettetik a növendékek által, s ez összegért kaptak a növendékek naponként 1 font kenyeret, ebédre levest és főzeléket hússal, vagy ez utóbbi helyett téstásételt, este főzeléket hússal, kellő mennyiségben s jó minőségben. A szállásdíj mosással együtt, ezen kívül 25 frt egy iskolai évre.

1878/79.

A lefolyt 1878/79. isk. évet, a Sept. 1-től 4-ig tartott beírásokkal kezdtük meg; — e napokban tartattak a felvételi-, javító- és pótvizsgálatok. 4-én a tanári kar vezetése mellett, a megnyitó istenitiszteletre a templomba mentek a tanulók, az istenitisztelest végezve rövid igazgatói megnyitó beszéd előrebocsátásával, az iskolai törvények felolvasása történt, a miknek megtartására, a fentartó testület részéről n. t. Kálmán Dániel úr serkentette a növendékeket. A tanítások másnapon, azaz 5-én, azonnal elkezdődtek.

A tanári kar működése és az intézet vezetése, ez isk. évben már a dunamelléki f. t. egyházkerület által legközelebb kiadott »Rendtartási és fegyelmi szabályok« utasítása szerint történt. Tantervül a kerületi tanterv szolgált, a helyi körülmények által követelt azon kis módosítással azonban, hogy a természetrajz helyett, a III—IV. osztályban a természettan vétetett tantárgyul azon okból, nehogy nem kerületünkbeli iskolába távozó növendékeink, a mult évek szokásához képest, a természettanból pótvizsgálatra kényszerítettessenek. Kötelezett mellék tantárgyak voltak: a szépirás a két alsó, — a testgyakorlat, szabadkézi rajz, egyházi ének mind a négy osztályban. E mellett, a tanulók közül kiválasztott énekkar részére, a műéneklés is felvétetett a tantárgyak közé.

A tanári kar, a tanulókra lehető nagyobb felügyelet tekintetéből, a »Rendszabályok« utasítása szerint, minden hónap végén megtartotta a tanulók magaviseletét, szorgalmát, előhaladását előtűntető értekezletet, — a hanyagokat figyelmeztette, sőt még a szülők tudósításával is kívánta a kitűzött célt megközelíteni. Tartott a tanári kar ez iskolai évben 8 ilyen értekezletet. A tanulóknak

szállásaikon való magukviselésére a felügyelés, részint a szálláslátogatások, részint a szállásadóknak többszörös figyelmeztetése által gyakoroltatott.

A vallásos és erkölcsi előhaladás szempontjából szükséges istenitisztelet, a helv. hitv. tanulók egy tanár vezetése alatt, minden ünnepnap délelőttjén látogatták; a más vallású tanulók saját hitfelekezetük templomába jártak szorgalmasan.

Az iskolai tananyag első felében tanusított előhaladás megitélése szempontjából szigorlatokat tartottunk Január hó 27—31. napjain. A szigorlatok eredményét s a törvényeket 4-én olvastuk fel s a tanítások azóta — a husvéti 14 napi s a pünkösti pár napi szünet leszámításával — folytak a folyó évi Junius 24. napjáig, a minek befejezése után a következő 25—26. napokon nyilvános vizsgálatok fejezték be az iskolai évet.

A növendékek egészségi állapota, a lefolyt iskolai évben teljesen kielégítő volt, súlyos betegség egyáltalában nem fordult elő; a vidékünkön szórványosan ez évben is jelentkezett diphteritis nem kívánt növendékeink közül áldozatot.

A tanulók magaviselete majdnem kifogásnélkülinek mondható, még jelentéktelen fegyelmi eset is alig fordult elő.

A szorgalom, ez iskolai évben, növendékeink nagyobb részénél jó közepszerűnek mondható. Kiváló szorgalomra alig egy párnál akadunk; — de teljesen hanyag is alig találkozott nehánynál több s ezek közül is egy, még az iskolai év elején önként távozott az intézetből.

Az intézet népessége a múlt évihez képest némi szaporodást mutat. Beiratott az iskolai év elején 68 nyilvános és 3 magántanuló, összesen 71, — a mely számhoz jött a II. félévre 1 nyilvános és 5 magántanuló. összesen 69 nyilvános és 8 magántanuló. A múlt iskolai év végének

létszámához képest szaporodás 8. E 77-tet kitevő számból év végére elmaradt ugyan egy nyilvános és 4 magántanuló, összesen 5, — a tanulók száma mégis 72, mi 3-mal több a mult évi létszámnál, azaz : 69-nél.

Az intézet kormányzata.

1. A gymnasium a dunamelléki reform. egyházkerület főhatósága s főfelügyelete alatt álló intézet. A kerület felügyeleti jogát, főtisztelendő püspök ur ő nagysága és az e. kerületi tanügyi bizottság által gyakorolja.

2. Helyi kormányzatát képezi az intézetnek a *fentartó testületi választmány*, melynek elnöke s az iskola felügyelője, nagyságos Vizsolyi Gusztáv helybeli földbirtokos és országgyűlési képviselő úr, — tagjai pedig jelenleg a) a *külső somogyi egyházmegye részéről*: Mocsy Antal esperes, Keck Endre és Poór József lelkész urak, b) a *tolnai reform. egyházmegye részéről*: Csekey István főesperes, Kálmán Dániel, Csúthy Zsigmond lelkész, — továbbá nagyságos Halász Gedeon helybeli földbirtokos úr s az igazgató, mint választmányi jegyző.

E testület tagjai a tanári karral együtt képezik az iskolai székét.

3. A tanári székét képezi az igazgató elnöklete alatt a tanári kar.

Tanári személyzet.

1. *Bocsor Lajos*, igazgató, rendes tanár, tanárrá lett 1863-ban. Vallástan, földrajz, történelem tanára, a IV. osztály főnöke.

2. *Széki Elemér*, rendes tanár, tanárrá lett 1873-ban. A III—IV. osztályban a latin nyelv, a II—IV. osztályban a német nyelv tanára, a tanári szék jegyzője, a II. osztály főnöke.

3. *Szentes János*, rendes tanár, tanárrá lett 1878-ban. Az ifjúsági könyvtár kezelője, az I. osztály főnöke, tanít latin nyelvet az I—II. osztályokban, magyar nyelvet az I—IV. osztályokban.

4. *Varga István*, rendes tanár, tanárrá lett 1870-ben. A mennyiségtan, természetrajz, természettan tanára, a III. osztály főnöke, a könyvtár és a muzeum őre.

5. *Wajdits Gyula*, róm. kath. vallástanár.

6. *Tauszig Mór*, mózes vallású vallástanár.

7. *Varga Elek*, tornatanító.

Jegyzet. 1. A szabadkézi rajzot Varga István tanár tanította.

2. A szépirást Szentes János, az egyházi és műéneklést Széki Elemér tanárok.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 27, elmaradt 5; a II.-ba 25, a III.-ba 13, a IV.-be 13, összesen 78. Vallásra nézve az I. osztályban volt: helv. hitv. 11, ág. hitv. 2, róm. kath. 8, mész. vall. 6, a II.-ba helv. hitv. 12, ág. hitv. 6, r. kath. 5, mész. vall. 2, a III.-ba helv. hitv. 8, ág. hitv. 2, r. k. 2, mész. vall. 1, a IV.-be helv. hitv. 6, ág. hitv. 1, róm. kath. 3, mész. vall. 3, összesen: helv. hitv. 37, ág. hitv. 11, róm. kath. 18, mész. vall. 12. Nyelvi viszonyok: az I. osztályba magyar 21, magyar-német 6, a II.-ba magyar 21, magyar-német 4, a III.-ba magyar 10, magyar-német 3, a IV.-be magyar 8, magyar-német 5, összesen magyar 60, magyar-német 18. Szüleik polgári állása: értelmiség I-be 16, II.-ba 12, III.-ba 10, IV.-be 6, összesen 44, östermelők I. oszt. 6, II.-ba 6, III.-ba 1, IV.-be 4, összesen 17, Kereskedők, iparosok I. oszt. 5, II.-ba 3, III.-ba 1, IV.-be 2, összesen 11, szolgálatot tevők I. oszt. —, II.-ba 4, III.-ba 1, IV.-be 1, összesen 6. Előmenetelük: haladók I. osztályban 24, II.-ba 25, III.-ba 12, IV.-be 13, összesen 74,

ismétlők az I. osztályban 3, a II.-ba —, a III.-ba 1, a IV.-be —, összesen 4.

Volt tehát a gymnasiumban nyilvános tanuló: 68.*

magántanuló: 4.*

Összesen: 72.

S így a mult évihez képest szaporodás: 3.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Menyei-Bartók által gyűjtött alapítvány I-ső félévi kamatját kapta Bocsor Lajos I. osztálybeli, — a II. félévi, miután az alapítvány levél kívánalmainak megfelelő tanuló az I. osztályban nem találtatott: jövő évre határoztatott kiadatni.

2. A Vizsolyi János-féle alapítvány kamata Vársárhelyi István III. osztályú tanulónak íteltetett, ki azt a tolnai egyházmegye pénztárnokától felveheti.

3. A Szelle alapítvány kamataiból, a külső-somogyi egyh. megye határozata alapján, következők részesültek: Bocsor Lajos I. osztálybeli 30 frtot, — Dömény Elemér és Kiss István egyenként 22 frt 80 krt.

4. A Vizsolyi Emilia-Eszter alapítvány kamataiból: Baján Gyula IV. osztálybeli tanuló 30 frtot, — Lengyel Lajos II. osztálybeli 30 frtot.

5. A külső-somogyi egyházmegye egyházaiban gyűlt konviktusi segélyből: Csikesz Endre II. osztálybeli 5 frt, — Bókus Sándor szintén II. osztálybeli 4 frt 65 krt.

6. Nsgos Vizsolyi Gusztáv isk. felügyelő úr által, a jobb gymnastikusok számára ajándékozott 5 frtból: Csikesz Endre II. oszt. 2 frt 50 krt, Balikó Gyula I. osztálybeli 2 frt 50 krt.

7. Tandíj elengedésben részesültek: Plank Kamill IV., Bocsor Lajos és Balikó Gyula I. osztálybeli tanulók.

* A kimaradtak kihagyásával.

8. Az alsó-baranyai egyházmegyei egyházakban gyűlt 13 frt segély, nevezett egyh. megye határozata alapján, Apostol Pál II. osztálybelinek adatott.

A kiosztott jutalmak és ösztöndíjak összege: 215 frt 75 kr.

Tápointézet.

A szegénysorsu tanulókra nézve oly fontos tápointézet — a roppant számban ajánlkozott magánvállalkozók miatt — ez évben szünetelt.

1879/80.

Az 1879—80-ik iskolai évre a beírások szeptember 1—2-ikán megtörténvén, 3-ikán az iskolai évet ünnepélyes isteni tisztelettel megnyitottuk; ugyan ekkor az iskolai törvényeket az igazgató felolvasta s megmagyarázta, nt. Kálmán Dániel úr, fenntartó testületi tag pedig a növénydekeket szorgalomra s erkölcsi jó magaviseletre serkentette. A tanítások szept. 4-ikén kezdődtek.

A tanári karban azon változás történt, hogy Bocsor Lajos, tengődi lelkészszé választatása folytán 16 évig viselt tanári állomásáról lemondván, helyébe Balla Árpád, volt dunavecsei segédlelkész választatott, — a ki állását szeptember hó 8-ikán elfoglalván, a tanári kar kiegészítetett.

A tanítás a dunamelléki reform. egyházkerület által kiadott tanterv szerint történt, már a mult évben elfogadott módosításokkal. A kötelezett mellék tantárgyak, u. m. a szépirás az I—II-ik osztályban, a testgyakorlat, rajz és egyházi ének mind a 4 osztályban taníttattak a rendes tanárok által; ezeken kívül az összes tanulók közül kiválasztott énekkar is volt.

A tanári értekezletek hónaponként megtartatván, azokon az egyes tanulók előmenetelét és magaviseletét figyelembe vettük. A mely növendéknél hátramaradást tapasztaltunk, annak szüleit idején értesítettük s az őket megillető közreműködésre felszólítottuk növendékeink tanításában s nevelésében.

A növendékek magaviselete általában jónak mondható, nagyobb fegyelmi kihágás nem fordult elő.

A tanulási szorgalom kielégítő volt; hanyag tanuló, mint máskor és máshol: úgy ez évben és itt is volt; de volt kiváló szorgalmú is aránylag szép számmal.

A tanulók egészségi állapotát kedvezőnek jelenthetjük, súlyosabb betegség csak egynél jelentkezett, illetőleg fejlődött ki, a kinél aztán a már régebben lappangó betegség kitörése az iskolai év bevégzését is megakadályozta, kénytelen lévén a beteg a szülei házához menni. Halálozás nem fordult elő.

A beteg növendékek körül Dr. Grosch Pál és Weinberger Béla orvos urak ingyen teljesítették az orvoslást; ezen szivességükért fogadják hálás köszönetünket.

Az első félévet berekesztő szigorlatok jan. 27—29-ik napjain tartattak meg. Az első félévi tanulásnak és szigorlatoknak eredménye, valamint az iskolai törvények is febr. 2-ikán felolvastattak s a második félévet megkezdtük. Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatok június 22-ik és 23-ik napjain tartattak. — A vizsgálatokon a növendékek szülei, rokonai s más tanügy barátok folytonosan szép számmal voltak jelen.

A növendékekre vonatkozó adatok alább fognak következni, valamint az intézet belső életére vonatkozó egyéb adatok is.

Az intézet kormányzata.

1) Főhatóság: a dunamelléki reform. egyházkerület. A kerület felügyeleti jogát főtiszt. püspök úr ő nagysága és az egyházkerületi tanügyi bizottság által gyakorolja.

2) Helyi kormányzat: a Fentartó testületi választmány. Ennek elnöke: nagyságos Vizsolyi Gusztáv úr, helybeli földbirtokos, országos képviselő; tagjai jelenben: a) a külső-somogyi egyházmegye részéről: nt. Mocsy Antal esperes, tiszt. Keck Endre és Poór József lelkész urak; b) a tolnai egyházmegye részéről: nt. Csekei István főesperes, nt. Kálmán Dániel és nt. Csuthy Zsigmond lelkész urak, tek. Pap Lajos kir. ügyész, egyházkerületi tanácsbíró úr; továbbá nagys. Halász Gedeon úr, helybeli földbirtokos s az igazgató tanár, mint választmányi jegyző. Ezen testület tagjai a tanári karral együtt képezik az iskolai széklet.

3) Tanári szék: az igazgató elnöklete alatt a tanári kar.

Tanítói személyzet.

1. *Balla Árpád*, rendes tanár; tanárrá lett 1879-ben. Tanította a vallástant, földrajzot az I—IV-ik osztályban s a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári szék jegyzője.

2. *Széki Elemér*, rendes tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a német nyelvet a II—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán.

3. *Szentes János*, rendes tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a latin nyelvet az I—II-ik osztályban, a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, hetenként 25 órán. Az ifj. könyvtár kezelője.

4. *Varga István*, rendes tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant az I—IV-ik osztályban; a természetrajzot az I—II-ik osztályban, a természettant a III—IV-ik osztályban, hetenként 21 órán. Igazgató-tanár.

5. *Wajdits Gyula*, r. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, mózes vallású vallástanár.

legyzet. A szabadkézi rajzot és testgyakorlatot Varga István, a szépirást Szentes János, az éneket Széki Elemér tanították.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 20, a II.-ba 23, a III.-ba 20, a IV.-be 14, összesen 77; elmaradt osztályonként 1—1, összesen 4; az év végén maradt az I. osztályban 19, a II.-ban 22, a III.-ban 19, a IV.-ben 13, összesen 73; helvét hitv. volt az I. osztályban 9, a II.-ban 9, a III.-ban 10, a IV.-ben 8, összesen 36; ágost. hitv. az I. osztályban 1, a II.-ban 1, a III.-ban 6, a IV.-ben 1, összesen 9; róm. kath. az I.-ben 2, a II.-ban 7, a III.-ban 3, a IV.-ben 2, összesen 14; gör. kel. volt a IV. osztályban 1; mózes vallású volt az I. osztályban 7, a II.-ban 5, a III.-ban 0, a IV.-ben 1, összesen 13; magyar volt az I. osztályban 15, a II.-ban 17, a III.-ban 16, a IV.-ben 11, összesen 59; magyar, német az I.-ben 4, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 1, összesen 13; magyar, szerb a IV. osztályban 1. Szülők polgári állása: értelmiség az I. osztályban 8, a II.-ban 13, a III.-ban 11, a IV.-ben 12, összesen 44; önálló őstermelők az I. osztályban 7, a II.-ban 7, a III.-ban 6, a IV.-ben 2, összesen 22; kereskedők, iparosok az I. osztályban 5, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 0, összesen 10; munkás a III. oszt. 1. Előmenetelük: haladók az I. osztályban 19, a II.-ban 23, a III.-ban 19, a IV.-ben 14,

összesen 75; — ismétlők az I. és III. osztályban 1—1, összesen 2.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Szele-alapítvány kamataiból a k.-somogyi egyházmegye intézkedése folytán Dömény Elemér IV. oszt. tanuló kapott 50 frt 40 krt, Bocsor Lajos II. oszt. tan. 25 frt 20 krt, összesen: 75 frt 60 krt.

2. A Vizsolyi János-féle alapítvány kamatját, 12 frtot kapta Dömötör Dániel I. oszt. tanuló.

3. A Vizsolyi Emilia-Eszter alapítványból Vásárhelyi István IV. oszt. és Lengyel Lajos III. oszt. tan. részesült egyenként 30 frttal.

4. A Mennyei Bartók A. által gyűjtött alapítvány egy évi kamatját, 16 frt 80 krt kapta Sebestyén Imre I. oszt. tanuló.

5. T. Bocsor Lajos úr ajándékozott Keserű Lajos I. oszt. tanulóknak 1 aranyat.

6. A külső-somogyi egyházmegyében gyűlt convictusi segélyből Csikesz Endre III. oszt. tanuló 5 frt 65 krt, Mórocza Géza III. oszt. tanuló 5 frtot kapott.

7. Egy jóltevő ajándékából Deutsch Mór I. oszt. tan. kapott 3 frtot.

8. Az ügyesebb testgyakorlók számára nagys. Vizsolyi Gusztáv úr 5 frtot s Varga István 3 frtot adott. Ebből kapott Hölz Antal 2 frtot, Dancz Ferencz 2 frtot, Sárközy Sándor, Huszár Kálmán, Szabó Kálmán, Balikó Gyula 1—1 frtot.

9. A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium a Gervay-féle ösztöndíjból Kecskeméti István IV. o. t. 100 frtot adományozott.

10. Egész évi 10 frt tandíj elengedésben részesültek Bernolák Miklós, Csikesz Endre és Balikó Gyula. Félévi

5 forint tandíj elengedésben Kis Andor és Kis Gyula részesültek.

A kiosztott jutalmak és ösztöndíjak összege 323 frt 5 kr és 1 drb arany.

Köztartás.

A szegény sorsú tanulók számára fenálló köztartásban ez évben csak néhányan vettek részt. Ennek oka, részint a köztartási díjnak aránylag magas volta (65 frt), részint azon vélekedés, hogy a magánosok által nyújtott élelmezés jobb. A mi az utóbbi okot illeti, erre nézve megjegyezzük, hogy ha a magánosok által adott élelmezés díja a köztartási díjjal egyenlő vagy csak kevéssel magasabb: az élelmezés minősége bizonyosan alatta áll a köztartásban nyert élelmezésnek. A mi pedig a köztartási díj magas voltát illeti: reméljük, hogy a tolnai és k-somogyi egyházmegyék találni fognak módot abban, hogy a köztartási díj kevesebb legyen, de az élelmezés még jobb az eddiginél. E tekintetben az egyes egyházak és magánosok aránylag csekély áldozattal nagy jótéteményt fognának gyakorolni.

1880/81.

Gymnasiumunk életében, ez iskolai év folyama alatt feltűnt mozzanatokot a következőkben adjuk elő:

Sept. 1—5-ik napok alatt a tanulók bejegyzését elvégezvén, sept. 6-án az iskolai évet, isteni tisztelet tartása s az iskolai rendszabályok felolvasása által megnyitottuk. Az igazgató a rendszabályokat megmagyarázta s a tanulókhöz intő és buzdító szavakat intézett; úgy szintén. Kálmán Dániel ur, igazgató bizottsági tag, kitartó szorgalomra s jó erkölcsi magaviseletre buzdította a növen-

dékeket. Jelen voltak az ünnepélyes megnyitáson: ngs. Vizsolyi Gusztáv ur, iskolai felügyelő, nt. Kálmán Dániel, nt. Csuthy Zsigmond, nt. Keck Endre, nt. Poór József bizottsági tagok, a tanügy iránt érdeklődők és szülők közül számosan.

A tanári karban ez évben is történt változás; mert Balla Árpád egy évi sikeres tanári működés után állásáról lemondott s helyébe Kiss Béla végzett theologus s volt nevelő hivatott meg.

Az így kiegészített tanárikar a dunamelléki reform. egyházkerület által kiadott s időnként módosított tanterv szerint tanított. A kötelezett mellék tantárgyak mind tanítottak, ezeken kívül a műének is.

A havonként tartott tanári értekezleteken a növendékek előhaladását és magaviseletét kellő figyelemmel kísértük, a hanyagabb tanulókat magánosan és hivatalosan szorgalomra intettük, a szülőket is a szükséghez képest tudósítottuk s közreműködésre felkértük.

A növendékek magaviselete, szorgalma és előhaladása, néhány kivétellel, kielégítő volt; szigorubb rendszabályok alkalmazásához nem kellett nyulnunk.

A tanulók egészségi állapota egész éven át jó volt. A betegeskedő tanulókat Dr. Grosch Pál és Weinberger Béla orvos urak ez évben is díj nélkül orvosolták; jóakaró fáradozásukért és szivességükért köszönetünket nyilvánítjuk.

Az első félévi szigorlatok január hó 26 — 28-ik napjain tartattak meg. A második félév február 1-én, az első félévi tanulás eredményének és az iskolai rendszabályoknak felolvasása által megkezdődvén, a tanítás junius 20-ig folyt s az iskolai évet junius 21-ik és 22-ik napjain tartott nyilvános vizsgálatokkal bezártuk.

E helyen köszönettel említjük fel az iskolai széknek a tanárok munkásságát méltányló azon tettét, hogy ez

évre minden egyes tanárnak 50 frtot szavazott meg fizetési pótlékul.

A gymnasium történetében nem utolsó helyen fog állni az a mozgalom, mely a tanári díjazás emelése végett indult meg a kül.-somogyi és tolnai egyházmegyékben; s ha minden jel nem csal; ha a gymnasium jövője iránti érdeklődés az illető köröknél nemcsak hogy nem hanyatlik, sőt fokozódi fog: tán nem alapteljes az a remény, hogy gymnasiumunk tanárainak díjazása sem fog messze hátrább maradni más középiskolák tanárainak javadalmazásánál.

Az intézet kormányzata.

1) Főhatóság: a dunamelléki reform. egyházkerület. A kerület felügyeleti jogát főtisz. püspök ur ő nagysága s az egyházkerületi tanügyi bizottság által gyakorolja.

2) Helyi kormányzat: a Fentartó testületi választmány. Ennek elnöke: ngs. Vizsolyi Gusztáv ur, helybeli földbirtokos, országos képviselő; tagjai a) a kölső-somogyi egyházmegye részéről: nt. Mocsy Antal főesperes, nt. Keck Endre és nt. Poór József lelkész urak, tek. Kiss János kir. aljárásbíró s egyházmegyei tanácsbíró ur; a tolnai egyházmegye részéről: nt. Csekei István főesperes, nt. Kálmán Dániel és nt. Csuthy Zsigmond lelkész urak, tek. Pap Lajos kir. ügyész s egyházkerületi tanácsbíró; továbbá ngs. Halász Gedeon ur, helybeli földbirtokos s az igazgató tanár, mint választmányi jegyző. Ezen testület tagjai a tanári karral együtt képezik az iskolai széket.

3) Tanári szék: az igazgató-tanár elnöklete alatt a tanári kar.

Tanítói személyzet.

1. *Kiss Béla*, ideigl. tanár; tanárrá lett 1880-ban. Tanította a vallástant, földrajzot az I–IV-ik osztályban s

a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári szék jegyzője.

2. *Széki Elemér*, rendes tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a német nyelvet a II—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán.

3. *Szentes János*, rendes tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet az I—II-ik osztályban, hetenként 25 órán. Az ifj. könyvtár kezelője.

4. *Varga István*, rendes tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant az I—IV-ik osztályban; a természetrajzot az I—II-ik osztályban; a természettant a III—IV-ik osztályban, hetenként 21 órán. Igazgató-tanár.

5. *Wajdics Gyula*, r. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, mózes vallású vallástanár.

Jegyzet. A szabadkézi rajzot Varga István, a szépirást Szentes János, az éneket Széki Elemér, a testgyakorlatot Kiss Béla tanították.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 28, a II.-ba 14, a III.-ba 18, a IV.-be 19, összesen 79; elmaradt az I. és III. osztályban 1—1, összesen 2; az év végén maradt az I. osztályban 27, a II.-ban 14, a III.-ban 17, a IV.-ben 19, összesen 77; vallásra nézve: helv. hitv. az I. osztályban 10, a II.-ban 6, a III.-ban 9, a IV.-ben 10, összesen 35; ágost. hitv. az I.-ben 6, a II.-ban és III.-ban 1—1, a IV.-ben 6, összesen 14, róm. kath. az I.-ben 4, a II.-ben 2, a III.-ban 5, a IV.-ben 3, összesen 14; mózes vallású az I.-ben 7, a II.-ban 5, a III.-ban 2, a IV.-ben 0, összesen 14; magyar volt az I. osztályban 18, a II.-ban 9, a III.-ban 13, a IV.-ben 16, összesen 56; magyar, német az I.-ben 9, a II.-ban 5,

a III.-ban 4, a IV.-ben 3, összesen 21; szülők polgári állása szerint: értelmiség az I.-ben 12, a II.-ban 3, a III.-ban 10, a IV.-ben 9, összesen 34; őstermelők, bérlők az I. ben 4, a II.-ben 4, a III.-ban 3, a IV.-ben 3, összesen 14; kereskedők, iparosok az I. osztályban 6, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 3, összesen 17; magán tisztviselők az I.-ben 3, a II.-ban 2, a III.-ban 1, a IV.-ben 2, összesen 8; munkások az I.-ben és IV.-ben 2—2, összesen 4; előmenetelre: haladók az I. osztályban 26, a II.-ban 14, III.-ban 17, a IV.-ben 19, összesen 76; ismétlő az I. osztályban volt 1.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Szelle-féle alapítványból a k.-somogyi egyházmegye intézkedése folytán részesültek Keck Endre és Balikó László III. oszt. és Keck László I. oszt. tanulók egyenként 25 frt 20 krban.

2. A Vizsolyi János alapítványt 12 frtot az iskolai szék Hajpál Benő II. oszt. tanulónak ítélte.

3. A Vizsolyi Emilia-Eszter alapítványból részesültek: Lengyel Lajos IV. oszt., Sebestyén Imre II. o. és László Ferencz I. oszt. tanulók egyenként 20 frtban.

4. A Mennyei Bartók A.-féle alapítványt 16 frt 80 krt kapta Borsos István I. oszt. tanuló.

5. A Hajós-alapítványból az iskolai szék Csikesz Endre IV. oszt. tanulónak határozott adni 20 frtot.

6. A testgyakorlók számára ngos Vizsolyi Gusztáv úr által adott 5 frtból nyertek Hölzl Antal 2 frtot, Szabó Kálmán 1 frtot, Balikó Gyula 1 frtot, Dancz Ferencz 1 frtot.

7. A Tolnamegye kezelése alatt levő Stirum-Limburg alapítványból Lengyel Lajosnak adatott 80 frt.

A nyert jutalmak és ösztöndíjak összege 269 frt 40 kr.

Köztartás (convictus).

A köztartás szegényebb sorsú tanulók számára magán vállalkozó által kezeltetik, kivel az igazgató szerződést köt s a szerződés pontjainak teljesítését ellenőrzi. A köztartás díja egyes résztvevőktől 65 frt; de ebből az adakozásokból gyűlt összeg leszámittatik s csak a hiány fizetendő a résztvevők által.

Jelen évben e célra következő adakozások folytak be:

1. A kül.-somogyi egyházmegyéből . .	17 frt 70 kr.
2. A duna-szent-györgyi egyháztól . .	2 » — »
3. A medinai egyháztól 27 liter bab és
fél zsák burgonya, ez pénzürtékben .	2 » 30 »
4. N. N. adott 10 zsák burgonyát, ez
pénzürtékben	5 » — »

Összesen : 27 frt — kr,

melyből a köztartásban volt 9 tanuló mindegyike 3 frttal részesült.

Midőn a szives adakozóknak e helyen is hálás köszönetet mondanánk: egyszersmind felkérjük a jószívű emberbarátokat, különösen a k.-somogyi és tolnai egyházmegyék egyházközségeit és a nt. lelkesz urakat, hogy ne vonják meg adományaikat a gyönki gymnasium convictusától. — A begyülemdő adományokról a nyilvánosság előtt hiven számolni fogunk.

1881/82.

Az 1881—82-ik iskolai év első napjai szeptember 1—4-ig a tanulók felvételével, beírásával s javító vizsgálatokkal eltelve, az iskolai évet szept. 5-én ünnepélyes isteni tisztelettel, az iskolai rendszabályok felolvasásával s megmagyarázásával, a tanulókhöz intézett buzdító beszéddel a gymn. igazgató bizottsági tagok és számos ven-

dég jelenlétében megnyitottuk s a rendes tanításokat szept. 6-án elkezdtük.

A tanári karban ez évben semmi változás nem történt.

A tanítás a dunamelléki reform. egyházkerület által megszabott tanterv szerint történt s a kötelezett mellék-tantárgyakon kívül az öszhangzatos ének is taníttatott.

Az egyes osztályok részére kitűzött tananyag elvégeztetett, a havonként tartott tanácskozmányokon a tanári testület a tanulók szorgalma és magaviselete fölött pontos szemlét tartott, a hiányokat saját hatáskörében lehetőleg orvosolta.

A rövéndékek általában kielégítő szorgalmat, illő magaviseletet tanusítottak az egész év folyamán keresztül; egyesek apróbb kihágásait az iskolai rendszabályoknak enyhébb alkalmazása által is sikerült fegyelmezni; a tehetségesebb tanulók szorgalma kitartó volt, s még a gyengébb tehetségűek is — tekintve, hogy az osztályok népessége nem nagyszámu — a folytonos figyelemben tartás következtében kielégítő sikerrel végezték az évet.

Az egészségi állapot kedvező volt, súlyosabb megbetegedés csak a husvéti szünidő alatt, a szülei háznál fordult elő, de ez is felgyógyulással végződött. A szegényebb sorsu tanulók dr. Grosch Pál és Weinberger Béla orvos urak által csekély díjért vagy ingyen orvosoltattak, miért is nekik e helyen szives köszönetet mondunk.

Az első félévi szigorlatokat a gymn. igazgató bizottsági tagok jelenlétében január hó 25—27-ik napjain tartottuk meg; az iskolai évet bezáró közvizsgálatok pedig junius 20-ik és 21-ik napjain voltak. E vizsgálatokon is jelen voltak a gymnasiumi igazgató bizottság tagjai; ezen kívül számos vendég és a tanulók szülei, kik a vizsgálatokat élénk érdeklődéssel kísérték.

Az iskolai év elején Szegszárd városa s általában Tolnamegye a «Kont» és «Obsitos» országszerte ismert költőjének, Garay Jánosnak emlékünnepet rendezett. Ez alkalommal gymnasiumunknál is kegyelettel emlékeztünk meg irodalmunk e kiváló írójának működéséről. A tanulók előtt életének főbb mozzanatai előadattak; «Kont, a kemény vitéz» írójának hazafias jelleme s az az élénk hatás, melyet korára gyakorolt, felemlítettén, az Árpádok régi dicsőségének felujtásával büzdítettük az ifju nemzedéket az ősök tiszteletére. Ugyanez alkalommal a «Szegszárd» czimü emléklap számos példányban a tanulók közt szétosztván, maradandó emlékkal is tartósabbá igyekeztünk növendékeink szívében a költő nemes jellemének s hazafias érzületének emelő hatását.

Az intézet kormányzata.

- 1) Főhatóság. A dunamelléki reform. egyházkerület tanügyi bizottsága.
- 2) Helyi kormányzat. Fentartó testületi választmány.
Elnöke: Vizsolyi Gusztáv, helybeli földbirtokos, országos képviselő.

T a g j a i :

a) Mocsy Antal, főesperes,
Keck Endre, n.-székelyi lelkész,
Poór Lajos, gyönki lelkész,
Kiss János, egyházmegyei tanácsbíró, b) Csekei István, főesperes,
Kálmán Dániel, nyug. lelkész,
Csuthy Zsigmond, kajdacsí lelkész,
Pap Lajos, egyházkerületi tanácsbíró, | } | <p>a kül.-somogyi
egyházmegye
részéről.</p> <p>a tolnai egy-
házmegye ré-
széről.</p> |
|---|---|---|
- s az igazgató-tanár mint jegyző.
- 3) Iskola szék: a fentartó testületi választmány tagjai és a tanári kar.
 - 4) Tanári szék.

Tanítói személyzet.

1. *Kiss Béla*, ideigl. tanár; tanárrá lett 1880-ban. Tanította a vallástant, földrajzot az I—IV-ik osztályban, s a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári szék jegyzője.

2. *Széki Elemér*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin nyelvet a III—IV. osztályban, a német nyelvet a II—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán.

3. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet az I—II-ik osztályban, hetenként 25 órán. Az ifjúsági könyvtár felügyelője.

4. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennységtant az I—IV-ik osztályban, a természetrajzot az I—II-ik osztályban, a természettant a III—IV-ik osztályban, hetenként 22 órán. Igazgató.

5. *Wajdits Gyula*, r. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, mózes vallásu vallástanár.

Jegyzet. A melléktantárgyakat, u. m. a szépírást Szentes János, az éneket Széki Elemér, a testgyakorlatot Kiss Béla, a szabadkézi rajzot Varga István tanárok tanították.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 15, a II.-ba 19, a III.-ba 14, a IV.-be 15, összesen 63; elmaradt az I. osztályból 1, a II.-ból 1, összesen 2; az év végén maradt az I. osztály-14, a II.-ban 18, a III.-ban 14, a IV.-be 15, összesen 61; reform. az I. osztályban volt 8, a II.-ban 10, a III.-ban 6, a IV.-ben 7, összesen 31; ágost. hitv. az I. osztályban 2, a II.-ban 2, a III.-ban 2, a IV.-ikben 1, összesen 7; róm. kath. az I. osztályban 1, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 5, összesen 11; mózes vallásu az I. osztályban

3, a II.-ban 3, a III.-ban 4, a IV.-ben 2, összesen 12; magyar volt az I. osztályban 12, a II.-ban 16, a III.-ban 13, a IV.-ben 12, összesen 53; magyar, német volt az I. osztályban 2, a II.-ban 2, a III.-ban 1, a IV.-ban 3, összesen 8; értelmiség az I. osztályban 9, a II.-ban 7, a III.-ban 4, a IV.-ik 9, összesen 29; őstermelők, bérlők az I. osztályban 2, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 2, összesen 12; kereskedők, iparosok az I. osztályban 3, a II.-ban 2, a III.-ban 3, a IV.-ben 3, összesen 11; magán tisztviselők az I. osztályban 0, a II.-ban 2, a III.-ban 3, a IV.-ben 1, összesen 6; munkások az I. osztályban 0, a II.-ban 2, a III.-ban 0, a IV.-ben 0, összesen 2; haladók az I. osztályban 11, a II.-ban 18, a III.-ban 13, a IV.-ben 15, összesen 57; ismétlők az I. osztályban 3, a II.-ban 0, a III.-ban 1, a IV.-ben 0, összesen 4.

Ösztöndíjak és jutalmak.

1. A Vizsolyi János-ösztöndíjt 12 frtot Hajpál Benő III. oszt. tanuló kapta.

2. A Vizsolyi Emilia-Eszter-alapítványból Sebestyén Imre III. oszt. és László Ferencz II. oszt. tanulók 30—30 frttal részesültek.

3. A Mennyei—Bartók A.-féle alapítványból Simon Lajos I. oszt. tanuló 16 frt 80 krt kapott.

4. A Szelle-alapítványból a kül.-somogyi egyházmegye intézkedése szerint Keck László II. oszt. tanuló 16 frt. 80 krt, Simon Lajos I. oszt. tanuló 16 frt. 80 krt, Becsák Károly I. oszt., Balikó Gyula IV. oszt., Keck Endre IV. oszt., Dömötör Kálmán I. oszt., Kiss Gyula I. oszt. tanuló egyenként 8 frt. 40 krtban részesültek.

5. A Tolnamegye kezelése alatt levő Stirum-Limburg. alapítványból Dömötör D. III. oszt. László Ferencz II.

osztályu tanuló, Fonyó László II. oszt. tanulók 100—100 frtot kaptak.

6. A testgyakorlók számára ngos, Vizsolyi Gusztáv ur, 5 frtot, Kiss Béla tanár 2 frtot adtak. Ebből Balikó Gyula 3 frtot, Hesz Lajos 2 frtot, Stolzenbach Gyula és Fonyó László 1—1 frtot kaptak.

7. A kül.-somogyi egyházmegyében a convitusra gyült 14 frt. 68 kr., mely összeg a convitusban résztvevő tanulók közt egyenlően megosztatott.

8. Tandijelengedésben részesültek: Kiss Gyula és Balikó Gyula 10—10 frttal.

A nyert ösztöndíjak és jutalmak összege: 506 frt. 8 kr.

Köztartás (convictus).

A gymnasiummal kapcsolatban van magán vállalkozó által kezelt köztartás a tanulók számára, mely — tekintve hogy az igazgató és a tanári kar a vállalkozóval kötött szerződés pontjainak megtartása felett őrködik — egészséges és elegendő táplálékkal látja el a benne résztvevőket, kik a lefolyt iskolai évben is jobban meg voltak ott elégedve, mint sokan, kik magánházaknál élelmezettek s több dijt is fizettek.

A mi a köztartásra nézve kívánni való van, legalább az: vajjha a köztartási díjnak fizetése a tanulóknk könnyebbé tétetnék! A köztartási díj évenként egy személyre 65 frt., de a mit a tolnai s kül.-somogyi egyházmegyék, mint a gymnasiumi fenntartó testület tagjai, a convitusra gyűjtenek, az a convitusban résztvevő tanulók közt felosztatik, s annyival kevesebbe kerül élelmezésük szüleiknek.

1882/3.

Miután szeptember 1—3-ik napjain a tanulók felvétele megtörtént, az iskolai évet szept. 4-én isten segedelmének segítségül hívásával megnyitottuk. Ugyanekkor az iskolai rendszabályok felolvastattak s megmagyaráztattak, az igazgató a tanulókhöz buzdító beszédet intézett, valamint nt. Bocsor Lajos úr, az intézetnek nem régen is még tanára, most már az iskolai fentartó testületnek tagja, lelkes szavakkal serkenté a tanulókat jóra és nemesre, szorgalomra és feddhetlen magaviseletre.

Beiratott összesen 60 tanuló.

A tanítás a dunamelléki reform. egyházkerület által megszabott tanterv szerint történt. A rendes tantárgyak s a kötelezett melléktantárgyakon kívül a műének is tanítatott.

A tanárok azok voltak, kik a mult évben; ők tanították a melléktantárgyakat is.

A tanulók szorgalmának fokozására a tanítással megbizottak a nevelés és tanítás eszközeinek felhasználásával mindent elkövettek s így elérték azt, hogy — kevés kivétellel — a gyöngébb tehetségű tanulók is sikerrel végezték az iskolai évet, a tehetségesebbek pedig dicséretes haladást tettek.

A fegyelem korlátait csak kevesen lépték át; s mivel a helyi viszonyok lehetővé teszik, hogy már az első félrelépés is azonnal a tanárok tudomására jut: a további és nagyobb kihágásoknak eleje vétetik. A családi viszony, melyben tanárok és tanulók vannak, úgyszólva a szülők és gyermekek viszonyát tette lehetővé s ennek megfelelően a gyermeki gondatlanság hibás tettei kellő szigorral bár, de nem súlyosan fenyegettek meg.

Az egészségi állapot kedvező volt, ragályos vagy járványos betegség nem fordult elő, kisebb betegségek voltak; két tanuló pedig súlyosabb betegség miatt kénytelen volt az iskolától több hétig távol maradni, de mind a kettő szerencsésen felgyógyult. Haláleset már több év óta nem fordult elő.

Az első félévi szigorlatok január 29-ik és 30-ik napjain tartattak meg az iskolaszéki tagok jelenlétében.

A tanulók szorgalmáról a szülék értesítettek. A második félév kezdetén az iskolai rendszabályok figyelmeztető szavak kiseretében újra felolvastattak. — Az évet bezáró nyilvános vizsgálatok június 25-én és 26-án voltak. E vizsgálatokon a gymnasiumi igazgató-bizottság tagjai, számos a tanügy iránt érdeklődő közönség s a tanulók szülei vettek részt.

A halhatatlan költőnek, Arany Jánosnak elhunytá súlyos veszteség érzetét költé fel mindazokban, kik az örök szépért és igazért lelkesedni tudnak. Érezni kellett hát e veszteséget a tanuló ifjúságnak is mindenütt; s midőn felhangzott a szó: »állítsunk szobrot Arany Jánosnak«, az iskolák nem feledhették azt a nagy szolgálatot, melyet Aranynek köszönhetnek, kinek művei az ifjúság szellemi képzésének oly kiváló eszközei. — A kegyelet érzelmének gymnasiumunk is kifejezést adott s Arany János szobrára 20 frtot gyűjtött. Ez összeghez az ifjúság 13 frt 60 krral, a tanárok 6 frt 40 krral járultak.

Az intézet kormányzata.

- 1) Főhatóság. A dunamelléki reform. egyházkerület tanügyi bizottsága.
- 2) Helyi kormányzat. Fenntartó testületi választmány.
Elnöke Vizsolyi Gusztáv, helybeli nagybirtokos, országos képviselő.

Tagjai :

<p>a) Szalai Ferencz, esperes,
Keck Endre, n.-székelyi lelkész,
Bocsor Lajos, tengődi lelkész,
Kiss János, egyh.-megyei tanácsbíró,
s kir. aljárásbíró,</p>	}	<p>a kül.-somogyi
egyházmegye
részéről.</p>
<p>b) Csekei István, esperes,
Kálmán Dániel, nyug. lelkész,
Csuthy Zsigmond, kajdacsí lelkész,
Pap Lajos, egyházkerületi tanácsbíró
s királyi ügyész,
s az igazgató-tanár mint jegyző.</p>	}	<p>a tolnai
egyházmegye
részéről.</p>
- 3) Iskolai szék. A fentartó testületi választmány tagjai s a tanári kar.
- 4) Tanári szék. A tanári kar.

Tanítói személyzet.

1. *Kiss Béla*, ideigl. tanár; tanárrá lett 1880-ban. tanította a vallástant, földrajzot az I—IV-ik osztályban s a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári szék jegyzője.

2. *Széki Elemér*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. tanította a latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a német nyelvet a II—IV-ik osztályban hetenként 24 órán.

3. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet az I—II-ik osztályban hetenként 25 órán. Az ifj. könyvtár felügyelője.

4. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant az I—IV-ik osztályban, a természetrajzot az I—II-ik osztályban, a természettant a III—IV-ik osztályban, hetenként 22 órán. Igazgató.

5. *Wajdits Gyula*, r. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, mózes vallású vallástanár.

Jegyzet. A melléktantárgyakat, u. m. a szépirást Szentcs János, az éneket Széki Elemér, a testgyakorlatot Kiss Béla, a szabadkézi rajzot Varga István tanárok tanították.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I-ső osztályba beiratott 19, a II.-ba 14, a III.-ba 15, a IV. osztályba 12, összesen 60; vallásra nézve: reform. az I-ső osztályban 10, a II.-ban 7, a III.-ban 8, a IV.-ben 6, összesen 31; ágost. hitv. az I., II. és III. osztályban 2—2, a IV.-ben 1, összesen 7; róm. kath. az I.-ben 4, a II.-ban 1, a III.-ban 3, a IV.-ben 1, összesen 9; mózes vall. az I.-ben 3, a II.-ban 4, a III.-ban 2, a IV.-ben 4, összesen 13; nyelvi viszonyaik szerint: magyar az I. osztályban 13, a II.-ban 11, a III.-ban 12, a IV.-ben 9, összesen 45; magyar, német az I.-ben 6, a II., III. és IV.-ben 3—3, összesen 15; szülőik polg. állása szerint: értelmiség az I.-ben 13, a II.-ban 8, a III.-ban 5, a IV.-ben 3, összesen 29; őstermelők az I.-ben 3, a II.-ban 3, a III.-ban 5, a IV.-ben 2, összesen 13; kereskedők, iparosok az I.-ben 3, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 5, összesen 13; Magán tisztviselők az I. és II. osztályban 0, a III. és IV. osztályban 2—2, összesen 4; munkás gyermeke a III.-ban 1; előmenetel szerint: haladó az I-ső osztályban 19, a II.-ban 13, a III.-ban 15, a IV.-ben 12, összesen 59; ismétő volt a II. osztályban 1.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi János-ösztöndíjt 12 forintot kapta Hajpál Benő IV. oszt. tanuló.

2. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjból Sebestyén Imre IV. oszt. és László Ferencz III. oszt. tanulók 30—30 frttal részesültek.

3. A Mennyei-Bartók A.-féle ösztöndíj 16 forint 80 kr. Bodri János I. oszt. tanulóknak adatott.

4. A Szelle-féle ösztöndíjból a kül.-somogyi egyházmegye intézkedése szerint Keck László III. oszt. és Keck Jenő I. oszt. 20—20 frttal, Simon Lajos II. oszt. 12 frttal, Kiss Gyula és Becsák Károly II. oszt. egyenként 11 frt 80 krral részesültek.

5. A Tolnamegye kezelése alatt levő Stirum-Limburg-ösztöndíjből következő gyönki tanulók: Dömötör Dániel IV. oszt., László Ferencz III. oszt., Fonyó László III. o., Pesthy László II. o. és Névery Árpád I. oszt. 100—100 forinttal részesültek.

6. A testgyakorlók számára ngos Vizsolyi Gusztáv 5 frtot, Kiss Béla tanár 3 frtot, magát megnevezni nem akaró két úr 1—1 frtot, összesen 10 frtot adakoztak. — Ebből részesültek Turcsáni Lajos 3 frttal, Hajpál Benő és Szőr István 2—2 frttal, Arany Dénes, Stolzenbach Gyula és Hesz Lajos 1—1 frttal.

7. A kül.-somogyi egyházmegyében a convictusra gyűlt segély 10 forint 34 kr. a convictusban résztvevő tanulók közt egyenlően felosztatott.

8. Tek Pesthy Elek s. szolgabíró úr Simon Lajos II. oszt. tanulót egész éven át ingyenélelmezéssel és szállással látta el.

A kiosztott ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések összege 804 frt 74 kr.

Mindazon tisztelt jóltevők iránt, kik részint a tanulók segélyezésére, részint a gymnasium gyűjteményeinek gyarapítására adományaikkal járultak, e helyen is szíves köszönetünket fejezzük ki.

Köztartás (convictus).

A magán vállalkozó által kezelt köztartás ez évben fennállott s jövőben is fentartatik. Részt vehet benne min-

den tanuló egész évre fizetendő 65 frtért, mely összeg az év folyama alatt tetszés szerinti időben és részletekben teendő le. Ezért elegendő és egészséges táplálékot nyerne s az igazgató a vállalkozóval kötött szerződés szerint örökös az élelmezés kellő kiszolgáltatása felett. A convictusi díj pótlására a tolnai és külső-somogyi egyházmegyékben gyűjtendő vagy bárhonnét származó segély a convictusban résztvevők között egyenlően felosztatik.

A tanulók convictusát a t. cz. közönség szives pártolásába ajánljuk s minden csekély adományt is hálás köszönettel fogadunk s róla nyilvánosan számot adunk.

1883/4.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. hó 4-én eszközöltetett, miután az előző napokon a beiratások, felvételi- és javító-vizsgálatok megtartattak. A megnyitási ünnepély isteni tisztelettel kezdődött; ezután a tanulókra vonatkozó iskolai rendszabályok magyarázat kíséretében felolvastattak, s az igazgató a tanulókhöz szorgalomra buzdító s jóra intő beszédet tartott.

Beiratott 71 tanuló, 11-el több, mint a múlt iskolai évben; a zárvizsgálaton jelen volt 67 tanuló.

A tanári testület a tanulók előhaladása és magaviselete felett többször tartott tanácskozmányt s a szükséghez képest a hanyag tanulókat komolyan nagyobb szorgalomra intette.

A fegyelem gyakorlásában a tanári testület atyai szigorral járt el; a fenyték súlyosabb nemeit nem volt szükség fogamatba venni.

Az isteni tisztelet gyakorlására minden tanuló utasítva lett, s az isteni tiszteletet saját vallásának hitelvei szerint minden tanuló hiven gyakorolta is.

Az egészségi állapot kedvezőnek mondható. A községben az őszön és a tél elején a vörheny járványos volt s e miatt a népiskolák heteken keresztül zárva voltak. Azonban a gymnasiumi tanulók közül csak 3 esett e járványos betegségbe s ezek is szerencsésen rövid idő alatt felgyógyultak; súlyos betegség is 3 fordult elő s — fájdalom! — ezek közül egy halállal végződött; Kállivoda Ágoston IV. oszt. tanuló a pünkösdi ünnepekre gyöngéledő egészségi állapotban szüleihez távozott s otthon ideglázban június 11-én jobblétre költözött. Nyugodjanak a korán elköltözött ifjunak porai békében s emlékezete legyen maradandó!

Az első félévi szigorlatok január 28., 29. és 30-ik napjain tartattak meg több iskolaszéki tag jelenlétében, s febr. 3-án a szülőknek kézbesítendő félévi értesítők a tanulóknak kiosztattak, az iskolai rendszabályok is újra felolvasztattak.

Az évrő vizsgálatok június 24-ik és 25-én tartattak meg.

A jövő 1884—5-ik iskolai évben már az egyetemes Konvent által megállapított tanterv értelmében történik a tanítás, némi — az átmenet által igényelt — módosításokkal, azt reméljük, rövid időköz választ el attól, midőn gymnasiumunk megnyeri azon eszközöket, melyek képessé teszik arra, hogy a középiskolai törvény kívánalmainak minden tekintetben megfeleljen.

A hazai protestantismusnak, közelebb a dunamelléki ev. reform. egyházkerületnek s ebben a gymnasiumunknak is egy nagy halottja volt ez iskolai évben. Főtiszt. Török Pál püspök ur 1883-ik év okt. 7-én elhunyt. Maradandó emléket emelt ő magának az egyház és iskola ügye körül kifejtett munkálkodása által, a midőn a bölcs alkotót és egyházkormányzót a nagyobb alkotások és intézetek is

veszteségük érzetében kegyeletes érzéssel gyászolják, mennyivel nagyobb okuk van erre a kisebbeknek és erőtléneknek, melyek az ő támogatására különösen utalva voltak. Intézetünk az ő halálát gyászlobogó kitűzésével s tanári testületnek és tanuló ifjuságnak az emlékére tartott gyász istentiszteleten való megjelenésével szomorun ünnepelte meg. Áldott legyen a nagynak és igaznak emlékezete!

1883. okt. 24-én újra halottja volt intézetünknek. Nt. Kálmán Dániel ur az isk. fenntartó testületi választmánynak tagja, kölesdi nyugalmazott lelkész- jobblétre szenderült. A boldogult felejthetetlen marad előttünk, mert intézetünk beléletével az ő tisztelt és szeretett egyénisége szorosan összeforrvá volt. Hosszu időn át évenként többször is meglátogatta intézetünket, s ilyenkor soha nem hiányoztak bizalmat keltő tanácsai, buzdításai tanárokhoz és tanulókhöz egyiránt. Ő az ifjuságnak igazi barátja, több, atyja volt. 26-án megjelent a tanári testület, a kellemetlen idő miatt csak néhány tanuló kíséretében, Kölesden, temetésén s sirjánál az intézet részéről az igazgató adott szavakat a veszteség fölött érzett fájdalomnak s mondott végbucsut az idvezültnek. Béke lengjen porai felett!

Az intézet kormányzata.

- 1) Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
- 2) Fentartó testületi választmány. A tolnai és külső-somogyi ev. reform. egyházmegyéek megbízottjai s a helybeli nagybirtokos nsgos Vizsolyi Gusztáv ur. Tagjai ez időszerint a választmánynak : nsgos Vizsolyi Gusztáv ur, nt. Csekei István esperes ur, nt. Csuthy Zsigmond ur, tiszt. Kálmán Dezső ur, nsgos Pap Lajos

ur a tolnai egyházmegyéből; nt. Szalai Ferencz esperes ur, nt. Bocsor Lajos ur, nt. Keck Endre ur, tek. Kiss János ur a k. somogyi egyházmegyéből s az igazgató-tanár, mint jegyző.

- 3) Igazgató-tanács: áll a fentartó testületi választmány tagjaiból, az igazgató-tanárból s a tanári testület két tagjából.
- 4) Tanári testület. Alkotják az összes tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, r. tanár, tanárrá lett 1873-ban. A tanította a latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a német nyelvet a II—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán.

2. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet az I—II. osztályban, hetenként 25 órán. Az ifjusági könyvtár felügyelője.

3. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant az I—IV-ik osztályban, a természetrajzot az I—II-ik osztályban, a természettant a a III—IV-ik osztályban, hetenként 22 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, kelyettes tanár 1880 óta. Tanította a vallástant, földrajzot az I—IV-ik s a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári testület gyűléseinek jegyzője.

5. *Wajdits Gyula*, r. kath. vallástanár.

6. *Tausig Mór*, mózes vallásu vallástanár.

Jegyzet. A szépirást Szentes János, az éneket Széki Elemér, a testgyakorlatot Kiss Béla, a szabadkézi rajzot Varga István tanárok tanították.

Statisztikai kimutatások.

1. A tanulók általános áttekintése.

Az I-ső osztályba beiratott 25, a II.-ba 19, a III.-ba 13, a IV.-be 14, összesen 71; elhalt a IV. osztályból 1; elmaradt az I-ső osztályból 1, a II.-ból 1, a III.-ból 1, a IV.-ből 0, összesen 3; az év végén volt az I. osztályban 24, a II.-ban 18, a III.-ban 12, a IV.-be 13, összesen 67; ev. reform. volt az I. osztályban 9, a II.-ban 10, a III.-ban 7, a IV.-ben 7, összesen 33; ágost. ev. volt az I. osztályban 8, a II.-ban 2, a III.-ban 2, a IV.-ben 2, összesen 14; róm. kath. volt az I. osztályban 2, a II.-ban 3, a III.-ban 0, a IV.-ben 2, összesen 7; mózes vallású volt az I. osztályban 5, a II.-ban 3, a III.-ban 3, a IV.-ben 2, összesen 13; magyar volt az I. osztályban 19, a II.-ban 15, a III.-ban 10, a IV.-ben 12, összesen 56; magyar-német volt az I. osztályban 5, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 1, összesen 11; önálló őstermelő volt az I. osztályban 4, a II.-ban 1, a III.-ban 1, a IV.-ben 1, összesen 7; iparosok, kereskedő az I. osztályban volt 9, a II.-ban 5, a III.-ban 4, a IV.-ben 4, összesen 22; tisztviselők az I. osztályban volt 2, a II.-ban 4, a III.-ban 2, a IV.-ben 3, összesen 11; értelmiség az I. osztályban volt 8, a II.-ban 8, a III.-ban 5, a IV.-ben 5, összesen 26; munkás az I. osztályban volt 1; haladók az I. osztályban 22, a II.-ban 18, a III.-ban 12, a IV.-ben 13, összesen 65; ismétlők az első osztályban 2.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi János ösztöndíjt 12 frtot Molnár Sándor I. oszt. tanulónak utalványozta az iskolaszék.

2. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíj 60 frt, László Ferencz IV. oszt. és László Károly II. oszt. tanulók közt egyenlően megosztatott.

3. A Mennyei—Bartók A. által gyűjtött 16 frt 50 kr. ösztöndíjat Szabó Albin I. oszt. tanuló nyerte.

4. A Szelle ösztöndíjból a külső-somogyi egyházmegye következő tanulókat részesítette: Keck László IV. oszt., Simon Lajos III. oszt. és Keck Jenő II. oszt. tanuló.

kat egyenkint 18 frt 90 krral; Kiss Gyula és Becsák Károly III. oszt. tanulókat egyenként 9 frt 45 krral.

5. A Styrum-Limburg-ösztöndijből a következő gyönki tanulók részesültek egyenként 100 frttal: Fonyó László, László Ferencz, Pesthy László, László Lároly és Névery Árpád.

6. Az ügyesebb testgyakorlók jutalmazására adtak nsgos Vizsolyi Gusztáv ur 5 frtot, Kiss Béla tanár 3 frtot, s a közönség köréből hatan 6 frtot. Ebből nyertek Turcsányi Lajos 4 frtot, Ször István 3 frtot, Várady János 3 frtot, Szelestey Károly 2 frtot, Fonyó László 1 frtot, László Károly 1 forintot.

7. A külső-somogyi egyházmegyében a convictusra gyült 12 frt 45 kr. a convictusban résztvevő tanulók közt egyenlően felosztatott.

A kiosztott ösztöndijak, jutalmak és segélyezések összege 688 frt 85 kr.

Köztartás (convictus).

A köztartás magánvállalkozó által kezeltetik az igazgatótanár felügyelete alatt. Részt vehet benne minden tanuló 65 frt évi díjért, melyet az iskolai év folyama alatt tetszés szerinti részletekben lehet lefizetni. Mennél több tanuló vesz részt benne, annál jobba lehet az élelmezést tenni. Különben az élelmezés ez évben is a köztartásban részesülő tanulók megelégedésére szolgáltatott ki a vállalkozó és az igazgató között kötött szerződés értelmében. Így lesz a jövőre is. Netalán előforduló méltányos panasz kellő orvoslást nyer.

A convictusi díj pótlására a k.-somogyi egyházmegyében 12 frt 45 kr. gyült össze, mely összeg a résztvevők közt egyenlően felosztatott. Kilátás van arra, hogy a tolnai egyházmegyében is gyűjtetik segély jövőben.

Ismételten kegyes pártolásába ajánljuk a t. cz. közönségnek a tanulók convictusát. Sok szegény sorsu tanulóra nézve nagy jótétemény ez intézmény, mert lehetővé teszi számukra a tanulást aránylag olcsó s mégis kielégítő élelmezés mellett. A szives adományokról nyilvánosan számot adunk.

1884/85.

Az 1884—85-ik iskolai évre a beiratások szeptember 1—3-ig történtek. Ugyane napokon tartattak meg a pótlás és javító-vizsgálatok. Szeptember 4-én istenitisztelettel, az iskolai törvények felolvasásával, az igazgatónak a tanulókhoz intézett beszédével az iskolai év kezdetét vette.

Beiratott 84 tanuló, 13-mal több, mint a mult iskolai évben; az iskolai év végén volt 79 tanuló s így 12-vel több, mint a mult iskolai év végén.

A tanítás az egyetemes konvent által megállapított s az állami tantervvel összhangzásba hozott tanterv szerint történt, egyes átmeneti intézkedések alkalmazásával. Így: az ez évi IV. osztály már a mult iskolai évben az elébbi tanterv szerint már tanulta az ó-kor történetét, azért ez évben Magyarország történetét tanulta, mint a III-ik osztály.

A konvent által megállapított tanterv keresztülvitele több tanárra levén számítva az eddiginél, intézetünk pedig tőle nem függő okból a törvény kívánalmai szerint még nem rendezkedhetvén be, némely tantárgyra nézve a kiszabott óraszámot lejobb kellett szállítanunk. Nevezetesen: az I. és II. osztályban a magyar nyelv, latin nyelv, szám-tan és mértani rajz óra számát 1—1-el kellett kevesbiteni. Még így is az egyes tanárok 3—4 órával tartottak többet a kötelezettnél hetenként. Az előírányzott tananyag elvégeztetett.

A tanári testületben a múlt év óta semmi változás nem történt.

Az intézet fegyelmi állapota kielégítő volt.

A tanulók egészségi állapota az egész éven keresztül kedvező volt. Súlyosabb betegség nem fordult elő.

A növendékek vallásbeli kötelességeiket is teljesítették, a templomi istenitiszteletet felekezetek szerint gyakorolták; a III-ik osztálybeli ev. ref. vallású tanulók közül azok, kik még nem confirmáltattak, előkészítették a confirmációra s pünkösdi ünnepén úrasztalához járultak.

A tanulmányi előmenetelre nézve az mondható, hogy a szorgalmas és tehetséges növendékek sikerrel haladtak, sőt szorgalom mellett még a kevésbé tehetségesek is boldogultak. Ellenben, a kiknél egyik vagy másik, vagy mindkét kellék hiányzott, azok elbuktak. Különösen az I-ső osztályba ez évben feles számmal jöttek olyanok, kiket a gymnasiumi pályafutás nem vihet célhoz. Ezek kénytelenek lesznek más, inkább nekik való pályára menni.

Január 14-én üdvözlöttük körünkben nsgos Mészáros Nándor kir. tanácsos s pécsi tankerületi főigazgató urat, mint miniszteri megbizottat, ki miután még e napon a tanhelyiségeket s gyűjteményeket megtekintette, 15-én a tanítási órákon mindegyik osztályban s mindegyik tanár óráján figyelőkép részt vett. Megnézte a tanulók írásbeli dolgozatait. A tanórák bevégezése után bizalmas értekezletre hívta össze a tanári testületet, melyen előadta a látottak és hallottak felett tapasztalatait és jóakaratu észrevételeit. Ellátogatott az intézettel összeköttetésben levő s magán vállalkozó által kezelt convictus helyiségébe is. — Biztosította Ő Nagysága a tanári testületet, hogy a létező hiányok pótlására a maga hatáskörében minden lehető megtesz s reményét fejezte ki, hogy látogatása az intézet jövőjére nézve jót eredményez. Általában eljárásában az

intézet és tanárok iránt sok jó akaratot tanúsított s a legkedvezőbb benyomást hagyta maga után.

Az iskolai év három időszakra volt felosztva. Az első időszak tartott december 20-ig, a második márczius 27-ig. E két időszak végein kiosztattak az időszaki értesítők a szülékkel leendő közlés végett. Június 23—26-ig tartattak a nyilvános osztályvizsgálatok, az igazgató tanács tagjainak, szülőknék és tanügybarátoknak jelenlétében. A vizsgálatok után az évi bizonyítványok elkészítettetek.

Mély fájdalomunknak adunk kifejezést mi is azon nagy veszteség felett, mely egyházkerületünket s egész hazai reform. egyházunkat érte gr. Lónyay Menyhért főgondnok úrnak 1884-ik évi nov. 3-án történt halála által. Hálás kegyelet őrizze drága emlékét!

Veszteség érte intézetünket nsgos Pap Lajos úrnak 1884. december 18-án történt elhunytá által is, ki mint a gymnasiumi fentartó testületnek s igazgató-tanácsnak tagja, intézetünk iránt kiváló gondossággal viseltetett, nem kimélve időt és fáradságot, a közvizsgálatokon évenként részt vett. Áldás emlékéen!

Az intézet kormányzata.

- 1) Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület tanügyi bizottsága.
- 2) Fentartó testületi választmány. A tolnai és külső-somogyi ev. reform. egyházmegyék megbizottjai s a helybeli nagybirtokos nsgos Vizsolyi Gusztáv úr. Tagjai ez időszerint a választmánynak: elnök: nsgos Vizsolyi Gusztáv úr; a tolnai egyházmegyéből: nt. Csekei István esperes úr, nt. Kálmán Dezső úr, nt. Mészáros János úr, tek. Eötvös Károly Lajos úr; a külső-somogyi egyházmegyéből: nt. Szalai Ferencz

esperes úr, nt. Keck Endre úr, nt. Bocsor Lajos úr, tek. Kiss János úr, s Varga István igazgató tanár, mint a választmány jegyzője.

- 3) Igazgató-tanács: áll a fentartó testületi választmány tagjaiból, az igazgató-tanárból s a tanári testület két tagjából.
- 4) Tanári testület. Az igazgató-tanár elnöklete alatt az összes tanárokból áll.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a német nyelvet a III—IV-ik osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, hetenként 23 órán.

2. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet az I—II-ik osztályban, hetenként 24 órán. Az ifj. könyvtár felügyelője.

3. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant és mértani rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 20 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, helyettes tanár 1880. óta. Tanította a vallástant I—IV-ik, a földrajzot I—III-ik és a történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. A tanári testület gyűléseinek jegyzője.

5. *Vajdits Gyula*, pécsegyházmegyei áldozár, a r. k. tanulók hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskolai tanító, a mőzes vallású növendékek hitoktatója.

Jegyzet. A szépirást Szentes János, az egyházi és műneklést Széki Elemér, a testgyakorlatot Kiss Béla, a szabadkézi rajzot Varga István tanárok tanították.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 35, a II.-ba 16, a III. ba 20, a IV.-be 13, összesen 84; elmaradt az I. osztályból 4, a IV.-ből 1, összesen 5, az év végén volt az I.-ben 31, a II.-ban 16, a III.-ban 20, a IV.-ben 12, összesen 79; Vallásra nézve: ev. reform. az I.-ben 14, a II.-ban 9, a III.-ban 9, a IV.-ben 6, összesen 38; ágost. ev. az I.-ben 6, a II.-ban 3, a III.-ban 2, a IV.-ben 2, összesen 13; róm. kath. az I.-ben 6, a II.-ban 1, a III.-ban 6, a IV.-ben 1, összesen 14; mőz. vallású az I. ben 5, a II., III. és IV.-ben 3—3, összesen 14; magyar volt az I. osztályban 27, a II.-ban 14, a III.-ban 19, a IV.-ben 12, összesen 72; magyar-német az I.-ben 4, a II.-ban 2, a III.-an 1, a IV.-ben 0, összesen 7; szülőik polgári állása szerint: önnáló, őstermelők gyermeke volt az I. ben 9, a II.-ban 2, a III.-ban 1, a IV.-ben 3, összesen 15; kereskedők, iparosok az I.-ben 8, a II. ik és III.-ikban 5—5, a IV.-ben 3, összesen 21; tisztviselők s más értelmiség az I.-ső osztályban 13, a II.-ban 8, a III.-ban 14, a IV.-ben 6, összesen 41; munkások az I. és II.-ban 1—1; előmenetel szerint ismétlő volt az I.-ső osztályban 3; haladó az I.-ben 28, a II.-ban 16, a III.-ban 20, a IV.-ben 12, összesen 76.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjból László Károly III. oszt. tanuló 40 frttal s Molnár Sándor II. o. tanuló 20 frttal részesült.

2. A Mennyei-Bartók A. által gyűjtött 16 forint 80 kr. ösztöndíj Kovács Kálmán és Mezei János I. oszt. tanulók közt egyenlően megosztatott.

3. A Szelle-ösztöndíjből a külső-somogyi egyházmegye a következő tanulókat részesítette: Keck Jenő III. és Simon Gyula IV. oszt. tanulókat egyenként 12 frttal; Szabó Albin II. oszt. tanulót 10 frttal; Becsák Károly, Kis Gyula IV-ik, Kerkápoly Lajos II.-ik, Gál Elemér, Boczor Kálmán I. oszt. tanulókat egyenként 8 frt 32 krral.

4. A Styrum-Lymburg-ösztöndíjből következő gyönki tanulók részesültek egyenként 100 forinttal: Pesthy László, László Károly, Névery Árpád.

5. A testgyakorlók jutalmazására ajándékoztak: Nsgos Vizsolyi Gusztáv ur 5 frtot, tek. Sch. L. ur 3 frtot, Kiss Béla tanár ur 2 frtot, tek. Scheibner János ur 1 forintot. Ebből Várady János 3 frtot, Grünvald Gyula 3 forintot, Grünvald Elek 2 frtot, B. Dick László, Szabó Aladár, Szabó Albin 1—1 forintot kaptak.

6. A convictusra a külső-somogyi egyházmegyében 15 frt 98 kr gyűjtetett, tek. Scheibner János ügyvéd ur adott 100 forintot = 14 frt. 98 kr.; ez összeg a convictusban résztvevő tanulók közt egyenlően felosztott.

Köztartás (convictus).

Az intézettel összeköttetésben áll a magán vállalkozó által kezelt convictus. Ez összeköttetés abban áll, hogy a gymnasium igazgatója szerződést köt a vállalkozóval, melyben ez kötelezi magát az előre megállapított elégséges és egészséges élelmi czikkeknek naponkénti kiszolgáltatására, az igazgató pedig a kiszolgáltatást ellenőrzi és az évi 65 frt convictusi díjt az illető tanulóktól beszedve, a vállalkozónak négy részletben kézbesíti.

A convictusban résztvevő tanulók segélyezésére a külső-somogyi egyházmegyében évenként kisebb-nagyobb összeg gyűjtetik, de bárhonnan érkező adományt hálás köszönettel fogadunk s róla nyilvánosan számot adunk. Az így begyűlt kegyes adományok a convictusban résztvevő tanulók közt egyenlően felosztatnak s ezáltal rájuk nézve a fizetendő convictusi díj leszállittatik.

A t. cz. közönség kegyes jóakarátába ajánljuk a tanulók convictusát!

1885/6.

Az 1885—86-ik iskolai évre augusztus 29-én tartott tanári értekezleten megtétettek az előkészületek, a midőn az osztályfőnökségek és a tanórarend megállapították s az egyetemes konvent által hozott tanterv keresztülvitele a rendelkezésre álló tanerökhöz képest előirányoztatott.

Augusztus 30-tól szeptember 3-ig a magán- és javítóvizsgálatok tartattak meg.

Szeptember 1-én a gymnasiumi igazgatótanács ülésében az 1885—86-ik tanévi költségvetés, az egyházkerület által megállapított tanári fizetés és tanári létszámhoz mérten, elkészítettvén, mélt. s főtiszt. püspök úrhoz felküldett. Minthogy e költségelöirányzat szerint a gymnasium rendelkezése alatt álló alapok nem elégségesek a szükséglet fedezésére: elhatározott, hogy a 2000 frtot tevő évi hiány államsegély kérése és igénybe vétele által lesz fedezendő. A kért segélynek folyóvá tétele által gymnasiumunk abban a helyzetben lesz, hogy képessé fog válni, hogy más tanintézetekkel az üdvös versenyt kiállhassa.

Megtörténvén a beiratások, szeptember 3-án ünnepi istenitisztelettel s az iskolai törvények felolvasásával s megmagyarázásával az iskolai év megnyitott. A megnyitó istenitiszteleten tiszt. Szilágyi Béla helybeli lelkész úr tartá a buzgó imádságot. Az iskolai törvények felolvasása után még az igazgató intézett a növendékekhez intő és buzdító beszédet, szemük elé állítván a szorgalomnak és jómagaviseletnek el nem maradható jutalmát, a boldogulást.

Beiratott 88 tanuló, az előző évi számhoz képest 4-el több; év végén volt 85, 6-al több, mint a mult év végén.

A tanulók magaviselete a nagyobb résznél jó volt, néhány esetben kellett az igazgatói s egy esetben a tanártestületi megrovást alkalmazni.

A növendékek tanulási előmenetelét illetőleg általában kielégítő sikert mutathatunk fel. Hogy a több jó tanuló mellett rosszak is taláthatnak, ez már régi dolog. Lassanként be fogják látni a szülék, hogy a tudományos pályára előkészítő tanintézetekbe csak tehetséges, e mellett szorgalmas növendékek adhatók, mert csak ezek képesek a rájuk váró feladatnak megfelelni.

A külső istenitiszteletet a növendékek tanáraik kíséretében rendesen gyakorolták. Csak a kemény téli vásárnapokon mentettek fel egészségi szempontból a templomban való megjelenéstől.

Az egészségi állapotot tekintve csak könnyebb megbetegedésekről szólhatunk egy balesetből származott súlyosabbnak kivételével, mely huzamosb idő után szerencsés felgyógyulással végződött. Dr. Grosch Pál és Weinberger Béla orvos urak a betegeskedő tanulókat, részben ingyen, lelkiismeretes fáradsággal gyógyították. Ezért e helyen is nekik köszönetünket nyilvánítjuk.

Szerencsénk volt körünkben üdvözölni ez évben is Mészáros Nándor pécsi tankerületi főigazgató úr Önagyságát, ki az állami főfelügyeleti jog gyakorlása szempontjából ez évre is megbízott intézetünk meglátogatásával. Ápril 14-én megérkezvén, még e napon az intézet helyiségeit megtekintette, 15-én pedig a tanítási órákon vett részt, majd végül a tanári testülettel értekezletet tartott. Ez értekezleten adá elő tapasztalatait s észrevételeit, melyek abban foglalhatók össze, hogy taneszközök s felszerelés dolgában meglehetősen szerény állapotban van intézetünk; de minthogy a létező hiányok pótlása pénzkérdésen fordul meg: a mint anyagi erő áll rendelkezésünkre, a hiányokon segítve lesz. E tekintetben már megtétettek a lépések. Önagysága a maga részéről biztosított bennünket, hogy hatáskörében intézetünk segélyére fog lenni.

Mi hálás köszönettel fogadtuk nyilvánított jóakarátát, ő pedig tőlünk szíves búcsúvétellel távozott.

A gymnasiumi igazgatótanács tagjai közül nt. Mészáros János és nt. Kálmán Dezső urak deczember 10. és 11-én, nt. Bocsor Lajos ur pedig ápril 1-én látogatták meg az intézetet. Jelen voltak a tanítási órákon s a tanulók előmenetelére és magukviselésére nézve tájékozást szerezvén maguknak, jóakaró figyelmeztetéseiket közölték velünk. Mind ez érdeklődésnek nem maradhat el kivált erkölcsi haszna; a közönségnek intelligens része közelebb hozatván intézetünkhöz, emelő, serkentő hatással lesz a szellemi vezetőkre is.

A nyilvános évváró vizsgálatok június 22-én és 23-án tartattak meg. Ezeken jelen voltak az igazgatótanács tagjain kívül a szülék és a tanügy iránt érdeklődők közül számosan.

Ez, röviden vázolva, intézetünk egy évi története. Ez életfolyamat, csendes folyó gyanánt, lassan, zaj nélkül vitte vizét abba a nagy folyamba, melynek neve: köz-művelődés. S a nagy folyamok nem lehetnek el apróbb vizek nélkül. Sőt egy kis folyó is, ha éltető forrása van, áldás arra a vidékre is, mely környezi.

Az intézet kormányzata.

- 1) Főhatóság. A dunamelléki evang. reform. egyházkerület.
- 2) Fentartó testületi választmány. Tagjai: a) a helybeli pártfogóság részéről: Vizsolyi Gusztáv nagybirtokos, országgyűlési képviselő. b) A tolnai egyházmegyéből: Csekei István esperes, Kálmán Dezső, Mészáros János, Eötvös Károly Lajos. c) A k.-somogyi egyházmegye részéről: Szalay Ferencz esperes, Bocsor Lajos, Keck Endre, Kiss János.

- 3) Igazgató-tanács: áll a fentartó testületi választmány tagjaiból, az igazgató-tanárból s a tanári testület két tagjából.
- 4) Tanári testület. Tagja minden tanár.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, rendes tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin és német nyelvet a III—IV-ik osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, az éneket az I—IV-ik osztályban, hetenként 26 órán.

2. *Szentes János*, rendes tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet és szépirást az I—II-ik osztályban, hetenként 27 órán. Az ifj. könyvtár felügyelője.

3. *Varga István*, rendes tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant, a mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, helyettes tanár 1880 óta. Tanította a vallástant I—IV-ik, a földrajzot I—III-ik, történelmet a III—IV. és tornát I—IV-ik osztályban, hetenként 25 órán. A tanári értekezletek jegyzője.

5. *Wajdics Gyula*, pécsegyházmegyei áldozár, a róm. kath. tanulók hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskolai tanító, a mózes vallású tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 24, a II.-ba 27, a III.-ba 18, a IV.-be 19, összesen 88; elmaradt az I.-ben 2, a II.-ban 1, összesen 3; az év végén volt az I. osztályban 22, a II.-ban 26, a III.-ban 18, a IV.-ben 19, összesen 85

vallásra nézve: ev. ref. az I. osztályban 8, a II.-ban 13, a III.-ban 10, a IV.-ben 9, összesen 40; ágost. ev. az I.-ben 7, a II.-ban 4, a III.-ban 1, a IV.-ben 2, összesen 14, róm. kath. az I.-ben 6, a II.-ben 4, a III.-ban 4, a IV.-ben 5, összesen 19; mózes vallású az I.-ben 1, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 3, összesen 12; magyar volt az I. osztályban 19, a II.-ban 22, a III.-ban 15, a IV.-ben 14, összesen 73; magyar-német az I.-ben 3, a II.-ban 4, a III.-ban 3, a IV.-ben 2, összesen 12; szülők polgári állása szerint: önálló őstermelők az I.-ben 3, a II.-ban 7, a III.-ban 2, a IV.-ben 1, összesen 13; iparosok, kereskedők az I.-ben 9, a II.-ben 6, a III.-ban 7, a IV.-ben 5, összesen 27; tisztviselők s más értelmiség az I. osztályban 8, a II.-ban 13, a III.-ban 9, a IV.-ben 13, összesen 43; munkások az I.-ben és III.-ban 1—1; előmenetelre: haladók az I. osztályban 19, a II.-ban 25, a III.-ban 18, a IV.-ben 19, összesen 81; ismétlők az I. osztályban 3, a II.-ban 1, összesen 4.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjból László Károly és Csengeri Kálmán IV. oszt. tanulók 30—30 frttal részesültek.

2. A Mennyei—Bartók A. által gyűjtött ösztöndíjat 16 frt 80 krt Bocsor Lajos I. oszt. tanuló nyerte.

3. A Szelle ösztöndíjból a k.-somogyi egyházmegye határozatából Keck Jenő IV. oszt. tanuló 29 frt 5 kr, Bocsor Kálmán II. oszt. tan. 29 frt 4 kr s Gaál Elemér II. oszt. tanuló 17 frt 51 krt nyertek.

4. A Vizsolyi János ösztöndíjalap két évi kamatját 24 frtot Molnár Sándor III. oszt. tanuló nyerte.

5. A Styrum-Limburg ösztöndíjból következő gyönki gymnasiumi tanulók részesültek 100—100 frttal:

László Károly, Névery Árpád és Kornis Gyula IV. osztálybeliek.

6. A testgyakorlók jutalmazására ajándékoztak: nsgos Vizsolyi Gusztáv úr 5 frtot, Kiss Béla tanár úr 3 frtot, összesen: 8 frtot. Ez összegből Várady János 3 frt, Kovács Zsigmond 2 frt, Grünvald Elek 2 frt, Ambrus József 1 frttal jutalmaztattak.

7. A convictusban résztvevő tanulók segélyezésére a külső-somogyi egyházmegye gyülekezetei adakoztak 12 frt 36 krt. Weinberger Béla orvos úr 10 frtot, Nt. Bocsor Lajos úr a fia részére utalványozott 16 frt 80 kr ösztöndíjat szintén e célra ajándékozta. Összes segély e célra 39 frt 16 kr, mely összeg a convictusban élelmezett tanulók közt, azon idő arányában, mely alatt részt vettek felosztatott.

Mindazon jóltevők, kik intézetünk érdeke előmozdítására adományaikkal járultak, fogadják legmelegebb köszönetünk nyilvánítását.

Convictus.

A tanulók élelmezésének könnyítésére a convictus jövő évre is fentartatik oly formában, hogy vállalkozóval az igazgató szerződést köt az élelmezésnek személyenként évi 65 frt díjért kiszolgáltatása végett. E szerződésben gondoskodva lesz az egészséges élelmezésnek elégséges mennyiségben leendő kiszolgáltatásáról s ennek ellenőrzéséről. A díj a tanulók részéről négy részletben fizetendő, u. m. év elején, újévkor, husvét után és év végén, azonban oly könnyebbitéssel, hogy e határidők pontos megtartása nem követeltetik, hanem tetszés szerint az iskolai év végeig bármikor fizethetők az évi díjnak bármekkora rész.

letei; ezen kívül a convictusban résztvevők segélyt nyernek azon adakozásból, mely e célra összegyűl.

Tekintve a jótékony célt, a t. cz. közönség jószívűségébe ajánljuk a tanulók convictusát.

1886/7.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 2-án történt, miután az előző napokon a beiratások, javító és felvételi vizsgálatok megtartattak.

A megnyitó isteni tiszteleten Nt. Mészáros János úr, az igazgató-tanács tagja Isten segedelmeért esdő buzgó imádságot mondott. Az isteni tisztelet után a gymnasiumi épület egy termében jöttek össze a jelenlevő igazgató-tanácsi tagok és tanárok élén a tanulók, hol az iskolai törvények felolvasása után e törvényekre utaló, intő és buzdító beszédet intézett a tanulókhoz az igazgató s azután Nt. Bocsor Lajos úr, az igazgató-tanács tagja. Ezzel az ünnepélyes megnyitás végbement, s mindegyik osztály tanulói tantermeikben az illető osztályfőnöktől az előkészítő intézkedéseket s utasításokat vették át, s szeptember 3-án a tanítás elkezdődött.

A beirt 79 tanulóból az iskolai év végén vizsgálatot tett 74. A kilépett 5 tanuló közül négyen mint tanulásuk folytatására elég akarattal vagy tehetséggel nem bírók hagyták el az intézetet, egy pedig lassan sorvasztó betegsége által lett gátolva az isk. év bevezetésében.

A tanulók magaviseletéről általában meglegegedéssel tehetünk említést, mert a gyermeki meggondolatlanságból származó apróbb kihágásokon kívül súlyosabb következményekkel járható vétségek nem fordultak elő. A tanári testület szeretettel párosult szigorúsággal örködött a tanulók magaviselete felett.

Szorgalom s előmenetel tekintetében a nagyobb rész-
nél kielégítő eredményről szólhatunk.

Egészségi tekintetben az ifjúság állapota kedvezőnek
mondható. Veszélyesebb betegség csak két tanulónál for-
dult elő, kik közül egyiknek régóta lappangó baja jutott
kifejlődésre s gyógyíttatása végett szülei ápolás alá ment.
A községben járványszerűleg uralkodó himlő megkimélte
tanítványainkat, de mégis czélszerű elővigyázatból az egész
tanuló ifjúság február hónapban védhimlővel, Dr. Grosch
Pál és Weinberger Béla orvos urak által beoltatott; ezen-
kívül is nevezett orvos urak a betegeskedő tanulók orvos-
lásában elismerést érdemlő buzgósággal jártak el, melyért
is fogadják szives köszönetünket.

A nm. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr által ez
évre is Nagyságos Mészáros Nándor, kir. tanácsos és fő-
igazgató úr bizatott meg iskolánk meglátogatásával, kit
márczius 28-án lett idejövetelekor volt szerencsénk üdvö-
zölni. 29-én ismételten meglátogatott minden osztályt s a
tanulók feleletei s a tanárok tanítási módja felől teendő
észrevételeinek velünk közlése végett utoljára tanári érte-
kezletet tartott. Szives és jóakarató útbaigazításait köszö-
nettel és követni akaró elhatározással fogadtuk. Az épület
és felszerelés hiányos volta nem kerülheté el figyelmét s
e tekintetben már jövőre czélszerű intézkedés tétetett, a
mennyiben a könyvtár és gyűjtemények elhelyezésére alkal-
mas helyiség jelöltetett ki a fentartó testület által s a
taneszközök fokozatos kiegészítése a jövő évben meg-
kezdődik.

Méltóságos és főtiszteletű *Szász Károly* püspök urunk-
nak a k.-somogyi egyházak s ezek között a gyönki egy-
házak főpásztori látogatása alkalmából május 16-án gym-
nasiumunk is részesült a nagybecsű meglátogatás szeren-
cséjében. Lelkesült örömmel fogadtuk őt a tanuló ifjúság

élén, a ki az igazgató üdvözlő szavaira adott válaszában kifejezte, hogy bár jelen alkalommal nem hivatása a középiskolákat is bebatólag vizsgálni; de mégis, az idő rövidségéhez és egyéb teendőihez mérten, a gymnasiumot sem hagyja megtekintés nélkül. Az igazgató kalauzolása mellett meglátogatta az egyes osztálytermeket s egyéb helyiségeket s rövid megtekintés után is, úgy hisszük, azzal a benyomással távozott, hogy bizony itt elég a pótolni való hiány, különösen akkor, midőn a szükséges pénzerővel rendelkező intézetek, bár gymnasiumunknál sokkal újabb keletűek, már jó előre haladtak. Tápláljuk a reményt, hogy Ő Méltósága nem hagyja nagybecsű támogatása nélkül iskolánkat sem, ha látja, hogy életrevaló.

Ha életrevaló! De vajjon életrevaló-e? Mi, a kik az itteni körülményekkel, már jó ideje, hogy ismerősek vagyunk, azt valljuk, hogy igenis életrevaló s megérdemli úgy az erkölcsi támogatást, mint az anyagi segítséget. Azok a viszonyok, melyek ez iskolát több mint 80 évvel ezelőtt életre keltették, most is fenforognak, s azon célok, melyek eddig mintegy vezető fonálként huzódtak végig eddigi életében, úgyszólván, csak napjainkban kezdenek öntudatosan érvényesülni országszerte. Most adni fel tehát egy állomást, mely eddig szilárdan, aránylag csekély eszközökkel megvédtetett: ez aligha volna jele az erkölcsi erőnek.

*

Az évzáró nyilvános vizsgálatok június 21-ik és 22-én tartattak meg, az igazgató-tanács tagjainak, számos szülőnek és tanügybarátnak jelenlétében.

Az intézet kormányzata.

1) Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

- 2) Fentartó testületi választmány. Tagjai: a) helybeli pártfogóság részéről: Nagymélt. Vizsolyi Gusztáv, valóságos belső titkos tanácsos, országos képviselő ur; b) a tolnai egyházmegyéből: Nagytiszt. Csekei István esperes, nagytiszt. Kálmán Dezső, nagytiszt. Mészáros János, tek. Eötvös Károly Lajos urak; c) a külső-somogyi egyházmegyéből: Nagytiszt. Szalai Ferencz esperes, nagytiszt. Keck Endre, nagytiszt. Bocsor Lajos és tek. Kiss János urak.
- 3) Igazgató-tanács: áll a fentartó testületi választmány tagjaiból, az igazgató-tanárból s a tanári testület két tagjából.
- 4) Tanári testület: áll a tanárokból.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, r. tanár, tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin és német nyelvet a III—IV-ik osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, az éneket az I—IV-ik osztályban, hetenként 26 órán.

2. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet és szépírást az I—II. osztályban, hetenként 27 órán.

3. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant, a mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 25 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, helyettes tanár 1880 óta. Tanította a vallástant I—IV-ik, a földrajzot I—III-ik, a történelmet a III—IV-ik és tornát I—IV-ik osztályban. A tanári értekezletek jegyzője.

5. *Wajdits Gyula*, pécsegyházmegyei áldozár, a róm. kath. hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskolai tanító, a mózes-vallású tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 27, a II.-ba 20, a III.-ba 18, a IV.-be 14, összesen 79; elmaradt az I. osztályból 3, a III.-ból 2, összesen 5; az év végén maradt az I. osztály-
24, a II.-ban 20, a III.-ban 16, a IV.-be 14, összesen 74;
vallásra nézve: ev. reform. az I. osztályban 13, a II.-ban 8, a III.-ban 7, a IV.-ben 7, összesen 35; ág. ev. az I. osztályban 2, a II.-ban 4, a III.-ban 3, a IV.-ikben 2, összesen 11; róm. kath. az I. osztályban 2, a II.-ban 7, a III.-ban 2, a IV.-ben 2, összesen 13; mózes vallásu az I. osztályban 7, a II.-ban 1, a III.-ban 4, a IV.-ben 3, összesen 15; magyar volt az I. osztályban 15, a II.-ban 14, a III.-ban 12, a IV.-ben 10, összesen 51; magyar-német volt az I. osztályban 9, a II.-ban 6, a III.-ban 4, a IV.-ben 4, összesen 23; szüleik polgári állása szerint: önálló őstermelő az I. osztályban 2, a II.-ban 4, a III.-ban 3, a IV.-ben 1, összesen 10; kereskedő vagy iparos az I. osztályban 5, a II.-ban 3, a III.-ban 4, a IV.-ben 6, összesen 18; állami v. községi tisztviselő az I. osztályban 1, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ikben 1, összesen 10; magán tisztviselő az I. osztályban 2, a II.-ban 2, a III.-ban 2, a IV.-ben 0, összesen 6; más értelmiség az I.-ben 10, a II.-ban 5, a III.-ban 4, a IV.-ben 5, összesen 24; munkás az I. osztályban 1, a II.-ban 1, a III.-ban 0, a IV.-ben 1, összesen 3; előmenetelre: haladók az I. osztályban 20, a II.-ban 17, a III.-ban 16, a IV.-ben 14, összesen 67; ismétlők az I. osztályban 4, a II.-ban 3, összesen 7.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

A gymnasium rendelkezése alatt álló ösztöndíjak a következőleg utalványoztattak ki:

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíj 60 frt, Molnár Sándor IV. oszt. tanulónak 40 frt, Sebestyén Sándor IV. oszt. tanulónak 2 frt.

2. A Vizsolyi János ösztöndíj 12 forint. Buzás Sándor I. oszt. tanulónak.

3. A Mennyei—Bartók A. által gyűjtött ösztöndíj 16 frt 80 kr. Decsy József I. oszt. tanulónak.

4. A Szele-ösztöndíjből: Bocsor Kálmán III. oszt. tanuló 22 frt 68 kr, Nagy Géza I. osztályu tanuló 22 frt

5. A tornászok jutalmazására: Nagymélt. Vizsolyi Gusztáv úr 5 frtot, Kiss Béla tanár úr 3 frtot adományoztak; ebből részesült Junkuncz István III. oszt. tanuló 3 frttal, Sebestyén Sándor III. oszt. tanuló 2 frttal, Szabó Aladár IV. oszt. tanuló 1 frttal.

6) A convictusban étkező tanulók segélyezésére a k.-somogyi egyházmegyében gyűlt 13 frt 51 kr. Ugyan e célra a gyönki takarékpénztár adományozott 16 frtot.

Készséggel említjük itt meg, mint intézetünknel első ilyenmő adakozást, hogy a dunamelléki reform. egyházkerület kebelében levő tanári gyámegyesület részére Réh Béla II. oszt. tanuló 5 frt, Nagy Géza I. oszt. tanuló 2 frt 10 kr önkéntes adománynyal járultak.

A t. cz. közönség, különösen a taníttató szülék szives figyelmébe ajánljuk továbbra is a tanári gyámegyesületet, melynek célja: betegség, öregség miatt vagy önhibájukon kívül bármi okból hivataluk folytatására képtelenné lett tanárokat s az elhunyt tanárok özvegyeit és árváit segélyben részesíteni.

Az igazgatóságnál e célra tett adományt illető helyére juttatjuk, egy emlékkönyvbe vezetjük, s az évi Értesítőben köszönettel nyugtatóványozzuk.

Hálás köszönetünket nyilvánítjuk mind azon jóltevők iránt, kik intézetünk érdekében adományokkal áldozni szivesek voltak.

Convictus

A vidéken lakó tanulók taníttatási költségeinek enyhítésére a magán vállalkozó által kezelt convictus jövrőre is fentartatik. E convictus az intézettel azon kapcsolatban áll, hogy az igazgató, a fentartó testület meghatalmazásából, vállalkozóval szerződést köt egészséges és elégséges élelemnek a részt venni kívánók részére leendő kiszolgáltatása végett. A szerződés pontjainak megtartása felett az igazgató őrködik, minden netalán előforduló panaszt figyelembe vesz s orvosol. Convictusi díj egy évre 65 frt, mely négy részletben, u. m. év elején, újévkor, husvét után s év végén fizetendő. A convictusra tett adományok az élelmezettek közt felosztatnak.

Minden jóltevő szives pártfogásába ajánljuk a tanulók convictusát.

1887/8.

Az iskolai év az augusztus 27-én tartott alakuló értekezlettel vette kezdetét. A tanári testületben változás nem történvén, a tantárgyak felosztása maradt a múlt évi; megállapítottatott továbbá az órarend s kijelöltettek az osztályfők. A tanulók felvétele, a pótló és javító vizsgálatok augusztus 29., 30. és 31-ik napjain hajtattak végre s szeptember 1-én ünnepélyes isteni tisztelet tartása után az iskolai fegyelmi szabályok felolvastattak, majd az igazgató s nt. Bocsor Lajos úr, igazgató tanács-tag, a tanulókhoz buzdító szavakat intéztek s szeptember 2-án a rendes tanítás megkezdődött.

Beiratott 90 tanuló s vizsgálatra állt az év végén 86, köztük két magántanuló.

A különböző vallásfelekezetű tanulók vallásos gyakorlataikat saját hitelveik szerint rendesen végezték, a nyilvános isteni tiszteleteken ünnepkor és vasárnapokon rendesen megjelentek, csak a téli hideg és zord napokon voltak felmentve a templomba való meneteltől.

A fegyelmi állapotot illetőleg kielégítő eredményről szólhatunk, a mennyiben a legtöbb tanulónak magaviselete nem esett kifogás alá; kisebb fokú önmegfeledkezések fordultak ugyan elő, de azok a komoly s jóakarató figyelmeztetés mellett s mindenkor örökdő szemek előtt nem fajulhattak nagyobb kihágásokká s súlyos fenyték alkalmazására nem került a sor.

A tanulmányi állapotra az időszakonként megtartott ellenőrző tanácskozmányokon éber figyelmet fordítván, nem mulasztottuk el a hanyag és hivatásukról megfeledkező vagy könnyelmű ifjakat komoly figyelmeztetéssel, megrovással a szorgalom s munkásság útjára visszatéríteni.

Az egészségi állapot elég kedvező volt; járványos betegség nem fordult elő; a betegeskedő tanulókat Dr. Grosch Pál s Weinberger Béla orvos urak részben díj nélkül orvosolták, miért is nekik e helyen is köszönetünket nyilváníthatjuk. Azon tanulók, kiken az újraoltás még nem hajtatott végre, november 26-án Dr. Grosch Pál körorvos úr által újra beoltattak. Volt egy halállal végződő betegség is. Engelleiter Károly III. o. tanuló február 12-én néhány napi betegség után kiszenvedett, szerető atyja s testvérei nagy fájdalmára. Nagy részvét kísérte sirjába a korán elhunyt ifjú tanuló.

Az intézet első hivatalos meglátogatása december 8-ik és 9-ik napján történt. Nt. Mészáros János és nt. Kálmán Dezső urak, az igazgató-tanács által megbízatván,

az említett két napon minden osztályban megjelenve, a tanulók feleleteit s a tanárok előadás módját bíráló figyelemmel kísérték s jóakaró észrevételeiket megtették.

Május 14-én és 15-én a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi ministerium által gymnasiumunkhoz ez évre is kinevezett ministeri biztos Mészáros Nándor tankerületi főigazgató úr ő nagysága tette hivatalos látogatását. — Megtekintette az iskola gyűjteményeit, meglátogatta az osztályokat, meghallgatta a tanulók feleleteit és az egyes tanárok előadását. Végül értekezletet tartott a tanári testülettel, melyen előadta tapasztalatait s megtette jóakaró megjegyzéseit.

Ez évben a gymnasiumi épületben volt két tanári lakosztály megszüntettetett s az itteni helyiségek könyvtári, természetrajzi, tanári s tanácskozási és igazgatói termekül rendeltettek a fentartó testület által, az illető tanárok lakbérrel pótoltatván. Ez intézkedés által egyik hiányán segített az intézet saját maga erején. — Ha volna annyi ereje, bizonynyal minden hiányán segítene. — Az államtól kért és várt segély bizonytalan, megadatik-e vagy se?

Ily helyzetben, tekintettel arra, hogy a gymnasium fentartására szolgáló alapok elégtelenek lévén, az intézet hiányain segíteni, elébb-utóbb be kell következni az időnek, mely az intézet fenállását kérdésessé teszi; s tekintettel arra, hogy e gymnasiumra továbbra is szükség van: Gyöngtársadalma saját kezdeményezéséből mozgalmat indított meg a végett, hogy egyesek és egyesületek a gymnasiumi alap növeléséhez adományaikkal járuljanak. E mozgalomnak eredménye ez ideig mintegy 3000 frtra menő ajánlat azon feltétel mellett, ha a gymnasiumnak Gyöngtön fennmaradása egyéb tényezők részéről is ápoltatik. Első volt az ajánlatot tevők között a gyöngi takarékpénztár, mely elhatározta, hogy fenállása ideje alatt legalább 50 frttal

járul évenként a gymn. alap növeléséhez s ajánlatát ez évre be is fizette. Atadatott továbbá e célra a kórházi alap 208 frt 74 krnyi összege.

Mint már az eddigi ajánlatokból is látszik, a helybeli társadalom saját érdekében levőnek és szükségesnek itéli a gymnasiumnak Gyöngön fenmaradását s kész e végre áldozatot is hozni. De ha helyesen itél, a vidék sem itélhet másként. Azért, hogy a segély annál nyomatékosabb legyen, kívánatos volna, hogy a gymnasium kellő karba helyezése végett szélesebb körökből is hozatnának áldozatok, tudván, hogy ez intézet nem cél, hanem eszköz, fontos érdekek védelmére. Számit az intézet volt növendékeinek áldozatra kész hálájára is.

A gymn. igazgató-tanács felhatalmazta az igazgató-tanárt arra, hogy a gymn. alap növelésére befizetett összegeket további intézkedésig, — felelősség mellett — kezelje.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fentartó testületi választmány. Tagjai:
 - a) a helybeli pártfogóság részéről: Nagym. Vizsolyi Gusztáv ur, val. bel. tit. tanácsos, országos képviselő;
 - b) a tolnai egyházmegyéből: Nagytiszt. Csekei István esperes, nt. Kálmán Dezső, nt. Mészáros János, tek. Eötvös Károly Lajos urak;
 - c) a k.-somogyi egyházmegyéből: Nt. Szalai Ferencz esperes, nt. Keck Endre, nt. Bocsor Lajos és tek. Kiss János urak.
3. Igazgató-tanács. Tagjai: a fentartó testületi választmány tagjai, az igazgató-tanár s a tanári testület két tagja.
4. Tanári testület, ennek tagjai a tanárok.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin és német nyelvet a III—IV-ik osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, egyházi és műéneket I—IV-ik osztályban, hetenként 26 órán.

2. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet és szépírást az I—II-ik osztályban, hetenként 27 órán. Az ifj. könyvtár kezelője.

3. *Varga István*, r. tanár; tanárrá lett 1870-ben. Tanította a mennyiségtant, a mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 25 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, helyettes tanár 1880. óta. Tanította a vallástant az I—IV-ik és a tornázást az I—IV-ik osztályban, hetenként 27 órán. A tanári értekezletek jegyzője.

5. *Singer Keresztély*, pécssegyházmegyei áldozár, szakadáthi r. kath. lelkész, a r. kath. tanulók hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskola-tanító, a mózes-hitű tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 36, a II.-ba 20, a III.-ba 18, a IV.-be 16, összesen 90; elhalt a III. osztályban 1; elmaradt az I. osztályban 2, a II.-ban 1, összesen 3; az év végén maradt az I. osztályban 34, a II.-ban 19, a III.-ban 17, a IV.-ben 16, összesen 86; vallásra nézve: ev. ref. volt az I. osztályban 14, a II.-ban 12, a III.-ban 7, a IV.-ben 6, összesen 39; ágost. ev. az I. osztályban 1, a II.-ban 2, a III.-ban 3, a IV.-ben 3, összesen 9; róm. kath. az I.-ben 9, a II.-ban 1, a III.-ban 6, a IV.-ben 3, összesen 19; mózes vallású volt az I. osztályban 10, a II.-ban 4, a III.-ban 1,

a IV.-ben 4, összesen 19; nyelv szerint: magyar volt az I. osztályban 22, a II.-ban 11, a III.-ban 11, a IV.-ben 10, összesen 54; magyar-német az I.-ben 12, a II.-ban 8, a III.-ban 6, a IV.-ben 6, összesen 32; szülőik polgári állása: önálló őstermelő minden osztályban 3—3, összesen 12; iparos, kereskedő az I. osztályban 14, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 5, összesen 27; állami v. községi tisztviselő az I. és II.-ban 3—3, a III.-ban 5, a IV.-ben 3, összesen 14; magán tisztviselő az I.-ben 2, a II—IV.-ben 1—1, összesen 5; más értelmiség az I. osztályban 11, a II.-ban 6, a III.-ban 5, a IV.-ben 4, összesen 26; személyes szolgálatban élő, munkás az I. és II. oszt. 1—1. Előmenetelük: haladók az I. osztályban 30, a II.-ban 19, a III.-ban 17, a IV.-ben 16, összesen 82; ismétlő az I. osztályban 4.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyek.

Az intézethez kötött ösztöndíjakból jutalmaztattak:

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjból Kuthy Géza IV., Bévárdy Gyula és Kálmán Dezső I. o. tanulók 20—20 frttal, = 60 frt.

2. A Vizsolyi János ösztöndíjból Parragh Ödön I. oszt. tanuló 12 frttal.

3. A Mennyei Bartók A. által gyűjtött ösztöndíjból Csomasz Dezső I. oszt. tanuló 16 frt 80 krral.

4. A Szelle ösztöndíjból Nagy Géza II. oszt. tan. 20 frt 64 krral, Bocsor Kálmán IV. oszt. tanuló 20 frt 61 krral, Tóth Vilmos III. oszt. tanuló 13 frt 74 krral. Bakonyi Endre I. oszt. tanuló 13 frt 74 krral, Tóth József I. oszt. tanuló 6 frt 87 krral, összesen: 75 frt 60 krral.

5. A testgyakorlók jutalmazására Nagymélt. Vizsolyi Gusztáv úr 5 frtot, Kiss Béla tanár úr 3 frtot ajándékoztak; e 8 frtot tevő összegből jutalmaztatott: Junkuncz

István IV. o. t. 3 frttal, Kovács Zsigmond IV. o. t. 2 forinttal, Junkuncz Sándor II. o. t. 2 frttal, Bocsor Gyula II. o. t. 1 frttal.

6. A convictusban résztvevő tanulók segélyezésére a k.-somogyi egyházak adakoztak 10 frt 50 krt, Krausz Lipót úr 1 frtot, Ladányi Ignác úr 1 frtot, Scheibner János úr 7 frtot, Kiss Béla úr 1 frtot, összesen 20 frt 59 krt, mely összeg 20 frt 90 krra egészítettvé ki, a convictusban résztvevő tanulók közt egyenlően felosztatott.

7. 12 frt tandíjelengedésben részesült Szöllősi Zoltán II. oszt. tanuló.

A dunamelléki tanári gyámegyesület javára adakoztak: Tiefenthäler János II. o. t. 2 frt 45 krt, Nagy Géza II. oszt. tan. 20 krt, Kesserű Béla III. o. t. 5 frtot, Sallay György III. o. t. 2 frtot, összesen: 9 frt 65 krt.

A dunamelléki tanári gyámegyesület azon célra alapított s áll fen, hogy a betegség, öregség miatt, vagy önhibájukon kívül bármi okból hivataluk folytatására képtelenné lett tanárokat s az elhunyt tanárok özvegyeit és árvaít segélyben részesítse. A tanári gyámegyesület jótékony intézmény lévén, a jótékonytságot maga is igénybe veszi; ezért a t. cz. közönség szíves figyelmébe melegen ajánljuk s minden e célból nálunk letett adományt rendeltetése helyére juttatunk.

Méltányló köszönetünket fejezzük mind a tanári gyámegyesület részére tett adományokért, mind pedig azokért, melyek intézetünk javára, a tanuló ifjuság segélyezésére tétettek, kérve a t. cz. közönséget, hogy pártolói kegyeit jövőre se vonja meg intézetünktől.

Convictus.

A gymnasiummal kapcsolatban levő s magán vállalkozó által kezelt convictus a vidéki tanulók taníttatási

költségeinek kevesbitése végett jövőre is fentartatik. — Az igazgató felügyel a vállalkozóval kötött szerződés megtartására, ellenben a tanulók részéről a convictusi díj beszolgáltatását biztosítja. Egész isk. évi convictusi díj 65 frt, melyért egészséges és elégséges tápláló eledel szolgáltat ki ebédre és vacsorára; reggeli vagy a napi-adag 56 dekagramnyi jól sült kenyérből kerül ki, vagy külön díjért adatik. A convictusra gyűlni szokott adományok az élelmezettek segélyezésére fordíttatnak.

A t. cz. közönség pártoló kegyeibe ajánljuk a tanulók convictusát.

1888/9.

Az elmúlt 1888—89-ik isk. évre a tanulók beiratása, felvételi és javító vizsgálatok szept. 1—3-ik napjain történtek meg, s az iskolai év szept. 4-én isteni tisztelettel megnyitott. A templomi isteni tiszteleten az alkalmi imádságot Nt. Kálmán Dezső igazgató tanács-tag tartotta, áldást esdve az egek urától e tanintézetre, ennek fentartóira, tanáira, növendékeire. Templomi isteni tisztelet után a gymn. épülethez mentünk, ott a tanulók előtt az igazgató felolvasta s megmagyarázta a rendtartási szabályokat buzdító beszéd kíséretében; ezután még Nt. Bocsor Lajos úr, igazgató tanács-tag intézett jóakaró figyelmeztetéseket hozzájuk s ezzel az iskolai év megnyitott, mely után minden tanuló saját osztálytermébe menván, az órarend kiosztatott s 5-én a tanítás megkezdődött.

Felvétetett a gymnasium I—IV. osztályába 96 tanuló; az év végén vizsgálatot tett 94, a múlt évi létszámnál 8-czal több.

A különböző vallásfelekezetű tanulók saját templomi isteni tiszteleteiken rendszeren részt vettek s vallásos gyakorlataikat elvégezték.

A fegyelmi és tanulmányi állapotról az alább következő statisztikai adatok nyújtanak megfelelő képet, itt csak annyit említünk fel, hogy mind a magaviseletre, mind a szorgalomra nézve a tanári testület teljes buzgósággal azon volt, hogy jó eredményt érjen el s ezen törekvése a nagyobb résznél többé-kevésbbé sikerült is, de 4 tanulót tanári kari megrovással kellett illetni.

Az egészségi állapot jónak mondható; de az első időszakra következő isk. szünet alatt két tanuló súlyosabban megbetegedvén, ezek közül az egyik febr. 18-ig otthon ápoltatott, a másik pedig a betegség okozta hátramaradás kipótlására magában nem bizván, az isk. év zártaig otthon maradt. A többi betegségi esetek közül 127 volt könnyű és 4 (6 napnál tovább tartó) súlyos. Dr. Keresztes és Weinberger orvos urak a hozzájuk fordult beteg tanulókat mindenkor buzgó odaadással részesíték az orvosi segélyben, miért is e helyen is nekik köszönetünket nyilvánítjuk.

Az iskolát első ízben látogatta meg hivatalosan febr. 11-én Nt. Bocsor Lajos úr, mint az igazgató tanács által megbízott iskolalátogató, s az egyes osztályokban a tanulók előmenetele felől magának tájékozást szerzett.

Ápr. 8-án Nsgos Mészáros Nándor tankerületi főigazgató s kir. tanácsos urat volt szerencsénk tisztelhetni, kit a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ez évre is megbízott intézetünk meglátogatásával.

Ápr. 9-én és 10-én minden osztályban minden tantárgyból meghallgatta a tanárok előadását és a tanulók feleleteit, megvizsgálta az írásbeli dolgozatokat és rajzokat; az irattárt, könyvtárt, gyűjteményeket, ennek elvégeztével a tanári testülettel tanácskozmányt tartott, mely alkalommal megjelölte az észlelt hiányokat, közölte észrevételeit, czélszerű utasításait. A tanári testület hálával és

köszönettel fogadta mindezeket s felkérte ő nagyságát, hogy nagybecsü érdeklődését és támogatását intézetünkől ne vonja meg ezután se.

Azon országos veszteségben és mély gyászban, mely hazánkat Rudolf trónörökös Ő Fenségének váratlan elhunytával érte, gymnasiumunk is részt vevén, részvéte jeléül a gyászlobogó az intézet épületén 8 napon át kitűzve volt s a temetés szomorú napján febr. 5-én tartott gyász isteni tiszteleten az egész tanuló ifjúság tanáraival együtt részt vett.

Még élesen sajgott minden hazafi keblében s így a mienkben is az országos veszteség miatti fájdalomtól sujtott szív: midőn a közélet férfiainak egyik kitünősége, Nagyméltóságú Vizsolyi Gusztáv úr, val. bel. tit. tanácsos, országos képviselő költözött el jobb hazába s elköltözése széles körben keltette fel a veszteség érzetét. De midőn széles körökben volt érezhető e veszteség, intézetünk vesztesége kiszámíthatatlan és szóval alig kifejezhető. Az ő országszerte tisztelt és szeretett egyéniségéhez gymnasiumunk régi és benső szálakkal volt fűzve. Mint e gymnasiumnak növendéke, később az intézetet alapító pártfogóság tagja, majd a fentartó testületi választmányának és igazgató tanácsnak elnöke mindvégig benső viszonyban állt a győri gymnasiummal. 1867-ik évi július 30-án kéréstén fel az igazgató választmány által a gymnasium felügyelői tisztének elfogadására, ettől fogva megszűntek azon viszályck, melyek az előbbi felügyelő és a tanárok közt úgyszólván, napi renden voltak. A tanárokkal szemben humanus modor és méltányos eljárás honosult meg. Mint a Hajós—Halász alapítvány gondnoka is maradandó érdemeket szerzett. Ezen alap kamatai, az alapító levél értelmében, részben az alaptőke gyarapítására levén fordítan-

dók, az ő gondnoksága alatt, előrelátó s óvatos gazdálkodással ezen alap majdnem megkétszereződött, a mellett, hogy ez idő alatt a tanári fizetések is emeltettek s ez idő szerint immár lehetővé vált, hogy a tanárok fizetése az egyházkerület által meghatározott összegben állapittassék meg. Végakarata szerint ő maga is az alaptőke növeléséhez 1000 forinttal járult. Az életét szerényen és magasztosan, nemesen és hasznosan töltött férfiú iránt a hála és kegyelet adóját, az élte végeig hű gondjai alatt állott intézet részéről, e helyen is leróni, szent kötelességünk. Az ország és megye számos előkelőinek részvételével, febr. 13-án végbement gyásztisztességtételen az igazgatótanács több tagja s a tanári testület fájó részvétellel jelent meg a tanulók egy részével, s iskolánk e valódi jótevője ravatalára koszorút helyezett. Áldás legyen nevén és emlékéen örökre!

Még egy férfiú elhunytáról kell megemlékeznünk, kiről, úgy szólván, csak halála után jött nyilvánosságra, hogy intézetünk iránt melegen érzett és nemesen gondolkozott. Lamm Bernát úr, gyönki birtokos volt ez, ki hátrahagyott jegyzeteiben, előre bocsátva azt, hogy a gyönki gymnasiumban minden vallásfelekezetheli tanuló, az ő tapasztalása szerint is egyenlő bánásmódban részesül, meghagyja örököseinek, hogy a gymnasiumi alaphoz 200 forint alapítvánnyal járuljanak. E jótékony férfiúnak május 6-án nagy részvét mellett végbement temetésén a gymnasium tanárai és tanulói testületileg részt vettek. Áldás és béke lengjen sirja felett.

Az örvendetes és gyászos eseménnyel közt eltöltött iskolai évet a június 18-ik és 19-ik napjain tartott zárvizsgálatokkal végeztük. E zárvizsgálatok érdekességét számos szülő és tanügy barát jelenlétén kívül különösen

emelte az, hogy Nagytiszt. Baksay Sándor solti esperes úrnak, mint az egyházkerület által választott felügyeleti bizottság egyik tagjának vezetése alatt folytak le. Gymnasiumunk szellemi és anyagi viszonyai felől szerzett tapasztalatai az egyházkerületre felterjesztendő jelentésében fognak nyilvánosságra kerülni. E jelentésnek időszerűtlenül nem akarunk elibe vágni még azzal sem, hogy velünk közölt nagybecsű nyilatkozatait itt közöljük; csak annyit bátorodunk megjegyezni, hogy gymnasiumunk életviszonyai, mint azt másképp várni nem is lehetne, benne éles megfigyelőre és jóakaró bírálóra találtak. Hálás köszönetünket nyilvánítjuk a Nagytiszteletű esperes úrnak gymnasiumunk érdekében tett fáradozásaiért és jóindulatáért.

A zárvizsgálatok alkalmával tartották üléseiket a fentartó testület és igazgató tanács. Mindenek előtt a fentartó testület és igazgató tanács elnöki széke levén betöltendő e fontos tisztség elvállalására Méltóságos Szilassy Aladár úr, a helybeli pártfogóság tagja s pénzügyi közigazgatási bíró kéri fel. Ő méltósága soknemű elfoglaltsága mellett is elfogadta az elnökséget, részint bold. elődje iránti kegyeletből, ki ez intézetet mindvégig hű gondoskodásában részesítette, részint saját tanulói pályájára való visszaemlékezésből, mely szinte egy vidéki gymnasiumban kezdődött. Kísérje működését isten áldása, fáradozásait siker és elismerés.

A »Hajós—Halász-alap« gondnokságát, az alapító levél értelmében, a fentartó testület Nagyságos Vizsoly Ákos földbirtokos úrra ruházta, ki már e tisztet egy idő óta különben is vitte, s ezután is vinni készséggel vállalkozott.

Igy megalakulván a fentartó testület, Nagytiszteletű Baksay Sándor esperes úr, egyházker. felügyelő bizottsági tag előadja rövid vázlatát annak, mily értelemben teendi

meg jelentését a főtszt. egyházkerületi közgyűlésre a győнки gymnasiumról; felsorolja a feltűnőbb hiányokat s megjelöli azok orvoslásának módját és eszközeit.

Számbavétettek a gymnasium várható jövedelmei is s kitűnt, hogy az eddigi ovatos gazdálkodási mód azon helyzetbe juttatta a fentartó testületet, hogy a főtszt. egyházkerületnek feltétel alatt megígért segélyezésével 4 rendes tanár fizetését az egyházkerület által meghatározott összegben lehet már a jövő 1889—90-ik isk. évben kiszolgáltatni. Ezzel ismét egy lépéssel mentünk előre.

Mint az intézet ez évi történetéhez tartozó tények, valamint a nyilvános számadás szempontjából álljanak még itt a következő adatok:

1. »Mátyás Király« szobrára adakoztak a IV-ik oszt. tanulók 1 frt 5 krt, a III. oszt. 1 frt 50 krt, a II. oszt. 1 frt 15 krt, az I. oszt. 79 krt. Szentcs János tanár 1 frtot, Széki Elemér tanár 50 krt, Kiss Béla 1 frtot, Varga István 1 frtot. Összesen: 7 forintot, mely összeg a szoborbizottság pénztárnokának beküldetett.

2. A dunamelléki tanári gyámegyesület részére önkéntes adománynyal járultak: Tilfenthäler János III. oszt. tan. 2 frt 45 krral. Molnár Gyula s Kiss János magántanulók 1—1 frttal, összesen: 4 frt 45 kr.

3. A convictusbeli tanulók segélyezésére a k.-somogyi egyházmegye némely egyházai 9 frt 20 krt, Ladányi József II. oszt. tanuló 3 frtot, Krausz Ernő I. oszt. tanuló 1 frtot, összesen 13 frt 20 krt adakoztak.

A szives adományokért e helyen is hálás köszönetűket nyilvánítjuk.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fentartó testületi választmány. Tagjai:

a) a helybeli pártfogóság részéről. Méltóságos Szilassy Aladár úr, pénzügyi közigazgatási bíró, elnök; Nagyságos Vizsolyi Ákos földbirtokos úr, a Hajós — Halász-alap gondnoka.

b) a tolnai egyházmegye részéről: Nt. Csekei István esperes, nt. Kálmán Dezső, nt. Mészáros János és tek. Eötvös Károly Lajos urak.

c) A külső-somogyi egyházmegyéből: nt. Szalai Ferencz esperes, nt. Keck Endre, nt. Bocsor Lajos és tek. Kiss János urak s az igazgató tanár, mint jegyző.

3. Igazgató-tanács. Ennek tagjai a fentartó testületi választmánynak fentebb elősorolt tagjai; az igazgatótanár s a tanári testület két tagja.

4. Tanári testület. Tagjai az összes tanárok.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, r. tanár; tanárrá lett 1873-ban. Tanította a latin és német nyelvet a III—IV. osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, egyházi és műéneket I—IV. osztályban, hetenként 26 órán. A természetrajzi muzeum őre.

2. *Szentes János*, r. tanár; tanárrá lett 1878-ban. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet és szépírást az I—II-ik osztályban, hetenként 27 órán. Az ifjusági könyvtár kezelője.

3. *Varga István*, r. tanár 1870. óta. Tanította a mennyiségtant, mértani és szabdkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 25 órán. Igazgató.

4. *Kiss Béla*, h. tanár 1880. óta. Tanította a ref. vallástant az I—IV-ik, a földrajzot az I—III-ik, a törté-

nelmet a III—IV-ik és a tornázást az I—IV-ik osztályban, hetenként 27 órán. A tanári értekezletek jegyzője.

5. *Singer Keresztély*, pécsegyházmegyei áldozár, szakadáthi r. kath. lelkész, a r. kath. tanulók hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskolai tanító, a mózeshitű tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 30, a II.-ba 34, a III.-ba 15, a IV.-be 17, összesen 96; elmaradt az I. és IV. osztályból 1—1; az év végén volt az I.-ben 29, a II.-ban 34, a III.-ban 15, a IV.-ben 16; Vallásra nézve az I. osztályban volt: ev. ref. 11, a II.-ban 14, a III.-ban 7, a IV.-ben 8, összesen 40; ág. ev. az I.-ben 3, a II.-ban 1, a III.-ban 2, a IV.-ben 3, összesen 9; róm. kath. az I.-ben 5, a II.-ban 10, a III.-ban és IV.-ben 3—3, összesen 21; mózes vall. az I.-ben 10, a II.-ban 9, a III.-ban 3, a IV.-ben 2, összesen 24; Nyelvi viszonyok: az I. osztályban magyar 27, német 2, a II.-ban magyar 33, német 1, a III.-ban magyar 14, német 1, a IV.-ben magyar 14, német 2, összesen magyar 88, német 6. Szüleik polgári állása: őstermelők I. oszt. 9, II.-ba 4, III.-ba 4, IV.-be 4, összesen 21, iparos I. oszt. 4, II.-ba 4, III.-ba 2, IV.-be 3, összesen 13; kereskedő és vállalkozó az I. o. 6, a II.-ban 7, a III.-ba 1, a IV.-be 0, összesen 14; tisztviselő az I.-be 3, a II.-ba 7, a III.-ba 0, a IV.-be 2, összesen 12; más értelmiség I.-be 7, II.-ba 11, III.-ba 7, IV.-be 7, összesen 32; személyes szolgálatból élő a II. és III. oszt. 1—1. Előmenetelük: haladók I. osztályban 27, II.-ba 33, III.-ba 14, IV.-be 14, összesen 88; ismétlők az I. osztályban 2, a II. és III.-ban 1—1, a IV.-ben 2, összesen 6.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjt 60 frtot Parragh Ödön II. oszt. tanuló kapta.

2. A Vizsolyi János ösztöndíjban Kálmán Dezső II. oszt. tanuló részesült 12 frttal.

3. A Mennyei B. A. által gyűjtött ösztöndíjt 16 frt 80 krt Zsilli Károly I. oszt. tanuló kapta.

4. A Szelle ösztöndíjban részesültek: Bocsor Lajos IV. oszt. tanuló 17 frt 44 krral, Nagy Géza III. o. tan. 17 frt 44 krral, Bakonyi Endre II. oszt. tanuló 11 forint 63 krral, Kiss József IV. oszt. tanuló 11 frt 64 krral, Bocsor Elemér II. o. tan. 11 frt 64 krral, Tóth Vilmos IV. oszt. tanuló 5 frt 81 krral.

5. A convictusra gyűlt 13 frt 20 kr 10 tanuló közt osztatott fel.

6. Torna-jutalomban részesültek Kiss B. tanár úr ajándékából Junkuncz S. III. oszt. tan. 2 frttal, Bocsor Gyula III. oszt. tanuló 1 frttal.

Mindazon pártfogói intézetünknek, kik a tanügy iránti érdeklődésüknek kegyes adományaikkal is kifejezést adtak, áldozatkészségükért fogadják hálás köszönetünket.

1889/90.

A lefolyt iskolai évre a beiratások szept. 1—4-én megtörténvén, 5-én az isk. év ünnepélyes isteni tisztelettel, a törvények felolvasásával megnyitott. A templomi isteni tiszteletnél az ünnepélyes alkalomhoz mért imát nt. Kálmán Dezső úr, az igazgató tanácsnak egyik tagja tartotta most is, mint már évek óta. A törvények felolvasása s az igazgatónak a tanulókhöz intézett alkalmi beszéde után az igazgató tanácsnak egy másik tagja nt. Bocsor Lajos úr

szólt a tanulókhoz, intvén őket szorgalmas tanulásra, jómagaviseletre.

Ez isk. évre 85 tanuló vétetett fel, vizsgálatot tett az év végén 83.

A tanítás az egyetemes convent által megállapított tanterv utasításai szerint történt.

Az ifjúság vallásos nevelése szempontjából különös figyelemmel voltunk arra, hogy vasárnapokon és ünnepeken saját felekezetük isteni tiszteletein a tanulók megjelenjenek; az ev. ref. vallásúak pedig az úr asztalához is járultak, valahányszor alkalmuk volt.

A fegyelem gyakorlása és a tanulási szorgalom fokozása tekintetében tanítványaink iránt hiven igyekeztünk teljesíteni tanítói kötelességeinket; nem szűnő gondossággal csepegtettük a szép és jó iránti szeretetet a fogékony ifjú szívekbe, a valódi hazaszeretetet, isteni félelem lebeggett szemeink előtt szüntelen, nevelői és tanítói kötelességeink teljesítése közben, s megnyugvással mondhatjuk, hogy munkánk nem volt hiábavaló. A rendszabály szigorubb alkalmazását nem kellett foganába vennünk; időt engedtünk az üdülésre, tettünk kirándulást s általában a szabadabb mozgásra elég alkalmat adtunk az ifjúságnak, hogy aztán megújult elmével tanuláshoz lásson.

Az egészségi állapot itt a vidéken, hol a tanulók igen sok időt tölthetnek szabadban, jó levegőn, általában minden évben jónak mondható, de az idén különösen is jó volt. Mert bár az influenza január végén és február elején itt is fellépett, de nagyon szeliden s miatta kevesebb mulasztás történt, mint más években ugyanez időtájban szokott történni torokbajok miatt.

Iskolánkat a tolnai egyházmegye és a külső-somogyi egyházmegye részéről részesítették látogatásban az első és 2-ik évharmad végén nt. Kálmán Dezső, nt. Tantó

János és tek. ifj. Eötvös Károly, nt. Bocsor Lajos és nt. Keck Endre urak, az igazgató tanács tagjai.

A kormány főfelügyeleti jogának gyakorlásával éveken keresztül nagys. Mészáros Nándor főigazgató úr volt megbizva, ki e megbízatásában oly tapintattal és jóakarattal járt el mindig, hogy nov. 19-én történt elhunytá által fájdalmas érzelmeket keltett szivünkben. Áldás emlékezetén!

Az I-ső időszaki értesítők deczember 21-én, a II-ik időszakiak márczius 19-én osztattak ki. Az évet bezáró vizsgálatok junius 23-án és 24-én voltak. Örömmel jegyezzük fel, hogy a vizsgálatokon az igazgató-tanács elnöke, méltóságos Szilassy Aladár úr s az igazgató-tanácsnak majdnem mindegyik tagja jelen volt, azonkívül a szülők és közönség köréből is számosan jelentek meg s bizonynyal többen is lettek volna, ha egy nagyobb terem állna rendelkezésre.

A vizsgálati napon tartott fentartótestületi ülésben határozatilag kimondatott, hogy a jövő isk. évben a korpótlék a tanári fizetésnél életbe lép.

Az alábbi kimutatásban közlendő adományokon kívül ez évben:

1. A dunamelléki tanári gyámegyesület javára adtak: Tiefenthäler János IV. o. tanuló 1 frt 45 krt, Nagy Géza IV. oszt. s Ladányi József III. oszt. tanulók 1—1 frtot, összesen 3 frt 45 krt.

2. A convictusbeli tanulók segélyezésére a k.-somogyi egyházmegyében gyült 12 frt 80 kr. Eisner Dávid úr adott 40 krt, összesen 13 frt 20 kr.

3. Tornajutalomra Kiss Béla tanár úr adott 3 frtot.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság: A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fentartó testületi választmány. Tagjai:
 - a) a pártfogóság részéről: Mélt. Szilassy Aladár úr, elnök: Nagyságos Vizsolyi Ákos úr, a Hajós—Halász alap gondnoka;
 - b) a tolnai egyházmegye részéről: Nt. Csekei István esperes, nt. Kálmán Dezső, nt. Tantó János és tek. ifj. Eötvös Károly urak;
 - c) a külső-somogyi egyházmegyéből: Nt. Szalay Ferencz esperes, nt. Keck Endre, nt. Bocsor Lajos és tek. Kiss János urak s az igazgató-tanár.
3. Igazgató-tanács. Ennek a fentartó-testületi választmány tagjain kívül tagja még két rendes tanár is.
4. Tanári testület. Áll a tanárokból.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, rendes tanár 1873. óta. Tanította a latin és német nyelvet a III—IV-ik osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, éneklést az I—IV. osztályban, hetenként 26 órán. A természetrajzi múzeum őre.

2. *Szentés János*, rendes tanár 1878 óta. Tanította a magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet és szépirást az I—II-ik osztályban, hetenként 27 órán. Az ifj. könyvtár kezelője.

3. *Kiss Béla*, helyettes tanár 1880. óta. Tanította a vallástant az I—IV-ik, a földrajzot az I—III-ik, a történettudományt a III—IV-ik és a tornázást az I—IV. osztályban, hetenként 27 órán. A tanári értekezletek jegyzője.

4. *Varga István*, rendes tanár 1870 óta. Tanította a mennyiségtan, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV. osztályban, hetenként 25 órán. Igazgató.

5. *Sipos Imre*, szakadáthi róm. kath. subsidiarius, a r. kath. tanulók hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, népiskolai tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I-ső osztályba beiratott 23, a II.-ba 23, a III.-ba 24, a IV.-be 15, összesen 85; vizsgálatot tett az I-ső o.-ból 21, a II.-ból 23, a III.-ból 24, a IV.-ből 15, összesen 83. Vallásra nézve: ev. ref. az I. osztályban 10, a II.-ban 10, a III.-ban 11, a IV.-ben 6, összesen 37; ágost. ev. az I. osztályban 3, a II.-ban 2, a III.-ban 1, a IV.-ben 2, összesen 8; r. kath. volt az I. oszt.-ban 1, a II.-ban 4, a III.-ban 5, a IV.-ben 4, összesen 14; izraelita az I., II. és III.-ban 7—7, a IV.-ben 3, összesen 24; magyar volt az I. osztályban 20, a II.-ban 22, a III.-ban 22, a IV.-ben 14, összesen 78; német volt az I. osztályban 1, a II.-ban 1, a III.-ban 2, a IV.-ben 1, összesen 5; a tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: őstermelő az I. osztályban 5, a II.-ban 7, a III.-ban 4, a IV.-ben 3, összesen 19; iparos az I. osztályban 6, a II., III. és IV.-ben 3—3, összesen 15; kereskedő és vállalkozó az I. osztályban volt 2, a II.-ban 5, a III.-ban 4, a IV.-ben 1, összesen 12; tisztviselő az I. osztályban volt 3, a II.-ban 1, a III.-ban 6, a IV.-ben 0, összesen 10; más értelmiség az I. osztályban volt 5; a II.-ban 7, a III.-ban 6, a IV.-ben 7, összesen 25; személyes szolgálatból élő a III. és IV. ben 1—1, a tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt az I. osztályban 1, 11 éves volt az I.-ben 10, a II.-ban 5, a III.-ban 1, összesen 17; 12 éves az első osztályban 9, a II.-ban 4, a III.-ban 2, összesen 15; 13 éves az I.-ben 1, a II.-ban 9, a III.-ban 6, a IV.-ben 2, összesen 18; 14 éves a II.-ban 3, a III.-ban 11, a IV.-ben 8, összesen 22; 15 éves a III. és IV. osztályban 4—4; 16 éves a II.-ban 2, a IV.-ben 1; a tanulók illetősége: helybeli az I.-ben 4, a II.-ban 5, a III.-ban 4, a IV.-ben 1, összesen 14; megyebeli az I.-ben 9, a II.-ban 9, a III.-ban 13, a IV.-ben 8, összesen 39; más megyebeli az I.-ben 8, a II.-ban 9, a III.-ban 7, a IV.-ben 6, összesen 30.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

A lefolyt isk. évben intézetünk tanulói következő módon segélyeztetek és jutalmaztattak:

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjban Paragh Ödön III. oszt. és Debreczeni Ignác I. oszt. tanulók 30—30 frttal.

2. A Vizsolyi János ösztöndíjban Bévárdy Gyula III. oszt. tanuló 12 frttal.

3. A Mennyei B. A. által gyűjtött ösztöndíjban Karsay Géza I. oszt. tanuló 16 frt 80 krral.

4. A Szelle ösztöndíjban Nagy Géza IV. oszt. és Kiss Lajos II. oszt. tanulók fejenként 21 frt 60 krral, Bakonyi Endre II. oszt., Nagy Vilmos II. oszt. és Karsay Géza I. oszt. tanulók egyenként 1 frt 80 krral, összesen 75 frt 60 kr.

5. A convictusra gyűlt 13 frt 20 kr segélyben Zsilly Károly II. oszt., Baditz Elemér II. oszt., Mencz Illés II. o. és Szabó Béla I. osztályu tanulók egyenként 3 frt 60 krral.

6. Torna-jutalomban Kiss Béla tanár úr ajándékából Singer Mór IV. oszt. 2 frt, Nagy Géza IV. oszt. tanuló 1 frttal.

7. A Balassa ösztöndíjt élvezték Nagy Béla III. o. és Nagy Dezső I. oszt. tanulók 250—250 frttal.

8. A Röck Szilárd ösztöndíjt Ladányi József III. oszt. tanuló 80 frttal.

Az ösztöndíjak és jutalmazások összege: 757 forint 60 kr.

Mindazok, kik intézetünket s a tanulókat jótéteményeikkel gyámolították, fogadják nemes szívűségükért méltányló köszönetünket.

1890/1.

A tanulók felvétele az 1890—91-ik iskolai évre szept. 1., 2. és 3-án történt, 4-én volt az ünnepélyes megnyitás, mely alkalommal a templomi imádságot nt. Kálmán Dezső,

gymn. igazgató tanácsos úr tartotta, az iskolai előljáróság, a tanári testület, szülők és a tanügy iránt érdeklődők jelenlétében; ezután a tanintézetben összegyűlt tanulókhoz az igazgató intézett buzdító szavakat, felhíván őket a társadalom, a szülők és maguk iránti kötelességeik felismerésére és hiven való teljesítésére; végül felolvastattak az iskolai rendszabályok s szept. 5-én elkezdődött a tanítás.

A tanítás az ev. reform. egyetemes konvent által megállapított tanterv szerint történt azon eltéréssel, hogy a magyar nyelv és mennyiségtan az I—II. osztályokban hetenkint 4—4 óra helyett 3—3 órában, a latin nyelv a II-ik osztályban 7 óra helyett 6-ban s a szépírás és ének az I—II. osztályban 2—2 óra helyett 1—1 órában tanítatott. Ezen eltérést a tanerők csekély létszáma teszi évek óta elkerülhetetlenné. Azonban a kiszabott tananyag elvégeztetett.

A tanulók fegyelmi állapota az egész év folyamán megnyugtató volt, nagyobb fegyelmi eset nem fordult elő. A tanári testület gondosan ellenőrizte a tanulóknak mind iskolai, mind házi viszonyaikat.

A vallás-erkölcsi állapotot illetőleg a tanári testület gondoskodott, hogy a tanulók a téli hideg hónapok kivételével vasárnapokon és más ünnepnapokon részt vegyenek az isteni tiszteleten. Az ev. reform. vallású IV-ik osztálybeli tanulók közül azok, kik még confirmálva nem voltak, május 7-én confirmáltattak s pünkösdkor urvacsorához járultak.

A r. kath. tanulók minden vasárnapon és ünnepnapon, midőn az idő és út engedte, a gymn. épületnél összegyűlve indultak a mintegy félóránynira fekvő Szakadáth helységbe isteni tiszteletre.

Az izraelita vallásúak saját isteni tiszteleteiken rendszeren részt vettek.

Az egészségi állapot a lefolyt tanévben kedvező volt, súlyosabb betegség nem fordult elő. Azonban egy tanuló, meghűlésből eredt láb baja miatt az év végén $1\frac{1}{2}$ hónapot volt kénytelen mulasztani s a vizsgálaton sem jelenhetett meg.

A másodszori himlőoltás azokon, kik már a kötelező kort elérték és újraoltási bizonyítványt felmutatni nem tudtak, június 7-én eszközöltetett a gymn. épületben. Az újraoltást Dr. Keresztes körorvos úr végezte az igazgató jelenlétében. Ujraoltatott 29 tanuló.

A tanulmányi eredményt az Értesítőben foglalt kimutatás tünteti fel.

A tanári testületben nem történt változás.

Iskolalátogatásban részesült ez intézet 1890. decz. 11-én és 12-én, a mikor a tolnai egyházmegye által megbízott iskolalátogatók, nt. Kálmán Dezső és nt. Tantó János urak tették megfigyelésük tárgyává az intézet szellemi állapotát.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister úr, a kormány főfelügyeleti jogának gyakorlásával e gymnasiumnál Nagyságos Spitkó Lajos székesfejevári kir. főigazgató urat bízta meg, ki megbízatását 1901. május 1. és 2-án végezte. Ez alkalommal megfigyelése tárgyává tette az intézet anyagi, fegyelmi és tanulmányi állapotát. Jelen volt minden osztályban s minden tanár óráján többször; megvizsgálta az intézeti épületet, leltárakat, szertárakat, az iskolai naplókat, az írásbeli dolgozatokat, rajzokat és ügyvitelt s a hivatalos látogatás befejeztével május 3-án megtartott tanári értekezleten előadta tapasztalatait. Midőn a fegyelmi állapot, ügyvitel, tisztántartás s a tanárok buzgalma felett megelégedését nyilvánította: ugyanakkor rámutatott azon hiányokra, melyek az intézeti épületnek nem megfelelő berendezésből, tanerőkkel, tansze-

rekkel való hiányos ellátásából, egy szóval az intézet anyagi szegénységéből származnak. Végül jóakarató tanácsokat adva buzdítá a tanári testületet, hogy a jelenlegi igen mostoha viszonyok közt is a nevelés ügyét a szokott odaadással szolgálja.

Az ez alkalommal felvett jegyzőkönyv előterjesztetett az igazgatótanács ülésében, mire itt elhatároztatott, hogy a jövő iskolai évben a legnélkülözhetetlenebb tanszerekre, a könyvtárra évenként eddig is fordított 100 frt összegben felül még 200 frt fordíttassék.

Az évváró vizsgálatok jún. 26-án és 27-én tartattak meg a fentartó testület tagjainak s számos közönségnek jelenlétében. A vizsgálati helyiségre nézve visszahozatott azon régebbi szokás, hogy a vizsgálatok a templomban tartassanak, minthogy az intézetnek nagyobb helyisége nincs, hol a közönség ilyen alkalmakkor helyet találna. Tagadhatatlan, hogy a közönségre nézve a visszahozott szokás czélszerűnek bizonyult.

Itt közöljük azon adakozásokat, melyek a gymnasium különböző céljaira tétettek.

1. A gymnasiumi alapra:

Marhauser Imre . .	35 frt,
Vetter Márton . .	10 »
Hoff Keresztély . .	5 »

összesen : 50 frt.

2. A dunamelléki tanári gyámegyesület javára:

Ladányi József IV. oszt. tanuló	1 frt,
Muraközy László I. »	» — 45 kr,

összesen : 1 frt 45 kr.

3. A convictusbeli tanulók segélyezésére:

A k.-somogyi egyházmegye gyülekezetei	13 frt 40 kr,
N. N.	1 »

összesen : 14 frt 40 kr.

4. Torna jutalomra :

Kiss Béla . . . 3 frt,

K. Y. Z. . . 4 »

összesen : 7 frt.

N. N. 3 drb jegyzékkönyvet.

Fogadják a szives adakozók hálás köszönetünk nyilvánítását.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fentartó testület. Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár, elnök;
Vizsolyi Ákos, a Hajós-Halász alap gondnoka;

b) a tolnai egyházmegye részéről: Csekei István
esperes, Kálmán Dezső, Tantó János és ifj. Eötvös
Károly.

c) a külső-somogyi egyházmegye részéről: Szalai
Ferencz esperes, Keck Endre, Bocsor Lajos és Kiss
János. Az igazgató tanár.

3. Igazgató-tanács. Ennek tagjai a fentartó testület
tagjain kívül még két rendes tanár.

4. Tanári testület. Tagjai a tanárok.

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, államilag jogosított rendes tanár; a
III. osztály főnöke, a természetrajzi gyűjtemény őre. Tani-
totta a német és latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, a
természetrajzot a IV-ik osztályban, éneklést I—IV-ik osztály-
ban, hetenként 28 órán. Szolgálati éveinek száma 18.

2. *Szentes János*, államilag jogosított rendes tanár;
a II-ik osztály főnöke, az ifj. könyvtár kezelője. Tanította
a magyar nyelvet I—IV-ik osztályban, a latin nyelvet

és szépirást az I—II. osztályban, hetenként 27 órán. — Szolgálati éveinek száma 13.

3. *Kiss Béla*, helyettes tanár; az I. osztály főnöke. A tanári értekezletek jegyzője. Tanította a vallástant az I—IV-ik, a földrajzot az I—III-ik, a történelmet a III—IV-ik és a tornázást az I—IV-ik osztályban, hetenként 29 órán. Szolgálati éveinek száma 11.

4. *Varga István*, államilag jogosított rendes tanár; igazgató; gymn. pénztárnok. Tanította a mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban hetenként 22 órán. Szolgálati éveinek száma 21.

5. *Singer Keresztély*, szakadáthi róm. kath. plébános; tanította a r. kath. növendékeket a vallástanra hetenként 2 órán.

6. *Tausig Mór*, népiskolai tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók általános áttekintése.

Az I. osztályba beiratott 23, a II.-ba 18, a III. ba 21, a IV.-be 21, összesen 83; vizsgálatot tett az I.-ben 22, a II.-ban 16, a III.-ban 20, a IV.-ben 21, összesen 79. Vallásra nézve: ev. reform. az I.-ben 8, a II.-ban 9, a III.-ban 8, a IV.-ben 9, összesen 34; ágost. ev. az I.-ben 5, a II.-ban 2, a III.-ban 2, a IV.-ben 1, összesen 10; róm. kath. az I.-ben 5, a II.-ban 2, a III.-ban 5, a IV.-ben 4, összesen 16; izraelita az I.-ben 4, a II. ban 3, a III. ban 5, a IV.-ben 7, összesen 19; nyelvre nézve: magyar volt az I. osztályban 18, a II.-ban 16, a III.-ban 18, a IV.-ben 20, összesen 72; német az I.-ben 4, a II.-ban 0, a III.-an 2, a IV.-ben 1, összesen 7; szülőik polgári állása szerint: őstermelő gyermeke volt az I. ben 4, a II.-ban 5, a III.-ban 3, a IV.-ben 1, összesen 13; iparos az I.-ben 5, a II.-ban 2, a III.-ikban 3, a IV.-ben 3, összesen 13; kereskedő és vállalkozó az I. és II.-ban 2—2, a III.-ban 7, a IV.-ben 4, összesen 15; tisztviselő az I-ső osztályban 6, a II.-ban 1, a III.-ban 2, a IV. ben 7,

összesen 16; más értelmiségi az I.-ben 3, a II.-ban 6, a III.-ban 4, a IV.-ben 4, összesen 17; személyes szolgálatból élő az I. és IV.-ben 1—1; magánzó az I. és IV.-ben 1—1; a tanu'ók életkora: 10 éves volt az I. osztályban 5; 11 éves az I.-ben 10, a II.-ban 1; 12 éves az I.-ben 4, a II.-ban 8, a III.-ban 4, a IV.-ben 1; 13 éves az I.-ben 2, a II.-ban 6, a III.-ban 4, a IV.-ben 1; 14 éves az I.-ben 1, a II.-ban 1, a III.-ban 9, a IV.-ben 6; 15 éves a III.-ban 2, a IV.-ben 9; 16 éves a IV.-ben 3; 17 éves a III. és IV. osztályban 1—1. A tanulók illetősége: helybe'i az I.-ben 6, a II. ban 3, a III.-ban 4, a IV.-ben 4, összesen 17; megyebeli az I.-ben 13, a II.-ban 8, a III.-ban 11, a IV.-ben 12, összesen 44; más megyebeli az I.-ben 3, a II., III. és IV.-ben 5—5, összesen 18.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

A) Intézeti ösztöndíjak. Ezekben részesültek:

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjban Paragh Ödön IV. oszt. és Debreczeni Ignác II. oszt. tanulók 30—30 frttal.

2. Vizsolyi János ösztöndíjban Bévárdy Gyula IV. oszt. tanuló 12 forinttal.

3. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíj Muraközy László I. oszt. tanuló 16 frt 80 krral.

4. Szelle ösztöndíjban Bakonyi Endre IV. oszt. 37 frt 80 kr, Nagy Vilmos III. oszt., Karsay Géza II. oszt. egyenként 18 frt 90 krral.

B) Idegen ösztöndíjt élveztek:

A Ballasa ösztöndíjt Nagy Béla IV. oszt. és Nagy Dezső II. oszt. 250—250 frttal.

A Styrum-Limburg ösztöndíjt Gerenday László és Szakonyi István I. oszt. 100—100 forinttal.

A convictusra gyűlt 14 forint 40 kr segélyt kapják Biczó Sándor IV. oszt., Sebestyén Géza és Szigeti László I. oszt. tanulók egyenként 4 frt 80 krral.

Torna-jutalomban Junkuncz János I. oszt. 3 frt, Szabó Béla I. oszt. 2 frt, Keserű Jenő III. oszt., Arany János IV-ik oszt. 1—1 frttal. 14 frt tandíj elengedésben részesült Krausz Frigyes II. oszt. tanuló.

Intézeti ösztöndíjak, segélyek és jutalmak összege 199 frt 80 kr. — Idegen ösztöndíjak összege 700 forint. Összesen: 899 frt 80 kr.

1891/2.

Az iskolai évet szeptember 1-én kezdtük s 1—4-ig a felvételi, pótló és javító vizsgálatokat, 4—7-ig a beiratásokat, 7-én pedig az ünnepélyes megnyitást tartottuk meg. A megnyitási ünnepély templomi isteni tisztelettel kezdődött, a mikor az alkalmi buzgó imádságot nt. Kálmán Dezső igazg. tanácsi tag tartotta. A templomból kijövén, az iskolai épület egyik tantermében gyűltek össze tanulók, tanárok, az igazg. tanács több tagja, szülők és a tanügy iránt érdeklődő közönség. Itt az igazgató tartott a tanulók előtt kötelességeik buzgó teljesítésére, az erény követésére felhívó beszédet s a közönség szíves pártfogásába ajánlotta az intézetet. Felolvastattak aztán az isk. rendszabályok s végül még nt. Bocsor Lajos ur, igazg. tanácsi tag is intézett a tanulókhoz buzdító szavakat. Ezután mindegyik osztály tanulói saját tantermükbe mentek és ott az osztályfőnöktől megkapták az órarendet és szükséges utasításokat.

Felvétetett 84, vizsgálatot tett 82 tanuló.

A tanári személyzetben nem történt változás, de megemlítjük, hogy Kiss Béla h. tanár a múlt iskolai nagy szünet alatt tartatott pótló torna tanfolyamon a tornatanításra képesítő oklevelet szerzett, az iskolai igazgató

tanács pedig legutóbbi ülésében a vallástan- és tornatanításra nézve rendes tanárnak minősítette őt.

A tanítás az egyetemes konvent által megállapított tanterv szerint történt azon változással, melyet a tanári személyzet meg nem felelő száma magyaráz, hogy a magyar nyelv és mennyiségtan az I—II. osztályban 4—4 óra helyett 3—3 órában, a II. osztályban a latin nyelv 7 óra helyett 6-ban s a szépirás és ének az I—II. osztályban 2—2 óra helyett 1—1-ben taníttatott.

A tanulók vallás-erkölcsi és fegyelmi állapota megnyugtató volt. Minden vallásfelekezeti tanuló, idő és alkalom szerint részt vett a vallási gyakorlatokban. A fegyelmi szabályokat a tanulók tiszteletben tartották. Komolyabb fegyelmi eset nem fordult elő.

Az egészségi állapot kielégítő volt; járványos betegségek nem fordultak elő, de sajnálattal jegyezzük fel, hogy volt egy halálos eset is. Frank Béla II. oszt. tan. hosszas betegeskedése után december 26-án elhunyt s 28-án nagy közönség részvéte mellett kísértük utolsó útjára. A védhimlővel újra oltásra kötelezett tanulók június 12-én dr. Keresztes Jenő orvos ur által beoltattak. A tanárok egészségi állapota kedvező volt.

Iskolánkat az isk. évben nov. 19-én nt. Kálmán Dezső és Tantó János urak, márczius 31-én és április 1-én nt. Bocsor Lajos és Keck Endre urak, mint az igazg. tanács által e végből megbizottak, látogatták meg s szereztek tudomást az intézet külső és belső állapotáról.

A főfelügyeleti jog gyakorlása végett a magas kormány által megbizott kir. főigazgató Nagyságos Spitkó Lajos úr május 23-án és 24-én tette intézetünket megfigyelés tárgyává s minden iskolai dologra kiterjedő meg-

figyelése által szerzett tapasztalásait a 25-én tartott értekezleten adta elő, s míg a múlt évi látogatása óta történt haladást konstataálta, felhívta a fentartótestületet és tanári kart a még létező hiányok pótlására. Sajnos, e hiányok legnagyobb része olyan, hogy azokon külső anyagi gyakorolítás nélkül az intézet a maga erejével nem segíthet.

November 29-én az 1790--91-ik 26-ik törvényczikk hozatalának 100 éves örömmünnepeén a templomi isteni tiszteleten résztvettünk, amikor az ifjusági énekkar alkalmi darabok előadásával működött közre.

Junius 8-án a koronázás 25 éves emlékünnepeén tanintézetünk is osztozott az országos örömben. A templomi isteni tisztelet után nagyszámu ünneplő közönség részvéte mellett, nagyobb fedett helyiség hiányában a gymnasium udvarán gyűltek össze, hol az ünnepély következő rendben folyt le: 1. Az igazgató megnyitó beszéde. 2. Az 1887. évi koronázás leírása, felolvasta Szentes János tanár. 3. Kölcsey Hymnusa, előadta az ifjusági énekkar. 4. Hymnus Vörösmartytól, szavalta Mincz Illés IV. oszt. tanuló. 5. A magyar szent korona történeti leírása, előadta Kiss Béla tanár. 6. Honfidal Petőfitől, szavalta Kesserü Jenő IV. osztályu tanuló. 7. Szózat, előadta az ifjusági énekkar. 8. Az igazgató bizási beszéde. Az ünnepély lefolyása alatt az ifjuság és a közönség, a legalkotmányosabb, legszeretettebb király iránt, számos izben kitörő éjlenezés által fejezve ki érzelmeit. E napon a gymnasium épülete zászlókkal volt diszítve, s az udvar felőli homlokzaton szemben az ünneplő közönséggel Ő felségének koszorúval környezett nagy arczképe volt elhelyezve.

Az ekkép eltelt évet a junius 21. és 22-én tartott nyilvános vizsgálatok zárták.

A gymnasium különböző czéljaira az isk év folyamán tett adakozásokat, nyilvános számadás gyanánt is, e helyen közöljük.

1. *A gymnasium alapra.*

Téry Imre . . .	10	frt,
Galambos Károly .	5	»
Összesen :	15	frt.

2. *A dunamelléki tanári gyámegyesület javára.*

Muraközy László II. oszt. tanuló 45 kr.

3. *A convictusban résztvevők segélyezésére.*

A k.-somogyi egyházmegye gyülekezetei 15 frt 50 kr.

Krausz Béla II. oszt. tanuló 1 » — »

Krausz Oszkár I. » 1 » — »

Friedmann Sándor I. oszt. tanuló 1 » — »

Összesen : 18 frt 50 kr.

4. *Torna jutalomra.*

Kiss Béla 3 frt.

5. *A gymnasium udvarának kibővítésére vásárlandó hely vételárához adakoztak.*

Bévárdy Lajos 15 frt, Haffner Lajos 40 frt, Illgen Antal 10 frt, Széki Elemér 10 frt, Szentes János 10 frt, Kiss Béla 10 frt, Varga István 400 frt, Schneibner János 10 frt, Muraközy László 10 frt, Mányoky Kornél 10 frt, Weinberger Béla 10 frt. Falkner Ede 5 frt, Ernst Ödön 5 frt, Duzs Lajos 5 frt, Dr. Debreczeni József 5 frt, Darányi Ferencz 5 frt, Gruber József 5 frt, Dr. Kenessey Kálmán 2 frt, Velding János 5 frt, Pesthy Elek 5 frt, Marcsa Gyula 2 frt, Engelmann Gyula 5 frt, Schwartz Lajos 2 frt, Szilágyi Béla 5 frt, ifj. Hesz József 2 frt,

Hilbert András 2 frt, Eisner Dávid 5 frt, Lorsch Béla 5 frt, Lorsch Adolf 3 frt, Rothauser Illés 5 frt, Jaa Imre 2 frt, Dr. Keresztes Jenő 5 frt, Sommer Ernő 3 frt, Riegelmann Henrik 3 frt, Muth Henrik 2 frt, Krausz Lipót 5 frt, Grosz Salamon 2 frt, Fonyó László 1 frt, Müller Miklós 5 frt, Engelmann Frigyes 5 frt, Széki Ákos 1 frt, Ausch Mór 2 frt, Gutrung Henrik 5 frt, Dobó Lajos 2 frt, Krausz M. B. 2 frt, Gyönki takarékpénztár 40 frt, Gyönki önszegélyző egyesület 10 frt, Tausig Mór 3 frt; összesen: 711 forint.

Ugyan e célra befizetetlen aláírás.

Neidzielsky István	5 frt.
Ladányi Ignác	3 »
Klein Endre	3 »
Krausz Bernát	2 »

Összesen: 13 frt.

Ez adományokat az igazgató tanácsnak június 20-án tartott ülésében az igazgató tanár bejelentvén, az igazgató tanács jegyzőkönyvileg is köszönetet mond mindazon jóltevőknek, kik iskolánk iránti jóakarataknak áldozathozatal által is kifejezést adtak, e helyen is az intézet háláját és köszönetét nyilvánítjuk.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság: A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fentartó testület: Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár, elnök:
Vizsolyi Ákos a Hajós-Halász-alap pénztárnoka.

b) a tolnai egyházmegye részéről. Csekei István esperes, Kálmán Dezső, Tantó János, ifj. Eötvös Károly.

c) a k.-somogyi egyházmegye részéről: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre, Kiss János.

- d) az igazgató tanár.
3. Igazgató tanács. Ennek tagjai a fentartó testület tagjai és két rendes tanár.
4. Tanári testület. Az igazgató elnöklete alatt a

Tanítói személyzet.

1. *Széki Elemér*, rendes tanár; a III. osztály főnöke. a természetrajzi gyűjtemény őre. Tanította a német és latin nyelvet a III—IV. osztályban, a természetrajzot a IV-ik osztályban, éneklést I—IV. osztályban, hetenként 28 órán. Szolgálati éveinek száma 19.

2. *Szentes János*, rendes tanár, a II-ik osztály főnöke, az ifjúsági könyvtár kezelője. Tanította a magyar nyelvet I—IV. osztályban, a latin nyelvet és szépírás az I—II. osztályban, hetenként 24 órán. Szolgálati éveinek száma 14.

3. *Kiss Béla*, okleveles tornatanár, a vallástan és torna rendes tanára, az I. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője. Tanította a vallástant és tornászást az I—IV. osztályban, a földrajzot az I—III. osztályban, a történelmet a III—IV. osztályban, hetenként 29 órán. Szolgálati éveinek száma 12.

4. *Varga István*, rendes tanár, igazgató, gymn. pénztárnok, a IV. osztály főnöke. Tanította a mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV. osztályban, hetenként 22 órán. Szolgálati éveinek száma 22.

5. *Singer Keresztély*, szakadáthi r. kath. plébános, tanított a r. kath. növendékeknek a vallástant hetenként 2 órán.

Tausig Mór, népiskolai tanító tanította az izr. növendékeknek a vallástant, hetenként 2 órán.

Statisztikai kimutatások.

Az I. osztályba járt 30 tanuló, a II. osztályba 24, a III. osztályba 12, a IV. osztályba 18 tanuló, az I—IV.

összesen 84 tanuló járt. Vizsgálatot tett az I. osztályból 30, a II-ből 23, a III-ből 12, a IV-ből 17 tanuló. Az I—IV. osztályból levizsgázott összesen 82 tanuló. Vallásra nézve az I. osztályba 11 reform., 2 ágost., 8 r. k., 9 móz. vall., a II. osztályba 6 reform., 4 ágost., 7 róm. kath., 6 móz. vall., a III. osztályba 8 reform., 1 ágost., 1 róm. kath., 2 móz. vall., a IV. osztályba 8 ref., 1 ágost., 3 róm. kath., és 5 móz. vall. tanuló járt. Összesen az I—IV. osztályba járt 33 reform., 8 ágost., 19 róm. kath. és 22 mózes vallásu tanuló.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter-ösztöndijből kapnak Debreczeni Ignác III. o. t. 20 frt. Dömötör Endre I. o. t. 20 frt. Dömötör János I. o. t. 20 frt.

2. Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndijből Várady Kálmán I. o. t. 10 frt. Bocsor László I. o. t. 6 frt 80 kr.

3. A Szelle-féle ösztöndijből Nagy Vilmos IV. o. t., Karsay Géza III. o. t., Bocsor László I. o. t. és Orbán Kálmán I. oszt. tanulók egyenként kaptak 18 frt 90 krt.

4. A Styrum—Limburg ösztöndijből Szakonyi István II. o. t. kapott 100 forintot.

5. Convictusi segélyben részesültek: Zsilli Károly IV. o. t. 9 frt 34 kr. Szigethy László II. o. t. 4 frt 62 kr. Kovács Gyula I. o. t. 4 frt 64 kr.

6. Torna-jutalomban Dömötör Béla III. o. t. Szabó Béla III. o. t. Junkuncz János II. o. t. 1—1 frttal részesültek.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyek összege 668 frt 90 kr.

1892/3.

Az 1892—93-ik iskolai év szabályszerűleg szeptember 1-én kezdődött. 1—5-ig a felvételi s javító vizsgálatok és a beiratások tartattak. Az ünnepélyes megnyitás szept. 6-án volt, a mikor nt. Kálmán Dezső ur buzgó imádságba hívta segítségül a szentlélek erejét. Ugyenekkor felolvasta az igazgató az iskolai rendszabályoknak a tanulókat illető szakaszait, a tanulókhoz buzditót intézett. Ugyanezt tette nt. Bocsor Lajos esperes ur is. Ennek megtörténtével az egyes osztályokban helyezték el az osztályfőnökök a tanulókat, az órarendet kiosztották s a rendes tanítás elkezdődvén a törvényesen engedett szünetek kivételével tartott 1893. június 19-ig.

Beiratott az év folyama alatt 76, vizsgálatot tett 74 tanuló.

A tanári karban nem történt változás.

A tanítás az ev. ref. egyetemes konvent által megállapított tanterv szerint történt, azzal az eltéréssel, hogy a magyar nyelv az I. és II. osztályban 4—4 óra helyett 3—3 órán, a latin nyelv a II-ikban 7 óra helyett 6 órán, az ének és szépírás 2—2 óra helyett 1—1 órán taníttatott. Ezen eltérést a különben is tulterhelt tanerők elégtelen száma okozza.

A vallás, erkölcsi és fegyelmi ügyet illetőleg megnyugtatólag szólhatunk. A tanulók vallásos gyakorlataikat a szokott időben teljesítették; a konfirmatiohoz az arra jogosítottak előkészítettek.

Kisebbségi fegyelmi esetek is kevés számmal, nagyobbak pedig nem fordultak elő. A tanárok részéről gyakorolt anyai bánásmód megszülvén a bizalmas viszonyt tanuló és tanár között; ebből kifolyólag az ifjuság tanárában nem

rideg ítélőbiráját, hanem jóakaró, szerető atyját látta. A hazafiúi érzület is minden elő jövő alkalommal kellő ápolásra talált.

Az egészségi állapot kedvező volt. Huzamos, 6 napnál tovább tartó betegség csak egy fordult elő. Haláleset nem volt. A szemvizsgálat április hóban, a másodszori himlőoltás május 28-án eszközöltetett.

A korcsolyázást a téli időszakban kedvvel gyakorolták a tanulók. A szabadba, a közeli erdőbe két izben rándultak ki. Fürdőhelyiség vagy szabadviz a helyiségben nincs, de ha volna is, a szorgalmi időszak alatt ritka évben van a szabadban való fürdésre alkalmas csak néhány nap is.

A tanulók szorgalma természetesen különböző volt. Az I. osztály tanulói közt aránylag sok volt a gyenge, ezek vagy végkép felhagynak a tanulói pályával, vagy ismétlik az osztályt. A többi osztályokban is voltak gyengébbek itt-ott, de általában ezek szorgalmával meg lehetünk elégedve, miután az alkalmatlanok már az előző osztályokban elhullottak.

Az igazgató-tanács megbizottai nt. Kálmán Dezső és Tantó János urak deczember 16-án, nt. Bocsor Lajos esperes és Keck Endre urak pedig márczius 24-én tették hivatalos látogatásukat. Az ily látogatásokban nyilatkozó érdeklődés, mind a tanárok buzgalmára, mind a tanulók szorgalmára csak emelő befolyással van.

Nagyságos Spitkó Lajos tankerületi kir. főigazgató úr, mint ministeri megbizott május 15-én érkezett körünkbe, s még azon napon és a következőn a tanári órákon részt vevén s az intézet helyiségeit s felszereléseit megtekintvén, a 17-én tartott értekezleten közölte tapasztalatait a tanári karral, kiemelve a felszerelésben és tanulmányi állapotban történt fokozatos előhaladást, rámutatott a még létező

hiányokra, méltányolva a tanári testületnek a nevelés ügye körüli szolgálatát, buzdítva, hogy ezt az odaadást őrizze meg ezentul is.

Az iskolai évet a junius 28-án és 29-én tartott nyilvános vizsgálatok zárták be.

A tornavizsgálat, mely junius 20-án d. u. 5½ 7½ óráig tartott, ez évben versenynyel köttetett össze. A tornatéren felvonuló tornászokat a gymnasium igazgató tanácsa, a tanári testület, szülők és az érdeklődő közönség nagy száma várta.

A tanuló ifjuság sorakozás és igazodás után kettős sorokban, majd négyes oszlopokban vonult el a közönség előtt, ezután osztályonként katonai rendgyakorlatokat végeztek. Sornytás után következtek a 2—16 ütemű tag-szabadgyakorlatok sulyzókkal és azok nélkül, azután a különböző szereken való osztálytornázás.

A jutalmazásra a közönség körében 12 koronát gyűjtött Kiss Béla tornatanár, mely összegből a következő tanulók nyertek jutalmat:

Dömötör Béla IV. o. t. a magas nyujtón való gyakorlatokért nyert 4 koronát, megdicsértetett Bévárdy József I. o. t.

Dömötör János II. o. t. korlátgyakorlatokért nyert 4 koronát, dicséretet nyert Krausz Frigyes IV. o. t. és Kis Tamás IV. o. t.

Huszár Károly III. o. t. magas ugrásért nyert 2 koronát, dicséretet nyert Krausz Frigyes IV. o. t. és Berger Dezső III. o. t.

Hahn Viktor II. o. t. mászórud és kötélgyakorlatokért nyert 2 koronát, dicséretet nyert Benczerits József, II. oszt. tan.

A szergyakorlatok bevégezése után kötélhuzás és néhány társasjáték következett, végül az ifjuság kettős so-

rokban tisztelegve vonult el a közönség előtt, mely után felhangzott az ifjusági énekkar által előadott diákinduló, a Hymnus és egyéb énekdarabok előadása által követve. Mind a tornagyakorlatokat, mind az énekdarabok előadását a közönség élénk rokonszenvvel s érdeklődéssel kísérte.

Adománynyal járultak a gymnasium javára:

1. Krausz Béla III. o. t. a gymn. alapra 1 frt.
2. Muraközy László III. o. t. a dunamelléki tanári gyámegyesület javára 45 kr.

3. A convictusban résztvevők segélyezésére a külső somogyi ev. ref. egyházmegye gyülekezetei 9 frt 10 kr. Friedmann Sándor II. o. t. 1 frt.

4. A tornaversenyen győztesek jutalmazására több, magát megnevezni nem akaró jöltevő 12 koronát.

A nemesszivü jöltevők fogadják az intézet hálás köszönetét.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság: A dunamelléki ev. ref. egyházkerület.
2. Főntartó testület: Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár elnök, Vizsolyi Ákos a Hajós-Halász s hasonló természetü alapok kezelője;

b) a tolnai egyházmegye részéről: Csekey István esperes, Kálmán Dezső, Tantó János, ifju Eötvös Károly;

c) a k.-somogyi egyházmegye részéről: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre, Kiss János;

d) az igazgató tanár.

3. Igazgató tanács. Ennek tagjai azok, a kik a fentartó testületé és még két rendes tanár.
4. Tanári testület. Áll a tanárokból, elnök az igazg.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Széky Elemér*, rendes tanár; a III. osztály főnöke, a természetrajzi gyűjtemény őre; tanított német és latin nyelvet a III. és IV. osztályban, természetrajzot a IV-ik osztályban, éneklést az I—IV. osztályban, hetenként 28 órán. Tanári éveinek száma 20.

2. *Szentes János*, rendes tanár, a II. osztály főnöke, az ifjusági könyvtár kezelője. Tanított magyar nyelvet az I—IV., latin nyelvet és szépirást az I—II. osztályban, hetenként 27 órán; tanári éveinek száma 15.

3. *Kiss Béla*, okl. tornatanár, a vallástanra és tornára nézve rendes tanár, az I. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője; tanított vallástant és tornázást az I—IV. osztályban, földrajzot az I—III. osztályban, történelmet az III—IV. osztályban, hetenként télen 23, nyáron 29 órán; tanári éveinek száma 13.

4. *Varga István*, r. tanár, igazgató, gymn. pénztárnok, a IV. osztály főnöke, tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV. osztályban, hetenként 24 órán; tanári éveinek száma 23.

5. *Singer Keresztély*, szakadáthi r. kath. plébános, a r. kath. növendékek hitoktatója.

6. *Tausig Mór*, izr. népiskolai tanító, az izraelita növendékek hitoktatója.

Ifjusági könyvtár.

a) Vétel útján: Dr. Acsády Ignác: Az Athenaeum kézi lexikona II. köt. Tábori R. és Zempléni P. Gy. Magyar Ifjuság XI. évfolyam. Dolinay Gy.: Hasznos mulattató XXI. évfolyam.

b) Ajándék útján: Dr. Kecskeméthy I. és Szabó A.: Mult és jelen. A nt. szerkesztők ajándéka. E könyvtár áll 576 darabból.

Ösztöndíjak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter-ösztöndijből az igazgató tanács Debreczeni Ignác IV. o. tanulónak 40 forintot, László Benő I. o. tanulónak 20 forintot utalványozott.

2. Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíj 16 frt 80 kr. Dányi Dezső I. o. tanulónak ítéltetett.

3. A Vizsolyi János ösztöndíj, mely a múlt évben nem adatott ki s az idén 24 forintot tesz, Dömötör Endre II. o. tanuló kapta.

4. A Szelle-ösztöndijből a k.-somogyi egyházmegye intézkedéséből Karsay Géza IV. o., Illyés Kálmán IV o., Bocsor László II. o., Orbán Kálmán II. o. tanulók egyenként 18 frt 90 krral részesültek.

5. A convictusi segélyből Kovács Gyula II. o. t. 4 frt 10 kr., Sebestyén Géza és Szigethy László III. o. t. egyenkint 2 frt 50 krt nyertek.

6. Krausz Frigyes IV. o. t. 14 frt tandíj elengedésben részesült.

7. A jövedéki birság-alapból Omeisz Lajos II. o. t. 60 forintot kapott.

1893/94.

Az 1893—94-ik iskolai évet az aug. 30-án tartott tanári értekezlettel elkezdvén, aug. 31-én a javító vizsgálatra jelentkezett 7 tanuló a javító vizsgálatot sikerrel letette.

A múlt iskolai év végén Széky Elemér tanár megvált intézetünkötől, mivel csokonyai lelkesznek választatott meg. 20 évig volt intézetünk tanára, ezért érthető, ha nehéz szívvél váltunk meg tőle s őszintén kívántunk neki új tevékenységi körében erőt és kedvet a munkára, áldást és sikert a munka után. Helyébe a fentartó testület 1893.

aug. 7-én tartott ülésében Marton Sándor okleveles lelkész és alapvizsgálatát letevő tanárjelöltet alkalmazta helyettes tanári minőségben, de tanári oklevelének megszerzésére következő évben rendes tanárrá választja. A tanulóknak a műéneklésben való oktatása Wallner János ev. s. tanítóra bízott.

Az alakuló értekezlet megállapította az órarendet, kinevezte az osztályfőnököket, a rendes és rendkívüli tantárgyakat az egyes tanárok közt felosztotta; a tanári értekezletek jkönyvének vitelével Marton Sándor tanárt bízta meg.

Szept. 1—4-ig tartott a tanulók felvétele, 5-én pedig volt az ünnepélyes megnyitás. A templomi ünnepélyre Módra Imre h. lelkész ur mondta a buzgó alkalmi imát; az iskolai helyiségben az igazgató üdvözölte az ifjúságot s felolvastván a fegyelmi szabályokat, szorgalomra és jó magaviseletre buzdított. Bocsor Lajos esperes ur az igazgató tanács részéről bemutató a tanulóknak Marton Sándor új tanártársukat s komolyan figyelmezteté őket, tanulói kötelességeik hű teljesítésére. Jelen voltak még a megnyitási ünnepélyen Keck Endre és Kálmán Dezső ig. tanácstagok, Nt. Dányi Gábor felsőbaranyai esperes ur s számosan a szülők és tanügybarátok közül.

Beiratott 87, vizsgálatot tett az év végén 82 tanuló.

A tanári kar az év folyamán 2 módszeres és 5 ellenőrző s ezen kívül még 6 tanácskozmányt tartott, melyeken az előforduló iskolai ügyek megbeszéltek és elintéztettek, a tanulók magaviselete és tanulmányi előmenetele szemügyre vétetett s azok ellen, kik rászolgáltak, a különös megintés és szülői tudósítás is alkalmaztatott. A tanulók házi viszonyai is tanári ellenőrzés alatt állottak.

A vallás-erkölcsi érzület kellő ápolásra és fejlesztésre talált. Protestáns vallásu növendékeink minden

vasárnap és ünnepnapon egy-egy tanár vezetése alatt a templomi istentiszteleten megjelentek, azonkívül vasárnapként 8—9 óráig Marton Sándor tanár biblíamagyarázatot tartott s a zsoltárok éneklése gyakoroltatott. A más vallásu tanulók is saját hitfelekezetük isteni tiszteletén való részvételre buzdítottak s e részben az igazgató által ellenőriztettek.

Az egészségi viszonyok kedvezők voltak, bár volt egy pár hosszabb betegeskedés, meghűlésből származott torokbaj, de komolyabb aggodalomra nem szolgáltatott okot. A betegeskedő tanulókat Dr. Zavaros Gyula körorvos s Weinberger Béla orvos urak orvosolták. A szemvizsgálat novemberben, az újraoltás májusban eszközöltetett.

A tanulók szorgalma és előmenetele általában kielégítőnek mondható. Az évi eredményről az alább következő rovatos érdemsorozat ad számot.

Hivatalos látogatás szerencséjében részesítette az intézetet Dr. Klamarik János min. tanácsos ur Ő méltósága. Az igazgató hivatalos ügyben távol lévén s a fentartó testület elnöke sem bírván előleges tudomással e látogatásról, csak sajnálhatjuk, ha Ő méltósága nem nyerhetett kellő tájékozást az intézet állapotáról. A gymn. igazgató tanács megbizottai, nt. Kálmán Dezső és Tantó János urak december 14-én, nt. Bocsor Lajos esperes és Keck Endre urak márczius 1. és 2. napjain látogatták meg az intézetet. Spitkó Lajos kir. tanácsos és tankezületi kir. főigazgató ur Őnagyméltósága, mint miniszteri megbizott, május 15. és 16-án látogatta meg az iskolát; jelen volt minden osztályban és minden tanár óráján, figyelemmel kísérte a tanulók feleleteit és a tanárok tanítási módját; megvizsgálta az írásbeli dolgozatokat, megtekintette az intézet tanhelyiségeit és felszerelést, az igazgatói

ügyvitelt, ezek után a tanári karral értekezletet tartott, hol előadva tapasztalatait s tanulságos észrevételeit. A tanulmányi eredményt részben jónak, részben elégségesnek találta, de a tornacsarnok és rajzterem hiánya s a törvénynek meg nem felelő tanári létszám még mindig oly baja az intézetnek, mely orvoslást kíván. «Annál inkább említésre méltó — ugymond — hogy a tanári testület mégis lelkes odaadással szolgálja a nevelés ügyét.»

A tanuló ifjúság részére a tanári testület október 31-én reformatiói emlékünnepélyt rendezett, az intézet ily célra kellő helyiséggel nem rendelkezvén, a kaszinó által átengedett nagy teremben. Ez emlékünnepély iránt a közönség is élénk érdeklődést tanusított. Az ünnepély műsora a következő volt: 1. «Reformáció ünnepén» Klein B-től, énekelte a gymn. énekkar. 2. Alkalmi beszéd, tartotta Varga István, igazgató. 3. «Isten dicsősége» Beethoventől, énekelte a női és férfi vegyeskar. 4. «A reformáció hatása a művelődésre» írta és felolvasta Marton Sándor tanár. 5. Alkalmi ódát szavalt Kiss Béla tanár. 6. Záró imát mondott Módra Imre ev. ref. h. lelkész. 7. «Erős vár a mi Istenünk» Luthertől, énekelte a gymn. énekkar. A kitett perselybe az énektanításhoz szerzendő harmonium alapja javára 35 frt 7 krt adakozott a közönség. Ez alapról az elszámolás egy későbbi rovatban következik.

Január 11-én Jókai Mór 50 éves írói jubileuma alkalmából helybeli hölgyek és urak közreműködésével sikerült Jókai-ünnepélyt rendezett a tanári kar. Ez ünnepély műsora következő volt: 1 Hymnus, énekli a vegyeskar. 2 «Jókai félszázados írói jubileumára» óda, Komócsy Józseftől, szavalja Kiss Béla tanár. 3. «Jókai életrajza, működése és a nemzetre való hatása», írta és felolvasta Varga István igazgató. 4. «A holt költő szerelme» írta Jókai Mór, zenéjét

szerzette Liszt Ferencz: Grosch Mariska k. a. zene-kiséréte mellett előadja Fonyó Sarolta k. a. 5. «A hivatalviselő hölgyek» vigjáték a jövő századból, írta Jókai Mór. A darabban játszottak: Fonyó Sarolta, Fonyó Margit, Ritter Ida, Komoróczi Ilona, Borbély Irma, Klein Mariska, Klein Vilma, Mányoky Emma kisasszonyok és Marton Sándor, Krausz Emil, Ritter Béla, Wallner János urak. 6. «Hajósok dala» Eckertől, énekli a vegyeskar.

Ez ünnepély tiszta jövedelme is a gymnasium részére szerzendő harmónium alapra fordított.

A gymnasium alaptőkéjének növelésére tett alapítványokat és ajánlatokat a következő kimutatásokban közöljük:

1. Méltóságos Szilassy Aladár úr pénzügyi bíró és a gymn. fentartótestület elnöke s neje született Vizsolyi Mária úrnő 1000 frt alapítványt tettek és az összeget le is fizették.

Az alapító oklevél így szól:

Alapítványi oklevél.

Alólirott Szilassy Aladár és neje szül. Vizsolyi Mária a tolnai ev. ref. egyházmegye 1903. évi jkönyvének 10. pontja alatt bejelentett alapítványunk kiegyenlítéseül ezenel leteszünk (1000) egyezer frtot osztr. értékben a gyönki ev. ref. gymnasium javára a következő szorosan betartandó feltételek alatt:

1. Ez a tőke, mint alapítvány sértetlenül fentartandó, annak kamatai pedig a gymnasium folyó szükségleteire fordítandók.

2. Ez az alapítványi tőke reánk, illetőleg vérbeli örököseinkre teljesen szabad rendelkezési joggal visszazáll a következő esetek bármelyikének beálltával:

a) ha e gymnasium általában megszűnnék létezni; vagy b) ha megszűnnék ev. ref. hitfelekezeti — vagy c) magyar nyelvű vagy szellemű tanintézet lenni, d) végre, ha e gymnasium Gyönkről bármi czimen vagy módon más helyre vitetnék át.

Kelt Alsó-Pélben 1894. évi június hó 20-án. Szilassy Aladár s. k. Szilassy Aladárné szül. Vizsolyi Mária s. k.

A gymnasium igazgatójához a következők küldtek be alapító leveleket s részletes lefizetéseket.

a) Tekintetes Hagymássy Károly úr Paksról, alapítványa 50 frt, mely 5 év alatt törlesztetik.

b) Tekintetes Kapp János úr Gyönkről; az alapító levél 200 frtról szól, törlesztetik 5 év alatt.

c) Tekintetes Dr. Grosz Lipót úr Budapestről, alapított 20 frtot, befizetett 4 forintot.

d) Tekintetes Orosz Endre úr Paksról, alapítványa 50 frt, lefizetett 10 frtot.

e) Tekintetes Ludvig József úr Nagy-Székelyből, alapítványa 50 frt, lefizetett 10 frtot.

f) Tisztelendő Apostol Pál úr Kunszentmiklósról, alapítványa 50 frt.

g) Nagytiszt. Széki Elemér úr Csokonyáról, alapítványa 100 frt.

h) Nagytiszt. Mészáros János úr Kecskemétről, alapítványa 50 frt, lefizetett 5 frtot.

i) Nagytiszt. Balogh György úr Bicskéről, alapítványa 100 frt, lefizetett 50 frtot.

k) Tekintetes Dr. Bakonyi Kálmán úr Budapestről, alapító levél nélkül küldött 77 frtot.

Ezen alapítók nagy részben a gyönki gymnasiumban kezdték tanulói pályájukat s alapítványukkal ez intézet

íránti hálájuknak is kifejezést akarnak adni. Bizonyára ez a hálának legméltóbb kifejezése. Nagytiszteletű Balogh György úr így kezdi alapító levelét kísérő sorait: »Nevelő anyám kiáltása hozzám is eljutott. Azért sietek sebét kötöztetni.« Dr. Bakonyi Kálmán úr pedig így ír: »Mély hálát érzek a gymnasium iránt, a hol első kiképeztetésemet nyertem s azért annak sorsa szivemen fekszik.« — Ily nemes példákra illenek báró Eötvös Loránd e szép szavai: »a szellemi hatás átalakulhat, ha alkalmas talajra, fogékony szivre talál, anyagi haszonná s merithet abból viszont, még a késő kor nemzedéke is mindig megújuló szellemi hatást«.

2. Nagytiszt. Bocsor Lajos, k.-somogyi esperes úr a fentartó testület ülésében a következő alapítványokat jelentette be:

Somogyi Kálmán, Bocsor Lajos, Cserna István, Dömény József, Füstös István, Vasvári Sándor, Kiss József, Tóth Pál, Fábián Mihály, Lamperth Gyula, Turi Károly, Sörös István, Gózon Gyula, Bajó Sándor, Puskás János, Kovács Ferencz, Orbán Antal, Varjas Gábor, Szalai László, Kálmán Gyula, Nagy Benő, Keck Endre, Mányoky Tamás, Szilágyi Béla, Katona Ferencz és Szászi József lelkészek 50—50 frt, Bocsor Lajos lelkész 100 forint, Gaál Imre, Balikó László, Kollár Péter, Hartmann Károly, Tóth Ferencz, Csuthy Lajos, Szabó Károly, Greifenstein Henrik, Laky Dezső, Kiss Gyula, Kiss István, Dömötör Ignác, Bodor Sándor, Darab Lajos, Kenyér István, Szenyéri István, Kemény Lajos, Balogh József, Szölledi János, Pongrácz Lajos, Markó Sándor, Karsay László, Zsilli Dániel, Paul Péter, Keul János, Schleining Amália, Győry János, Bakonyi József ifj., Izsák József, Sebestyén Venczel tanítók

25—25 frt, Keserű Ferencz tisztartó 50 frt, Keserű Ferenczné 50 frt, Gottlieb Salamon ügyvéd 25 frt. Összesen 2325 frt.

Ehhez járul a k.-somogyi gyülekezetek lélekszám utáni (egy filléres) ajánlata.

3. Gyönki lakosok ajánlatai :

Lorsch Dávidné 200 forint, Gyönki takarékpénztár 2400 frt, Gyönk község 2000 frt, Bévárdy Lajos, Dobó Lajos, Haffner István, Eisner Dávid, Engelmann Gyula, Lorsch Adolf, Dr. Grosch Pálné, Falkner Ede, ifj. Hesz József 100—100 frt, Gutrung Henrik 120 frt, Gutrung János 150 frt, Scheibner János 100 forint, Múth Henrich 50 frt, Schvartz Lajos 25 frt, Kardos Ferencz, Hilbert András, Grosz Salamon, Krausz M. B., Keck Antal, Pilisi György, Klein Endre 50—50 frt, Ferter János 20 forint, Krausz Lipót 50 frt, Klein József 40 frt, Jákób Henrich 50 frt, Krausz Bernát 20 frt, id. Hesz József 50 forint, Schultheisz János 30 frt, Jákób János 25 frt, Bickel Jakab 30 frt, Riegelmann Henrik 50 frt. Harmonium alapból 6 frt. Adományok 318 frt. Összesen 7034 frt.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fentartó testület. Tagjai :

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár pénzügyi bíró, elnök, Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.

b) a k.-somogyi egyházmegye részéről: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre n.-székelyi lelkész, Kiss János kir. aljárásbíró ;

c) az igazgató-tanár.

3. Igazgató tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fen-
tartó testületé s ezeken kívül két tanár.
4. Tanári testület. Áll a tanárokból az igazgató el-
nöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Kiss Béla*, rendes vallástan- és tornatanár, az I. osztály főnöke; tanított vallástant és tornázást az I—IV-ik osztályban, földrajzot az I—III-ik osztályban, történelmet a III—IV-ik osztályban, hetenként a téli hónapokban 23, az őszi és tavaszi hónapokban 29 órán. Tanári éveinek száma 14.

2. *Marton Sándor*, h. tanár; a III. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője, a természetrajzi gyűjtemény őre; tanított német és latin nyelvet a III—IV. osztályban, természetrajzot a IV-ik osztályban, hetenként 23 órán. Tanár 1 év óta.

3. *Szentes János*, rendes tanár; a II. osztály főnöke; az ifjúsági könyvtár kezelője; tanított magyar nyelvet az I—IV-ik osztályban, latin nyelvet és szépírást az I—IV. osztályban, hetenként 27 órán; tanári éveinek száma 16.

4. *Varga István*, rendes tanár, igazgató, gymn. pénztárnok és könyvtárnok, a IV. osztály főnöke; tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; tanári éveinek száma 24.

3. *Wallner János*, ág. ev. s-tanító; tanította a mű-
éneket az I—IV-ik osztályban, hetenként 4 órán.

6. *Singer Keresztély*, szakadáthi róm. kath. plébános, a r. kath. tanulók hitoktatója.

7. *Tausig Mór*, izr. tanító, az izraelita tanulók hit-
oktatója.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók száma : vizsgálatot tett az I. osztályban 33, a II.-ba 18, a III.-ba 20, a IV.-be 14, összesen 82; vallásra nézve volt: ev. ref. 38, ág. ev. 11, r. kath. 13, izraelita 20, összesen 82; anyanyelvre nézve volt: magyar 77, német 5, összesen 82. Polgári állásra nézve: nagybirtokos és bérlő 2, kis birtokos és bérlő 12, alkalmazott 6, nagyiparos 0, kisiparos 14, alkalmazott 0, nagykereskedő 0, kiskereskedő, szatócs stb. 15, alkalmazott 1, köztisztviselő (állami, hatósági) 13, magán és társulati 0, más értelmiségi (orvos, ügyvéd, lelkész, tanító, mérnök stb.) 18, magánzó 1, összesen 82. A tanulók életkora volt: I. osztályban 10 éves 6, 11 éves 11, 12 éves 8, 13 éves 5, összesen 30; a II.-ban volt 11 éves 1, 12 éves 11, 13 éves 6, összesen 18; a III.-ban volt 12 éves 2, 13 éves 4, 14 éves 10, 15 éves 4, összesen 20; a IV.-ben volt 13 éves 2, 14 éves 6, 15 éves 2, 16 éves 4, összesen 14. Illetőségre nézve volt: helybeli 20, megyebeli 34, más megyebeli 38, összesen 82.

Ifjusági könyvtár gyarapodása.

a) Vétel útján:

1. Tábori Róbert: Ifjusági Lapok, I. évfolyam.
2. Dolinay Gyula: Hasznos Mulattató, XXII. évfolyam.

b) Krausz S. helybeli nyomdász ur ajándékából:

1. Réves Dani: Jegesmedvék között.
2. Markó Ferencz: Cortez Ferdinánd.

A könyvtár áll: 582 darabból.

Ösztöndíjak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter-ösztöndíjből Dömötör Endre III. o. t. 40 frtot, László Béla II. o. t. 20 frtot nyert.

2. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjt 16 frt 80 krt, Czeglédi Sándor I. o. t. kapta.

3. A Vizsolyi János-ösztöndíjt 12 frtot László Lajos II. o. t. kapta.

4. A Szelle-ösztöndíjből a k.-somogyi egyházmegye Bocsor Lajos III. o. t. 50 frt 40 krral és Tóth Jenő I. o. t. 25 frt 20 krral részesítette.

5. A convictusi segélyből Sebestény Géza IV. o. t. Bakonyi Dezső I. o. t., Losonczy Ferencz I. o. t., egyenként 3 frt 10 krt kaptak.

6. A jövedéki birság-alapból Omeisz Lajos III. o. t. 60 frttal részesült.

1894/95.

A javító-vizsgálatoknak aug. 30. és 31-én való megtartásával kezdetét vette az iskolai év.

A tanulók felvételét szept. 1—4-ig elvégezvén, az iskolai évet isteni tisztelettel, az iskolai rendszabályok felolvasásával s az igazgatónak a tanulókhoz intézett buzdító beszédével megnyitottuk s 6-án a tanítást elkezdettük.

Felvétetett 87, vizsgálatot tett 83 tanuló.

A tanári karban ez iskolai évre változás történt. Kiss Béla vallás- és tornatanár 14 évi, Marton Sándor h. tanár 1 évi itt működésük után megváltak intézetünkől. Kiss Béla a kecskeméti, Marton Sándor a debreczeni főgymnasiumhoz választatott meg. Jó kívánataink kísérték új állomáshelyükre, kísérje a boldogság is további pályájukon, szellemi munkásságuk találjon mindig alkalmas működési kört és méltó elismerést.

Az eltávozott kartársak helyeit a fentartótestület nyilvános pályázat útján Ádám József tanárjelölttel és Módra Imre helyettes lelkészszel töltötte be, a tanári ok-

levél megszerzéséig helyettes tanárokat alkalmazván őket. A torna és énektanításra Rácz Gyula ev. ref. okl. tanító alkalmaztatott.

Az év folyamán a tanári kar tartott egy alakuló értekezletet, két módszeres tanácskozást a tananyag előirányzása végett, 4 ellenőrző tanácskozást a tanulmányi és fegyelmi állapot megbirálása végett s az időszakok végén egy-egy, összesen három értekezletet a tanulók osztályzatának megállapítása végett.

A vallásosságnak a gyermeki szívekben való ápolását a tanári kar mindig szem előtt tartotta. E végből a protest. vallású növendékek minden vasárnapon és ünnepnapon a közönséges isteni tisztelet előtt egy órával összegyűlekeztek egy tanteremben s onnét biblia olvasás és magyarázat s az egyházi énekekben való gyakorlás után egy tanár vezetése mellett templomi isteni tiszteletre mentek. Volt ez évben háromszor, az iskolai épületben tartva, ifjusági isteni tisztelet is. A más vallású tanulók a maguk ünnepein a saját vallási isteni tiszteleteken megjelenni köteleztettek.

A tanulók erkölcsi viselete általában megnyugtató volt. Itt van helye annak, hogy a szülőket s ezek helyetteseit a szállásadókat, általában minden felnőtt értelmes egyént felkérjünk, hogy a tanulóknak az iskolán kívüli magukviseletét ne hagyják figyelem nélkül; mert a tanár, ha minden idejét arra áldozná is, minden tanulónak nyomában nem lehet s bár a szállásviszonyokat ellenőrzi s a hol hibát talál, annak orvoslására törekszik; de minden értelmes ember is erkölcsileg hivatva, sőt kötelezve van arra, hogy a fejletlen értelmű, rossz szokásokat elsajátított vagy öröklött gyermeke intéssel és példaadással javítólag hasson s az iskolával egyetértőleg működjék.

Szorgalom és tanulási eredmény tekintetében az egyes osztályok s azokban az egyes tanulók különböző sikert értek el. Az I. és III. osztály gyengébb volt, mint a II. és IV-ik.

Az egészségi viszonyok eléggé kedvezők voltak. Súlyosabb baj csak egy fordult elő. Egy tanuló saját vigyázatlanságából oly szembajba esett, mely sebészi műtétet kívánt s e miatt két hónapig az iskolát nem látogathatta. De ez a baj is szerencsésen végződött. Ezen balesetből származó betegségen kívül egyéb hosszas betegség nem volt. A gyengélkedő tanulókat Dr. Zavaros Gyula körorvos és Weinberger Béla orvos urak elismerésre méltó fáradhatatlansággal gyógyították. Ezen kívül Dr. Zavaros Gyula úr szeptember 25-én és május 7-én a tanulók szemeit megvizsgálta, május 12-én pedig az újrólátásra kötelezett tanulókat beoltotta.

Hivatalos látogatásban részesült gymnasiumunk deczember 17-én Nt. Kálmán Dezső és Tantó János urak, mint igazgató tanácsstagok részéről, márczius 14-én Mélt. Szilassy Aladár úr, gymnasiumi felügyelő, Nt. Böcsor Lajos esperes úr és Tek. Kiss János úr igazgató tanácsstagok részéről.

A főfelügyelet gyakorlásával ez évben is Nagyságos Spitkó Lajos kir. tanácsos s székesfejérvári kir. főigazgató úr volt megbizva, ki május 2—3-án végezte hivatalos látogatását a mult években is gyakorolt eljárás szerint, a látogatás befejezéseül a tanári testülettel értekezletet tartván, melyen méltatá, a hol előhaladást tapasztalt s hangsúlyozá különösen a tanerők s taneszközök elégtelenségéből származó hiányok megszüntetését. Ha minden reményünk nem csalékony, rövid idő múlva az anyagi eszközök is, az eddiginél bővebb mértékben rendelkezésre fognak állani intézetünknek; addig is a jóakarató és méltányos

főigazgató úr buzdítása szerint, a kedvezőtlen viszonyok között is tőlünk telhetőleg, hiven szolgáljuk a nevelés és tanítás fontos ügyét.

Tolnavármegye közönsége hazánk ezer éves fennállásának örömnépe alkalmából kulturális czélokra nagy összeget fordít. A vármegye közönségének mély hálaára kötelező határozata értelmében, a gyönki ev. ref. gymnasium is azon kultur intézetek közt van, melyek a megye alapítványában részesülnek. A törvényhatóság úgy intézkedett, hogy a millennaris év elején adja át alapítványait az illető intézeteknek. A gyönki gymnasium alap tőkéje ez uton 50 ezer frttal szaporodik. Még 1893. deczember 16-án tartott rendkívüli közgyűlésében határozta el a törvényhatóság, hogy Jókai Mór összes műveinek nemzeti diszkadásából egy példányt a gyönki ev. ref. gymnasium könyvtárának is ajándékoz. Tolnavármegye közönségének a közművelődés érdekében hozott eme nagy áldozatai, magukon hordják dicséretes elismerését annak a működésnek, melyet a gyönki gymnasium a közművelődés ügyeért, a multban teljesített és jövőre is teljesíteni hivatva van.

A fenntartó testület 1895. márczius 13-án tartott ülésében elhatározta, hogy az országos tanári nyugdíjintézetbe belép s a nyugdíjról szóló 1894: XXVII. t. cz. rendelkezéseinek eleget tesz.

Mély hálájának jelcül Gr. Csáky Albin volt vallás- és közoktatásügyi miniszter ur iránt, az orsz. nyugdíj létesítéseért a gyönki gymnasium tanári kara is aláírta azon Albumot, melyet Ő excellenciájának 1895. ápril 11-én nyújtottak át.

A Nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 1895. május 21-én 12,670. sz. alatt kelt intézkedéssel, a millennium alkalmából felhívta azon középiskolákat, melyek-

nek ifjusági segélyző egyesületük még nincs, ily egyesületeknek létesítésére. Ehhez képest a gymn. igazgató tanács elhatározta június 24-én tartott ülésében, az ifjusági segélyegyesületnek felállítását, első alapjául utalványozván a tornatér vételára fedezése végett gyűjtött összegből, a vételár kifizetése után fentmaradt részt. *Gymnasiumunk* ezen új intézményét jövőre a jóltevő közönség pártolásába melegen ajánljuk.

* * *

Az iskolaévet bezáró nyilvános vizsgálatok június 25. és 26-án tartattak meg. 25-én volt a tornavizsgálattal egybekötött tornaverseny. Az évváró vizsgálatok idején teljesítette hivatalos látogatását Nt. Mészáros János egyházker. gymn. felügyelő ur, ki a vizsgálatokat mindkét napon vezette.

* * *

Az 1894/5-ik iskolai évben következő adományozások történtek:

1. Nagytiszt. Mészáros János egyházker. gymn. felügyelő ur, egy jó tanuló jutalmazására adott 1 drb cs. és kir. aranyat.

2. Tek. Nöthling Vilmos budapesti magkereskedő ur egy tanító fiu jutalmazására 1 drb cs. és kir. aranyat.

3. A convictusban résztvevő tanulók segélyezésére a k.-somogyi egyházmegye 5 frt 90 krt.

4. Torna-jutalomra adakoztak: Illgen Antal lelkész 2 kor., Poóth József lelkész 2 kor., Kiss János kir. aljárásbíró 4 kor., Varga István igazgató 4 kor., Rácz Gyula tanító 4 kor., Bévárdy Lajos gyógyszerész 2 kor., Weinberger Béla orvos 2 kor., N. N. 2 kor. Összesen: 22 korona.

5. A gymnasium udvarának bekerítésére N. N. 25 forint.

A nemesszivű adományozóknak ez uton is hálás köszönetünket nyilváníthatjuk.

6. A gymnasiumi alapra tett alapítványok és adományok kimutatása :

Hagymássy Károly, Mészáros János, Ludvig József 50—50 frt, Balog György 100 frt, Dr. Grosz Lipót 20 frt, Orosz Endre 50 frt, Dr. Bakonyi Kálmán 77 forint, Apostol Pál 50 frt, Széki Elemér 100 frt, Kapp János 200 frt, Krausz Izidor 5 frt, Bús Lajos gyűjtése (Decs) 20 frt, Kunszentmiklósi ev. ref. egyház 100 frt, Solti ev. ref. egyházmegye 500 frt, Dömötör Lajos 50 frt, Dömötör Sándor 100 frt, Kiss Ignác és Vilmos 10 forint, Dr. Gottlieb Salamon 25 frt, Dr. Gaál Béla 20 frt. Összesen: 1577 frt.

Gyönki lakosok ajánlatairól és adományairól szóló kimutatás :

Gyönki takarékpénztár 2400 frt, Gyönk község 2000 frt, Lorsch Dávidné 200 frt, Gutrung János 150 forint, Eisner Dávid 150 frt, Gutrung Henrik 120 frt, Bévárdy Lajos, Haffner István, Dobó Lajos, Engelmann Gyula, Lorsch Adolf, Dr. Grosch Pálné, Falkner Ede, Scheibner János, Ifj. Hesz József 100—100 frt, Muth Henrik, Kardos Ferencz, Hilbert András, Grosz Salamon, Keck Antal, Pilisi György, Klein Endre, Krausz Lipót, Id. Hesz József, Riegelmann Henrik, Jákób Henrik 50—50 frt, Klein József, 40 frt, Schultheisz János 30 frt, Bickel Jakab 30 frt, Schwartz Lajos 25 frt, Jákób János 25 frt, Ferter János 20 frt, Krausz Bernát 20 frt, Krausz M. B. 50 forint, Gyönki önszegélyző egyesület 1894-ben 10 frt. Többeknek alkalmi adománya 1895-ben 25 frt. Régebbi adományok összege 324 frt. Összesen : 7069 forint.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság: A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fentartó testület: Tagjai:
 - a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár pénzügyi bíró, elnök, Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.
 - b) a k.-somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró, Kiss János egyházmegyei tanácsbíró.
 - c) a tolnai egyházmegyéből: Csekei István esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János, n.-kajdacsai lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházm. tanácsbíró.
 - d) Az igazgató tanár.
3. Igazgató tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fenttartó testületé és rajtok kívül két tanár.
4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Ádám József*, h.-tanár, a II-ik osztály főnöke, az ifjúsági könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre. Tanított földrajzot az I—III. osztályban, történelmet a III—IV. osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépirást az I—II. osztályban, hetenként 23 órán; tanár 1 év óta.

2. *Módra Imre* h.-tanár, az I-ső osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője; tanított vallástant az I—II. osztályban, német nyelvet és latin nyelvet a III—IV. osztályban, hetenként 24 órán; tanár 1 év óta.

3. *Szentes János* rendes tanár, a III. osztály főnöke; tanított a III—IV. osztályban vallástant, az I—III. osztály-

ban magyar nyelvet, az I—II. osztályban latin nyelvet, hetenként 26 órán; tanári éveinek száma 17.

4. *Varga István*, rendes tanár, igazgató, a IV. osztály főnöke, gymn. pénztáros és könyvtáros, tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV. osztályban, hetenként 24 órán; tanári éveinek száma 25.

5. *Rácz Gyula*, ev. ref. okl. s.-tanító; tanította a tornát és műéneket az I—IV. osztályban, hetenként 12 órán.

6. *Singer Keresztély*, szakadáthi róm. kath. plébános, a r. kath. tanulók hitoktatója.

Tausig Mór, izr. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

Az I. osztályba járt 25 tanuló, a II. osztályba 29, a III. osztályba 18, a IV. osztályba 15 tanuló, az I—IV. osztályba összesen 87 tanuló járt. Vizsgálatot tett az I. osztályból 23, a II.-ből 28, a III.-ból 17, a IV.-ből 15; Az I—IV. osztályból levizsgázott összesen 83 tanuló. Vallásra nézve: ev. reform. 35, ágost. ev. 13, r. kath. 18, izr. 17. Anyanyelvre nézve: magyar 78, német 5. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: nagybirtokos és bérlő 2, kisbirtokos és bérlő 12, alkalmazott 4, kispáros 19, ipari alkalmazott 1, kiskereskedő, szatócs stb. 16, köztisztviselő (állami, hatósági) 8, magán és társulati 1, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író stb.) 19, személyes szolgálatból élő 1, összesen 83. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt az I. osztályban 3, a II.-ban 1; 11 éves az I.-ben 9, II.-ban 3; 12 éves az I.-ben 6, a II.-ban 10, a III.-ban 1, 13 éves az I.-ben 5, a II.-ban 10, a III.-ban 11, a IV.-ben 1; 14 éves a II.-ban 2, a III.-ban 5, a IV.-ben 2; 15 éves

a II.-ban 1, a IV.-ben 9; 16 éves a IV.-ben 2; 18 éves a IV.-ben 1; 18 évesnél idősebb volt a II. osztályban 1. Illetőségre nézve: helybeli 28, megyebeli 31, más megyebeli 24.

Ifjúsági könyvtár gyarapodása.

a) Vétel útján:

1. Hanusz István: A nagy magyar Alföld. 1 k.
2. Dolinay Gyula: Hasznos Mulattató XXIII. évfolyam.

b) Krausz S. nyomdász ajándékából:

1. Mondafüzér.

Majthényi Elemér IV-ik oszt. tanuló ajándékából:

2. Barna Sándor: Napsugár.
3. E. v. Barfus: Der Diamanten Schatz.
4. Eugenia Ida: Perseverance et Renommé.

Pető Lajos IV. oszt. t. ajándékából:

5. A babonáról.

E könyvtár áll 587 darabból.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter ösztöndíjból, Dömötör Endre IV. o. t. 40 frtot, Dömötör János IV. o. tan. 20 forintot nyert.

2. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjt 16 frt 80 krt Sebestyén Jenő I. o. t. nyerte.

3. A Vizsolyi János ösztöndíjt, 12 frtot László Benő III. o. t. kapta.

4. A k.-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 75 frt 60 krt tevő Szelle ösztöndíj fölött az ezután megtartandó egyházmegyei közgyűlés határoz; erről a jövő évben teszünk közlést.

5. A begyűlt 5 frt 90 kr convictusi segélyt Bakonyi Dezső II. o. és Bakonyi Elemér I. o. t. kapták.

6. Nagytiszt. Mészáros János úr 1 darab cs. és kir. arany adományát Czeglédý Sándor II. o. t. kapta.

7. Tekintetes Nőthling Vilmos úr 1 darab cs. és kir. arany adományát Losonczy Ferencz II. o. t. kapta, mint tanítónak fia.

8. Hahn Gyula II. o. t. 7 forint tandíj elengedésben részesült.

9. A torna-versennyel összekötött tornavizsgálaton torna-jutalomban részesültek:

a) A magas nyújtón való gyakorlatokért Dömötör Endre 4 korona. Dömötör János 4 korona. Hahn Gyula 4 korona.

b) Korláton való gyakorlatokért Eisner Ödön 2 kor.

c) Pózna- és kötélmászás szabatos végzéseért Molnár Ferencz 2 korona, Csengeri József 2 korona.

d) Ugró gyakorlatokért Czeglédý Sándor 2 korona.

e) Szabad gyakorlatok pontos teljesítéseért Kapp Ernő 2 korona jutalmat kapott.

Iskolánknak ez évi történetéből azt a nagy veszteséget említjük meg legelőször is, a mely Varga István igazgató tanártársunk elhunytával intézetünket érte.

A boldogultnak emlékét egyik jó barátja, egykori tanártársa, nagytiszt. Kálmán Dezső kölesdi lelkész úr,

gymn. igazgató tanácsstag, a következő sorokban örökitette meg:

Márczius hó 6-án temettük el Varga Istvánt, a gyönki ev. ref. gymnasium igazgatóját.

Véletlenül, váratlanul jött a csapás. Egy rövid betegség; s aztán megszűnt dobogni a szív, a melynek minden dobbanása nemes czélokért hevült, megszűnt gondolkozni az agy, melynek gondolata fennkölt, magas röptű vala.

Varga István azon kevesek közé tartozott, a kik a feltűnést, a zajos szereplést kerülve, csendes, zajtalan munkában érvényesítik a Mindenható által nekik adott szép tehetségeket; akik keveset beszélnek, de annál többet tesznek; a kiknek az egyik kezük úgy ád, hogy a másik meg ne tudja; a kik a megérdemelt megtiszteltetés, kitüntetés elől igyekeznek félre vonulni, s működésük jutalmát egyedül önszívükben keresik és találják fel. Varga a kátói jellemű férfiak közé tartozott. Egyenes, szilárd jellem, a mely inkább megtörik, de soha meg nem hajol; vas akarat, a mely czéljaiban akadályt nem ismer; minden szépért, jóért, nemésért fellángoló szív, magas röptű, nemes gondolkozásu genialis ész, alapos képzettség összpontosultak az igénytelen külsejű férfiuban, s ha ezekhez még hozzávesszük azt a páratlan kedélyt, a melyben a legnemesebb specialis magyar humor olyan páratlanul csillogott: előttünk áll az ember, a kinek koporsója felett méltán mondá az Úrnak szolgálja, hogy »a férfiu a ki itt nyugszik, aranyember volt vas foglalatban.«

1837-ben Bodaikon, Fehérmegyében, szegénysorsu, köznemes szülőktől született. Atyja Varga István, anyja Vas Juliánna volt. Édes atyját korán elveszítvén, egyedül önmagára volt utalva, magát emberré tenni. 12 éves korában ment be a pápai főiskolába, a hol csakhamar felismerték az egyszerű, szerény, igénytelen fiucskában úgy

tanárai, mint iskolatársai a kristálytisza jellemet s kiváló szép tehetséget. A hirneves főiskola legjelesebb ifjai méltatták őt benső barátságukra, köztük a később nagynevű Molnár Aladár, a kivel együtt szupplikálta be az ország nyugoti részét. De még tovább is mentek; ellátogattak Triesztbe, Velenczébe is. Ezt a tengeri szupplikációt sokszor emlegette elhunyt barátunk úgy bizalmas, baráti körben, mindig édesen emlékezve vissza arra. A theologiai tanfolyam bevégeztével Kocsra ment akademikus rektor-nak, majd innen segédtanárnak jött vissza, a pápai főiskolába, később a mezőföldi egyházmegyében káplánkodott. Mint közép-bogárdi tanító-káplán pályázott 1870-ben a gyönki tanári katedrára. Bocsor Lajos, a mostani somogyi esperes, akkor gyönki gymnasiumi igazgató-tanár hívta fel a gymnasium fenntartó testületének figyelmét a hajdani iskolatársra s miután Varga Istvánt jó barátjának ajánlása mellett még kitűnő bizonyítvánnyal is ajánlották: ő nyerte el a tanári széket. Gyönkön csakhamar beletalálta magát új helyzetébe s alig mult el egy rövid év, már mindenki szerette, becsülte, az egyszerű, szókimondó, puritán jellemű ifju embert, a ki úgy is mint tanár a tanszéken, úgy is mint szónok a templomi katedrán, úgy is mint ember mindenütt hatalmasan megállotta helyét. Mint tanár nemcsak tanított, hanem nevelt is; minden egyes tanítványát úgy tekintette, mintha a saját gyermeke, vagy testvére lett volna. Tudott buzdítani, tudott lelket önteni tanítványaiba; tudott büntetni, de tudott jutalmazni is s mély igazságszeretetről, elfogultságáról tesz bizonyosságot az őszinte szeretet, a melylyel őt tanítványai körülvették, úgy a már férfikort értek, mint a még lábainál ülők, Bocsor Lajos 1879-ben Tengődre távozván papnak, a gymnasium fenntartótestülete Varga Istvánt helyezte az igazgatói székbe. Majd a szerény férfit

ismételt lemondásait nem fogadván el, felkérte, hogy a gymnasium ügyeinek végleges rendezéséig, az iskola jól felfogott érdekében, viselné továbbra is az igazgatói tisztiséget. Varga István engedett a benne helyezett megtisztelő bizalomnak s évek hosszú során keresztül a legszigorubb, lelkiismeretes pontossággal állott a gymnasium élén. Néhány évvel ezelőtt a külső-somogyi egyházmegye, egyik tanácsbírói székbe ülteté.

Családot nem alapított. Neki a gyönki gymnasium volt a családja, mindene. Ennek szentelte minden erejét, minden idejét. Neve az iskola újabb történetével elválaszthatatlanul van összekötve. Gondja kiterjedett mindenre, úgy a legkisebbre, mint a legnagyobbra. Az ő kezdeményezése folytán indult meg egy nagyobb szabású gyűjtés Gyönkön a gymnasium javára, a mely gyűjtés, ha nem is kívánt, de azért szép eredménnyel végződött s midőn szükségessé vált az iskolai telek kibővítése, Varga István saját vagyónából jelentékeny összeggel járult a szomszédos terület megvételéhez. Mert volt az elhunynak magán vagyona is. Még pedig számot tevő. Nem úgy örökölte, hanem évek hosszú során csekély évi fizetéséből rakosgatta össze. Vagyoni helyzete lehetővé tette, hogy segítsen mindenütt, a hol a segítségére szükség volt. De a mit tett, azzal nem szokott dicsekedni soha. Titkolta. S mi, jó barátai is, a kik pedig szívéhez nagyon közel állottunk, csak úgy véletlenül jutottunk tudomására annak, hogy igen sok szegénysorsu tanuló, az ő anyagi segélyezésének köszönhetette további boldogulását. Egyszerűen élt, gavallér-ember volt a szó-szoros értelmében.

Az irodalomra nem kímélte pénzét. Szép könyvtára ékes bizonyság az ő tudomány szomjáról.

És itt e pontnál lehetetlen meg nem emlékeznünk Varga István sokoldalú képzettségéről és nagy tudásáról.

Nemcsak saját szakmáit (mathematika, physika, mértan, természetrajz) ismerte alaposan, nemcsak az ó-classicus világ levegőjében volt ő otthon, hanem az ujabbkori irodalom terén is oly bámulatos jártassággal birt, a mely ritkitotta párját. Előtte nem volt »terra incognita« s emlékező tehetsége olyan kiváló volt, hogy jelesebb költőink műveiből aligha lehetett előtte idézni néhány sort a nélkül, hogy ő folytatni ne tudta volna.

A múlt évben ültük meg huszonötéves tanárkodásának jubileumát. Ki hitte volna még akkor, de ki hitte volna ezelőtt még csak pár hónappal is, hogy az életerős férfiú ilyen hamar elköltözik tőlünk. Hiszen ő még szeretett volna élni! Csak nem régiben vett házat s mosolyogva emlegette, hogy az lesz az ő csendes tusculánuma, ha majd nyugalomba vonul. De a gondviselés mindnyájunknak mély fájdalomra, a gyönki gymnasiumnak pótolhatlan veszteségére elszólítá közülünk a hű munkást, a jó barátot, a fennkölt lelkű papot, az igaz embert. Az elhunytat rang s felekezetkülömbőség nélkül nagyszámu résztvevő közönség kísérte ki a sirok csendes hazájába s nem volt szem, a mely könnyet ne ejtett volna a koporsóra, nem volt szív, a mely áldást ne kívánt volna az oly nemesen eltöltött élet emlékezetére.

Nyugodjál csendesen, drága halottunk! Ékesitse sirhalmodat az édes emlékezet hervadhatlan koszoruja; nemesen megfutott pályád legyen tetre buzdító példa mindnyájunk előtt!

Varga István temetésekor a gymnasium udvarán a koszorukkal elhalmozott gyászkoporsó fölött nagytiszt. Bocsor Lajos tengődi lelkész úr, a külső-somogyi ev. ref. egyházmegye esperese, az elhunytak szintén benső barátja s volt tanártársa, ezt a beszédet mondta:

Az emberiség legjobbjainak rendesen az a tragicus sors jutott, hogy az eszmének, a miért küzdöttek, a gondolatnak, a miért éltek, csak nagy ritkán érik meg diadalát. Mózes, a nagy népvezér, csak messziről pillanthatja meg a földet, melyért 40 éven keresztül bujdokolt; a legnagyobb magyar nem érhetette meg nemzete újjászületésének időszakát; és a nép bálványa, a nagy száműzött csak nagy távolról látott meg és azt is kicsinyített alakban, egyet és mást azon eszmék megvalósulásából, a melyekért szívesen adta volna életét.

A mi történik a nemzetek életében: ugyanazt látjuk gyakran ismétlődni a kisebb méretű társadalmi körökben is; de nagyon csalódik, a ki azt hiszi, hogy csak a nagy alkotások létesítésében szerezhethet magának valaki igazi nagy nevet, — mert igaz volt és igaz marad, hogy nem a nagy vagy kis térben való működés, hanem a hivatási kör miként való betöltése határozza meg igaz értékünket.

Ez a férfiú, kinek végtisztességtételére összegyűleztünk, nem szerepelt nagy kiterjedésű körben; de e kis körben, melyben negyed századnál tovább munkálkodott, nemcsak nagy, hanem eddig a legnagyobb volt, sőt úgy hiszem, mindig egyike leend a legnagyobbaknak.

Ki volt ő s miért érdemli a nagy nevet? ti is tudjátok kik vele érintkeztetek, de — ne ítéljete el, hogy magamról is emlékezem — legjobban mondhatom én, kit hozzá kora gyermekségem óta csatoltak emlékek, ki már attól fogva ismertem szellemi képességét, láttam fejlődését, jellemének szilárdulását, megacézósodását, kire én hívtam fel az intézet akkori elsőinek figyelmét, a kik eleitől fogva szerencsének tartották, hogy őt az intézetének tudhatták.

Itteni működéséről szólni nem akarok, mert szerénysége; talán e koporsó fedelét szakítaná fel előttünk s

füleinkbe kiáltaná: hagyd el! csak azt tettem, ami kötelességemben állott. Pedig dehogy csak azt tette: intéző lelke, vezető szelleme, áldozatkész pártfogója volt ez intézetnek; az általa titkon segélyezett tanulók számát ki tudná megmondani, mert ő arról legbizalmasabbjai előtt is alig emlékezett.

És a mit tett: nem tette jutalomért, hiszen állása eleinte, másnak alig hozta volna meg a megélni valót; de ő úgy tudta szükségait mérsékelni, beosztani, hogy jótéteményei, rokonainak állandó segélyezése mellett a jövőről is tudott gondoskodni, nem magáért, hanem lelke bálványáért, az intézetért. De nem szólok — pedig sokat tudnék beszélni — röviden csak annyit mondok még, hogy neve az intézet nevével annyira összefort, hogy azt nélküle elképzelni alig lehet.

A jutalom egyszerre, — a mit nem keresett, sőt el is utasított volna — mégis megadatott neki felebbvalói, hivataltársai, tanítványai, barátai, ismerősei, sőt a nagy közönség részéről is. Mindez azonban nem elégítette ki szívét, más jutalom után vágyott ő és ez, a min csüngött, az intézet jövőjének biztosítása volt. Ó, ha láttátok volna azt az örömet, a melyet e nemeslelkű vármegye fejedelmi ajándékának bizonyossága neki okozott — én láttam azt! — akkor ismertétek volna fel őt teljes nagyságában.

Azonban itt a tragikus fordulat: az ígért földjébe bepillantott, abba azonban be nem mehetett. Ó Istenem, miért fosztottad meg ettől őt, miért fosztottál meg e korban tőle minket?!

Egyéni jelleméről minek szóljak? Hiszen ha azt mondanám, hogy az írás szava szerint aranyalma volt ezüst rostélyon, akkor is csak a valót mondanám; de nem azt mondom, hanem azt, hogy ő aranyember volt vas fogla-

latban; aranytiszta jellem és szív, kifogás nélküli becsületesség, hűség, erélylyel, vasakarattal, tiszta felfogással, nagy ismeretekkel, kritikai észszel párosulva jellemzik őt. Ha őt szerénysége hozzánk nem köti, neve most az országos nevű emberek között emlegettetnék; de őt a gondviselés nekünk ajándékozta és ő azért sohasem zúgolódott. Legyen áldott és áldott is lesz köztünk, ez intézet történetében emlékezete,

* * *

Koszorut helyeztek a koporsóra: a gymnasium fenntartó testülete, a tanárikar, a boldogultnak régebbi tanítványai s az ez évi tanulók osztályonként egyet-egyét.

Részvét nyilatkozatot küldtek többen, úgy egyesek, mint intézetek (a kunszentmiklósi, bonyhádi gymnasium), kik közül névszerint is megemlítjük Főtisztelendő Filó Lajos nagy-kőrösi lelkész urat, Nagyságos Spitkó Lajos kir. tanácsos, tankerületi főigazgató urat és Méltóságos Szilassy Aladár pénzügyi bíró s gymnasiumi fenntartó-testületi elnök urat.

Áldott az igaz embernek emlékezete!

Adatok az intézet 1895/6-ik évi történetéhez.

Az iskolai évet az augusztus hó 30. és 31-én tartott alakuló értekezlettel, javító, pótló vizsgálatokkal kezdtük meg. A beiratások szeptember 1—4-ig megtörténvén, az ünnepélyes megnyitás 5-én ment végbe. És pedig mivel az ev. ref. templom renoválása ebben az időben még nem fejeződött be, az ünnepre az iskola egyik termében jöttünk össze: tanulók, tanárok, gymn. igazgató tanácsstagok, a szülők és tanügy iránt érdeklődők kíséretében, a hol a tanuló ifjúság énekével s nagytisztelütü Kálmán Dezső

gymn. igazgató tanácstagnak Isten segedelmét kérő buzgó imájával folyt le az Istentisztelet. Ezután az igazgató a törvényeket felolvasta, megmagyarázta s beszéde végeztével az iskolai évet megnyitottnak jelentette ki. Majd az osztályfők kiosztották az órarendet, megadták a kellő utbaigazitásokat s ezzel kezdetét vette a tanítás.

Felvétetett az egész év folyamán 90, vizsgálatot tett 83 tanuló.

A tanári testületben ez év folyamán az a lényeges változás történt, hogy nagyérdemű igazgató-tanára, Varga István, a kiről más helyen emlékezünk meg bővebben, folyó évi márczius hó 4-én meghalt. Helyét a tanári széken ideiglenesen Babiák Nándor szakvizsgálatot tett tanárjelölttel, az igazgatóságban Szentés János tanárral töltötte be a gymn. igazgató tanács. A torna és énektanítással Izsák Gyula helybeli ev. ref. okleveles tanító bizatott meg.

Évközben a szokásos tanácskozások, módszeres, ellenőrző stb. megtörténtek, melyeken a tanügy körébe tartozó dolgok nyertek elintézését. A tanulók magaviselete, tanulmányi előmenetele szigorú vizsgálat alá vétetett s nem maradt el a kellő megintés és dorgálás, a hol és a mikor ennek szüksége mutatkozott. A szülőknek is több ízben ment e felől értesítés. A tanulók házi viszonyait a tanárikar ellenőrizte.

A vallás-erkölcsi érzésnek gondos ápolását a tanári testület egyik főfeladatául tűzte ki s minden tőle telhető módon igyekezett annak növelését előmozdítani. Az ev. ref. vallású növendékek vasárnap és ünnepnapon, tanári vezetés mellett, templomba mentek; ezt megelőzőleg pedig 8—9-ig összegyűltek az iskola egyik termében s itt részint az énekes könyv gyakrabban használt darabjait gyakorolták, részint pedig biblia magyarázatot hallgattak, mely utóbbinak tartásában Módra Imre kollegánk tanusított

nagy buzgalmat és fáradhatatlanságot. A reformáció emlékünnepe is az iskolában tartottuk az ifjúsággal a tanárikar jelenlétében. A tanulók áhitatos éneke s Varga István igazgató tanár szívből jövő imája és lelkes predikációja igen hatásossá tették felekezetünknek e komoly nagy ünnepét. A más vallású tanulók saját felekezetük istentiszteletén jelentek meg, a melynek megtörténte felől a tanárikar mindig meggyőződést is szerzett magának.

Az egészségi állapotok eléggé kedvezők voltak; a betegségi esetek mind könnyűek, egy volt súlyos, de ez is szerencsés lefolyással végződött. A beteg tanulókat Dr. Schall Kálmán körorvos s Weinberger Béla orvos urak részesítették a szükséges orvosi kezelésben. Tek. Dr. Schall Kálmán orvos úr október 17-én s június 5-én a tanulók szemeit is megvizsgálta s június 5-én az újraoltásra kötelezett tanulókat beoltotta.

A tanulók magaviselete és szorgalma általában kielégítő volt.

Hivatalos látogatói voltak iskolánknak október 29-én Nagytiszt. Bocsor Lajos esperes úr, igazgató tanács tag, december 11-én és márczius 17-én Méltóságos Szilassy Aladár felügyelő úr, márczius 27-én Nagytiszt. Kálmán Dezső lelkész úr, igazgató tanács tag.

Nagyságos Spitzkö Lajos kir. tanácsos és tankerületi kir. főigazgató úr, mint ministeri megbizott, április 30-án és május 1-én látogatta meg intézetünket. Az iskola épületét, felszerelését, a tanulók feleleteit, írásbeli dolgozatait, a tanárok eljárását úgy a fegyelem gyakorlása, mint a tanítás szempontjából megvizsgálta s észrevételeit, tapasztalatait a tanárikarral tartott értekezleten előadta. A hiányokat őszintén felsorolta, de megemlítésre méltónak tartotta azt is, »hogy a tanításban a multhoz képest több tekintetben emelkedés van.« Általában, több évi

tapasztalat után elmondhatjuk, hogy Ő Nagysága gymnasiumoknál a főfelügyeleti jogot szigoruan, de sok jóakarrattal gyakorolja.

Május hó 18-án méltóságos Szilassy Aladár pénzügyi bíró s gymnasiumi fenntartótestületi elnök úr megjelent a tolnavármegyei évezredes diszközgyűlésen, Szegzárdon, a dunamelléki ev. ref. egyházkerületi elnökség megbízásából Nagyságos Vizsolyi Ákos gymn. alapítványi gondnok és Nagytiszteletű Bocsor Lajos esperes urakkal a fenntartótestület részéről és köszönettel átvette a megyének a gyönki ev. ref. gymnasium részére tett alapítványát, a 100 ezer koronáról szóló takarékpénztári betéti könyvet, hogy ezt a dunamelléki ev. ref. egyházkerületnek, mint az alapítvány kezelőjének átadja. Az összeg ez évi január 1-től már intézetünk javára kamatozik.

Hálás köszönet a nagylelkűleg tett alapítványért!

A Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister úrnak 18,301/96. számú leirata szerint a gyönki ev. ref. gymnasium, valamint ennek tanárai, felvétettek az 1894. évi XXVII. sz. törvénycikk alapján létesített országos nyugdíjintézetbe.

A gymn. fenntartótestülete folyó évi május hó 19-ik napján tartott ülésében, az iskola jelenlegi anyagi erejéhez képest, az egyházi törvény 470-ik §-ában megállapított rendelkezéseknek részben megfelelni óhajtván, a tanári fizetéseket a következőleg szabályozta. Két rendes tanár évi fizetése lesz 1000—1000 forint és 150—150 forint lakbér. Ezt kapják a régiebb idő óta szolgálatban levő tanárok. Három rendes tanár évi fizetése lesz egyenként 850 forint és 150 forint lakbér, melylyel az újabban megválasztott rendes tanárok díjaztatnak, ehhez járul az ötödéves korpótlék. A helyettes tanár fizetése 800 forint és 100 forint lakbér fog lenni. Mind e fizetések a jövő

1896—97-ik iskolai évtől kezdődnek s negyedévenként előre fizettetnek.

Ugyancsak ez az ülés határozta el azt is, hogy két tanári állásra pályázat hirdettessék. A halálozás következtében megüresedett s csak ideiglenesen betöltött mennyiség-tani és mértanirajzi tanszékre és egy újabban szervezett állásra a magyar és latin nyelvi tanszékre. Jövőre tehát már 5 tanára lesz gymnasiumunknak.

* * *

Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatok június hó 23-án és 24-én voltak.

Az évezredes emlékünnap.

A gyönki ev. ref. algymnasium fenntartótestülete a tanári karral együtt a gymn. növendékek számára, Magyarország ezeréves fennállásának örömeire, Gyönkön, 1896. évi mujus hó 9-én, a református templomban, Iskolai emlékünnapet rendezett a következő műsorral:

1. Hymnus, énekli a gymnasiumi énekkar.
2. Megnyitó imádságot mond Módra Imre tanár.
3. Megnyitó beszéd, tarja Szilassy Aladár, a gymn. fenntartótestületének elnöke.
4. Ezer éve, Lubi S.-tól, szavalja Friedenthal Salamon IV. oszt. tanuló.
5. Magyarország ezeréves fennállásáról, felolvasás Ádám József tanár.
6. Magyarország földrajzából felel Engelmann Jenő III. oszt. tanuló.
7. Ezred évi szózat a gyermekekhez, Lévay Józseftől, szavalja Bévárdy József IV. oszt. tanuló.
8. Fogadástétel az ifjuság nevében, elmondja László Benő IV. oszt. tanuló.

9. Bezáró beszéd, tartja Szentés János tanár, h. ig.

10. Fohász, éneklí a gymasiumi énekkar.

Az ünnepség d. e. 10 órakor kezdődött, melyre a tanuló ifjuság nemzeti színű szalagon függő díszéremmel jelent meg, élén a tanáritestület képviselőivel s a tanárikarral.

Fényes közönség volt együtt a templomban. Gyöng nagy közönségének minden szépért, nemesért lelkesülni tudó honleányai és honfiai jelentek meg, vallás különbség nélkül, díszes öltözetben: urinők, urak, földmivesnők, földmivesek, a kik látható érdeklődéssel és élvezettel fogadták a műsor egyes pontjait. S midőn a Szózat együttes éneklése után az ünnep véget ért, mindenki meghatottan, egy új ezerév biztos reményét forgatva elméjében, távozott az isten házából.

Általános tetszésben részesült Szilassy Aladár Ő Méltóságának megnyitó beszéde, a melyet ime itt közlünk:

Tisztelt ünneplő közönség!

A Mindenható nekünk, e mostani nemzedéknek engedte meg, hogy szeretett hazánk évezredes fennállásának emlékét megünnepeljük. Megengedte, hogy békében dicsérjük az Ő nevét; megengedte, hogy hosszú évek kénytelen mulasztásait egy jó fejedelem bölcs uralkodása alatt gyorsan pótolva, hazánk új felvirágzásának idején röjjük le a kegyelet adóját azokkal az ősökkel szemben, a kik saját vérükön szerezték, saját testökkel fedezték, ki mondhatatlan küzdelmek árán tartották meg e kedves, e szeretett hazát!

Az Írás szerint az Ur előtt »ezer esztendő, mint a tegnapi nap, mely elmúlt s az éjszakának negyedrésze« (90. Solt. 4.), de az emberiség életében mily óriási időtartam, mely alatt nemzetek, államok feltűnnek, hogy ismét lemerüljenek és mily keveseknek adatott, hogy oly

csodálatos emlékoszlopot állithassanak, mint Magyarország állított.

Sámuel egykor az Ur segítségének, az Ő segítségével nyert győzelemnek s a győzelem által lett megmentésük hálás emlékéül kőoszlopot állított fel, melyet «Eben Haesernek» nevezvén, róla azt mondá: «Mindeddig segítséggel volt nekünk az Ur.» (I. Sám. 7.: 12.)

A magyar szent korona országainak törvényhozása több nevezetes emlékmű felállítását határozta el, de ezek között a legmagasztosabb az, a mely nem kőből van alkotva, csak kőbe fog vésetni, a honalapítás évezredes emlékééről szóló törvény ez, melyben a törvényhozó testület és a király «vallásos áhitattal ad hálát az isteni gondviselésnek, hogy az Árpád és vitéz hadai által megalapított hazát oltalmába fogadta, fejedelmeit bölcsességgel, népét erővel és önfeláldozó hazaszeretettel megáldotta és az országot jó és balsorsban segítve, annak lételét ezeréven át sok viszontagság között is fentartotta.»

Tisztelt ünneplő közönség! mily felséges «Eben Haeser», melyben egy dicső multu és ifju erővel előre törő nemzet és egy jó és bölcs király, a letünő ezerév Sylvesterén s az uj évezred hajnalán leborul a hatalmas Isten előtt, hogy hálát adjon a haza megtartásáért. Adja az Ur, hogy ez érzelmek az iránta való hála, a király iránt való hódolat és a királyi hajlandóság magasztos összhangja kísérje hazánkat a következő időkben s bármint alakuljanak azok, adja a kegyelem Istene, ki idáig segített, hogy legyen az a következő ezredév az áldások időszaka, a béke, a boldogulás, a megelégedés korszaka szeretett hazánkra nézve!

De, tisztelt közönség, ez az ünnep a tanuló ifjuság ünnepe, azért engedjék meg, hogy inkább az ő nyelvükön hozzájuk forduljak, mielőtt azonban ezt tenném, a hála

és kegyelet megsértése nélkül, nem mellőzhetek hallgatással két eseményt, mely gymnasiumunkat oly közelről érinti.

Ez az esztendő gymnasiumunk életében egy szomorú és egy öröndetes esemény által lesz emlékezetes.

Intézetünk néhai Varga István váratlan és kora elhunytá által nagy, pótolhatatlan veszteséget szenvedett. Ő nemcsak igazgatója, atyja volt ez intézetnek s növendékeinek, az a lelkiismeretesség, az az önzetlenség, az a fáradhatatlan munka és szigorú kötelességérzet, melylyel ő intézetünket s annak érdekeit szolgálta, az a szeretet, melylyel az intézeten függött, valóban el nem évülő hálára kötelez bennünket; nektek pedig, kedves tanuló ifjúság, a kik őt ismertétek, tanárotokul tiszteltétek, szolgáljon ő követendő például arra, hogy az igaz ember milyen legyen. Legyen emléke mindenkor áldott közöttünk!

A másik esemény nemes Tolnavármegye törvényhatóságának nagyszerű alapítványa.

Közismeretű, hogy vármegyénk hazánk évezredes fennállásának emlékét — az alkalomhoz és önmagához méltóan — nevezetes kulturális alapítványok tétele által örökitette meg, melyeknek egyike azon 100,000 koronás alapítvány, melyet gymnasiumunknak adományozott. Rövid napok választanak el attól az időtől, a midőn ezért az illetékes helyen köszönetünket kifejezhetjük, de már ez alkalmat sem mulaszthattam el, hogy intézetünk részéről hálás köszönetet ne mondjak.

Kedves fiatal barátaim! mi az oka, hogy ma, szombaton, az iskola szünetel s mi im a templomban jöttünk össze? talán vallásunk rendel ünnepet? Nem az rendeli, nem is ünnepel e haza határán kívül egy nép sem, bár egyházi ünnepeink velők közösek. Csak Magyarország ünnepel, de abban aztán minden hazafi, s ma egész tanuló

ifjusága megemlékszik Isten kegyelméről, mely megtartotta ezt a hazát 1000 éven át.

Kedves fiaim! ezer év nagy idő, sok történik az alatt, sok nemzedék jött és ment; az emberek három nemzedéket számitanak 100 évre s így azt mondhatjuk, hogy nemzetünk 30 nemzedéke élt e földön dicsőséges, majd borus napokat; s vajmi sokszor mindkét kezében kardot kellett tartania eleinknek s ha jöttek a békésebb idők: akkor is csak egyik kezökből tehették le a kardot, hogy az ekeszarvát megfogják. Így éltek, mert kénytelenek voltak vele, a vérrel és véren szerzett hazát vérrel és saját vérökön tarthatták csak meg. Ezért drága, szent nekünk e föld, soha erről meg ne feledkezzünk!

Kedves fiaim! Ennek a letelt ezer évnek mi vagyunk utolsó, a következő ezer évnek ti vagytok első nemzedéke. Mi igyekszünk kötelességeinknek legjobb tehetségünk szerint megfelelni, hogy nektek a jövőt előkészítsük, első kötelességünk pedig Isten és haza iránt, hogy benneteket úgy neveljünk, hogy az életben megálljatok, hogy a második évezredet úgy kezdjétek meg, hogy az hazánk dicső multjához s magasztos hivatásához méltó legyen. Azt kérditek, hogy kelljen méltón kezdenetek az új ezredévet? Kedves fiaim, mikor bölcs Salamonnak még fiatalon átkellett vennie országának kormányzását, érezve tapasztalatlanságát és gyengeségét, Istentől értelmes szívet kért és Isten kérésén felül megajándékozta minden földi és szellemi javakkal. Kedves fiaim, ha nem királyfi is valaki, a közönséges ember fiának, gyermeknek, fiatal embernek is megvannak a maga kötelességei s ezek lelkiismeretes teljesítéséért épen úgy felelős Isten előtt, mint az; a kisebbnek kötelességei is kisebbek, a nagyobbak kötelességei is nagyobbak. Kövessétek bölcs Salamont,

boruljatok le mindenkor Isten előtt, kérjétek tőle értelmes szívet, sem nem csupán értelmet, sem nem csupán szívet, a kettőnek együtt kell lenni, hogy az Urtól kérésteken felül nyerjétek áldást; az értelemnek és szívnek rendben kell lenni, ha méltón akarjátok a második évezredet megkezdeni!

Azt kérditek, hogy szerezzetek értelmes szívet?

Kedves fiaim! Mindnyájan bűnösök vagyunk, gyermek, fiatal, öreg, egyik sem bűn nélkül való. Isten mindnyájunkat a maga képére teremtett, de mindnyájan elhajlottunk tőle, nemde emberi hivatásunk, hogy feléje törekedjünk ismét s ezt azzal tesszük, ha kikérve az ő segítségét, minden jó tulajdonainkat, tehetségeinket, melyeket tőle nyertünk, fokozzuk, nemesítjük, kifejtjük, azt pedig csak azon az úton tehetjük, a melyet ismét az Írás jelöl meg, midőn a maga által feltett kérdésre mindjárt meg is felel: »vajjon mi módon jobbitja meg az ő útját, ha nem a Te beszédednek megtartásával (119. Zsolt. 9.) Isten beszéde a szentírás, ezt kell szeretnünk, hogy megismerjük az Úr akarátát.

De tartozunk azzal, hogy kötelességeinket lelkiismeretesen teljesítsük s magunkat javítsuk, nemcsak Istennek és szüleinknek, hanem a hazának is. Ez a mi kedves hazánk szegény! nem jó földben vagy más természeti gazdagságban szűkölködik; szegény abban, hogy kevesen vagyunk, szegény abban, hogy szemben azzal a nagy feladatokkal, melyek előttünk állanak, gyengék, gyarlók, tökéletlenek vagyunk.

Kedves fiaim! minden egyes magyar ember és ez alatt nemcsak azt értem, a ki magyarul beszél, de értek alatta minden hazafit, bármi nyelven beszél is, a ki Istentől vett tehetségeit kifejti, a kiből — szóval — derék

ember lesz, az kedves hazánkat gazdagítja s valahányszor Isten ajándékaival visszaélve, elzülленek: a hazát megkárosítják, megrövidítik, meglopják! És ez így van a gyermekekkel és fiatal emberekkel is: ti is, a kik itt vagytok, minden egyes a haza gazdagításához, boldogulásához járhattok hozzá, ha kötelességeiteket hűségesen teljesítitek, és hozzájárulhattok annak elszegényítéséhez is, ha azokat könnyelműen elmulasztjátok. Mert a mely népnek fiatalsága derék, jóra való, szorgalmas és kötelességtudó, annak a népnek jövője biztos, hisz az ilyenekből lesznek a derék emberek! Ime, kedves fiaim, nem felemelő érzés, hogy ti közvetlenül részesei vagytok már most a haza boldogulásának, gazdagságának, üdvének; adjatok hálát érte Istennek, hogy rátok így magas hivatást bízott, de vigyázzatok is, mert a ki aztán könnyelmű, kötelességmulasztó lesz, az terhe a hazának és oka esetleges süllyedésének! — Vegyétek, fiaim, eszetekbe, hogy a haza gazdagsága nem a föld, de az emberektől függ; sok ország van, a melynek földje ugyan szegény s azért az ország mégis gazdag, mert polgárai kitűnő, derék, igyekvő emberek!

Befejezem, kedves fiatal barátaim, hozzátok intézett szavaimat; azzal fejezem be, hogy legyetek ti, a második ezerév első nemzedéke, kedves hazánknak, szeretett jó királyunknak igaz hivei, legyetek lelkiismeretes fiatalok, hogy igaz emberek legyetek egykor; hogy igaz emberek, igaz hazafiak következzenek utánatok is, hogy így beteljesedjék rajtatok s utódaitokon Istennek amaz ígérete: hogy ezeriglen cselekszik irgalmasságot azokkal, a kik őt szeretik s az ő parancsolatát megtartják. (II. Móz. 20.: 6.)

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy az emlékünnap végeztével a diszitésül szolgáló koszorúkat Varga István, szeretett, jó igazgató tanárának sírjára hordta ki a tanuló ifjúság.

Adományok és alapítványok.

Az 1895—96-ik iskolai évben a gymnasium részére a következő adományozások történtek:

1. Nagytiszteletű Kátai Endre, duna-szent-györgyi'lelkész és egyházmegyei közpénztáros úr 77 frt 50 kr alapítvány részletet küldött be a tolnai egyházmegyéből. Az egyes befizetők nevei: Csekei István, esperes 10 frt, Arany Antal, lelkész 1 frt, Széky Géza, lelkész 10 frt. Bálint Mihály, lelkész 5 frt, Megyericsy Béla, lelkész 5 frt, Sárközy Sándor, lelkész 5 frt, Tantó János, lelkész 5 forint, Szabó Antal, tanító 1 frt 50 kr, Kátai Endre lelkész 10 forint, Kálmán Béla, lelkész 10 frt, Bús Lajos, lelkész 5 forint, Dömök Péter, lelkész 10 frt.

2. Nagytiszteletű Molnár Sándor madoccai lelkész és egyházmegyei gyámpénztáros úrnak nagy köszönettel tartozunk azért, hogy nem sajnálva időt, fáradságot, 18 alapító részéről küldött be alapító levelet.

3. A conviktusban résztvevő tanulók segélyezésére a külső-somogyi ev. ref. egyházmegye 3 forint 93 krt küldött.

4. Torna-jutalomra adakoztak: Pesthy Elek, főszolgabíró 2 koronát, Illgenn Antal, lelkész 2 koronát, Laki László, kir. járásb. végrehajtó 2 kor., Bévárdy Lajos, gyógyszerész 2 kor., Haffner István, ügyvéd 2 koronát, Weinberger Béla, orvos 2 kor., Scheibner János, ügyvéd 2 kor., Debreczeni József, ügyvéd 2 kor. Welding János, telekkönyvvezető 2 kor., Dobó Lajos, takarékpénztári könyv. 4 kor., Muraközy László kir. járáshíró 1 kor., Kiss János kir. aljárásbíró 5 kor., N. N. 2 koronát. Összesen: 30 koronát.

5. A pusztaszeri emlékoszlopra adakoztak: a gymnasium III. osztálya 5 korona 10 fillért, a IV. oszt. 9 kor. 70 fillért. Összesen: 14 korona 80 fillért.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fentartó testület: Tagjai:
 - a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár, pénzügyi bíró, elnök. Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.
 - b) a külső-somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró, Kiss János egyházmegyei tanácsbíró.
 - c) a tolnai egyházmegyéből: Csekei István esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János, nagy-kajdacsí lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházm. tanácsbíró.
 - d) Az igazgató tanár.
3. Igazgató-tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fentartó testületé és rajtok kívül két tanár.
4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Adám József*, h.-tanár, a II. osztály főnöke, az ifj. könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre; tanított földrajzot az I—III-ik osztályban, történelmet a III—IV. osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépirást az I—II. osztályban, hetenként 23 órán; — tanár 2 év óta.

2. *Módra Imre*, h.-tanár, a III. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője; tanított vallástant az I—II-ik

osztályban, német és latin nyelvet a III—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; tanár 2 év óta.

3. *Szentes János*, rendes tanár, Varga István halála után előbb helyettes, majd rendes igazgató, a IV. osztály főnöke; tanított a III—IV. osztályban vallástant, az I—III. osztályban magyar nyelvet, az I—II-ik osztályban latin nyelvet, hetenként 26 órán; tanári éveinek száma 18.

4. *Varga István*, rendes tanár, igazgató, gymn. pénztáros és könyvtáros, tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; meghalt folyó évi márczius hó 4-én s helyét Babiák Nándor foglalta el.

5. *Babiák Nándor*, szakvizsgálatot tett tanárjelölt, Varga István szaktárgyait tanította az év végéig ideiglenes minőségben, az I. osztály főnöke.

6. *Izsák Gyula*, ev. ref. okleveles segédtanító; tanította a tornát és műéneket az I—IV. osztályban, hetenként 12 órán.

7. *Gyimóthy Jenő*, szakadáthi róm. kath. káplán, a r. kath. tanulók hitoktatója.

8. *Tausig Mór*, izr. nyug. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

Felvétetett összesen 90 tanuló, vizsgálatot tett 83. Vallásra nézve volt: ev. ref. 32, ág. ev. 12, r. kath. 22, izrael. 17. Anyanyelvre nézve volt: magyar 75, német 8. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: nagybirtokos és bérlő 1, kisbirtokos és bérlő 7, alkalmazott 4, kisiparos 17, kiskereskedő, szatócs stb. 13, köztisztviselő (állami, hatósági) 13, magán és társulati 2, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök író stb. 19,

személyes szolgálatból élő 5, magánzó 2. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt 4, 11 éves 14, 12 éves 19, 13 éves 17, 14 éves 20, 15 éves 6, 16 éves 2, 16 évnél idősebb 1. Illetőségre nézve: helybeli 31, megyebeli 29, más megyebeli 23.

Ifjúsági könyvtár gyarapodása.

a) Vétel útján.

1. Dolinay Gyula: Hasznos Mulattató. XXIV. évfolyam.
2. Tóth Sándor: Az utolsó kurucz. I. kötet.
3. Rudnyánszky Gyula: Rózsa és Aladár. I. kötet.

b) Ajándékozás útján.

Friedenthal Salamon ajándékából:

1. Tánczos István: Elbeszélések. I. kötet.

Majthényi Elemér ajándékából:

2. Schmidt Kristóf: Ifjúsági iratok. I—IX. kötet.

Niedzielszky István úr ajándékából:

3. Gyermekköszöntő.

E könyvtár áll 601 darabból.

Ösztöndíjak, segélyezések és jutalmazások.

1. A Vizsolyi Emilia-Eszter ösztöndíjból, László Benő IV. oszt. tanuló 30 frtot, Pintér Pál I. oszt. tanuló 30 frtot kapott.

2. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjat, 12 frt 60 krt, Györe Kálmán I. oszt. tan. kapta.

3. A Vizsolyi János ösztöndíjat, 12 forintot, kapta Molnár Dezső I. oszt. tanuló.

A külső-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 75 frt 60 krt tevő Szelle ösztöndíjat az egyházmegyei közgyűlés a következő tanulóknak osztotta ki: Bocsor

László, a múlt évben gyönki IV. oszt. tanuló kapott 37 frt 80 krt, Bakonyi Dezső, a múlt évben gyönki II. osztályu tanuló, 18 frt 90 krt, Bakonyi Elemér, a múlt évben gyönki I. oszt. tanuló 18 forint 90 krt kapott jutalmul.

5. A külső-somogyi egyházmegyéből küldött 3 forint 93 kr convictusi segélyt Árki József és Diósy Endre II. o. tanulók kapták.

6. Hahn Gyula III. oszt. tanuló 14 frt tandíj elengedésben részesült.

7. A tornavizsgálaton tornajutalomban részesültek:

a) A magas nyújtón való gyakorlatért Bévárdy József 2 korona, Mányoky József 2 korooa.

b) Korlát gyakorlatokért Neil András 3 kor., Csengeri József 3 kor., Hahn Gyula 2 kor.

c) Vizszintes létrán és a póznán való gyakorlatokért Kapp Ernő 3 kor.

d) Magas és hosszú ugrásért: magas ugrásért Diósy Endre 2 kor., Grosz Vilmos 2 kor., hosszúugrásért: Bévárdy József 2 kor., Tóbel Imre 2 kor.

e) A szabad és rendgyakorlatok szabatos kiviteléért Dobos István 3 kor., Dányi Dezső 2 kor., Meizel Károly 2 korona jutalmat kapott.

1896/7.

Az iskolai év az augusztus hó 31-én tartott alakuló értekezlettel vette kezdetét. Szeptember hó 1-én és 2-án javító, pótló és magánvizsgálat, 5-én módszertani tanácskozás volt. Szept. hó 3—6-ig megtörténtek a beiratások. Az iskolai évet 7-én nyitottuk meg istentisztelettel, melyen a «Jövel Szt. lélek» eléneklése után nagytiszteletű Kálmán Dezső kölesdi ev. ref. lelkész s gymn. igazgató-tanácsstag ur mondott szívből jövő, megható imát. Ennek

végével a gymnasium egyik tantermében az igazgató felolvasta az iskolai törvényeket s buzdító beszédet intézett a tanuló ifjúsághoz. Ugyanekkor nagytiszteletű Tantó János n.-kajdacsí ev. ref. lelkész s gymn. igazgató-tanácsstag ur bemutatta az intézet két új tanárát hosszabb, hatásos beszéd kíséretében, áldást kívánva iskolánkra, a melynél a múlt évi nagy veszteség most már részben ki van pótolva. Az órarend kiosztásával s a kellő utbaigazítások megadásával a tanítás megkezdődött.

Felvétetett az egész év folyamán 79, vizsgálatot tett 74 tanuló.

Ebben az évben már öt tanár működött az intézetben Babiák Nándor ideiglenes tanár helyét a fentartótisztület Horváth Kálmán helyettes tanárral töltötte be; az újonnan szervezett állásra, a magyar és latin nyelvi tanzsékre pedig Dr. Ilyefalvi Vitéz Aladár okleveles tanárt választotta meg, ki mint képesített tornatanár a testgyakorlatot is tanította. Az éneke Póth Sámuel helybeli ev. ref. okleveles népiskolai tanító oktatta az ifjúságot. Fájdalommal említjük itt fel, hogy iskolánk tanítói személyzetben haláleset is történt. Szinger Keresztély szakadáthi plébános ur a gymnasium r. kath. vallású növendékeinek buzgó és lelkiismeretes hitoktatója, hosszas betegség után életének 43-ik évében nov. 7-én elhunyt. Koporsójára a tanári vezetés alatt megjelent növendékek koszorút tettek. Nyugodjék békében! Végül sajnálattal emlékezünk meg egyik tanártársunknak, Módra Imrének, eltávozásáról. Őt ugyanis Kőröshegyre választották meg lelkésznek s ezen iskolai évben vépképen megválíék intézetünköt. A három évíg sikeresen működő tanárt a fentartótisztület elismerése s a kollegák jó kívánatai kísérték új állomására.

Az évi tanácskozásokat, módszeres, ellenőrző stb. megtartottuk. A tanulók magaviseletére, tanulmányi elő-

menetelükre gondot fordítottunk. Intettünk, dorgáltunk, a mikor csak szükségét láttuk ennek. A tanulók szállásainak látogatását felváltva teljesítette a tanárikar s a heti szünetek alatti működésük is kellő ellenőrzés alatt állott.

A vallásos és erkölcsi érzés hatotta át tanításunkat, működésünket. A vallástan tanítását lelkiismeretesen végeztük; a más felekezetűek hitoktatására is gondot fordítottunk. A konfirmációra megért ev. ref. tanulók konfirmálása a szükséges előkészítés után megtörtént; az ág. h. ev. tanulóké is a saját szertartásuk szerint. Vasárnap és ünnepnapon reggeli 8 órakor összegyülekezett a tanuló ifjuság a gymn. épületben s a különböző hitfelekezetűek külön-külön csoportokban indultak (az ev. ref. vallásuak tanári vezetés alatt, a többiek egy-egy megbízható tanuló felvigyázása mellett) a saját templomukba, a honnan hasonló rendben érkeztek vissza. Templomba menés előtt az ev. ref. vallásuak énekeskönyvük darabjait tanulták. A tanuló ifjuság részére rendezett ünnepek voltak: október 6-án az aradi vértanúk emlékére gyászünnep, melynek műsora volt: a szózatot énekelte az ifjuság, imádkozott a gymn. igazgató, tanulságos alkalmi felolvasást tartott Ilyefalvi Vitéz Aladár dr., szavalt Dobó István tanuló, a hymnus éneklése fejezte be az ünnepet; október 31-én az ev. ref. és ág. h. ev. tanulókkal a reformáció emlék-ünnepét ültük, ist. tiszteletet tartva, melynek kiemelkedő pontja volt Módra Imre tanár meleg, szép imádsága s erőteljes, alkalmi beszéde, a melyben meggyőző erővel ajánlotta az ifjuságnak a biblia olvasását.

Az egészségi állapot az idén is eléggé kedvező volt, csak könnyű betegségi esetek fordultak elő. A beteg tanulókat Dr. Schall Kálmán körorvos s Weinberger Béla orvos urak részesítették a szükséges orvosi kezelésben. Tekintetes Dr. Schall Kálmán orvos ur a kétszeri szem-

vizsgálatot megtartotta s az újraoltásra kötelezett tanulókat beoltotta.

Általában kielégítő volt a tanulók magaviselete és szorgalma.

Hivatalos látogatók voltak iskolánknál november hó 18-án és 19-én Nt. Bocsor Lajos esperes ur, Nt. Kálmán Dezső, Nt. Tantó János igazgató tanácsstag urak.

Nagyságos Spitzkó Lajos kir. tanácsos, tankerületi kir. főigazgató ur, mint miniszteri megbízott, márczius hó 13-án és 24-én végezte látogatását intézetünknel. Az iskola anyagi, fegyelmi, tanulmányi állapotát megvizsgálta s látogatásának eredményét a tanárikarral tartott értekezleten adta elő. A haladást jóakarattal elismerte, de őszintén rámutatott a hiányokra is. Jóakaratu és tapintatos eljárásáért az igazgató mondott köszönetet a tanárikar nevében.

A tanári könyvtár rendezése is befejeződött ezen év végével. Ádám József és Módra Imre tanárok végezték a rendezést Kudora Imre «könyvtár rendezése» című könyve alapján. A könyvtár következő tíz szakból áll, u. m.: 1. hittudomány, 2. bölcelet, paedagogia, encyclopaedia, 3. classica, philologia, 4. történelem, földrajz, 5. matematika és természettudomány, 6. magyar nyelv és irodalom, 7. más nyelvek irodalma, 8. jogtudomány, 9. folyóirat, 10. vegyesek. Teljes czédula katalogus és leltár készült a könyvekről.

A gymnasiumi fentartótestület 1896-ik évi nov. hó 30-ik napján tartott ülésén azt a kegyeletes határozatot hozza, hogy néhai Varga István volt igazgató tanár sir-emlékére s nevét viselő alapítványra 200 frtot ajánl fel s utalványoz a gymn. pánztárából.

Nagy jelentőségű s gymnasiumunk anyagi és szellemi állapotában örvendetes változást fog eszközölni a Nagy-

méltóságu vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak azon elhatározása, hogy a gyönki gymnasiumot állami segélyben fogja részesíteni 36.671/96. számú leiratában tudatta ezt a miniszter ur az illetékes felekezeti főhatósággal; továbbá, hogy Nagyságos Spitkó Lajos kir. tanácsos, tankerületi főigazgató urat küldte ki a hely színére miniszteri biztos minőségben, hogy a gymn. fenntartótestület megbizottjaival állapítsa meg a gyönki gymn. normalis szükségletét, a rendelkezésre álló fedezet összegét, úgy szintén az adandó államsegély mérvét s ennek alapján szövegezze meg az államsegély ügyében kötendő szerződés tervezetét. A bizottsági tárgyalás ebben az ügyben márcz. hó 24-én és 25-én meg is történt s hogy minő eredménnyel ennek a nyilvánsságra hozatalát akkorra tartjuk fenn, a mikor illetékes helyeken a jóváhagyás is már megtörtént.

* * *

Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatok június hó 22-én és 23-án voltak.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fenntartó testület: Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár közigazgatási bíró, elnök. Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.

b) a külső-somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró, Kiss János egyházmegyei tanácsbíró.

c) a tolnai egyházmegyéből: Csekei István esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János n.-kajdacsí lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházmegyei tanácsbíró.

- d) az igazgató tanár.
3. Igazgató-tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fenn-tartó-testületé és rajtok kívül két tanár.
 4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Ádám József*, h.-tanár, a IV-ik osztály főnöke, a tanári és ifjúsági könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre; tanított földrajzot az I—III-ik osztályban, történelmet a III—IV. osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépírást a II. osztályban, hetenként 23 órán; tanár 3 év óta.

2. *Horváth Kálmán*, h.-tanár, az I-ső osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője; tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; tanár 1 év óta.

3. *Dr. Illyefalvi Vitéz Aladár*, rendes tanár, a II-ik osztály főnöke; tanított az I—III-ik osztályban magyar nyelvet, a III. osztályban latin nyelvet; az I-ső osztályban szépírást, az I—IV-ik osztályban tornázást, hetenként 25 órán; tanár 1 év óta.

4. *Módra Imre*, h.-tanár, a III. osztály főnöke; tanított vallástant az I—III-ik osztályban, német nyelvet a III—IV. osztályban, latin nyelvet a IV. osztályban, hetenként 20 órán; tanár 3 év óta.

5. *Szentes János*, rendes tanár, igazgató, gymn. pénztáros; tanított vallástant a IV-ik osztályban, latin nyelvet az I—II-ik osztályban, hetenként 16 órán; tanár 19 év óta.

6. *Póth Sámuel*, ev. ref. okleveles népiskolai tanító; tanított éneklést az I—IV. osztályban, hetenként 6 órán.

7. *Pelz Arpád*, szakadáthi róm. kath. plébános, a róm. kath. tanulók hitoktatója.

8. *Tauszig Mór*, izr. nyug. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatás.

Felvétetett az egész év folyamán összesen 79. Vizsgálatot tett 74. Vallásra nézve volt: ev. ref. 25, ág. h. ev. 10, r. kath. 26, izraelita 13. Anyanyelvre nézve volt: magyar 67, német 7. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: kisbirtokos és bérlő 6, alkalmazott 3, kiskiparos 12, kiskereskedő, szatócs stb. 13, köztisztviselő (állami, hatósági) 14, magán és társulati 2, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író stb.) 19, személyes szolgálatból élő 4, magánzó 1. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves 5, 11 éves 8, 12 éves 24, 13 éves 12, 14 éves 13, 15 éves 8, 16 éves 3, 16 évnél idősebb 1. Illetőségre nézve: helybeli 30, megyebeli 26, más megyebeli 18.

Ösztöndíjak, segélyezések és jutalmazások.

1. Vizsolyi Emilia Eszter ösztöndíj kamatját, 60 frtot, Pintér Pál II. oszt. tanuló kapta.

2. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjat, 12 frt 60 krt, Gödöllei Andor és Kovács Ferencz I. oszt. tanulók kapták; egy-egy 6 frt 30 krt.

3. A Vizsolyi János ösztöndíj, 12 forint, ezuttal nem volt kiadható.

4. A külső-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 56 frt 50 krt tevő Szelle ösztöndíjat az egyházmegyei közgyűlés Szilágyi Béla és Dobó István gyönki

tanulók közt osztotta ki, a kik egyenként 28 frt 25 kr ösztöndíjjal jutalmaztattak.

5. A külső-somogyi egyházmegyéből küldött 7 forint 50 kr convictusi segélyt, továbbá Engelmann Gyula gyönki kereskedő úrnak és Schiffer Miksa IV. oszt. tanulónak hasonló célra adott 1—1 frt ajándékát, összesen 9 frt 50 krt a következő convictusi tanulók kapták: Árki József, Diósy Endre III. oszt. tanulók, Péter Sándor II. oszt. tan., Patkó Ferencz I. oszt. tanuló 2—2 forintot, Béres Gyula I. oszt. tanuló 1 frt 50 krt.

6. Grosz Vilmos és Hahn Gyula IV. osztályu tanulók 14—14 frt tandíj elengedésben részesültek.

7. Szilágyi Béla III. oszt. tanuló és Weichsl János I. oszt. tanuló, amaz a mennyiségtanban és rajzoló-geometriában, emez pedig a magyar beszédben tett szép előhaladásért, 5—5 frt jutalomban részesültek.

8. Tekintetes Lampel Róbert cs. és kir. udv. könyvkereskedő úrtól kapott jutalomkönyvekre ezek a tanulók tették magukat érdemesekké: 1. Grosz Vilmos IV. oszt. tanuló, 2. Szilágyi Béla III. o. t., 3. Reitzi Péter II. o. t., 4. Weichsl János I. oszt. tan., 5. Weil Henrik I. oszt. tan. A két utóbbi főkép a magyar nyelvben tett szép előmenetelt.

9. A tornavizsgálaton torna jutalmat nyertek:

a) A rendgyakorlatokban, játékban való ügyességeért, korlát, nyújtó és gyűrűhinta gyakorlataiért Grünwald Géza IV. oszt. tan. 6 korona.

b) Korlátgyakorlatokért Grosz Vilmos IV. oszt. tan. és Csengery József IV. oszt. tan. 4—4 korona.

c) Nyújtó gyakorlatokért Hahn Gyula IV. oszt. tan. és Mátyoky József IV. oszt. tanuló 2—2 korona.

d) Gyűrűhinta mutatványért Haksch Ödön IV. o. tan. 2 korona.

e) A rendgyakorlatok pontos és szép kiviteléért Tóbel Imre IV. oszt. tanuló 4 korona.

f) Magas ugrásért Diósy Endre III. oszt. tan. 2 korona.

g) Nyújtó gyakorlatért Bocsor Géza III. o. t. 2 kor.

h) A játékokban való ügyességért és igyekezetért Dobó István III. oszt. tan., Sebestyén Jenő III. oszt. tan. és Rózner Béla III. oszt. tan. 2—2 korona.

i) Korlátgyakorlatokért Grosch Pál II. oszt. tanuló 2 korona.

k) Korlát és nyújtógyakorlatokért Czimmer Imre II. oszt. tan. 3 korona.

l) Nyújtó és mászórud gyakorlatokért Csukly Kálmán II. oszt. tan. 2 korona.

m) Nyújtó gyakorlatokért Karsay Béla II. oszt. tan. Péter Sándor II. oszt. tan. 2 korona.

n) A játékban való ügyességért és futásért Fábián Imre Mihály I. oszt. tan. 2 korona jutalmat kapott.

1897/8.

Az iskolai év ünnepies megnyitása szeptember hó 6-án történt. Ezt megelőzőleg augusztus hó 31-én alakuló értekezletet tartottunk. Szeptember hó 1-én és 2-án javító és felvételi vizsgálat, 3—5-ig beiratkozás, 4-én módszertani tanácskozás volt. Az év megnyitásán nagytiszteletű Kálmán Dezső kölesdi ev. ref. lelkész s gymn. igazgató-tanácsstag úr mondott buzgó templomi imádságot, Istennek megsegítő kegyelmét kérte az intézet növendékeire, tanítóira, intézőire. Az igazgató buzditó beszédje s a törvények felolvasása után nagytiszteletű Tantó János ev. ref. lelkész s gymn. igazgató-tanácsstag úr tartalmas, szép beszéddel figyelmeztette az ifjuságot kötelessége teljesi-

tésére; a szorgalom, erkölcsi magaviselet és vallásosság voltak a mindenki által tetszéssel fogadott beszédnek kiemelendő pontjai. Majd az órarend kiosztása s a tanítás megkezdése következett.

Felvétetett az egész év folyamán 78, vizsgálatot tett 76 tanuló.

A mult iskolai év végén megüresedett német-latin nyelvi tanszékre a pályázók közül e német nyelvben való jártasságát legjobban igazolni tudó Gyimóthy Jenő urat választotta meg a gymn. fenntartótestület augusztus hó 12-én, a ki az óta tanári alapvizsgálatot tett.

Megtartottuk a szokásos módszeres, ellenőrző stb. évi tanácskozásokat. Felügyeltünk a tanulók magaviseletére, figyelemmel kísértük tanulmányi előmenetelüket. Mint a szülők helyettesei atyailag intettük, büntettük, időnként a tanulókat szállásaikon is felkerestük s lehetőleg ellenőriztük működésüket a heti szünetek alatt is.

Vallásos szellemben igyekeztünk nevelni s tanítani. A tanulók imádságával kezdett és végzett vallástani órákon a hit növelésére törekedtünk. A növendékeink által különben is kedvvel gyakorolt templomba járást a tanárok jó példájukkal még inkább előmozdították. Az uri szent vacsorával élésre az alkalmat felhasználtuk. A protestáns tanulók konfirmációja a saját szertartásuk szerint megtörtént. Az ev. ref. vallásukat vasárnaponként énekes könyvük használtabb darabjainak szabatos eléneklésére tanítottuk. De figyelmet fordítottunk a más hitfelekezetűek vallásos nevelésére is. Mindegyik felekezetbeli, külön-külön csoportba osztva, párosával indult ki a gymn. udvaráról saját templomába, a honnan rendben visszatérve számolt be az ott történt magaviseletéről vagy a mulasztókról.

Az egészségi állapotot ebben az iskolai évben sem lehetett kedvezőtlennek mondani, mert inkább csak könnyű

betegségi esetek voltak, súlyos hat. A beteg tanulókat Tek. dr. Schall Kálmán körorvos úr, Weinberger Béla orvos és dr. Róthausen Izidor járási orvos urak részesítették gondos gyógyításban. Tekintetes dr. Schall Kálmán körorvos úr végezte intézetünknel a kétszeri szemvizsgálatot. Tek. dr. Róthausen Izidor járási orvos úr pedig beoltotta az újraoltásra kötelezett gymn. növendékeket.

Hivatalos látogatások. Deczember hó 13-án Nagyt. Kálmán Dezső és Tantó János igazgató-tanácsstag urak márczius hó 28-án, 29-én és 30-án pedig Nt. Bocsor Lajos gymn. igazgató-tanácsstag úr látogatták meg iskolánkat a végből, hogy a tanításban és tanulásban tapasztalt előmenetelről hiven beszámolhassanak ugy a gymn. fenntartótestületi, mint a tolnai és külső-somogyi ev. ref. egyházmegyei gyűlésen.

Nagyságos Spitkó Lajos kir. tanácsos, tankerületi kir. főigazgató úr, mint miniszteri megbizott május hó 13-án és 14-én tette hivatalos látogatását gymnasiumunknál. Az iskola anyagi, fegyelmi, tanulmányi állapotát s az igazgatói ügyvitelt gondos és szigorú megvizsgálásban részesítvén, a tanárikarral tartott értekezleten adta elő szerzett tapasztalatait. Őszintén megmondotta a kifogásolni valókat, de elismeréssel említette fel, a mi jót észlelt. Az értekezlet végén a tanári karnak köszönetét és meglegedését fejezte ki, hogy buzgón szolgálja az oktatás ügyét; a mit a jelenlegi körülmények között tehet, azt buzgón és becsületesen megteszi; kívánja, hogy az odaadó kitartást továbbra is őrizze meg. Az igazgató köszönetnyilvánítása fejezte be a tanulságos tanácskozást.

Mély fájdalommal fogadta intézetünk azt a leverő gyász hirt, hogy főgondnoka Nagyméltóságu Borosjenői és szegedi Tisza Lajos gróf ur hosszas szenvedés után folyó évi január hó 26-án elköltözött az élők sorából.

Hazájának, egyházának nagy buzgósággal és maradandó sikerrel működő egyik leghasznosabb férfia volt, a ki sok jót és nemest alkotott földi életében. Gyászlobogó kitűzésével is kifejeztük a ref. egyházat és iskolánkat ért nagy veszteséget. Áldott legyen emlékezete a nemes jellemű, magyar főurnak!

Gymnasiumunkat ez iskolai év folyamán két ízben is igen örvendetes és nagy köszönettel fogadott meglepetés érte. Ugyanis a vallás és közoktatásügyi m. k. Minister úr addig is, míg a gyönki ev. ref. gymnasium fenntartótestületével az államsegélyre vonatkozó szerződést megköthetné, nevezett középiskolának az 1897. évre 500 frt, az 1898. évre pedig már 1000 forint fenntartási államsegélyt engedélyezett, számadás kötelezettsége mellett, a mely összegek első sorban a tanári fizetések javítására, másod sorban pedig tanszerek vagy iskolai butorok beszerzésére fordítandók, de a tanintézet vagyonához nem csatolhatók. Gymn. fenntartótestülete tehát akként használta fel ezt a szép alkalmat, hogy az 500 forintból, az 1897-98. isk. évre, a rendes tanárok fizetését javította; az 1000 forintból pedig, az 1898-99. isk. évre, az egyh. törvények 470. §-ában előirt módon, a rendes tanárok fizetését felemelte.

A tanuló ifjuság részére rendezett ünnepek voltak:

Október hó 6-án az aradi vértanuk emlékére gyász-ünnepet tartottunk, melynek műsora volt: 1. A himnusz. 2. Imádság. 3. A száműzött dala. 4. Emlékezés október 6-ára. 5. Szavalás. 6. A szózat.

Október hó 31-én az ev. református és ág. h. ev. tanulókkal a reformáció emlékét ünnepeltük iskolai istentisztelettel: ének, imádság, ünnepi beszéd, imádság, ének.

November hó 28-án annak örömére, hogy királyunk O Felsége a magyar történelem tiz kiváló alakjának szobrot állíttat, rendeztünk iskolai ünnepet a következő műsorral: 1. A himnusz (éneklí az ifj. énekkar). 2. Háladó imádság (tart. Szentes J. íg). 2. Tizek szobra — Fejes J-tól (szav. Dobó István tanuló). 4. Felolvasása a király leiratának s ismertetése a történelmi tiz alaknak (tart. Adám József tanár). 5. Magyarok Istene — Petőfi-től (szav. Pintér Pál tanuló). 6. Bezáró beszéd (tartotta Szentes János igazgató). A szózat (éneklí az ifjusági énekkar.)

Április hó 20-án az 1848-iki törvények szentesítésének 50-ik évfordulója alkalmából ültünk örömműnepet e műsorral: 1. A himnusz (előad. az ifj. énekkar.) 2. Szavalás (Baranyai Lajos tanulótól). 3. Szavalás (Pető István tanulótól. 4. Király himnusz -- Gyarmathy Miklóstól (előad. az ifj. énekkar). 5. Ünnepi beszéd (tart. Gyimóthy Jenő tanár). 6. Szavalás (Ürögdi Győző Ferencz tanulótól). 7. Szavalás (Ujfalussy Győző tanulótól), 8. A szózat (előadta az ifj. énekkar).

Mindezen ünnepek nagy hatást keltettek az ifjuság fogékony lelkében, hazaszeretetre, a nagyok dicső példájának követésére lelkesítvén őket.

Végül megemlítendőnek tartjuk, hogy Garay János koszorús költőnk szobrának Szegzárdon, a megye székhelyén folyó évi június hó 5-én történt leleplezésén gymnasiumunk is képviseltette magát. A lelkes, fényes sikerült ünnepen Ádám József és Gyimóthy Jenő tanárok jelentek meg az intézet nevében.

A tanuló ifjuság tornavizsgálatá.

A tornavizsgálat június hó 21-én, délután 6—8 óra óra között, kedvező időben folyhatott le az intézet udva-

rán, hová a helybeli intelligenciát csaknem teljes számban hozta össze az intézetünk iránt való szives érdeklődés. Sokan voltak jelen a vidéki szülők és ismerősök közül is. A talaj, hol a vizsgálatot kellett tartani, a délelőtti esőtől síkossá vált, a mi hátráltatta a menetelési gyakorlatokat. Az ifjuság sorain az egész vizsgálat alatt meglátszott a buzgó igyekezet, hogy a legjobbat mutathassa be testi gyakorlottságából is; pontosan, figyelemmel, jóakarattal, sőt ambícióval hajtotta végre gyakorlatait, mutatványait, melyekért a közönség részéről egyszer kétszer elismerésben is részesült, míg néhány kiválóbb és igyekvőbb pénzjutalmat is kapott.

A vizsgálat három főrészből állott: a csapatgyakorlatok, a tagszabadgyakorlatok és végre a szergyakorlatok és játékok bemutatásából, felváltva három csoportban, u. m. az I. II. oszt. külön, a III. IV. oszt. együtt.

A csapatgyakorlatokból bemutatták a következőket:

I. oszt. Sorakozás (Sorba!). Szakaszképzés, kettősrendek helyben. Fejlődés helyben. Menetelés rendekben, fordulatokkal.

II. oszt. Sorakozás rendekben (Sorakozz!). Kettősrendek helyben és menetközben, kanyarodás, fejlődés helyben és menetközben.

III—IV. oszt. Szakaszképzés. Menetelés arczsorban, menetközben; kettősrendek, rendekbe szakadozás, kettősrendekbe fejlődés. Kanyarodás, fejlődés menetközben.

A tagszabadgyakorlatokhoz az I. oszt. sorbontással, a II. osztály fejlődéssel, a III. és IV. oszt. a Lyonféle ellenvonulással állott föl. A gyakorlatok 2—6 üteműek, egyoldalúak és ellentétek voltak fabotokkal és súlyzókkal.

A játékok közül bemutatták: az üllő és szökdelő kört, a zsákugrást, kézen állást, mérleg állást, béka-

mászást, lánczszakítást, egymás czipelését, a süрге-fürgé-t, és hol van hármát. A játékok különösen tetszetek a közönségnek, bár a tagszabadgyakorlatok egyöntetű keresztülvitelekor is nyilvánította elismerését a kis tornászok iránt.

A tornavizsgálat elején és végén, valamint az egyes nagyobb részek közt az ifj. énekkar összhangzó dalai mulattatták a közönséget.

Jutalomban részesültek :

1. Diósi Endre, IV. o. t. rud ugrásért, a rendgyakorlatok pontos kiviteléért, igyekezetéért 3 frt — kr. kapott.

2. Hodos Zsigmond, IV. oszt. tan.
nyújtógyakorlatokért 2 » — » »

3. Csukly Kálmán III. oszt. tan.
nyújtógyakorlatokért 2 » — » »

4. Grosch Pál, III. oszt. tanuló
korlátgyakorlatokért 1 » 50 » »

5. Karsai Béla III. oszt. tanuló
botmutatványért 1 » — » »

6. Fábián Imre Mihály, II. o. t.
futásért. 1 » 50 » »

7. Jámbrich János, II. oszt. tan.
mászásért 1 » 50 » »

8. Weil Henrik, II. oszt. tanuló
magas ugrásért 1 » — » »

9. Lukács Pál, I. oszt. tan. szép
menetelésért 1 » — » »

10. Györe Lajos, I. oszt. tanuló
czigánykerekezésért 1 » — » »

Összesen 15 frt 50 kr.

* * *

Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatok június hó 21-én és 22-én folytak le.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság: A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fenntartótestület: Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár köz-igazgatási bíró, elnök; Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.

b) a k.-somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró, Kiss János egyházmegyei tanácsbíró.

c) A tolnai egyházmegyéből: Dömök Péter esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János nagykajdacsai lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházmegyei tanácsbíró.

d) Az igazgató tanár.

3. Igazgató tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fenntartó-testületéi és rajtok kívül két tanár.

4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Ádám József*, rendes tanár, a III. osztály főnöke, a tanári és ifjúsági könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre; tanított földrajzot az I—III-ik osztályban, történelmet a III—IV-ik osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépírást a II. osztályban, hetenként 23 órán; tanár 4 év óta.

2. *Gyimóthy Jenő*, h. tanár, a II. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője, tanított német nyelvet a III—IV-ik osztályban, latin nyelvet a II—III. osztályban, hetenként 21 órán; tanár 1 év óta.

3. *Horváth Kálmán*, h.-tanár, az I. osztály főnöke; tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; tanár 2 év óta.

4. *Dr. Illyefalvi Vitéz Aladár*, rendes tanár, a IV. osztály főnöke; tanított magyar nyelvet az I—III. osztályban, latin nyelvet a IV-ik osztályban, szépirást az I. osztályban, tornázást az I—IV. osztályban, hetenként 25 órán; tanár 2 év óta.

5. *Szentes János*, rendes tanár, gymn. igazgató s pénztáros; tanított vallástant az I—IV. osztályban, latin nyelvet az I. osztályban, hetenként 15 órán; tanár 20 év óta.

6. *Póth Sámuel*, ev. ref. okleveles népiskolai tanító; tanított éneklést az I—IV-ik osztályban, hetenként 6 órán.

7. *Pelz Árpád*, szakadáthi róm. kath. plébános, a r. kath. tanulók hitoktatója.

8. *Tauszig Mór*, izr. nyug. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatás.

A tanulók száma: vizsgálatot tett az I. osztályban 24, a II.-ba 16, a III.-ba 19, a IV.-be 17, összesen 76; vallásra nézve volt: ev. ref. 30, ág. h. ev. 14, r. kath. 21, izraelita 11, összesen 76; anyanyelvre nézve volt: magyar 67, német 9, összesen 76. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve: kisbirtokos és bérlő 4, alkalmazott 1, kisiparos 10, alkalmazott 1, kiskereskedő, szatócs stb. 13, köztisztviselő (állami, hatósági) 15, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író stb.) 23, személyes szolgálatból élő 5, magánzó 4, összesen 76. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt: 7, 11 éves 8, 12 éves 13, 13 éves 24, 14 éves 10, 15 éves 9, 16 éves 4, 16 évnél idősebb 1. Illetőségre nézve: helybeli 30, megyebeli 24, más megyebeli 22, összesen 76.

Ösztöndíjak, segélyezések és jutalmazások.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter ösztöndíjat, 60 forintot, Pintér Pál III. o. tanuló kapta.

2. Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjat, 12 frt 60 krt Ürögdy Elemér Károly I. o. tanuló

3. A Vizsolyi János ösztöndíjra, 12 forint, ebben az iskolai évben sem volt pályázó. Ezt kapná: református, tolnai egyházmegyebeli, jó tanuló, szegénysorsú gyönki tanuló.

4. A nt. külső-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 56 frt 50 krt tevő Szelle-ösztöndíjat az 1897. évi szept. 7. és 8. napjain tartott egyházmegyei közgyűlés Szilágyi Béla III. oszt., Dobó István III. oszt. és Kovács Ferencz I. oszt. gyönki tanulók közt osztotta ki. Szilágyi Béla és Kovács Ferencz mint jó magaviseletű és jeles osztályzatu tanulók egyenként 22 frt 60 krt, Dobó István pedig mint jó magaviseletű s jó osztályzatu növendék 11 frt 30 kr ösztöndíjat kaptak.

5. A nt. k.-somogyi egyházmegyéből küldött 6 frt 44 kr convictusi segélyt, továbbá t. Engelmann Gyula gyönki kereskedő úrnak hasonló célra adott 1 frt ajándékát, összesen 7 frt 44 krt, a következő convictusi tanulók kapták: Patkó Ferencz II. o. tanuló 3 frtot, Péter Sándor III. o. t. 2 frtot, Árki József és Diósy Endre IV. o. tan. egyenként 1 frt 22 krt.

6. Pető István és Weichsl János II. o. t. 7—7 frt, félévi tandíj elengedésben részesültek.

7. Tek. Dr. Müller János bonyhádi ügyvéd s egyházmegyei tanácsbíró úr ajándékát 5 frtot Rózner Béla IV. oszt. tanuló kapta.

8. Tek. Schubert Manó sásdi kir. jbirósági végrehajtó ur ajándékát öt forintot Szilágyi Béla IV. oszt. tan. kapta.

9. A Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister ur ajándékából kapott Millenniumi-füzeteket kapták: 1. Baranyai Lajos. 2. Honig Béla. 3. Frank Henrik. 4. Mucsler Ferencz. 5. Gödöllei Andor. 6. Weichsl János. 7. Patkó Ferencz. 8. Pető István. 9. Grosch Pál. 10. Meszmer József. 11. Ürögdy Ferencz Győző. 12. Dobó István. 13. Diósi Endre. 14. Haksch Ferencz. 15. Árki József.

10. A tek. Hornyánszky Viktor cs. és kir. udv. könyvkereskedő ur ajándék-könyveit III. és IV. oszt. protestáns tanulók kaptuk.

11. A tek. Lampel Róbert cs. és kir. udv. könyvkereskedő urnak adománykép küldött könyveit kapták: 1. Rózner Béla IV. oszt. 2. Györe Kálmán III. oszt. 3. Kovács Ferencz II. o. 4. Weil Henrik II. oszt. 5. Ürögdy Elemér Károly I. oszt. tanulók.

1898/99.

A gyönki ev. ref. gymnasiumnak ez évi történetéből az itt elősoroltak érdemelnek különösebb figyelmet.

Az alakuló értekezéslet, a javító vizsgálatok és a beiratások megtörténte után szept. hó 5-én nyílt meg az iskola templomi istentisztelettel, a melyen nt. Kálmán Dezső igazgatótanácsos úr mondott az ünnep magasztosságának megfelelő szívből jövő és szívhez szóló imádságot. Ezután az iskolában gyűlt egybe az ünneplő sereg, a hol az igazgató üdvözlése, serkentése és jó tanácsai után az iskolai törvények felolvasását hallgatták meg a jelenlevők. Nt. Tantó János igazgatótanácsos úrnak nagy figyelmet keltő, az ifjúsághoz intézett beszédjével végződött a megnyitó ünnep, a mely után az igazgató helyi szokások megtartására figyelmeztette a tanulókat s a legközelebbi teendőket adta nekik tudokra.

Felvétetett az egész év folyamán 82, vizsgálatot tett 80 tanuló.

A tanárikarban az a változás történt, hogy Illyefalvi Vitéz Aladár dr. rendes tanár két évi buzgó működés után, a losonczi állami főgymnasiumhoz neveztetvén ki, eltávozott intézetünk köréből. Istennek áldásával bocsáttottuk el a szép tehetségű, törekvő, fiatal kollegát. Az ekként megüresedett magyar-latin nyelvi tanszékre a gymn. fenntartótestület Elekes Imre volt nagykőrösi h. tanárt választotta meg egyhangúlag helyettes tanárnak.

A módszeres tanácskozások, az ellenőrző értekezletek megtörténtek. A tanulók magaviseletét, szorgalmát, előhaladását figyelemmel kísértük; nemcsak szállásaikon kerestük fel őket több ízben, hanem a heti szünetek alatt is ellenőriztük működésüket. Atyai szeretettel bántunk velök, de a buzdítás, intés, figyelmeztetés, dorgálás, büntetés sem maradt el, a hol és a mikor ezeknek egyikét vagy másikat helyén valónak láttuk s ezen eljárásunkról a szülőket is értesítettük.

A vallásosságot igyekeztünk mindenk felett növelni, dekeink fogékony keblébe becsepegtetni, jól tudván azt, hogy ez alapja az erkölcsösségnek is, a mely nélkül nemes törekvés és munka kárba vészett erőlködés. A pontos templombajarást elősegítettük felügyelettel, jó példa adással. Mindegyik felekezeti rendenként elment a maga templomába, hogy ott a saját szertartása szerint imádják a minden emberek Atyját. A vallástani órákon a hit növelésére törekedtünk. Figyelemmel kísértük a nem részünkről valóknak is a magukviseletét, előhaladásukat. A protestáns tanulók közül az arra alkalmasoknak konfirmációja a saját szertartásuk szerint megtörtént s az úri szent vacsorának evakori felvételére nem maradt el a

buzdítás. Az ev. ref. vallásúak vasárnaponként, templomba menés előtt, énekeskönyvünk használtabb darabjainak az eléneklését tanulták.

A tanulók egészségi állapotát feltűntetőleg a következő betegségi eseteket említjük fel. Könnyű volt 60, súlyos 4, járványos 3, meghalt 1. A beteg tanulókat Tek. dr. Schall Kálmán körorvos úr, dr. Róthauser Izidor járási orvos úr, Weinberger Béla orvos úr részesítette a szükséges gyógyításban. Tekintetes dr. Schall Kálmán körorvos úr végezte a kétszeri szemvizsgálatot s megvizsgálta azon hibás beszédű növendékeket, a kikről a nm. vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter úr statisztikai kimutatást kívánt be. Nevezett körorvos úr, ki a vizsgálatot díj nélkül teljesítette, fogadja az intézet hálás köszönetét. Tek. dr. Róthauser Izidor járási orvos úr oltotta be az újraoltásra kötelezett gymn. tanulókat.

Az intézetnek elhunyt növendéke Pintér Pál IV. oszt. tanuló volt, ki három napi szenvedés után múlt ki agylobban. Komoly, törekvő, jószívű ifjú volt, szüleinek szépreményű egyetlen gyermeke. Tanárainak, tanulótársainak, barátainak fájdalma, koszorúi, könnyei; a megtört szülőknek, rokonoknak szívet rázó zokogása kísérték a boldogultat utolsó útjára. S mivel a halottnak földi maradványait eltemetés végett szülőfalujába, Duna-Szent-Györgyre, szállították, a tanáritestület a helybeli ev. ref. lelkészszel nt. Póth József úrral s az ifjúsággal együtt gyászistentiszteletet tartott a korán elköltözöttnek emlékére a gymnasiumi épületben. Nyugodjék békével!

A tanulók magaviseletét s szorgalmának évi eredményét a rovatos érdemsorozat mutatja.

Hivatalos látogatások. Deczember hó 9-én Nt. Kálmán Dezső és Tantó János gymn. fenntartótestületi tag urak

a tolnai ref. egyházmegye részéről, február hó 21. és 22-én Nt. Bocsor Lajos esperes és Keck Endre tanácsbíró urak a külső somogyi ref. egyházmegye részéről látogatták meg iskolánkat, hogy úgy a tanulmányi mint a fegyelmi állapotokat figyelemmel kísérjék s látogatásuk eredményéről illetékes helyen beszámoljanak.

Nagyságos Spitkó Lajos kir. tanácsos, kir. tankerületi főigazgató úr, mint a főfelügyeleti jog gyakorlására kiküldött miniszteri megbízott, május hó 12-én és 13-án végezte hivatalos látogatását gymnasiumunknál. Az iskola anyagi, fegyelmi, tanulmányi állapotát, az igazgatói ügyvitelt behatóan megvizsgálván, tapasztalatait a tanári-testülettel tartott értekezleten adta elő. A tanári-testület köszönettel fogadta a jóakarató tanácsokat, utbaigazításokat.

A gymn. fenntartótestületnek halottja volt ebben az évben. Egyik buzgó tagját vesztett el Tek. Kiss János kir. járásbíró úrban, a külső somogyi ref. egyházmegye tanácsbírájában. Áldás poraira!

Ő Felségének, Erzsébet magyar királynénak, gyászos elhunytát intézetünk is a legnagyobb fájdalommal fogadta, melynek külső kifejezése képen a gyászlobogót a lesújtó hír vételekor azonnal kitűztük a gymnasiumi épületre. Szeptember hó 17-én, a nagy halott földi maradványainak eltakarítása napján, délelőtt tartott templomi gyászistentiszteleten pedig a tanárikar az ifjúsággal együtt, balkarjukra gyászfátyolt kötve jelent meg. Az egész magyar nemzet őrzi a haza anyjának áldott emlékezetét!

A Nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. Minister úr a gyönki ev. ref. gymnasiumnak az 1899-ik évre is engedélyezett 2000 frt fenntartási államsegélyt számadás kötelezettsége mellett. Ezen kiutalványozott

segélyt első sorban a tanári fizetések javítására kívánja fordíttatni a miniszter úr, a netán megtakarított összeget pedig tanszerek és iskolai bútorok beszerzésére. A f. é. június hó 21-én tartott gymn. fenntartótestületi ülés már intézkedett is úgy a tanári fizetések javítását, mint a tanszerek és iskolai bútorok beszerzését illetőleg.

Végül megemlítendőnek tartjuk, hogy néhai Tek. Búsbak Ádám úr, losonczi volt kereskedő, intézetünknek egykori növendéke, szépen összeszerzett vagyonáról tett végrendeletében a gyönki ref. gymnasiumról sem feledkezett meg, annak is hagyományozott 400 koronát (200 forintot). De mert ez az összeg még per alá is kerülhet, majd csak később emlékezünk meg róla úgy, mint a magunkéról. Áldott legyen a nemes szívé tanügy barát emlékezete!

A tanuló ifjuság részére rendezett ünnepek voltak:

Szeptember hó 17-én, délután 4 órakor, Ő Felségének, Erzsébet magyar királynénak, az emlékezetét dicsőítő gyászünnep volt egyik tanteremben a következő műsorral: 1. A XC. zsolt. 1. 2. versének eléneklése. 2. Imádság, mond. Szent János igazgató. 3. Horváth Kálmán tanár a nagy királynéről tartott felolvasást, a melyben méltatta a nemzet vesztességének nagyságát s az elhunyt királynénak emlékezetét a megrendítő szomorú alkalomnak megfelelő módon kegyeletes szavakkal véste lelkébe az ifjúságnak. 4. A himnusz eléneklése zárta be az ünnepet.

Október 6-án az aradi vértanúk emlékére tartottunk gyászünnepet a következő műsor szerint: 1. A himnuszt énekelte az ifj. énekkar. 2. Elekes Imre tanár imádkozott. 3. Pető István tanuló szavalta »A holt vitézek« cz. verset,

Incéditől. 4. Adám József tanár felolvasást tartott »Emlékezés október 6-ára« cz. alatt. 5. Grosch Pál tanuló szavalta »Október 6.« cz. verset ifj. Ábrányitól. 6. A szózatot énekelte az ifj. énekkar.

Október hó 30-án, a hónap utolsó vasárnapján, tartottuk a reformációi emlékűnnepet a protestáns tanulókkal. Az ifjuság éneklése s Elekes Imre tanár imádkozása és alkalmi predikációja szentelte meg a reformáció évfordulóját.

Április hó 11-én az 1848-iki törvények szentesítésének 51-ik évfordulóját ünnepeltük. Az ünnep lefolyása ez volt: 1. A himnusz eléneklése. 2. Baranyai Lajos tanuló szaválása. 3. Kovács Ferencz tanuló szaválása. 4. Gyimóthy Jenő tanár alkalmi felolvasása. 5. Kollár Sándor tanuló szaválása. 6. Grosch Pál tanuló szaválása. 7. A Szózat eléneklése.

A tanuló ifjuság tornavizsgálata:

A tornavizsgálat június hó 22-én délután 6—8 óráig tartott az intézet udvarán. Jelen voltak a helybeli intelligencia, a helybeli és vidéki szülők, ismerősök és más érdeklődők. Az ifjuság sorain az egész vizsgálat alatt meglátszott a buzgó igyekezet. Pontosan, figyelemmel, jóakarattal, sőt ambícióval hajtotta végre gyakorlatait, mutatóványait, melyekért a közönség részéről egyszer-kétszer elismerésben is részesült, míg néhányan pénzbeli jutalmat is kaptak.

A vizsgálat négy főrészből állott: 1. csapatgyakorlatok. 2. tagszabadgyakorlatok. 3. játékok. 4. szergyakorlatok bemutatásból, felváltva kettes és hármas csoportban u. m. az I. II. oszt. külön, a III. IV. oszt. együtt, majd a II. III. IV. oszt. együtt.

A csapatgyakorlatokból bemutatták a következőket:

I. oszt. Sorakozás (Sorba!) Szakaszképzés, kettősrendek helyben. Fejlődés helyben. Menetelés rendekben, fordulatokkal.

II. oszt. Sorakozás rendekben (Sorakozz!). Kettősrendek helyben és menetközben, kanyarodás, fejlődés helyben és menetközben.

II. III. IV. oszt. Sorakozás szakaszonként (4 szakaszban). Menetelésközben kettősrendek alakítása. Húzó-dás (fél jobb és fél balra). Századgyakorlatok. Oszlopalakulás állóhelyben és menetközben; oszlopból arcvonalba fejlődés meneteléssel és futó lépésben.

A tagszabadgyakorlatokhoz az első osztály sorbontással, a II. III. IV. osztály a Lyonféle ellenvonulással állott fel. A gyakorlatok az I. oszt.-nál 2—4, a II. III. IV. oszt.-nál 2—8 üteműek, egyoldaluak és ellentétek voltak fabotokkal és súlyzókkal.

A játékok közül bemutatták: az ülő és szökdelő kört, a zsákugrást, kézenjárást, béka mászást és a hol van hármát; továbbá a labda kergetőt és labda hajsztát, a kötél táncozt, kötél húzást, zsákfutást és a fehér-feketét.

Szertornázásból: 1. korláton bemutatták a lengést, lovaglást álló és hajlított karral; az ollót, kettős ollót, kettős korlátugrást, váll-piramist, az orosz lánkfűzést, a kis és nagy halálugrást, 2. nyújtón: a lengést, in-forgást, huszárforgást, az egy és kétvitorlás szélmalmost és az óriás kört. Továbbá gyakorlatokat mutattak be: gyűrűhintán, mászórúdon, vízszintes létrán; ezenkívül volt; hosz-magas- és rudugrás.

A bemutatott századgyakorlatokért, melyeket katonai renddel, szabatos-sággal és pontossággal hajtottak végre, a közönség megéljenezte és megtapsolta a kis tornászokat. Különösen tetszetek a dobszó ütemre, szabatos

pontossággal végbevitt tagszabadgyakorlatok; míg némely játékok, mint pl. a zsákfutás, kötél tán czolás, fehér-fekete, általános derűtséget keltettek.

A tornavizsgálat elején és végén, valamint az egyes nagyobb részek között, az ifj. énekkar összhangzó dalai mulattatták a közönséget.

Jutalomban részesültek:

1. Schäfer Béla, IV. oszt. tan. a rendgyakorlatok pontos kiviteléért, mint az ifjuság trombitása 2 frt — kr. kapott.

2. Csukly Kálmán, IV. oszt. tan.

gyűrűhinta mutatványért . 1 „ 50 „ „

3. Grosch Pál, IV. oszt. tan.

nyújtógyakorlatért . . . 1 „ 50 „ „

4. Karsay Béla, IV. oszt. tan.

nyújtógyakorlatért . . . 1 „ 50 „ „

5. Ürögdy Győző, IV. oszt. tan.

rudugrásért 1 „ 50 „ „

6. Fábián I. Mihály III. oszt.

tan. zsákfutásért 1 „ — „ „

7. Nőthling Géza, III. oszt. tan.

tagszabadgyakorlatok pontos kiviteléért 1 „ — „ „

8. Weil Henrik, III. oszt. tan.

magasugrásért 1 „ — „ „

9. Győre Lajos, II. oszt. tan.

korlátgyakorlatért . . . — „ 80 „ „

10. Bors József, II. oszt. tan.

nyújtógyakorlatért . . . 1 „ — „ „

11. Múth Henrik, II. oszt. tan.

nyújtógyakorlatért . . . 1 „ — „ „

12. Tegzes Kálmán, II. oszt. tan.

mint jeles tornász . . . 2 „ — „ „

13. Keck János, I. oszt. tan.	
ügyességéért	— frt 50 kr. kapott.
14. Schäfer Aladár, I. oszt. tan.	
korlátgyakorlatért	— „ 50 „ „
15. Glöckner István, I. oszt. tan.	
korlátgyakorlatért	— „ 50 „ „
16. Péter Lajos, I. oszt. tan.	
magasugrásért	— „ 50 „ „
<hr/>	
Összesen 17 frt 80 kr.	

* * *

Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatokat június hó 22-én és 23-án tartottuk meg.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.
2. Fentartó testület: Tagjai:
 - a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár, pénzügyi bíró, elnök. Vizsolyi Ákos nagybirtokos, a Hajós-Halász s hasonló természetű alapok kezelője.
 - b) a külső-somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró.
 - c) a tolnai egyházmegyéből: Dömők Péter esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János, nagy-kajdacsí lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházm. tanácsbíró.
 - d) Az igazgató tanár.
3. Igazgató-tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fenttartó testületé és rajtok kívül két tanár.
4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Adám József*, rendes tanár, a IV-ik osztály főnöke, a tanári és ifjúsági könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre; a természettani szerek és szertár gondozója; tanított földrajzot az I—III-ik osztályban, történelmet a III—IV. osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépírást a II-ik osztályban, hetenként 23 órán; tanár 2 év óta.

2. *Elekes Imre*, h.-tanár, az I-ső osztály főnöke; tanított magyar nyelvet az I—III. osztályban, latin nyelvet az I-ső osztályban, szépírást az I-ső osztályban, hetenként 20 órán; tanár 1 év óta.

3. *Gyimóthy Jenő*, h.-tanár, a III-ik osztály főnöke; a tanári értekezletek jegyzője; tanított német és latin nyelvet, a III—IV. osztályban, hetenként 20 órán; tanár 2 év óta.

4. *Horváth Kálmán*, h.-tanár, a II-ik osztály főnöke, konviktusi felügyelő; tanított mennyiségtant, mértani és szabadkézi rajzot az I—IV-ik osztályban, hetenként 24 órán; tanár 3 év óta.

5. *Szentes János*, rendes tanár, gymn. igazgató és pénztáros; tanított vallástant az I—IV. osztályban, latin nyelvet a II-ik osztályban, hetenként 15 órán; tanár 21 év óta.

6. *Ürögdy József* ev. ref. okleveles népiskolai tanító; tanított tornázást az I—IV. osztályban, hetenként 6 órán.

7. *Póth Sámuel* ev. ref. okleveles népiskolai tanító; tanított éneklést az I—IV. osztályban, hetenként 6 órán.

8. *Pelz Árpád*, szakadáthi róm. kath. plébános, a r. kath. tanulók hitoktatója.

9. *Tausig Mór*, izr. nyug. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

Felvétetett összesen 82 tanuló, vizsgálatot tett 80. Vallásra nézve volt: ev. ref. 32, ág. h. ev. 19, r. kath. 19, izraelita 10. Anyanyelvre nézve volt: magyar 69, német 11. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: kisbirtokos és bérlő 5, alkalmazott 4, kisiparos 10, kiskereskedő, szatócs stb. 11, köztisztviselő (állami, hatósági) 16, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök író stb. 24, személyes szolgálatból élő 6, magánzó 4. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt az I. osztályban 3, 11 éves az I.-ben 10, II.-ban 5; 12 éves az I.-ben 6, a II.-ban 5, a III.-ban 3, 13 éves az I.-ben 4, a II.-ban 6, a III.-ban 3, a IV.-ben 5; 14 éves a II.-ban 4, III.-ban 9, IV.-ben 6, 15 éves a III.-ban 2; a IV.-ben 3, 16 éves a III. és IV. osztályban 3—3. A tanulók illetősége: helybeli 25, megyebeli 27, más megyebeli 28.

Ösztöndíjak, jutalmak és segélyezések.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter ösztöndíjat, 60 forintot, Ferenczy István I. o. tan. kapta.

2. A Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjat, 12 frt 60 krt Kollár Sándor I. oszt. tan. kapta.

3. A Vizsolyi János ösztöndíjat, 13 frt 44 krt, Bús Lajos I. o. t. kapta.

4. A nt. k.-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 56 frt 50 krt tevő Szelle ösztöndíjat az 1898. évi aug. hó 30. napján tartott egyházmegyei közgyűlés Szilágyi Béla, Kovács Ferencz, Ürögdy Elemér Károly és Ürögdy Győző Ferencz tanulók között osztotta ki. Szilágyi Béla, Kovács Ferencz és Ürögdy Elemér Károly mint jeles osz-

tályzatú tanulók egyenként 16 forint 14 krt, — Ürögdy Győző Ferencz pedig mint jó osztályzatú 8 frt 8 kr ösztöndíjat kaptak.

5. A nt. k.-somogyi egyházmegyéből küldött 8 forint 28 kr convictusi segélyt a következő convictusi tanulók kapták: Péter Sándor IV. oszt. tanuló 2 frt 7 krt, Patkó Ferencz III. osztályu tanuló 2 frt 7 krt, Kállay Lajos I. oszt. tanuló 2 forint 7 krt, Schäfer Aladár I. oszt. tan. 2 frt 7 krt.

6. Ürögdy Győző Ferencz IV. o., Weichsl János III. oszt., Ürögdy Elemér Károly II. oszt. tanulók 7—7 frt félévi tandíj elengedésben részesültek.

7. Tek. Schubert Manó sásdi kir. járásbirósági végrehajtó úr ajándékát, öt frtot, Ürögdy Győző Ferencz IV. oszt. tanuló kapta jutalmul.

1899/900.

Az iskolai év megkezdése. Aug. hó 31-én alakuló értekezlet volt, szeptember hó 1—4-ig történtek meg a beiratások; a javító és felvételi vizsgákat is ezen idő alatt elvégezvén, 5-én nyílt meg az iskola. Mindenek előtt templomba mentünk, a hol a tanulóknak buzgó éneklése, nt. Kálmán Dezső igazgató-tanácsos úrnak, az ismert poéta papnak, magasán szárnyaló, szépen előadott, meleg hangu imádsága nagy hatással volt a jelenlevő uri közönségre s fokozta a hívők áhitatosságát. Visszatérvén az iskola épületbe, az ünnep kiemelkedő külön részeként Erzsébet Ő Felségének, az áldott lelkű magyar királynénak emlékeztétét dicsőítettük s ujitottuk fel a szép számmal egybegyült honfiaknak, honleányoknak és a gymn. ifjuságnak feszült figyelme kíséretében. Majd az év megnyitására térvén át, az igazgató intézett figyel-

meztető szavakat a tanulókhöz s olvasta fel az iskola rendtartására és fegyelmezésére vonatkozó szabályokat. Következett a helyi szokások figyelembe ajánlása s a legközelebbi teendők tudtul adása.

Felvétetett az egész év folyamán 88, vizsgálatot tett 86 tanuló.

Személy változás a tanári testületben nem volt.

A tanulók magaviseletére, szorgalmára, előhaladására ezen iskolai évben is nagy gondot fordított a tanári kar. Jó példával ment előttük a pontosságban, a kötelességnek lelkiismeretes teljesítésében; tanította őket az illedelemre, tisztaságra, az egészség gondozására. Szállásaikon meg-meglátogatta őket s felügyelt, hogy a heti szüneteket is okosan használják fel: tanulásra, testedző mozgásra, hasznos szórakozásra. Ugyan csak gondot fordított a tanárikar arra is, hogy növendékeinek a munkát megkönnyítse, a tulterhelésnek elejét vegye és hogy legalább vasárnapon lehetőleg mentek maradjanak a tanulók a házi feladatok végzésétől s a leczkék tanulásától.

Ezen iskolai évben a tanítás még teljesen a konventi tanterv alapján történt, de már jövőre részben az állami tantervhez fogunk alkalmazkodni, a minek a foganatosításához az előleges intézkedések már megtörténtek.

De mivel minden emberi tudásunk hiábavalóság, ha az az Istennek félelme nélkül való: fő irányadónk a vallás volt. Isten ismerete, tisztelete, törvénye volt a mi élte-tőnk, utmutatónk, oltalmunk. Vallásosoknak igyekeztünk nevelni növendékeinket: hitsorsainkban a protestáns öntudatot ébresztgettük, növeltük, erősítettük; a más hitfelekezetűeknek pedig megadtuk a módot és alkalmat a saját szertartásuk elvégezhetősehez. A gymn. épületből indultak ki a külön-külön hitfelekezetűek csoportonként,

rendekbe osztva, hogy részt vehessenek hitük templomában, a honnan aztán ugyan csak a kiinduló helyre tértek vissza a jó rend fenttarthatása céljából. A református tanulók vallástani órája énekkel, imádsággal kezdődött és végződött; az énekes-könyv szebb darabjait a templomba menés előtt is gyakoroltgatták; a konfirmálás megtörtént s az uri szent vacsorának felvételére felhasználtuk a kínálkozó alkalmat.

A tanulók egészségi állapota. Könnyű betegségi eset volt 52, súlyos 3, járványos 1. Ebben az évben is a beteg tanulókat Tek. dr. Schall Kálmán körorvos ur, dr. Róthausen Izidor járási orvos ur, Weinberger Béla orvos ur részesítette a szükséges gyógyításban. — Tekintetes dr. Schall Kálmán körorvos ur teljesítette az őszi és tavaszi szemvizsgálatot; tek. dr. Róthausen Izidor járási orvos ur pedig beoltotta az újraoltásra kötelezett gymn. tanulókat.

Hivatalos látogatások. Január hó 8-án és 9-én Nt. Kálmán Dezső és Tantó János gymn. igazgatótanácsos urak a tolnai ref. egyházmegye részéről; márczius hó 26—28-ig Nt. Bocsor Lajos esperes és Keck Endre gymn. igazgatótanácsos urak a külső-somogyi egyházmegye részéről végezték nálunk hivatalos látogatásukat, a mikor is a fegyelmi és tanulmányi állapotokat vizsgálták meg.

Nagyságos Spitzkó Lajos kir. tanácsos, kir. tankerületi főigazgató ur, mint a főfelügyeleti jog gyakorlására kiküldött miniszteri megbízott, május hó 3-án és 4-én látogatta meg hivatalosan iskolánkat. Az anyagi, fegyelmi, tanulmányi állapot és az igazgatói ügyvitel megvizsgálása után a tanári testülettel tartott értekezleten adta elő észrevételeit, jó akaratu tanácsait, utbaigazításait, a melyeket a tanárikar köszönettel fogadott.

A tanári testületnek két tagja, Elekes Imre és Gyimóthy Jenő, társadalmi téren is óhajtotta szerzett ismereteit érvényesíteni, a mennyiben a gyönki kaszinóban rendezett felolvasó-körben Elekes Imre, márczius hó 23-án a hanyatlás diadaláról és a dekadensekről; Gyimóthy Jenő, márczius hó 30-án a secessióról tartott felolvasást.

E helyen köszönjük meg Tek. Dobó János gyönki köz- és váltóügyvéd s kir. ügyészégi megbízott úrnak, gymnasiumunknak anyagi ügyeinek jó rendben tartása és biztosítása végett, kikért hasznos tanácsait, útbaigazításait. Mindig készségesen és díj nélkül állt rendelkezésünkre.

A Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr a gyönki ev. ref. gymnasiumnak, az 1900-ik évre, 5000 az ötezer korona fenntartási államsegélyt engedélyezett számadás kötelezettsége mellett. Ezen kitárványozott segély első sorban a tanárok anyagi helyzetének javítására használandó fel, a netán megtakarított összeg pedig tanszerek vagy iskolai bútorok beszerzésére fordítható. A június hó 25-én tartott gymn. fenntartó-testületi gyűlés a nevezett összegből megállapította az 1900—1901-ik évre szóló fizetés javítást s intézkedett, hogy mennyi adható ki belőle tanszerek, esetleg iskolai bútorok bevásárlására.

Most már a magunkénak mondhatjuk néhai Tek. Busbak Ádám úrnak, volt losonczy lakosnak, a gyönki gymnasium javára tett s június hó 25-én be is fizetett végrendeleti hagyományát, a mely összeg 317 korona 60 fillérből áll. Ezen alapítvány, a végrendelet értelmében Busbak Ádám és hitvese Benkner Amália nevét fogja viselni s kamatjai szegényebb sorsú helybeli tanulóknak, kik a magyar nyelv, írás, számtan és magyar történelem-

ben kitűnők, kivált szegényebb sorsúaknak, osztandók ki ösztöndíjúl.« A gymn. fenntartóttestület rendelkezése szerint a hagyomány 400 koronára, az eredeti tőke nagyságára, növelendő s csak ezen összegnek a kamatai oszthatók majd ki, a fent elősorolt kellékeknek megfelelő tanulók közt, ösztön-díjképen.

A tanuló ifjuság részére rendezett ünnepek voltak :

Szeptember hó 5-én volt Ő Felségének, Istenben boldogult Erzsébet magyar királynénak emlékűnepe. Kezdődött 1., a Hymnus elénekklésével, ezt követte 2., Gyimóthy Jenő tanár emlékbeszédje s végződött 3., a Szózat elénekklésével.

Szeptember hó 21-én Petőfi-emlékünnepet tartottunk a következő műsorral: 1., Hymnus, énekelte az ifj. énekkar. 2., Ismét magyar lesz a magyar (írta Petőfi S.), szavalta Kollár Sándor II. oszt. tan. 3., Mért nem születtem ezer év előtt (írta Petőfi S.), szav. Stiegelmár Róbert I. oszt. tan. 4., Petőfi emlékezete, előadta Elek Imre tanár. 5., Hazámban (írta Petőfi S.), szav. Baranyai Lajos III. oszt. tan. 6., A hazáról (írta Petőfi S.), szav. Pető István IV. oszt. tan. 7., Szózat, énekelte az ifj. énekkar.

Október 6-án az aradi vértanúk emlékezetére volt gyász-ünnep. Műsorozat: 1. Hymnus, előadta az ifj. énekkar. 2. Imádság, tart. Póth József lelkész és gymn. igazgató-tanácsos. 3. A hősök (írta Vajtkó Pál), szav. Kollár Sándor II. oszt. tan. 4. Az apa fiaihoz (írta Pósa L.), szavalta Südy Gusztáv I. oszt. tan. 5. Kossuth-ének, előadta az ifj. énekkar. 6. Az aradi 13 vértanú emlékezete, előadta Gyimóthy Jenő tanár. 7. Október 6 (írta ifj. Ábrányi Kornél), szav. Kovács Ferencz IV. oszt. tan.

8. Október 6 (írta Ábrányi Emil), szav. Baranyai Lajos III. oszt. tan. 9. Szózat, előadta az ifj. énekkar.

Október hó 31-én a reformáció emlékünnepezt ültük a következő műsorral: 1. A XC. zsoltár 1. verse, előadta az ifj. énekkar. 2. Imádság, ünnepi beszéd, tartotta Elekes Imre tanár. 3. Farel és Kálvin (párbeszéd) előadta Pető István IV. oszt. tan. és Baranyai Lajos III. oszt. tan. 4. A XLVI. zsoltár 1. verse, előadta az ifj. énekkar.

Április hó 4-én az 1848-iki törvények szentesítése 52-ik évfordulójának szenteltünk ünnepet. Műsorozat: 1. Hymnusz, énekelte az ifj. énekkar. 2. Imádság, tartotta Póth József lelkész és gymn. igazgató-tanácsos. 3. Szabadság, dicsőség (írta Ábrányi Emil), szav. Patay Pál I. oszt. tan. 4. A hazáért (írta Pósa L.), szav. Baranyai Lajos III. oszt. tan. 5. Alkalmi beszéd, tartotta Ádám József tanár. 6. Hazafias dal, énekelte az ifj. énekkar. 7. A madár fiaihoz (írta Tompa M.), szav. Somogyi Géza II. oszt. tan. 8. Dal a szabadságról (írta Ábrányi Emil), szav. Pető István IV. oszt. tan. 9. Szózat énekelte az ifj. énekkar.

A tanuló ifjuság tornavizsgálata.

A június hó 26-ára kitűzött tornavizsgálat és torna-verseny az egész nap tartó esőzés miatt nem volt meg-
tartható.

Az év folyamán kitűnt ügyesebb tornászok a következő jutalomban részesültek :

Nóthling Géza IV. oszt. tan. a rendgyakorlatok pontos kiviteléért 3 kor. — fill. kapott

2. Weil Henrik IV. oszt. tan.
mint jeles tornász . . . 3 » — » »

3. Fábíán Imre Mihály IV.
o. t. lengő-nyújtó gyakorl. 1 » — » »

4. Bors József III. oszt. tan.				
nyújtó-gyakorlatért . . .	1	kor.	—	fill. kapott
5. Tegzes Kálmán III. o. t.				
mint jeles tornász . . .	3	»	—	»
6. Glöckner István II. o. t.				
korlát gyakorlatért . . .	1	»	—	»
7. P. Megyericsy Kálmán II.				
o. t. mint jeles tornász . . .	2	»	—	»
8. Péter János Lajos II. o. t.				
magas ugrásért	1	»	—	»
9. Somogyi Géza II. oszt. t.				
mint jeles tornász . . .	2	»	—	»
10. Szenyéri Géza II. oszt. t.				
mint jeles tornász . . .	1	»	—	»
11. Schvartz Jenő I. oszt. tan.				
mint jeles tornász . . .	1	»	—	»
12. Wagner József I. oszt. t.				
rendgyakorlatokért . . .	1	»	—	»
13. Weil János I. oszt. tan.				
magas ugrásért	1	»	—	»
<hr/>				
Összesen	21	kor.	—	fill.

A vizsgálatok rendje.

Az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatokat június hó 26-án és 27-én a következő rendben tartottuk meg:

június hó 26-án d. e. a IV. osztály vizsgálata,

» » 26-án d. u. a III. » »

» » 27-én d. e. a II. » »

» » 27-én d. u. a I. » »

A vizsgálatok a gymn. fenntartótestület több tagjának jelenlétében, az ő vezetésük alatt, a nagyérdemű közönségnek szíves érdeklődése mellett mentek végbe. A IV.

osztály vizsgálatán méltóságos Szilassy Aladár közigazgatási bíró s gymn. fenntartó-testületi elnök ur is megjelent s az eléggé sikerült vizsgálat végén keresztyéni szeretettől áthatott beszédet intézett a most már más intézetbe távozó tanuló ifjúsághoz.

Az intézet kormányzata.

1. Főhatóság. A dunamelléki ev. reform. egyházkerület.

2. Fenntartó testület. Tagjai:

a) a pártfogóság részéről: Szilassy Aladár közigazgatási bíró, mint elnök; Vizsolyi Ákos nagybirtokos, mint a Hajós-Halász s hasonló természetű alapítványok kezelője.

b) a külső somogyi egyházmegyéből: Bocsor Lajos esperes, Keck Endre egyházmegyei tanácsbíró, Póth József gyónki lelkész, Parragh Béla ügyvéd, egyházmegyei tanácsbíró.

c) a tolnai egyházmegyéből: Dömök Péter esperes, Kálmán Dezső egyházmegyei tanácsbíró, Tantó János, nagy-kajdaci lelkész, ifj. Eötvös Károly egyházmegyei tanácsbíró.

d) Az igazgató tanár, a ki jegyzője is a gyűléseknek.

3. Igazgató tanács. Tagjai ugyanazok, a kik a fenntartó testületé és rajtok kívül két tanár.

4. Tanári testület. Tagjai a tanárok az igazgató elnöklete alatt.

Tanítói személyzet és foglalkozása.

1. *Ádám József*, rendes tanár, a II-ik osztály főnöke, a tanári és ifjúsági könyvtár kezelője, a természetrajzi gyűjtemény őre, a természettani szerek és szertár gondo-

zója; tanított földrajzot az I—III. osztályban, történelmet a III—IV. osztályban, magyar nyelvet és természetrajzot a IV-ik osztályban, szépirást a II. osztályban, hetenként 23 órán; tanár 6 év óta.

2. *Elekes Imre*, h.-tanár, az I-ső osztály főnöke, tanított magyar nyelvet az I. osztályban, latin nyelvet I—II. osztályban, szépirást az I. osztályban, hetenként 20 órán; tanár 2 év óta.

3. *Gyimóthy Jenő*, h.-tanár, a IV. osztály főnöke, a tanári értekezletek jegyzője; tanított német és latin nyelvet a III—IV. osztályban, hetenként 20 órán; tanár 3 év óta.

4. *Horváth Kálmán*, h.-tanár, a III. osztály főnöke; konviktusi felügyelő; tanított mennyiségtant, mértant és szabadvézi rajzot az I—IV. osztályban, hetenként 24 órán; tanár 4 év óta.

5. *Szentes János*, rendes tanár, gymn. igazgató, és pénztáros, a fenntartótestületi és igazgatótanácsai ülések jegyzője; tanított vallástant az I—IV. osztályban, magyar nyelvet, a II—III. osztályban, hetenként 15 órán; tanár 22 év óta.

6. *Ürögdy József*, ev. ref. népiskolai tanító, okleveles torna tanár; tanított tornázást az I—IV. osztályban, hetenként 6 órán.

7. *Póth Sámuel*, ev. ref. okleveles népiskolai tanító; tanított éneklést az I—IV. osztályban, hetenként 6 órán.

8. *Illgenn Antal*, ág. hitv. ev. lelkész, az ág. hitv. ev. tanulók hitoktatója.

9. *Pelz Arpád*, szakadathi róm. kath. plébános, a róm. kath. tanulók hitoktatója.

10. *Tausig Mór*, izr. nyug. tanító, az izraelita tanulók hitoktatója.

Statisztikai kimutatások.

Az I. osztályba járt 27 tanuló, a II. osztályba 21, a III. osztályba 19, a IV. osztályba 21 tanuló, az I—IV. osztályba összesen 88 tanuló járt. Vizsgálatot tett az I. osztályból 26, a II-ből 20, a III-ből 19, a IV-ből 21; Az I—IV. osztályból levizsgázott összesen 86 tanuló. Vallásra nézve: ev. reform. 31, ágost. h. ev. 23, r. kath. 20, izr. 12. Anyanyelvre nézve: magyar 71, német 15. A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt: nagybirtokos és bérlő 1, kisbirtokos és bérlő 6, alkalmazott 6, kisiparos 9, ipari alkalmazott 1, kiskereskedő, szatócs stb. 13, köztisztviselő (állami, hatósági) 15, más értelmiség (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író stb.) 28, személyes szolgálatból élő 5, magánzó 2. A tanulók életkora a tanév végén: 10 éves volt 4, 11 éves 14, 12 éves 20, 13 éves 17, 14 éves 14, 15 éves 13, 16 éves 2, 16 évnél idősebb 2. Illetőségre nézve: helybeli 21, megyebeli 34, más megyebeli 31.

Ösztöndíjak, segélyezések és jutalmazások.

1. A Vizsolyi Emilia Eszter ösztöndíjat, 120 koronát, Patay Pál I. oszt. tanuló kapta.

2. Mennyei Bartók Anna által gyűjtött ösztöndíjat, 25 korona 20 fillért, Munkácsy Lajos I. oszt. tan. kapta.

3. Vizsolyi János ösztöndíjat, 26 kor. 88 fillért, Ferenczy István II. oszt. tanuló kapta.

4. A nt. külső-somogyi egyházmegye kezelése alatt levő s 113 koronát tevő Szelle ösztöndíjat az 1899. évi szeptember hó 12. napján tartott egyházmegyei közgyűlés Ürögdy Győző, Kovács Ferencz, Ürögdy Elemér

Károly és Karsay Dezső tanulók közt osztotta ki. Ürögdy Győző IV. és Kovács Ferencz III. osztályt végzett tanulók mint jeles osztályzatúak egyenként 37 korona 66 fillért, Karsay Dezső és Ürögdy Elemér Károly II. oszt. végzett tanulók pedig mint jó osztályzatúak egyenként 18 korona 84 fillér ösztöndíjat kaptak.

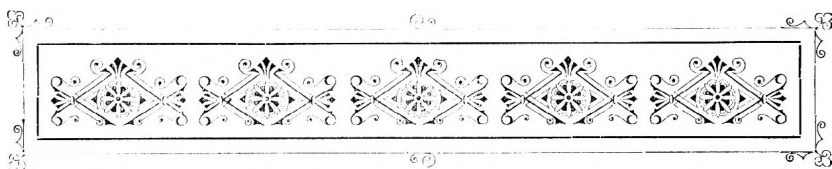
5. A nt. külső-somogyi egyházmegyéből küldött 16 korona 40 fillér convictusi segélyt a következő convictusi tanulók kapták: Somogyi Géza II. oszt. tanuló 8 koronát, Karsay Dezső III. o. t. 2 kor. 80 fillért, Schäfer Aladár II. o. t. 2 korona 80 fillért, Péter János Lajos II. o. tan. 2 korona 80 fillért.

6. Pető István IV. oszt., Weichsl János IV. oszt., Ürögdy Elemér Károly II. oszt. tanulók egész évi 28 – 28 korona; Weil Henrik IV. oszt., Somogyi Géza II. oszt. tanulók pedig félévi 14 – 14 korona tandíj elengedésben részesültek.

7. Tek. Schubert Manó sásdi kir. járásbirósági végrehajtó ur ajándékát, 10 koronát, Weichsl János IV. oszt. tanuló kapta jutalmul.

8. Tek. Nagy Sándor tanár ur jutalomkönyveit Nöthling Dezső, Baranyai Lajos és Karsay Dezső III. osztályu tanulók kapták.

IV.

Matricula Scholae Centrális N.-Székelyini.

Anno 1806.

Andreas Csitvai	Patria	Ságvár	Aetas	10
Anton Keck	»	Nagy-Székely	»	8
Dániel Keck	»	»	»	6
Andreas Schilling	»	»	»	10
Simon Janzon	»	»	»	8
Johan Kotsits	»	Uzd	»	—
Steph. Kazintzi	»	Berény	»	—
John. Fábián	»	Szokoly	»	—
Jos. Halász	»	»	»	—
Paul. Bodnár	»	Szabadszállás	»	—
Gabr. Varjas	»	Felső-Nyék	»	8

Anno 1807.

Joh. Keserü	Patria	Ürög	Aetas	10
Jos. Vétsey	»	Kapoly	»	8
Paul Megyaszay	»	Tázt	»	10
Dan. Megyaszay	»	Tázt	»	8
Jos. Nagy	»	Tsepel	»	14
Franc. Vas	»	Szentmihály	»	12

Anno 1808.

Franciscus Martsa	Patria	Gyönk	Aetas	12
Alex. Sárközy	»	Korpád	»	9
Jos. Kenessey	»	Küngös	»	12
Ant. Tóbi	»	Siklós	»	12
Joh. Tóbi	»	Siklós	»	9
Georg Szederkény	»	Káloz	»	6
Jos. Kereszturi	»	Enyéng	»	41
Georg. Juhász	»	Ságvár	»	12

Anno 1809.

Alex. Kaszás	Patria	Balhás	Aetas	10
Lud. Pethő	»	Szokoly	»	41
Lud. Hertzeg	»	Pilis	»	41
Emer. Kaszás	»	Balhás	»	12
Christ. Reinhart	»	Nagy-Székely	»	10
Joh. Szalai	»	Felső-Nyék	»	16
Simon Janzon	—	—	—	—

**Nagy-Székelyini Anno eodem, Professore .Centrali
Josepho Mányoky.**

Franc. Keserü	Patria	Tengőd	Aetas	16
Jos. Laszli	»	Szilás	»	13
Andr. Csicsvai	—	—	—	—
Georg. Kaszás	»	Balhás	»	10
Georg. Horváth	»	Duna-Szent-György	»	13
Ben. Parrag	»	Duna-Szent-György	»	12
Sam. Vintze	»	Darány	»	14
Ign. Kenessey	»	Küngös	»	14
Sig. Petrits	»	Gyönk	»	16
Mich. Vétsey	»	Kápoly	»	8

Anno 1810.

Franciscus Kálmán	Patria	Kajár	Aetas	13
Alex. Dőtzi	»	Etyek	»	14
Mich. Latzi	»	Dömsöd	»	12
Emer. Müller	»	Varsád	»	12
Lud. Kálmán	»	Bottyán	»	13
Jos. Matsai	»	Némedi	»	12
Andr. Németh	»	Bogárd	»	14
Gabr. Kementzki	»	Pákozd	»	11
Joh. Zombó	»	Aba	»	15
Petr. Hajós	»	Aba	»	11
Georg. Hajós	»	Aba	»	7
Steph. Gál	»	Szekszárd	»	10
Gabr. Botka	»	Pálfa	»	9
Lad. Kun	»	Szikoró	»	10
Lad. Miskolczy Kerekes	»	Halas	»	15
Steph. Turi	»	Fülöpszállás	»	15
Gedeon Sziládi	»	Szalk-Szent-Márton	»	12
Čar. Szabó	»	Fülöpszállás	»	11
Gabr. Kozári	»	Fülöpszállás	»	13
Ben. Hermán	»	Kajdats	»	13
Dan. Nyerges	»	Dömsöd	»	11
Jos. Szűts	»	Dömsöd	»	11
Sig. Csörgey	»	Balhas	»	9
Joh. Vétsey	»	Kapoly	»	41
Jos. Katzur	»	Kiliti	»	11
Joh. Pesti	»	Uzd	»	13
Joh. Kis	»	Harta	»	13
Sam. Mózsés	»	Márfa	»	13
Jos. Somogyi	»	Dunavetse	»	13

Anno 1811.

Franciscus Tóth	Patria	Harsány	Actas	9
Lud. Győri	»	Büdösfá	»	13
Paul Maller	»	Tsák-Berény	»	12
Jos. Paksi	»	Rád	»	9
Alex. Bankos	»	Fülöpszállás	»	10
Dan. Kemenszki	»	Pákozd	»	8
Ben. Juhász	»	Tengőd	»	8
Lenart. Schilling	»	Nagy-Székely	»	10
Frid. Spielman	»	Nagy-Székely	»	10
Alex. Hagymási	»	Alsó-Nyék	»	10
Paul Balassa	»	K.-Nyék	»	10
Joh. Nagy	»	Dunavetse	»	12
Georg. Ábrahám	»	Ádánd	»	12
Ign. Kolosvári	»	Bogárd	»	14
And. Kőrösi	»	Fülöpszállás	»	12
Joh. Sándor	»	Szilás	»	11
Andr. Nagy	»	Tsurgó	»	9
Josephus Gál	»	Nagykőrös	»	16
Paul Váradi	»	Ketskemét	»	16
Stephanus Veres	»	Ketskemét	»	15
Jos. Farkas	»	Nagykőrös	»	15
Alex. Bóné	»	Gárdon	»	14
Steph. Bóné	»	Gárdon	»	12
Steph. Burján	»	Ketskemét	»	13
Car. Domokos	»	Körtvélyes	»	15
Lud. Lévai	»	Solt	»	12
Alex. Lévai	»	Solt	»	10
Paul. Lévai	»	Solt	»	8
Gabr. Szilágyi	»	Nagyváty	»	15
Sam. Szilágyi	»	Nagyváty	»	9

Josephus Csörgey	Patria	Szilás	Aetas	13
Mich. Győry	»	Czetze	»	15
Steph. Csukás	»	Izsák	»	12
Franciscus Balassa	»	P.-Nyék	»	12
Sig. Balassa	»	P.-Nyék	»	8
Andr. Kállai	»	Hidvég	»	9
Franc. Szulovszki	»	Tamási	»	12
Lud. Balogh	»	K.-Sz.-Miklós	»	13
Car. Balogh	»	K.-Sz.-Miklós	»	10
Lud. Egressi	»	Miszla	»	8
Gabr. Kazintzi	»	Szolád	»	9
Paul Varjas	»	Felső-Nyék	»	10
Thom. Lampró	»	Dorog	»	12
Paul. Szikszai	»	Fok-Szabadi	»	11
Andr. Gál	»	Szekszárd	»	11
Gabr. Miklós	»	Keresztes	»	11
Steph. Boza	»	Miszla	»	14
Lud. Klubetz	»	Vilonya	»	10
Joh. Kováts	»	Miszla	»	10
Dav. Torma	»	Megyer	»	12
Johan. Szabó	»	Szekszárd	»	11
Steph. Markos	»	Kajdats	»	13
Franc. Kolosvári	»	Dunaszentgyörgy	»	10
Steph. Atyafi	»	Keresztes	»	9
Jos. Hermán	»	Kajdats	»	9
Joh. Sallai	»	Lók	»	12
Georg. Pap	»	Szabadszállás	»	12
Joh. Gálos	»	Szabadszállás	»	12
Ben. Keck	»	Nagyszékely	»	10
Sam. Vetsey	»	Kápoly	»	6
Jos. Csere	»	Tengőd	»	12

Alex. Parrag	Patria	Dunaszentgyörgy	Aetas	12
Ign. Parrag	»	Dunaszentgyörgy	»	12
Jos. Kun	»	Lihoró	»	11
Lud. Ferdős	»	Uzd	»	11
Lud. Knarr	»	Gyönk	»	10

Gyönkini Anno 1812 in Nova Centrali.

Emer. Klein	Patria	Nána	Aetas	12
Joh. Rojkó	»	Káloz	»	11
Jos. Bognár	»	Felső-Nána	»	11
Joh. Bognár	»	Felső-Nána	»	9
Franc. Balogh	»	Kunszentmiklós	»	11
Kar. Hoffmann	»	Felső-Nána	»	13
Joh. Knarr	»	Gyönk	»	14
Joh. Mózsés	»	Solt	»	13
Conradus Fei	»	Varsád	»	15
Joh. Volf	»	Varsád	»	15
Joh. Wentzel	»	Hidegkút	»	13
Joh. Hajgató	»	Gyönk	»	7
Jos. Bergman	»	Szárasd	»	11
Gasp. Schneidler	»	Gyönk	»	12
Smiermund Johan	»	Szekcső	»	15
Joh. Borbély	»	Kéty	»	10
Alex Gál	»	Igar	»	12
Em. Schleinig	»	Gyönk	»	12
Petr. Botlik	»	D.-Vetse	»	11
Rudolph Geréb	»	Majos	»	8
Jacob Beck	»	Bonyhád	»	9
Sam. Klein	»	Kis-Vejke	»	11
Mich. Bognár	»	F.-Nána	»	14
Fridericus Spielman	»	N.-Székely	»	11

Anno 1813 Professor Davide Ferdős.

Jos. Kossa de Magyar.	Patria Gyömk	Aetas	6
Jos. Keresztes	» —	»	11
Mich. Tomka	» —	»	11
Sam. Knarr	» Gyömk	»	7
Alex Oláh	» Körös	»	14
Georg. Szulovszky	» Tamási	»	14
Franc. Erdélyi	» Vaal	»	11
Johannes Kaszás	» Földvár	»	11

Anno 1814.

Michael Kis	Patria	Veres Mart	Aetas	11
Henricus Ott.	»	Varsád	»	14
Johannes Mátyás	»	J. Berény	»	—
Alexander Körösi	»	Kovats Hida	»	10
Johan. Csepány	»	Kistsány	»	11
Carolus Suhajda	»	Tab	»	10
Ladislaus Nagy	»	D. Vetse	»	11
Gedeon Kados	»	K. Harsány	»	10
Paulus Kados	»	K. Harsány	»	8
Dániel Kossa	»	Gyűd	»	10
Paulus Varga	»	Pap Keszi	»	19
Josephus Tóth	»	Pap Keszi	»	19
Henricus Lemle	»	Gyömk	»	10
Josephus Szalai	»	Paks	»	9
Antonius Kenesey	»	Küngös	»	11
Alex Deák	»	Latzháza	»	13
Emericus Boldisár	»	Moháts	»	10
Ludovicus Boldisár	»	Moháts	»	8
Gáspár Ritzel	»	Deretske	»	12
Sigism. Dobosy	»	Szentes	»	16
Antonius Dobosy	»	Szentes	»	13

Daniel Pethő	Patria	Várkony	Aetas	9
Johan. Almásy	»	Bölt-ke	»	13
Albertus Nyáry	»	Körös	»	13
Petrus Nyáry	»	Körös	»	11
Alex Hajós	»	Nádudvar	»	10
Ladislaus Gyenge	»	Pap Keszti	»	—
Franciscus Juhász	»	Tabajd	»	10
Johannes Ötvös	»	Kölesd	»	9
Josephus Zágonyi	»	Mány.	»	12
Franciscus Zágonyi	»	»	»	10
Alex Farkas	»	Alba Reg.	»	12
Steph. Farkas	»	Alba Reg.	»	9
Sig. Kováts	»	Megyer	»	8
Dániel Varsányi	»	Dömsöd	»	11
Franciscus Varsányi	»	»	»	9
Sámuel Egressy	»	Miszla	»	8
Fran. Sebestén	»	Czecze	»	11
Ant. Lévy	»	Solt	»	11
Val. Raus	»	Deretske	»	15
Johannes Kováts	»	Miszla	»	12
Ignatz Pázmándi	»	Kömlöd	»	13

Anno 1815.

Johannes Kun	Patria	Megyer	Aetas	9
Joh. Hajgató	»	Gyömk	»	11
Samuel Somogyi	»	Gárdony	»	13
Daniel Veres	»	Büsü	»	8
Johannes Magyar	»	Gyömk	»	13
Alex Czéber	»	Bonyhád	»	14
Emericus Szabó	»	Gyömk	»	15
Adamus Kálmán	»	M.-Komárom	»	11
Steph Nagy	»	Gyömk	»	13
Alex Bekási	»	Ronádfa	»	11

Ladisl. Kossa	Patria	Kámots.	Aetas	9
Alex Kultsár	»	Kenese	»	14
Steph Boné	»	Gárdon	»	13
Mich. Halász	»	Vári	»	15
Volf. Halász	»	Dabas	»	12
L. Gab. Varga	»	Viszló	»	10
Petrus Botsor	»	M.-Komárom	»	11
Johannes Hermán	»	Gyönk	»	9
Johannes Tomka	»	Hertzeg-Szöllős	»	11
Gabr. Szabó	»	Ordas	»	12
Josephus Bertel	»	Mutsfa	»	14
Al. Fodor	»	Pálfa	»	10

Anno 1816.

Kar. Rozgonyi	Patria	Dunaszentgyörgy	Aetas	10
Fran. Farkas	»	Paks	»	11
Emericus Garai	»	Gyönk	»	8
Lud. Dosa	»	Halas	»	13
Jos. Veres	»	Gyönk	»	9
Carolus Bertel	»	Mutsfa	»	11
Gedeon Szüts	»	Aba	»	10
Franc. Latoreszki	»	Nagy-Szokoly	»	10
Michael Tsok	»	Csopak	»	12
Francis Lévy	»	Dabas	»	11

Anno 1817.

Steph. Farkas	Patria	Paks	»	12
Johannes Ötvös	»	Pétsvárad	»	8
Paul. Jos. Suhajda	»	Tab	»	19
Johan. Fritts	»	—	»	12
Ign. Németh	»	Bogárd	»	14
Sig. Nagy	»	Tengőd	»	11
St. Szent-Györgyi	»	—	»	9
Alex. Király	»	Medina	»	10

Anno 1818. Professore Michael Lengyel.

Andr. Schneiker	Patria	Gyönk	Aetas	12
Conr. Schneiker	»	Gyönk	»	10
Jacobus Schneiker	»	Gyönk	»	7
Jos. Vekkelius	»	M.-Sz.-György	»	12
Franc Vekhelius	»	M.-Sz.-György	»	12
Steph. Lengyel	»	Gárdony	»	14
Balás István	»	Decs	»	12
Adamus Schneiker	»	Gyönk	»	11
Emer. Schneiker	»	Gyönk	»	10
Csek Sándor	»	M. Hidas	»	11
Steph. Karátson	»	Decs	»	12
Alex. Nagy	»	Megyer	»	10
Franc. Rozgonyi	»	Dunaszentgyörgy	»	10
Albertus Szabó	»	Darotz	»	10
Rudolf. Mészöly	»	Dabas	»	11
Nikolaus Mészöly	»	Dabas	»	9
Franciscus Soos	»	Sárbogárd	»	14
Paul. Huszár	»	Sárbogárd	»	14
Valentinus Huszár	»	Sárbogárd	»	12
Kőrösi István	»	Sepse.	»	9
Petrus Sebestyén	»	Gyönk	»	—
Ivannes Győri	»	Tzetze	»	13
Ambros Segesvári	»	Alsó-Dabas	»	13
Daniel Lobel	»	Gyönk	»	9
Gabriel Endrédi	»	Császár	»	12
Ivannes Vetsei	»	Hatvan	»	12
Josephus Vetsei	»	Hatvan	»	10
Abrahamus Halász	»	Alsó-Dabas	»	11
Ambros Halász	»	Alsó-Dabas	»	10
Joseph. Atyafi	»	Sárkeresztur	»	10
Ivannes Bódog	»	Ürög	»	9

Stephan Somodi	Sárbogárd
Gabriel Megyertsi	Som
Josephus Sebestény	Pettend
Alexander Kalmár	Gyönk

Anno 1819.

Conrad Schleining	Gyönk
Samuel Jeremiás	Pátka
Johannes Jung	A.-Nána
Daniel Kováts	Madotsa
Carolus Gaal	Miszla
Carolus Mányoki	Bugyi
Joh. Nagy	Gárdon
Deák Franciscus	Maty
Dionys. Zsigrai	S.-Bogárd
Antonius Zsigrai	«
Sigism. Németh	«
Carolus Rátz	Kopáts
Ludov. Németh	Szörény
Sam. Sebestyén	Pettend
Emericus Kenesei	Balhás
Daniel Pál	Vámos
Josephus Pál	«
Cornelius Csépan	Jákó
Sig. Pap	Hajós
Carolus Mészáros	Mórág

Anno 1820 Professore Stephano Fábíán.

Paksi Ludovicus	Rád
Király Johannes	Gyönk
Kiss Alexander	Harta
Göbel Georgius	Apostag

Mészöly Gabriel	S.-Bogárd
Peter Andreas	Halas
Vizsolyi Eduardus	D.-Szt.-György
Bárdos Josephus	K.-Tótfalu
Németh Johannes	Gyönk
Horváth Adamus	Dets
Knarr Ivannes	Gyönk
Sili Petrus	Seres
Sebestyén Carolus	N.-Kő.ős
Halász Colomannus	A.-Dabas
Sebeházi Stephanus	Tengőd
Peter Stephanus	Halas

Anno 1821.

Kapp Emericus	Gyönk
Schleining Johannes	Gyönk
Schneider Emericus	Csibrek
Schneicker Jacobus	Gyönk
Győri Johannes	Medina
Döring Johannes	Szektső
Poszbay Carolus	Baja
Mertz Georgius	Kis-Tormás
Siebel Adamus	Gyönk
Szabó Johannes	A.-Nyék
Kálmán Paulus	Sukori
Kálmán Ludovicus	«
Pál Stephanus	Ipatsfa
Tóth Stephanus	Gárdon
Petheö Josephus	Szokoly
Rátz Alexander	Koppáts
Tseh Johannes	Földvár
Sárközy Stephanus	Aba
Imre Alexander	D.-Pataj
Csörgey Georgius	Balhás
Csörgey Andreas	»
Staerk Josephus	Paks
Fábián Josephus	T.-Váson

Anno 1822.

Gellén Paulus	Balhás
Semmelroth Emericus	Gyönk
Ékes Josephus	Gyönk
Gangol Dániel	Kiliti
Kósa Dániel	Gyönk
Göbel Dániel	Kiliti
Balassa Valentin	»
Kert Adamus	Gyönk
Könye Josephus	Köttse
Kurtz Georgius	Paks
Kajdotsi Sephanus	Bonyhád
Greskovits Carolus	Szokoly
Gerenlai Josephus	Hidja
Szabó Josephus	Csikvár
Szőke Alexander	Baracska
K. Horváth Vilhelm.	Pettend
Vetsey Daniel	Hatvan
Szinyéry Ladislaus	Hidvég
Hőke Ludovicus	Ireg
Nagy Gabriel	Tengőd
Pap Áron	»
Pap Antonius	»
Horváth Gabriel	Dég
Ötvös Carolus	Pécsvárad
Heller Maximius	Buda
Patzolay Pancratius	Gyönk

Anno 1823.

Döring Fridericus	Szekcső
Miller Daniel	Cservenka
Gózon Ladislaus	Korógy
Szabó Stephanus	Várkony

Deli Franciscus	Czecze
Vetsey Alexander	J.-Szentgyörgy
Győri Josephus	Czecze
Grosz Izachus	Gyönk
Kiss Ludovicus	F.-Nyék
Kiss Alexander	F.-Nyék
Madarász Josephus	Czecze
Török Alexander	Czecze
Sári Daniel	Paks
Gutman Leopold	Gyönk
Merbel Leopold	Gyönk
Gaal Georgius	Miszla
Madarász Joannos	Gergyen
Hertzeg Caulus	Gergyen
Hajgató Franciscus	Gyönk
Kováts Ludovicus	Madocsa
Halász Eugenius	A.-Dabas
Borsodi Josephus	Kölesd
Borsodi Daniel	Kölesd
Molnár Michael	Lápfő
Turgonyi Ludovicus	Balhás
Göbei Gerschonus	Igar
Laemle Emericus	Kéty
Mészáros Alexander	R.-Nána
Mandóki Antonius	Solt
Tokodi Michael	Vác
Hetyei Ivannes	Földvár
Deli Antonius	Czecze
Horváth Josephus	Dorog
Ferdős Alexander	Csajág

Anno 1824.

Nagy Stephanus	Gárdon
Bóné Gabriel	Gárdon

John Ladislaus	Gyönk
Puspach Adamus	Gyönk
Patzolay Georgius	Gyönk
Schleining Carolus	Gyönk
Ritzel Georgius	Kölesd
Kiss Ludovicus	Kecskemét
Lukátsy Josephus	Ordas
Horváth Paulus	Palota
Széki Albertus	Kopács
Kutasi Paulus	V.-Hidvég
Farkas Paulus	Uzd
Farkas Ivannes	Uzd
Cseh Szombati Steph.	Bőny
Nagy Ignatius	Kováchida
Borsothi Josephus	Tök
Angyal Antonius	Baracska
Horváth Alexander	Paks
Zathuretzky Ludovicus	Szokoly
Szeles Josephus	Lacháza
Sári Ladislaus	Diszel
Bognár Georgius	F.-Nána
Höbe Gedeon	Táp
Bergmann Fridericus	Szárazd
Hetesi Carolus	Aráts
Ángyén Ivannes	V.-Berény
Kállay Ludovicus	Megyer

Anno 1825 Professore Antonio Kiss.

Kiss Josephus	K.-Ölved
Dobos Josephus	D.-Pataj
Kiss Carolus	Sz.-István
Csilus Ivannes	Öcsény
Patzolai Pancratius	Gyönk
Müller Stephanus	Gyönk

Göbel Thomas	Gyönk
Szentes Josephus	Bogyiszló
Nyitrai Beniamin	Soponya
Elias Ausch	Gyönk
Vincentius Mészöj	M.-Sz.-György
Vida Ludovicus	Igar
Toth Stephanus	Nagy-Vázsony
Kontz Carolus	Bálványos
Deli Ivannes	(olvashatatlan)
Duzs Daniel	D.-Sz.-György
Kerkápoly Sándor	Udvard
Kenessey Leander	Szilás

Anno 1826.

Kálmán Ivannes	Madocsa
Dereskey Ivannes	Földvár
Fördös Ludovicus	Gyönk
Gangol Paulus	Kiliti
Kulai Antonius	Fülöpszállás
Nagy Karolus	Szabadszállás
Szente Gabriel	A.-Tevel
Marcus Samuel	Gyönk
Tolnai Ludovicus	Szekszárd
Sebestyén Gabriel	Gyönk
Czéth Henricus	Bonnya
K. Horváth Albertus	Igar
Hőke Dániel	Ireg
Zenthe Ladislaus	Karancs
Somogyi Franciscus	Korógy
Helle Franciscus	A.-Nyék
Király Josephus	Pécsvárad
Boda Josephus	Darány
Bán Antonius	Solt
Halász Sigismundus	Sz.-Szállás

Anno 1827.

Zsebeházy Ivannes	Tengőd
Tamaska János	Gyönk
Kudar Ludovicus	Dömsöd
Gubola Ivannes	Gyönk
Dereskei Ludovicus	Földvár
Kováts Josephus	K.-Mérő
Molnár Gábel	Dad
Krausz Salamon	Gyönk
Herschel Friedmann	(Olvashatatlan)
Szalay Benjamin	M.-Komárom
Ángyán Ladislaus	Veszprém
Dobos Stephanus	Pataj
Pap Sigismundus	K.-Sz.-Miklós
Hajós Carolus	Dömsöd
Kudar Franciscus	Dömsöd
Schleining Emericus	Gyönk
Győri Ivannes	Paks
Pap Ludovicus	Tengőd
Suhajda Ivannes	Tab
Kazai Karolus	Baracska
Zámbi Ivannes	Bogárd
Visoli Sigismundus	Némedi
Katzenbach Josephus	Szekszárd
Baranyai Petrus	Paks
Hetyei Stephanus	Földvár
Ötvös Josephus	Kölesd
Mányoki Ladislaus	L.-Komárom
Parrag Ambr.	D.-Sz.-György
Kováts Ivannes	Sz.-Péter
Kalmár Ludov.	Megyer
Ángyán Johannes	N -Berény

Anno 1828.

Rózsa Johannes	Igar
Busz Györgv	Varsád
Kálmán Beniamin	Battyán
Kálmán Carolus	Battyán
Halász Eugen	Dabas
Halász Mauritius	Dabas
Burján Sámuel	Mórág
Ángyán Sámuel	Veszprém
Kudar Sigism.	Dömröd
Nagy Carolus	Gárdony
Horváth Carolus	Gárdony
Balassa Anton	K.-Nyék
Pesti Ludovicus	Uzd
Zsebeházy Josephus	Tengőd
Kálmándi Josephus	Felső-Nyék
Kálmándi Stephanus	Felső-Nyék
Aelle Johannes	A.-Nyék
Karai Rudolphus	Öszöd
Laki Daniel	Öszöd

Anno 1829.

Michael Szallos	Áporka
Lehr S ephanus	Gyönk
Fekete Johannes	Nyék
Antal Michael	Gyönk
Halasi Carolus	Gyönk
Beniamin Györi	Gyönk
Molnár Antonius	Varsád
Kossa Gábriel	Gyönk
Töltési Ludovicus	Baracska

Anno 1829. Professore Georgio Kelemen.

Szabó Ludovicus	Berhida
David Ladislaus	Kölköd
Sebestyén Adamus	Kölköd
Göbel Thomas	Csep
Váradi Franciscus	Veresmart
Joseph. Kenesei	Szilas-Balhás
Vizsolyi Gustavus	Gyönk
Szekeres Alexander	Várkony
Gángol Josephus	Kiliti
Török Stephanus	Czecze
Kernouch Carolus	Kis-Kőrös

1830.

Semmelroth Andreas	Gyönk
Müller Josephus	«
Parrag János	Szekszárd
Szalai Carolus	Mező-Komárom

Professore Alexandro Debretzeni.

Patzolay Antonius	Gyönk
Ágoston Josephus	Pápa
John Paulus	Gyönk
Antonius Pap	Dab
Andreas Semmelroth	Gyönk
Marcus Ausch	«
Johannes Zsigrai	Bogárd

Anno 1831.

Alexander Csötönyi	Paks
Michael Német	Gyönk
Andreas Berky	Földvár
Josephus Berky	Földvár
Josephus Zámbó	P.-Bogárd

Anno 1832.

Michael Veresmarty	N.-Szokoly
Carolus Lengyel	Várallya
Josephus Bálint	Bátta
Franciscus Müller	Gyönk
Paulus Ágoston	Pápa
Carolus Halász	Veszprém
Gabriel Galgótz	Solt
Carolus Galgótz	«
Jacobus Ferter	Mórág
Cornelius Mészöly	S.-Bogárd
Ladislaus Ötvös	Decs
Christianus Glöckner	Mórág
Carolus Sallai	Solt
Josephus Petrits	Mórág
Alexius Nagy	Alba Regális

Anno 1833.

Pap Andreas	Tengőd
Kálmán Ladislaus	Szerdahely
Tóth Carolus	Megyer
Király Ludovicus	Gyönk
Pap Carolus	Tengőd

Anno 183³/₄.

Detsi Nicolaus	Szent-Benedek
Natkai Josephus	N.-Szokoly
Duzs Josephus	Őcsény
Burgyán Ludovicus	Mórág
Gángol Josephus	Kiliti
Szalai Antonius	M.-Komárom
Patzolay Johannes	Gyönk
Kiss Josephus	Som

Király Josephus	Gyönk
Varga Stephanus	Sz.-Balhás
Scheibner Conradus	Hidas
Győri Stephanus	Gyönk
Müller Conradus	Derecske
Sörös Stephanus	Szekszárd
Szász Stephanus	Uszód
Nagy Ludovicus	Tengőd
Szakáts Petrus	N.-Kömlőd

Anno 183⁴/₅.

Alexander Németh	Gyönk
Paulus Zente	Karants
Johannes Müller	Gyönk
Stephanus Zámbó	P.-Bogárd
Eduardus Tóth	Pelérd
Johannes Petrits	Paks
Franc. Petrits	Paks
Steph. Magyar Kossa	Roff
Lud. Magyar Kossa	Roff
Franc Magyar Kossa	Roff
Alexius Cseh Szombatý	Kis-Asszond
Adamus Bekker	Gyönk
Mos. Wolfgang Friedm.	Gyönk
Ludev. Nyiri	Miszla
Adamus Wick	Mórággy
Josephus Hess	Gyönk
Nicolaus Sárközy	Korpád
Johannes John	Gyönk
Conradus Martin	Varsád
Samuel Wohlner	Bonyhád
Israel Strern	Gyönk
Josephus Márkus	Gyönk
Samuel Cseh Szombati	Kis-Asszond

Anno 1835/6.

Paulus Szekeres	Várkony
Ludovicus Vargha	Szilas-Balhás
Mich. Radanovits	Bátaszék
Petrus Puspach	Gyönk
Daniel Nöthling	Varsád
Joh. Eigenbrod	Hidas
Adam Kapp	Gyönk
Alexander Lepsényi	Paks
Conradus Bekker	Gyönk
Conradus Muth	Gyönk
Vincentius Halász	Szilas-Balhás
Emericus Bruck	Varsád
Stephanus Molnár	Némedi
Ladislaus Kimithy	Babarc
Josephus Herczeg	Decs
Conradus Jaenikke	Gyönk
Abraham Strasser	Paks
Carolus Ferdős	N.-Dorog
Ludovicus Somogyi	Soponya
Stephanus Szatmári	Soponya
Johannes Hegedüs	Csősz
Petrus Reder	Gyönk
Paulus Kallós	M.-Komárom
Albertus Kenessey	Csajágh
Josephus Demeter	D. Szt.-György
Carolus Kemenszki	Paks
Sleinig Stephanusz	Endréd
Keck Daniel	Nagy-Székely
Hollósi Filep János	M.-Szt.-György
Csepelei Alexander	K.-Asszond
Noszlopy Titus	Vrátsik

Anno 1837/8.

Balassa Ladislaus	Nyék
Nachod Jacobus	Bonyhád
Osvald Ludovicus	Báta
Magyarevics Jeremias	Bátaszék
Szalai Josephus	M.-Komárom
Szalai Dionysius	«
Buday Josephus	Szekszárd
Buday Stephanus	«
Körmendy Alexander	Szena
Petrics Daniel	Paks
Cserna Stephanus	Látrány
Natkai Stephanus	N.-Szokoly
Szakáll Emericus	Porcshalma
Konner Carolus	Szakadát
Scherer Conradus	Varsád
Ausch Leopoldus	Gyönk
Grätzer Leopoldus	«
Decsi Dionysius	Sz.-Benedek

Anno 1838/9.

Csörgey Sigismund	Földvár
Schmirmund Carolus	P.-Almás
Csörgey Ludovicus	K.-Nyék
Beck Johannes	Gyönk
Juró Samuel	Baja
Báthory Stephanus	M.-Peterd
Kenessey Gabriel	Kajár
Nagy Daniel	Gyönk
Klein Petrus	«
Tausig Samuel	«
Tausig Hermannus	«

Szilágyi Gabriel	N.-Pal
Sárközy Nicolaus	Korpád
Mányoky Thomas	Gyönk
Bocsor Carolus	F.-Nyék

Anno 1839/40.

Kolozsváry Daniel	D.-Szt.-György
Stettler Jacobus	Derecske
Osvald Josephus	Bölcske
Gaal Ivannes	Gárdony
Kandó Alexander	Baracska
Klein Wolfgangus	Miszla
Szalay Josephus	Szilas-Balhás
Marcsa Ivannes	Gyönk
Keck Sigismundus	Nagy-Székely
Petrók Paulus	Gyönk
Szabó Carolus	Dég
Király Samuel	Gyönk
Pacolay Colomannus	Némedi
Malatidesz Ludovicus	L.-Komárom
Szabó Georgius	Némedi
Eötvös Josephus	Madocsa

Anno 1840/41

Örsi Ivannes	Bölcske
Sebestyén Josephus	Abony
Turi Caulus	N.-Dorog
Unger Emanuel	Paks
Sutter Carolus	Gyönk
Vizsolyi Eugenius	Gyönk
Hirschfeld Adolphus	Bonyhád
Mészely Vilhelmus	Szilas-Balhás
Spitzer Josephus	Högyész

Faust Johannes	Gyönk
Dobos Johannes	Megyer
Halasi Johannes	Gyönk
Györe Stepha us	Gyönk
John Josephus	Gyönk
Német Johannes	Bikal
Martin Jacobus	Varsád
Haas Hermannus	Berki
Mittler Adolphus	Szil
Laky Julius	S.-Bogárd
Kenessey Franciscus	Kér
Rhoder Israel	K.-Székely
Tausig Ignatius	Gyönk
Halász Gedeon	Gyönk

1841/2. iskolai év.

Báthory István	Nagykőrös
Ruppert Jakab	Szárazd
Sallay Gerzon	Bogyiszló
Lehr János	Gyönk
Bertl Tódor	Döröcske
Kimithy János	Babarc
Schleinig Dániel	Endréd
Schleinig Lajos	Endréd
Dömény József	Mocsolád
Sebestyén Imre	Kölked
Kemenczky János	Paks
Keserü Ferenc	Kapoly
Kenessey Lázár	Köcsce
Heidt Bálint	Varsád
Markus Imre	Szárszó
Vigand Tóbiás	Varsád
Nagy Ferenc	Pest

Kapp János	Gyönk
Tóth János	Gyönk
László Sámuel	Simontornya
Tausik Henrik	Szilas Balhás
Herczeg Lajos	Decs
Balassa Gusztáv	S.-Bogárd
Horváth Elek	K.-Nyék
Hittig Gyula	Gyönk
Nagy Boldizsar	Cece

1842/3. iskolai év.

Bertl József	Döröcske
Horváth Pál	Pécsvárad
Szeremley Lajos	Várkony
Sárközy Vince	N.-Bajom
Rózsa János	Tolna
Eisdorfer Gusztáv	Lőcse
Kehk Antal	N.-Székely
Ötvös Sándor	Madocsa
Szőke István	Baracska
Fodor Ignác	F.-Bogárd
Lemle János	Tékes
Beck István	Gyönk
Szabó Károly	Dég
Klein Imre	Gyönk
Bankós László	Fülöpszállás
Kozári Gábor	Fülöpszállás
Bálint Lajos	Daróc
Péli Károly	S.-K.-Szabad
Lénárt Lajos	Sz.-Dobsza
Laki Gyula	Sárbogárd
Molnár Lajos	Sz.-Balhás
Szilágyi József	N.-Pal

Brenn János	Gyönk
Kenessey Tamás	Küngös
Brehauser Imre	Varsád
Nötling Dániel	«
Császár Sándor	Gyönk

1843/4. iskolai év.

Brehauser János	Varsád
Schmirmund Károly	P.-Almás
Arany Lajos	Aba
Fábián Mihály	Kiliti
Koncz Rudolf	Moór
Koncz Antal	«
Maller Pál	Káloz
Megyaszy Dániel	Tác
Mocsy János	Jászkisér
Kenessey István	Küngös
Kenessey László	«
Hajós Károly	Aba
Hajós Gusztáv	«
Hajós Kálmán	«
Szokolai Ferenc	Pest
Szutter János	Gyönk
Tauszki Rudolf	«
Varga György	Tinód
Szabó József	Dég
Deli Lajos	Kiliti
Kis Pál	Teleki
Jó Imre	Gyönk
Dálnoki Károly	Mocsolád
Sebestyén Gyula	Pettend
Nagy Ferenc	D.-Szt -György

Császár Albert	Gyönk
Klein Péter	•
Klein Farkas	Pest
Magyaródi János	Csajágh
Molnár István	Pálfa
Ábrahám Adolf	Misza
Dús Samu	Gyönk
Kap János	«
Brenn János	«

1884/5. iskolai év.

Malatides Sándor	L.-Komárom
Kerkapoli István	Kötcse
Kerkapoli József	•
Bertl Gusztáv	Sopron
Szőke László	P.-Bogárd
Szőke Károly	P.-Bogárd
Dus Sándor	D.-Szt.-György
Parragh Gyula	D.-Szt.-György
Keck György	N.-Székely
Mányoky Imre	Tinód
Buzinkai Kálmán	Nyék
Pesti István	Paks
Horváth Lajos	D.-Szt.-György
Császár Dani	Gyönk
Dömötör Sándor	Gyönk
Kis Pál	Teleki
Decsi István	Misza
Rakics János	Pest
Szüts Sándor	Aba
Patzolay Pongrács	Némedi
Dömény Pál	Mocsolád
Dingha Ferencz	Kiskőrös

Csikesz József	Sz.-Balhás
Halász Gyula	Sz.-Balhás
Sebestyén László	Kölked
Kimiti János	Babarcz
Gaál János	Tengőd
Márkus Imre	Szárszó
Kremer Károly	Berény
Szutter János	Gyönk
Klein Péter	Gyönk
Hajós Kálmán	Aba
Brenn János	Gyönk
Klein Vilmos	Pest
Nikl János	Pest
Balog György	Gyönk
Adler Móricz	Bonyhád
Becht Konrad	Szárazd
Ábrahám Adolf	Gyönk

1845/6. iskolai év.

Császár Albert	Gyönk
Horváth Pál	Pécsvárad
Horváth Lajos	Pécsvárad
Kovács Pál	Pilis
Márton Sándor	Vilonya
Márton Miklós	Vilonya
Szabó Lajos	Szárszó
Sas József	Borjád
Szeremley Gyula	Ad
Kurcz Lajos	Paks
Kurcz József	Paks
Fodor Ignác	Bogárd
Tóth János	Bölcske
Fördös Gyula	Uzd

Hermán János	Czecze
Hermán Ferencz	Cieczce
Berger Jakab	Bonyhád
Bocsor Károly	F.-Nyék
Botka József	Sz.-Iván
Beregszászy Károly	N.-Székely
Gál Lajos	Pécsvár
Keck András	N.-Székely
Beck Sándor	Bonyhád
Beck Gyula	Bonyhád
Flaischmann Adolf	Högyész
Gangol Károly	Som-Berény
Fárnek Kálmán	Csernye
Tóth Pál	Diósgyőr
Kiss Lajos	Som
Szücs Lajos	Aba
Koncsics János	Uzd
Vinteling Ádám	Gyönk
Bódai Dezső	K.-Igmánd
Bódai Dénes	«
P. Nagy Lajos	Gyönk
Presztnyánszki Károly	N.-Székely
Szilágyi József	N. Pal
Klein Samu	Gyönk
Szabó János	Mórággy
Takács Sándor	K.-Bogárd
Bruck János	Varsád
Hait Péter	«
Szalay András	Kőröshegy
Uzner Jakab	Kalaznó
Báthory Zsigmond	Csákvár

1846/7. iskolai év.

Szüts Zsiga	Aba
Lénárd János	N.-Dobsza
Bán János	D.-Szt.-György
Galbáts István	Fülöpszállás
Harsányi Sándor	Dorogh
Gadátsi Antal	Regöl
Klára József	Gárdony
Nagy Dániel	Sósversike
Bettelheim Ignác	Bonyhád
Frank Jakab	Szárazd
Freund Ignác	Gyönk
Sós Lajos	Pápa
Fried Móric	Kátozd
Friedman Salamon	Gyönk
Gallina Vilmos	Pél
Gáspári Imre	Varsád
Grosch Imre	Szárazd
Pollák Móric	Gyönk
Scheibner Menyhért	Hidasd
Scholl György	Varsád
Weisz Ferenc	Hőgyész
Schwarc Izrael	«
Dömény Elek	Mocsolád
Harsányi Sándor	N.-Dorogh
Marton Vince	Vilonya
Sebestyén Imre	Kölked
Marton Miklós	—
Ötvös Béla	Solt
Buzás István	Solt
Ries Eduárd	Gyönk
Strack Károly	Hidegkut
Dobrovsky Gyula	Uzd

Maller Pál	Kálozd
Ángyán Antal	Kenese
Bónis Károly	Kölesd
Keserü Lajos	Kapoly
Szentmiklósi Konrád	Szilas
Mittermájer János	Gyönk

1847/8. iskolai év.

Barla Szabó Dávid	N.-Dobsza
Barla Szabó Sándor	N.-Dobsza
Sárkány Lajos	Hirics
Sárkány Elek	Hirics
Héregi Béla	N.-Peterd
Petricis Lajos	Paks
Pingiczer János	S.-Sz.-Miklós
Singer Dávid	Gyönk
Ausch Gyula	Szakál
Major Imre	Dombóvár
Radó Ödön	Szilas-Balhas
Boda Antal	Szilas-Balhas
Hain Henrik	Gyönk
Tóth Pál	Tengőd
Reik István	Nagyszékely
Hajnal József	(Olvashatatlan)
Vajda Ferenc	Fadd
Tóth Dániel	Bölcske
Dobrovszky Kálmán	Uzd
Fleischman Adolf	Hőgyész
Herman Károly	Lőrinc
Hatos Károly	Mohács
Kulifai Elek	Várkony
Roth János	Gyönk
Fuchs Kristóf	Kalaznó

Muth Péter	Gyönk
Becht József	Bonnya
Heil Henrik	Gyönk
Kajdoci István	Ivánka
Koch János	Tormás
Nyiri András	B.-Kajár
Halasy Dániel	Gyönk
Czett Imre	Bonyhád
Kazay Gyula	Fehérvár
Kenessey Adolf	Berhida
Kenessy Fülöp	«
Fried Leopold	Simontornya
Szeremlei József	Fadd
Szalay Ferenc	Kis-Kovácsi
Szalay Vince	«
Löwenstein Marx	Hőgyész
Hajmási Lajos	Gyönk
Kallós Dániel	—

1848/9. iskolai év.

Kálmán Farkas	Hidvég
Bocsor József	Magyar-Kozsok
Varga Gedeon	Markota
Gózon István	Palkonya
Burián Gusztáv	Gyönk
Schleining Gusztáv	N.-Székely
Falkner József	Gyönk
Tóth Ödön	Simontornya
Tóth Kálmán	«
Hajmann Ignác	N.-Dorog
Dömök Péter	«
Balog Zsiga	Gyönk
Hagymási Károly	«
Mike József	Kis-Kovácsi

Puspach József	Némedi
Pesti József	Uzd
Gángoly Károly	Nagy-Berény
Orbán Antal	Kapoly
Wentzel György	Csikos-Tóttös
Krausz Márkus	Gyönk
Bertl József	Döröcske
Ausch Ignác	Tab
Szabó Lajos	Iregh
Keserü Lajos	Kapoly
Leitersdorfer József	Bonyhád
Krausz Dávid	«
Weigl Konrád	Gyönk

1849/50. iskolai év.

Tiringer Márton	Rétszilas
Petrich Lajos	Paks
Petrich József	«
Stauber Ignác	Györköny
Stauber Muki	Nagy-Dorog
Reischer Vilmos	Keszthely
Bóday Vilmos	Kis-Igmánd
P. Nagy Géza	Gyönk
Major Gyula	Dombóvár
Szij János	Ozora
Horváth Károly	Pécsvárad
Sziládi Lajos	N.-Pal
Gyémánt Adolf	Szekszárd
Dömötör Sándor	D.-Szt-György
Nagy Sándor	Mohács
Nagy József	Mohács
Szabó Gyula	Döbrököz
Szabó Pál	Döbrököz
Beszédes Géza	Simontornya

Zsebeházi Károly	Gyöng
Balogh György	Bogárd
Janka István	Juth
Török Radó	Kocsola
Kajdoci István	Ivánca
Strack Károly	Hidegkut
Csapó Kálmán	Fejérvár
Schréder Károly	Csibrák
Schréder Ernő	Csibrák
Horváth Bonfin	Csibrák
Gros József	Dunaföldvár
Vazari János	Hegyes
Makai József	Paks
Szabó Géza	Dunaföldvár

1850/1. iskolai évben bevétettek.

Kirnbauer Sándor	Hidegkut
Ötvös Béla	Paks
Hermán Ferenc	Szt-Lőrinc
Nagy Sándor	Csehi
Oláh Lajos	D.-Szt-György
Kovács Sándor	Hidas
Sebestyén László	Kölked
Paul Fülöp	Hidas
Nyári Béla	Pataj
Turgonyi Lajos	Úszód
Török Viktor	Kocsola
Beszédes Gyula	Simontornya
Keck Endre	Szilas-Balhas
Keck István	Szilas-Balhas
Keck László	Szilas-Balhas
Tuba Lajos	Baracska
Kovács Lajos	Sárkeresztur
Kovács Károly	«

Erhard János	Tékes
Tóth Gábor	Köz.-Bogárd
Spitzer Sándor	Dombovár
Rimanóczy Kálmán	«
Molnár Imre	Vadkert
Dinga Antal	Kis-Kőrös
Lemle Károly	Tékes
Balassa Lajos	Megyer
Járay Péter	Sámód
Nagy Gyula	Czecze
Nagy Kálmán	«
Göntzy Benedek	Szilas
Jancsó István	Döbrököz
Csirke Aladár	Veszprém

1851/2. iskolai év.

Tóth Sándor	Gárdon
Tóth Dénes	«
Halász Béla	Izmény
Kováts Lajos	Alap
Kazai István	Őszöd
Gazda Károly	Vémend
Bernhard Henrik	Szárazd
Varga Károly	Ipacsfa
Gál Gyula	Kiliti
Jeszenszky Pál	Dunaegyháza.
Mányoky Soma (Cornel)	Gyönk
Németh István	Bikal
Grünwald István	K.-Tormás
Császár Imre	Gyönk
Péter József	Ecsény
Bauer Adolf	Kalaznó
Eifert Henrik	K.-Tormás
Lemon Móric	Kadarkút

Szokolay Kálmán	Hidvég
Véghelius István	M.-Szt.-György
Stoltzenbach Jakab	K.-Mányok
Mészely Ambrus	D.-Szt.-György
Mészely Gerzson	«
Dragics Pál	Pincehely
Heinek Henrik	Gyönk
Duzs János	Gyönk
Lestyán Dezső	Simontornya
Sipos Lajos	Csurgó

**1852/3-dik iskolai évben Filó Lajos igazgatóságában
bevétettek.**

Kovács Károly	Igar
Schmidt Ferencz	B.-Szt.-Lőrincz
Mácson Eduárd	Mucsfa
Jókuti Albert	Szilas
Véghelins András	M.-Szt.-György
Szakács Lajos	Maty
Értekes Lajos	Solt
Végi Gábor	Solt
Tokodi Béla	Bori
Buzás Kálmán	Solt
Csapó Kálmán	Fejérvár
Réder András	Gyönk
Csukli György	Regöly
Csukli László	Regöly
Nyári Péter	N.-Kőrös
Farkas Sámuel	Ordas
Fischer Adolf	Gyönk
Bauer György	Hógyész
Szikszay Ödön	Kovácsi
Zsili Péter	Nagy-Székely
Sisovics Zsigmond	Gyulajóvácza

Valland Henrik	Rác-Kozár
Gózon Zsigmond	Kő
Grünwald János	Sziget-Ujfalu
Hamar Móricz	Megyer
Paczolai Albert	Gyönk
Weiszmandli Imre	Gyönk
Sisovics Károly	Dombóvár
Müller Menyhért	Hidas
Réder János	Gyönk

1853/4. iskolai évben Pajzán David igazgatóságában.

Galle Elek	Harta
Farkas Kálmán	Zsámoly
Pálffy Károly	Aba
Takács Gyula	Paks
Kenessey Etele	Szilas
Márkus Elek	Szilas
Häuser Ádám	Százard
Kovács Bálint	Sellye
Iványos Sámuel	Harsány
Scriba Gyula	Apáti
Scriba Rudolf	Majos
Búzás Ferenc	Solt
Bús György	Kalaznó
Bús Imre	Kalaznó
Bús Gyula	Kalaznó
Dechert Henrik	Kalaznó
Wickert Henrik	Kalaznó
Wagner Samu	Varsád
Grosch József	Varsád
Kollman Károly	Gyönk
Kollman Gyula	Gyönk
Bergmann Emil	Izmény
Végh Sándor	Bogárd

Várady István	Battyán
Linde Henrik	Udvari
Trapp Konrád	Kalaznó
Trapp Eliás	Kalaznó
Haffner István	Kölesd
Schöpf Géza	Ecsény
Tóth Móric	Simontornya
Schäfer Mihály	Hidas
Sas Gyula	Némedi
Fördös Vilmos	Uzd
Pesti Móric	Uzd
Pesti József	Uzd
Németh Gyula	Bikal
Badits Elek	S.-Szt-Lőrinc
Szenteh Gábor	Szokoly
Koncsics Pál	Uzd
Geyer Gyula	Alsó-Nána
Mátis János	Pálfa
Szigeti Károly	S.-Szt-Lőrinc
Parragh Elek	D.-Szt György
Farkas József	Bábony
Kovács János	Sellye
Balogh József	Gyönk
Schleining János	Gyönk
Schmirmund Jakab	Apáti

**1854/5. isk. évben Rakottyay Lajos
igazgatóságában.**

Schwebler József	Szil
Dömötör János	D.-Szt-György
Árvai Imre	Iregh
Balla Lajos	Sz.-Sz-Miklós
Schmidt Benjamin	Vadkert

Reiter Konrád	Hidas
Kutasi Gyula	Sár-Ladány
Galle Albert	T.-Sz.-Márton
Falkner Gyula	Gyönk
Györe Dániel	Katádfa
Dobner Lajos	Lepsény
Varjas Gábor	Miszla
Vajda János	Telegér
Szokolai Kálmán	Csepel
Botka Sándor	P.-Bogárd
Pesti Elek	Uzd
Grosch Henrik	Nagy-Hajmás
Fördös Dezső	Uzd
Despotovich János	Bolmán
Pap Lajos	Túr-Somogym.
Nagy Gusztáv	Gyönk
Dinga János	Kis-Kőrös
Turi Pál	Fülöpszállás
Lágler Sándor	Kölesd
Ermel János	Gadács
Hornyánszki Lajos	Tab
Kring Gyula	Döröcske
Lemle Károly	Tékes
Székely Móric	Bábony
Schmirmund György	Apáti
Kovács Sándor	Tolna

**1855/6- isk. évben Sebestyén János
igazgatósága alatt.**

Bózsa László	M.-Komárom
Hoffman Péter	Györköny
Sas József	Némedi
Schleining Vilmos	Nagy-Székely

Németh Pál	Bikal
Szabó János	Szekszárd
Hauser János	Sárosd
Schmied János	Gyönk
Göde Károly	Madocsa
Pilisi Mihály	Gyönk
Péter János	Döröcske
Busz Gyula	Kalaznó
Molnár Imre	Berekalja p.
Kirnbauer Mihály	Hidegkut
Varga Sándor	Szent-Erzsébet
László János	Gyönk
Jekelschmidt János	Gyönk
Schneicker Konrád	Gyönk
Schneicker Imre	Gyönk
Szammel Péter	Varsád
Mestyán János	Gyönk
Weil János	Gyönk
Grosch Pál	Varsád
Kenesei János	—
Müller Imre	—
Weiszling János	Gyönk
Kazai Gyula	Köcscse
Petrics Lajos	Erdes
Császár Lajos	Gyönk

**1856/7-dik iskolai évben Bartoss
Ignác igazgató alatt.**

Bauer János	Tolna
Kolosváry András	Bonyhád
Bogárdi Mészely E.	Siklós
Héregi Géza	Belvárd
Kovács Pál	Siklós
Nagy Sándor	Miszla

Szabó Károly	Szekszárd
Osváth Ferencz	Alap
Bischof Kristof	Szt.-Mária p.
Arany Ambrus	Abony
Fodor Kálmán	Szent-György
Stájvics László	Mohács
Hatos Gusztáv	Mohács
Csuri Lajos	Aszaló
Gál György	B bony
Botka Antal	Keresztur
Gál Géza	Ságvár
Dranovics József	Gyönk
Gál Gyula	Kiliti
Fördös Géza	Uzd
Kimbauer Mihály	Hidegkút
Schád János	Majos
Vagner János	Murga
Munkácsy Dániel	Tengőd
Weiszling János	Gyönk
Támer Fülöp	Hidegkut
Megyericsy Béla	Büsü
Becker Jakab	Paks
Szabó Títusz	Igar
Károlyi József	Szokoly
Szabó Lajos	Dakó Nógrádm.
Szabó Károly	Szárszó
Berthold Henrik	Hidegkut
Altstetter Antal	Kiliti
Wolf Péter	Gyönk
Schneider István	«
Csizar László	Aszaló
Deutsch Leopold	Tótkeszi
Klein József	«
Pesti Sándor	Uzd
Ötvös Károly	Zsolt

Magántanulók :

Gál István	Pécsvárad
Simon Pál	Mezőkomárom

Laki Dániel	Ireg
Paul Adám	Hidasd
Somogyi Lajos	Ordas
Tolnai Károly	Szekszárd

1857/8. évben Csukás Béli igazg. alatt.

Ujvári Cseh Lajos	Rád
Zsigrai Mihály	Bócsa
Bak Károly	Ordas
Német Béla	Sárbogárd
Dávid Lázár	Csány (Bar. m.)
Bálint Mihály	Szekszárd
Pollák Samu	Gyönk
Sebestyén János	Cece
Müller Zsigmond	Cservenka
Guttrung Henrik	Gyönk
Guttrung János	«
Muth János	«
Ferter István	«
Nötling Dániel	«
Gál István	Pécsvárad
Szabó Sándor	Szárszó
Huber János	Földes
Riegelman Henrik	Gyönk
Kun György	Szilás
Deutsch Lipót	Tótkeszi
Farkas Péter	Gyönk
Gaál Géza	Ságvár
Schneicker Imre	Gyönk

1858/9. iskolai év.

Kálmán Dezső	Kölesd
Kopasz Sandor	Paks
Marikovszky Pál	Paks
Varju Dezső	Veszprém
Varju Lajos	Etény
Ágoston István	Szekszárd
Bernhard János	Hidasd

Csilléri Dávid	Cece
Decsi Károly	Uzód
Fejes Sándor	Cuny
Guttrung János	Gyönk
Gombóc István	Bákony
Knar Albert	Mekényes
Kur Kálmán	Nyék
László Lajos	Baracska
Muth János	Gyönk
Müller Fülöp	Nádasd
Müller Zsigmond	Gyönk
Pap Dániel	Ozora
Pap Sámuel	Ozora
Radocsay János	Vingó
Szabó József	Fehervár
Szászi Sándor	—
Szücs Gedeon	Aba
Till József	Szil
Zsili Dániel	Székely
Junkunc Sándor	Gyönk
Varjas Pál	Miszlá
Varju Kálmán	Etény
Weigel Jakab	Gyönk
Kovács János	Gyönk

1859/60. iskolai év.

Csapó Dániel	Fehervár
Gál György	Bábony
Hőke Lajos	Dunaföldvár
Geyer Gyula	Zsibrik
Horváth Gábor	Csepel
Hőke Kálmán	Dunaföldvár
Kerkapoli Gyula	Kötcse
Tőkés László	Csoór
Bikszegi István	D.-Pataj
Bischof János	F.-Nána
Dömötör József	K.-Tóttalu
Duzs Lajos	D.-Szentgyörgy

Grósz Ignác	Gyönk
Kazai Artur	Szilas-Balhas
Megyeresi Géza	Kapoly
Móric Sándor	Fehérvár
Ötvös Károly	D.-Szentgyörgy
Parragh Béla	D.-Szentgyörgy
Tóth Radó	Bonyhád
Poór Sándor	Mocsolád
Ruppert János	Szárazd
Singer Salamon	Gyönk
Simon Bálint	Uszód
Szabó László	Sár-Egres
Szabó József	Szekszárd
Tótkés Zsigmond	Csoór
Uttendorfer György	Gyönk
Vámos Károly	Mórág
Csuthy Károly	Ádánd
Klein András	Gyönk
Hartman Károly	Gyönk
Réder Imre	Bonyhád
Polgár János	Gyönk

1860/61. isk. évben Kálmán Ferenc igazgatóságában.

Korsós Károly	Siklós
Szöke Ignác	K.-Bogárd
Nőtling Vilmos	Gyönk
Pfuhl Lajos	Palota
Ermel Gyula	Györe
Molnar Gyula	Sárbogárd
Varga Sándor	«
Péter Lajos	Kis-Mányok
Bischof Imre	Hidasd
Pesti Imre	Paks
Bévardi Lajos	Gyönk
Kohn József	Zala (Somogy)
Grosz Dávid	Gyönk
Matvóczki János	«
Radocsai János	«

1861/2. iskolai évben Csukás Béni igazgatóságában.

Kis Lajos	Paks
Szőke Miklós	P.-Bogárd
Varga Ignac	Czecze
Gerenday Lajos	Bölske
Halasi István	Gyönk
Schwarzleitner Húgó	Thereisenstadt
Pál Sándor	Szabadszállás
Pál István	•
Szentpéteri Pál	Fülöpszállás
Szentpéteri László	«
Bévárdy Gyula	Gyönk
Vég János	A.-Alap
Kossa Károly	Ócsény
Engel Ferenc	Kölesd
Forster Antal	Bonyhád
Fejes Zsigmond	Gyüd
Dobos Gyula	K.-Szentmárt.
Valland Károly	Ráckozár
Járó József	Gyönk
Szigeti Imre	Cece
László Lajos	Kölesd
Balog László	Megyer
Papp Gusztáv	Tur, Somogym.

1862/3. isk. tanévben.

Balla Árpád	D.-Pataj
Bévárdi Gyula	Gyönk
Deszáti Béla	P.-Szenttamás
Dúzs Dániel	Alsónyék
Flesch Mór	Medina
Gellért Sándor	D.-Pataj
Helle Sándor	Szabadszállás
Kehler József	Gyönk
Kis Ödön	Köcsse
Kossa László	Polgárdi
Lágler Bela	Paks

Lamm Mihály	Gyönk
Martin György	Varsád
Német István	Sár-Egres
Ötvös Géza	Apostag
Parrag Béla	Szokoly
Schön Mór	Szekszárd
Vámos Dezső	Mórág
Varga József	Medina
Kocsis károly	Siklós
Kovács László	Seregélyes
Lorsch Lipót	Szilas-Balás
Dömötör József	Márfa
Pap Sámuel	Szekszárd
Parrag Béla	D.-Szt.-György
Pór Sándor	N.-Székely
Répási József	Miskolc
Varjas Pál	Mizla
Decsi Károly	Uzód
Fejes Sándor	Gyüd
Hittig Lajos	Kölesd
Hesz József	Gyönk
Krausz Lipót	Gyönk
Szászi Sándor	Gerjen
Bauer János	Hidas

1863/4. iskolai évben.

Komadinovits János	Alsó-Nána
Freund Bernát	Paks
Bocsor Dániel	Tengőd
Bocsor Gyula	Tengőd
Scheibner Lajos	Hidas
Eötvös Béla	D.-Szt.-György
Márton István	Vilonya
Pénzes István	Szekszárd
Bévárdy József	Gyönk
Bosnyák Izidor	Grábóc
Enztel Lajos	N.-Szokoly
Fejes Lajos	Megyer

Hordó János	Pálfa
Kiss Zsigmond	Uszód
Köröm László	Siklós
Kovács György	Gyönk
Krausz Mihály	Gyönk
Mészöly Dezső	Dabas
Nádi Sándor	D.-Pataj
Nagy Károly	Szabadszállás
Ifj. Nagy Károly	Sz.-Mihály
Pap Mihály	N.-Szokoly
Pilisi Lajos	Gyönk
Scheibner János	Hidas
Szücs János	Pátka
Zsebeházy Lajos	Tengőd
Zsili Károly	N.-Székely
Munkácsy Dezső	Tengőd
Kaszás Kálmán	Bábony
Muth Miklós	Gyönk
Becht Konrád	Szárazd

1864/5. isk. évben.

Horváth Béla	Csepel
Papp Zsigmond	Szabadszállás
Szentgyörgyi Béla	Csarnóta
Deutsch Sándor	Hárságy
Faragó Ödön	Sz.-Benedek
Lángos Kálmán	Fülöpszállás
Longini Gyula	Buda
Maximovits György	Vémend
Varga József	Medina
Bevárdy József	Gyönk
Bodri János	Szilas-Balhás
Bús Lajos	Kölesd
Csikesz Béla	Küngös
Fabián Sándor	Mágocs
Halasy Szilárd	Gyönk
Kazay Rudolf	Szilas-Balhás
Kazay Viktor	Szilas-Balhás

Klein József	Regöly
Klein Lipót	Keszi
Kur Pál	Kajdacs
Lorsch Soma	Szilas-Balhás
Muth Miklós	Gyöng
Nagy Ferenc	Köcsse
Pál József	Szilas-Balhás
Papp József	Pest
Pilisi Lajos	Gyöng
Reh István	Szilas-Balhás
Singer Adolf	Fadd
Szabó Zoltán	Dabas
Szentes János	Madocsa
Szentgyörgyi Dezső	Csarnota
Turgonyi László	Uzód
Várady Lajos	Ordas

1865/6. isk. év.

Cserna Sándor	Magocs
Cholnoky Imre	Bölske
Kiss Zsigmond	Uzód
Müller Sándor	Cserve nka
Farkas Gyula	Kajdacs
Klein Leó pold	Tótkeszi
Bacsó Vince	Ságvár
Bereczky Agoston	Dég
Börzöli Gábor	Nagy-Körös
Cholnoky Lajos	Bölske
Döry Ernő	Tevel
Hoffmann Frigyes	Ó-Szivacz
Schleinig Lajos	Kapoly
Stark Sándor	Gyöng
Szőke György	P. Bogárd
Balogh Géza	V.-Berény
Baross Kálmán	Mohács
Békási Aron	Viszlo
Becht Imre	Szárazd
Boda Aladár	Túr

Bocsor Béla	Látrány
Csúthy Lajos	Adánd
Deutsch Zsigmond	Gyöng
Forster János	Bonyhád
Friedmann Ignác	Simontornya
Glöckner Béla	Medina
Huber Lajos	Dorogh
Jankovits György	Dunaszekcső
Kosaras Sándor	Dunapataj
Maximovits Gyula	Vémend
Nóthling János	Gyöng
Risztits Pláton	Grábóc
Schmied János	Gyöng
Schwarz Lipót	Regöl
Szondi István	Paks
Takács Sándor	Gyöng

1866/67. isk. év.

Abrahám Géza	A.-Hidvég
Döri Pál	Tevel
Forster Imre	Hidasd
Szabó János	Sz.-Bék
Gerenday József	Bölske
Gerenday Lajos	Hidja
Hajpál Sándor	Decs
Pap József	Pest
Pap Lajos	Mencshely
Baros Géza	Batina
Borsyiczky Dezső	N.-Szokoly
Bosnyák Dániel	Grábóc
Dömötör József	D.-Szt-György
Faragó Kázmér	Szt-Benedek
Fördös Gyula	N.-Dorog
Guttmann Márkus	Sárbogárd
Hordó József	Pálfa
Kálmándi Ernő	Lőrinc
Knisz Radó	Varsád
Kolin Salamon	Borjád

Kúr Bálint	A.-Nyék
Nagy Géza	Gárdony
Takács Sándor	Gyöng
Fekete József	Tamási
Kron József	Gyöng
Sági Lajos	Bölcske

1867/8. iskolai év.

Mertz Ede	Kis-Tormás
Végh Mihály	D.-Vecse
Cseri István	H.M.-Vásárh.
Somogyi Zsigmond	Őcsény
Holndonner Rezső	Kalaznó
Poor Lajos	Mocsolád
Rekettye Pál	Siklós
Sass Elemér	Szekszárd
Molnár Imre	Sárbogárd
Ausch Gábor	Gyöng
Balogh Elek	D.-Szt-György
Csók Lajos	Sár-Egres
Eötvös Lajos	D.-Szt-György
Fördös Jenő	Dorog
Gál Gyula	Megyer
Járay Dezső	Szava
Junker József	Miszla
Klein Armin	Cece
Klein Lipót	Medina
Klein Salamon	Cece
Könczöl Ödön	Szekszárd
Laky Sándor	«
Lang Lajos	Gyöng
Madarász Elemér	Tamási
Munkácsy Lajos	Tengőd
Müller Menyhért	Hidas
Német Kálmán	Seregélyes
Németh Károly	«
Nöthling Gyula	Gyöng
Polgár József	«

Pap Gyula	Tamási
Rau Jenő	Gyönk
Sebestyén Adám	Várallya
Somogyi Gyula	Ósi
Schmidt Károly	Tamási
Szentes Lajos	Alsónyék
Takács István	Nagyszokoly
Vas András	Nagydorog
Zsigmondi Gyula	Némedi
Braun Sándor	D.-Szt.-György
Tóth Géza	Karancs
Hesz János	Gyönk

1868/9. isk. év.

Berzsenyi Gergely	Kaposvár
Szombathelyi Elemér	Fadd
Steiner Ferenc	Temesvár
Varga Sándor	Sárkeresztur
Csekey Dezső	Várkony
Cserna Károly	Bálványos
Gerenday Endre	Bölcske
Herbeck József	Szakadát
Kelemen Akos	Szekszárd
Muraközy József	Kecskemét
Borzsák Benő	Monor
Eötvös József	Szedres
Fischer Vilmos	Regöly
Gaál Endre	Pécsvárad
Gottlieb Eduárd	Pálfa
Gottlieb Salamon	«
Heiman Kálmán	Gyönk
Haiszer Henrik	Szárazd
Hernhut Jakab	Gyönk
Huszár József	Sárbogárd
Kathona Béla	Dunaföldvár
Kiss Zsigmond	Sárbogárd
Kossa Ferenc	Dunaföldvár
Kovácsi József	Lápafő
Klein Lipót	Gyönk

Krausz Simon	Gyönk
Kurcz Lajos	Bölske
Linek Lajos	Gyönk
Lukács Sándor	Túrony
Molnár Károly	Sárbogárd
Nagy Gyula	Révbér
Papp Ferenc	D.-Szt.-György
Pétermann András	Gyönk
Popper Eduárd	Szilas
Ságbi János	Bölske
Schleining Gusztáv	Gyönk
Szabó Gyula	Nagybajom
Török Lajos	Fadd
Weisz Adolf	Kölesd
Weltman Adolf	Pári

1869/70. isk. év.

Borsiczky Dezső	Szokoly
Egerer János	Paks
Füstös Géza	Endréd
Mészöly Sándor	Sárbogárd
Szombathelyi Béla	Fadd
Faragó Kázmér	Szt.-Benedek
Korbonits Dezső	Szekszárd
Dörögdy Ádám	Sárbogárd
Huszár Dávid	Sárbogárd
Kovári József	N.-Székely
Mezey János	Nagyszokoly
Müller János	Hidasd
Rivészy Arnold	Szekszárd
Sárközy Béla	Kisaszond
Ujváry Cseh Lajos	Szekszárd
Ausch Adolf	Varsád
Bakonyi Kálmán	Köttse
Balázs Péter	Decs
Bodor Gusztáv	Kőröshegy
Dávid Pál	Alsó-Nyék
Dobos János	Kajdacs
Finta János	Páty

Fodor Pál	Ordas
Horváth József	Madocsa
Horváth Sándor	Nyárad
Hordó Pál	Pálfa
Krausz József	Gyönk
Kovács Ferenc	Bogyiszló
Kirchner Károly	Mucsta
Lőwy Eduárd	Simontornya
Lőwenstein Béla	Hidja
Molnár Lajos	D.-Szt. György
Nagy József	Szálka
Paul Péter	N.-Székely
Mészöly Dezső	Sárbogárd
Posszert Károly	Gyönk
Posztoszký Gyula	Ke esztur
Sárközy Géza	K.-Nyék
Schleining Gusztáv	Görbő
Schleining Gábor	Kapoly
Schultheisz Miklós	Gyönk
Szombathegyi Iván	Fadd

1870/1. iskolai év.

Adler József	Gyönk
Ausch Móric	Kölesd
Bereck István	K.-Székely
Bókus József	Pataj
Döring Frigyes	Gyönk
Grósz Zsigmond	Gyönk
Horváth Miklós	Gyönk
Klein Náthán	Hidegkut
Meyerhoffer Károly	Gyönk
Módra Pál	D.-Pataj
Molnár Tódor	Kocsola
Müller András	Gyönk
Nagy Jenő	Kisbér
Orosz Endre	Némedi
Posgai Károly	Andocs
Róth Béla	Dorogh

Róth Gyula	Dorogh
Spitzer Móric	Ádánd
Stark Móric	Gyönk
Stuckheim Ferenc	Gy.-Jovánca
Südi Zsigmond	Sárbogárd
Takács Aladár	Szedres
Zámbó Imre	Alap
Bereck János	K.-Székely
Horváth Sándor	Lothárd
Kovács Lajos	Igar
Laki Dezső	Iregh
Németh Antal	Gy.-Jovánca
Sághi Ferenc	Iregh
Balogh Sándor	Fadd
Huber Pál	Dorogh
Kovács Károly	Gy.-Jovánca
Kustár József	Várszeg
Reichert Gyula	D.-Földvár
Rimanóczy Ödön	Mosdós
Török Géza	Pincehely
Végh Lajos	A.-Alap

1871/2. iskolai év.

Diró János	D.-Szt.-György
Csuthy László	Kajdacs
Deli Lajos	Soponya
Felde János	Köcsce
Fördös László	Nagy-Dorog
Grósz József	Gyönk
Györe Sándor	Kun-Szt.-Miklós
Herceg József	Szekszárd
Hessz János	Gyönk
Keplinger Géza	Pozsony
Klein Sándor	Udvari
Kremniczky Antal	Sz.-Lőrinc
Ludvig József	Gyönk
Nagy Béla	Solt
Pollák József	Nagy-Székely

Roder Jakab	Gy - Jovánca
Salamon Iván	A.-Alap
Sonnenfeld József	Szilas-Balhas
Babody János	Bedegh
Stuckheim Ferenc	Gyönk
Fischer József	Pincehely
Gál Béla	Kiliti
Molnár Lajos	D..Szt-György
Rózsa Ernő	Büssü
Schleinig Gábor	Kapoly
Sörös Gyula	Büssü
Balázs Péter	Decs
Horváth József	Madocsa
Kovács Lajos	L.-Komárom
Fischer Vilmos	Pincehely
Posszert Lajos	Sár-Szt-Lőrinc

1872/3. iskolai év.

Balassa Zoltán	Sárbogárd
Bereczk László	Kisszékely
Biber József	Szeremle
Borsiczky Béla	Tamási
Debreczeni József	Kölesd
Dömény Zoltán	N.-Berény
Dömötör Károly	D.-Szt-György
Dömötör Lajos	D.-Szt-György
Györe Pál	A.-Pél
Grósz József	Gyönk
Holndonner Rudolf	Kalaznó
Horváth Béla	Gyönk
Huszár János	Simontornya
Huszár Pál	Simontornya
Kohn Ignác	Gyönk
Krausz Ödön	Hőgyész
Lorsch Sándor	Gyönk
Lux Gyula	Szedres
Mészöly János	Sárbogárd
Müller Dániel	Gyönk

Pál József	Pálfa
Paur Elek	Belecska
Pilisi György	Gyönk
Spiegel Jakab	Bikács
Spiegel Lipót	Bikács
Schwarcz Sándor	Mözs
Krupa Kálmán	Gyánt
Lemle Béla	Kis-Tormás
Südi Zsigmond	Sárbogárd
Wanek Gyula	Varsád
Csekey István	Várkony
Török Lajos	Cece
Horváth József	Cece
Kemény Dezső	Küngös
Kovács Lajos	Igar
Varga János	S.-Szt.-Lőrinc

1873/4. iskolai év.

Bacsó János	Ságvár
Brehauser Károly	Gyönk
Csordás János	Fokszabadi
Daxner Kálmán	Tótkér
Fáy Henrik	Szárasd
Grósz Lipót	Gyönk
Grósz Mór	Gyönk
Herczeg Gyula	Szekszárd
Horváth Béla	Gyönk
Horváth Kálmán	Kónyi
Király Dezső	Szekszárd
Kiss Vince	Teleki
Kovács István	Sár-Egres
Krausz Viktor	Hőgyész
Lóman János	Nagy-Székely
Mix Jenő	Tamási
Mozolányi István	Szakál
Müller Miklós	Gyönk
Német Géza	Jovánca
Pilisi György	Gyönk

Pilisi Sándor	Gyönk
Török Jenő	N.-Dorog
Jahn János	Gyönk
Jung Károly	Mórág
Hoffmann József	D.-Bereny
Heiman Gyula	Tamási
Schmidt János	Gyönk
Buday Dénes	Szekszárd
Herman Kálmán	Cece
Holndonner Adolf	Kalaznó
Kohn Sándor	Csibrák
Pécsy István	Cece
Vajda Lajos	Som
Halász Géza	Szilás
Végh Lajos	Mut
Busbach Péter	Némedi
Haidt Pál	P.-Szentkirály
Róth Gyula	Nagydorog
Róth Béla	Nagydorog
Kálmándi József	Alsónyék
Klein Náthán	Miszla
Orosz Endre	Némedi

1874/5. iskolai év.

Angyal Daniel	Szekszárd
Bacsó Ferenc	Ságvár
Baján Gyula	Kölked
Berecki Sándor	Bölcske
Csikesz Sándor	P.-Bogárd
Deutsch Leopold	Gyönk
Drenovits Lajos	Simontornya
Greifenstein Henrik	Gyönk
Hoffmann József	Diósberény
Horváth Pál	Decs
Kollmann László	Högyész
Lorsch Sándor	Baja
Lusztig Miksa	Sárszentlőrinc
Molnár István	Köcsce

Pap Károly	Nagyszokoly
Pétermann János	Gyömk
Posszers Pál	Tamási
Reder János	Kulcs
Spitzer Armin	Gyömk
Szalai Jenő	Szt-Királyszab.
Szalai Ferenc	Ju h
Szalai László	Juth
Schmied András	Gyömk
Strasser Károly	Köcsce
Weil János	Gyömk
Wégh János	Hatvan
Véres Gyula	Sárbogárd
Wickert Imre	Gyömk
Fekete Lajos	Karád
Pesti Mihály	Uzd
Bókusz József	Dunapataj
Göde Sándor	Madocsa
Heiman Gyula	Tamási
Kasza János	Cece
Busbach Jenő	Némedi
Csánk Sándor	Száral
Végh Lajos	Hatvan
Ludvig József	Gyömk
Róth Béla	Gyömköny
Róth Gyula	Gyömköny

1875/6. iskolai év

Borsiczky Imre	Kónyi
Becht Henrik	Szárazd
Csomasz Gyula	Sáregres
Csász István	Simontornya
Fónyó Géza	Kéty
Frank Lajos	Szárazd
Győri János	Felsőiregh
Kelemen Gyula	Büsi
Kenesei Árpád	Gyömk

Kis István	Endréd
Kis Lajos	Juth
Klein Armin	Gyönk
Kovács Károly	Igal
Krausz Géza	Gyönk
Neu Ignác	N.-Berény
Plank Kamill	Király-Réh
Polnauer Ignác	Felsőiregh
Péterman János	Gyönk
Pollák Zsigmond	Endréd
Réder János	Bulkesz
Strausz Ignác	Simontornya
Szentmiklósi József	Juth
Szücs Zoltán	Enying
Tauszig Menyhért	Gyönk
Zavaros János	Gyönk
Weil János	Gyönk
Weil János	Gyönk
Braun Dávid	Sárbogárd
Mestyán Jakab	Gyönk
Polatsek Béla	Felsőiregh
Strässer Károly	Köcsce
Csokor Tódor	Vémend
Deutsch Herman	Sárbogárd
Gutman Jakab	»
Stampfer Zsigmond	»
Stärk Gyula	»
Baján Gyula	Kölked
Jung Károly	Mórág
Szeiff Elemér	Kéty
Borsiczky Béla	Tamási
Grosz József	Gyönk
Kasza János	Cece

1876/7. iskolai év.

(Nincs jelezve a születés helye).

Bán Géza	Tóth Kázmér	Pap György
Borbély József	Junkuncz József	Svetits Gábor
Csokor Mihály	Molnár Károly	Vida Gyula
Dancz Ferenc	Mozolányi Antal	Kenessey Árpád
Dömény Elemér	Mandl Jakab	Molnár István
Grosch Ödön	Junker Béla	Csokor Tódor
Grünberger Adolf	Schlesinger Soma	Kollmann László
Huszár Kálmán	Vida Ferenc	Gr. Zichy Károly
Kollmann György	Helle János	Keller László
Leszthy Mihály	Pewald Ferenc	Brehauser Károly
Pollák Zsigmond	Petrowich Ferenc	Végh Lajos
Széki Jenő	Bókus Sándor	Altenthaler Antal
Szücs József		

1877/8. isk. év.

Apostol Pál	Ruppert Henrik	Schlesinger József
Bocsor Lajos	Schlesinger Miksa	Wagenbach János
Czéh Ferenc	Szabó Kálmán	Weisz Ödön
Csikesz Endre	Szalai Gyula	Szigeti Sz. Kálmán
Dobrowszky Endre	Széki Akos	Petrovics Ferenc
Fuhrman Antal	Takács István	Pewald Ferenc
Grosch Ödön	Takács Károly	Sárközy Sándor
Huszár Zsigmond	Tarr Géza	Dancz Ferenc
Kis Andor	Weil Károly	Baján Gyula
Lengyel Lajos	Ausch József	Fekete Lajos
Mórocza Géza	Bankó Géza	Neusiedler József
Pethes István	Kis Gyula	Svetics Gábor

1878/9. iskolai év.

Baján Lajos	Krausz Izidor	Hábel József
Balikó Gyula	Lorschý Béla	Morvay Jenő
Bankó Géza	Madarász Akos	Pritz Ernő
Bocsor Lajos	Marcza Gyula	Gál István
Dekleva Ignác	Pesthy László	Molnár István
Haiszer György	Eötvös József	Grünhut Lajos
Hofmann Viktor	Ritter István	Horváth Sándor
Keck Endre	Sebestyén Pál	Lelkes János
Kis Gyula	Szlovák Gyula	Sterk Fülöp

Bókus Sándor	Nagy Boldizsár	Kelemen Gyula
Danc Ferenc	Szigeti Sz. Kálmán	Vásárhelyi István
Fridrich Jakab	Vajda János	Vida Ferenc
Hóbel Antal	Kecskeméti István	

1879/80. iskolai év.

Baán Dénes	László János	Eötvös János
Bleicher Sándor	Radics Gyula	Szauer Gyula
Deutsch Mór	Sebestyén Imre	Paulay Ferenc
Dömötör Dániel	Singer Mihály	Hölzl Antal
Fischer Mór	Wéber Jakab	Szücs József
Grosch János	Erben Gusztáv	Budai István
Grünhut Miksa	Deutsch Zsigmond	Andrics Dusan
Hesz Lajos	Kecskeméti László	Bernolák Miklós
Keserü Lajos	Vásárhelyi József	Fried Ármin
Kovács Pál	Gaal Mihály	

1880/81. iskolai év.

Becker Kálmán	Pesthy László	Singer Imre
Borsos György	Péter Endre	Neusiedler Róbert
Dömötör Sándor	Pflug István	Arany Dénes
Erben Ede	Szlovák Ernő	Hajpál Benő
Fonyi László	Smetana Arthur	Neusiedler Kornél
Kállivoda Agoston	Stolzenbach Gyula	Polacsek Kálmán
Keck László	Stern Jakab	Sebestyén Imre
Kozári Péter	Tóth Kálmán	Ehrenreich Lajos
Kovács Ferenc	Turcsányi Lajos	Arany Károly
Kring Béla	Weisz Ernő	Nyári Péter
Kovács Antal	Ehrenreich Imre	Tóth Imre
László Ferenc	Pfeifer Lajos	Hajpál István
Nyári István	Singer Béla	

1881/2. iskolai év.

Becsák Károly	Pesthy László	Stauber József
Dömötör Kálmán	Puha Gábor	Bodzai András
Gottlieb Adolf	Simon Lajos	Horváth János
Grünwald Gyula	Ször István	Benicky Béla
Keserü Kálmán	Vámos Lajos	Nyul Sándor
Kiss Gyula	Sárközy József	Brezlmayer Rezső
Klein Emil		

1882/3. isk. év.

Baditz Gyula	Hegedüs Gyula	Ritter Béla
Bodri János	Hiller József	Salamon Elemér
Borsos Endre	Keck Jenő	Szabó Aladár
Breier József	Krausz Emil	Szalai Antal
Csengeri Kálmán	László Károly	Bus József
Grünwald Elek	Lorschý Benő	Singer Béla
Hábel Vince	Névery Árpád	Szelestey Károly

1883/4. isk. év.

Brecht Imre	Nagy Péter	Váradi László
Boros István	Németh József	Varga Sándor
Csertán István	Pieckl János	Wurm Jenő
Daxner Dezső	Priehauser Imre	Weisz Károly
Grosz Lipót	Schmirmund Vilmos	Huszár József
Klein Albert	Schwarc Gyula	B. Dick László
Kovács Kálmán	Sebestyén Sándor	Váradi János
Lemle László	Stolzenbach Kálmán	Hegedüs Gyula
Meizel Tivadar	Szabó Albin	Burgyán Sámuel
Molnár Sándor		

1884/5. isk. év.

Ambrus József	Keserü József	Keserü Béla
Antal György	Kovács Kálmán	Schlesinger Miksa
Becker János	Kovács Sándor	Grill Henrik
Berger Gyula	Ladányi Miksa	Pikl Jakab
Bocsor Kálmán	László József	Grosz Gyula
Deutsch Gyula	Lorschý Manó	Kerkapoly Lajos
Falkner Gyula	Mezei János	Ujváry Andor
Frank Gyula	Petrauer István	Huszár Gyula
Fauszt Imre	Samay Antal	Kornis Gyula
Gál Elemér	Sáfár Ferenc	Sántha Gyula
Grünhut József	Schäfer Péter	Ujváry Jenő
Huszár József	Szeghy Zoltán	Weisz Károly
Junkunc István	Szelle Béla	Bodri János
Keserü Béla	Botka Zoltán	Puha Gábor

1885/6. isk. év.

Arany Géza	Guttrung Miklós	Fauszt Henrik
Baditz György	Kapp Viktor	Botka Zoltán
Bocsor Lajos	Paczolay Bálint	Keserü Béla
Brenn Zoltán	Pilisi Lajos	Kovács Zsigmond
Csukly Béla	Réh Géza	Schlesinger Miksa
Decsy Gyula	Szabó Gyula	Berger Gyula
Engelleiter Károly	Szelnevics Géza	Hajas János
Folvárczny Lajos	Szoják Lajos	Jankó Gyula
Glöckner János	Vincze Imre	Zsigmond Elemér
Grosch József	Debesz Jakab	

1886/7. isk. év.

Adler Mór	Klein Vilmos	Mihályi Károly
Baditz Péter	Lorsch János	Pickel Jakab
Bajó István	Nagy Géza	Tóth József
Bocsor Lajos	Puskás Ferenc	Acsády József
Buzás Sándor	Sándor László	Kesserü Béla
Csete Lajos	Sommer Sándor	Sallay György
Decsy József	Szöllősy Zoltán	Szelle Béla
Grosch István	Tauber Sándor	Szluha Imre
Hiller Gyula	Honig Viktor	Tóth Vilmos
Junkuncz Sándor	Singer Mór	Junkuncz József
Kesserü Ferenc		

1887/8. iskolai év.

Arany János	Hirsch János	Szluha Pál
Adler Béla	Kálmán Dezső	Szöllősy Árpád
Bakonyi Endre	Krausz Benő	Tarnay Gyula
Bévárdy Gyula	Ladányi József	Tóth József
Bocsor Elemér	László Pál	Weisz Gyula
Csomasz Dezső	Mucsler József	Bauer Mihály
Falkner János	Nagy Béla	Csuthy István
Fischer Gyula	Parragh Ödön	Mandl Rudolf
Fork József	Sass Gyula	Móré Pál
Föglein Antal	Sáfár Béla	Tiefenthaler János
Fülöp Péter	Stauber Andor	Benn Vince
Goldhammer Pál	Stockinger Jenő	Junkuncz István
Grosz Samu	Stockinger Rudolf	Kuthy Géza
Grosz Sándor		

1888/9. iskolai év.

Baditz Elemér	Ménz Illés	Lamm Antal
Csethe József	Nagy Vilmos	Fischer Fülöp
Duzs Dezső	Pflug Gyula	Hiller Gyula
Eisner Alajos	Sallay Jenő	Kiss János
Getlinger Ferencz	Szalai József	Kiss Kálmán
Gózon Dezső	Székelí János	Salamon Géza
Grosz Dávid	Sommer Simon	Stockinger János
Hesz József	Stollár Alajos	Takács Gyula
Kesserü Jenő	Weibl Miksa	Acsády József
Kis Lajos	Weil Ádám	Csász Lajos
Kohn Jenő	Zsilli Károly	Ambrus József
Krausz Ernő	Deutsch Árpád	Kiss József
Krausz Imre	Kunosi Mór	Schlesinger Mór
Mautner Ignác		

1889/90. isk. év.

Benczerics József	Karsay Géza	Szabó Béla
Bodri István	Kájel István	Nagy Lajos
Csertán József	Kesserü Endre	Haaz István
Debreczeni Ignác	Krausz Frigyes	Pintér Lajos
Deutsch László	Kremmer Dezső	Bali József
Grätzer Emil	Lorschí Henrik	Bruckner Ödön
Grosch György	Mauthner Miksa	Parragh Ödön
Hauser Samu	Nagy Dezső	Parragh József
Illyés Kálmán	Parragh Béla	Mocsáry Gyula
Junkuncz János	Spitzer Ármin	

1890/1. isk. év.

Berger Dezső	Müller Zsigmond	Marhauser Andor
Frank Béla	Németh István	Téry Aurél
Gerenday László	Pitz Gyula	Fábiánits József
Huszár Károly	Sebestyén Géza	Fábiánits Lajos
Kaiser Ödön	Sommer Mór	Engel Rudolf
Kájel Endre	Szakonyi István	Ferenczius János
Kálmán Endre	Szigethy László	Rauschenberger V.
Kaufmann Lajos	Vogel Jakab	Vetter Gyula
Mányoky Ödön	Weigel Henrik	Biczó Sándor
Mayer Gyula	Várady Kálmán	Balassa Károly
Muraközy László		

1891/2. isk. év.

Becker Imre	Komjáthy Mihály	Weisz Alfréd
Bocsor László	Kohn Lajos	Löwy Géza
Czinger Antal	Kovács Gyula	Kadelburger Géza
Dömötör Endre	Krausz Oszkár	Krausz Béla
Dömötör János	Ómeisz Lajos	Kurdy Lajos
Eisner Ödön	Orbán Kálmán	Sauer Jerő
Friedmann Sándor	Polatsik József	Szilágyi János
Galambos Károly	Quell Endre	Kolozsváry István
Haan Viktor	Sauer Sándor	Frank Béla
Horváth Ferenc	Sántha Ferenc	Dömötör Béla
Illés Lajos	Szalai Sándor	Kis Tamás
Kasztner Sándor	Stauber József	Haaz István
Kálmán Dániel	Standt István	Kolozsváry Károly
Kis József		

1892/3. isk. év.

Bévárdy József	Hirsch Gyula	Tóth Jenő
Csiba István	Horváth István	Weil András
Dányi Dezső	Kis Éde	Weil Adám
Ferter János	László Benő	Herman István
Friedenthal Salam.	László Lajos	Pető Lajos
Gelencsér Károly	Lersch Miksa	Dörögdy Antal
Grünhut Arthur	Meizel Károly	Goldstein Lipót
Heiser János	Mészáros Sándor	Parragh József
Hesz Béla	Nyári Béla	Haan Béla

1893/4. isk. év.

Bakonyi Dezső	Forrai Aladár	Losonczy Ferenc
Birik Jenő	Grosz Vilmos	Mányoky József
Bocsor István	Győry György	Parragh Gyula
Csengeri József	Haan Gyula	Scheibner Kálmán
Czeglédy Sándor	Halmai Emil	Schelly László
Dúzs János	Héczey István	Schwarz Zoltán
Eisner Simon	Kisari Lajos	Szeky Pál
Engelmann Jenő	Kovács Lajos	o. Takács János
Feuerbach Pál	Krammer Gusztáv	u. Takács János
Tanos Károly	Kaufmann György	B. Stockinger J.
Tóbel Imre	Tóth József	Sárközy Kálmán

Árki József
Blum Vince

Wagner Richard
Molnár Ferenc

Schwarz Oszkár
Szakonyi István

1894/5. isk. év.

Bakonyi Elemér
Benke Imre
Bocsor Géza
Zimmer Imre
Diósi Endre
Dobó István
Horváth János
Lahn Henrik
Lohn Adám
Lapp Ernő
Lészthelyi Gyula

Kirschner Desző
Lorsch Lipót
Lorsch Sámuel
Reszman Gyula
Rozner Béla
Sebestyén Jenő
Szánthó Géza
Tegzes Zsigmond
Ujfalusi Győző
Wagner János
Győri Gyula

Kis Mihály
Barti József
Bizik Jenő
Tóth Jenő
Ugrai Lőrinc
Kisari Kálmán
Reszman János
Sárközy Kálmán
Majthényi Elemér
Tóth József

1895/6. isk. év.

Buskly Kálmán
Engelmann Vilmos
Fiedmann Viktor
Frosch Pál
Frosz Dezső
Fyőre Kálmán
Fyüszi Ferenc
Fesz Endre
Horváth József
Fusztai Géza
Farsag Béla
Feszmer József
Folnár Dezső

Müller Miklós
Nöthling Géza
Péter Sándor
Pintér Pál
Polgár Andor
Reitzi Péter
Reidl János
Szekeres István
Schwartz Lipót
Vidák Emil
Lévay Lajos
Patkó Ferencz
Schlésinger József

Ungár Jenő
Gödöllei Andor
Kálmán Antal
Kiss Béla
Borsitzky Dezső
Schwartz Gyula
Csernyánszky Pál
Kerbolt Béla
Sziágyi Dezső
Engelmann Jenő
Szilárdfi Szilárd
Horváth Miklós

1896/7 iskolai év.

Antal György
Busch Jakab
Béres Gyula
Bábián Imre Mihály
Borrai Lajos
Blöckner Béla
Brosz Mór
Fyőre Lajos

Jambrich János
Kardos János
Kovács Ferencz
Kramer János
Mucsler Ferencz
Patkó Ferencz
Pető István
Weichsl János

Weil Henrik
Fleischmann Leó
Fekete János
Friedman, Viktor
Günsberger Leopold
Péti Kálmán
Fleischmann Leo
Hacksch Ferencz

Szakács Lajos	Grünwald Géza	Haksch Ödön
Lévay Sándor	Schiffer Miksa	Reszmann János

1897/8. iskolai év.

Baranyai Lajos	Kaiser Rezső	Szauer Pál
Bors József	Karsay Rezső	Schubert Elek
Dubovitz István	Kiss Károly	Sánta József
Erleman Ádám	Lorsch János	Molnár Miklós
Frank Henrik	Lukács Pál	Németh István
Gremsperger János	Molnár András	Schäfer Béla
Győrffy János	Muth Henrik	Ürögdy Gy. Ferenc
Halasy Szilárd	Nöthling Dezső	Hodos Zsigmond
Halmi Árpád	Schwarz Izrael	Tóth Jenő
Honig Béla	Ürögdy E. Károly	Heltai Ferencz
Jákob János	Steiner Mór	Kerbolt Béla

1898/9. iskolai év.

Ausch Lipót.	Hodos Jenő	Schubert Gyula
Baier János	Kállay Lajos	Vidák Endre
Bus Lajos	Keck János	Weil András
Dobos Endre	Kollár Sándor	Karsay Dezső
Döring Frigyes	Paul Sándor	Tegzes Kálmán
Faa Jenő	Péter János Lajos	Bauer Gyula
Ferenczy István	Ratalics László	Jeszenszky Antal
Friedenthál Gábor	Saáry József	Gángol István
Glöckner István	Schäfer Aladár	

1899/1900 isk. év.

Balaskó Péter, róm. kath.	Munkácsy Lajos, ev. ref.
Bocsor Dezső, ev. ref.	Túri Dénes
Bölcsföldi Imre, ev. ref.	Kapp János, ág. ev.
Farkas István, róm. kath.	P. Megyericsy Kálmán, ev. ref.
Feller Ádám, ág. ev.	Morvay Zoltán, ev. ref.
Fleischmann József, izr.	Somogyi Géza, róm. kath.
Friedmann Jenő, izr.	Szenyéri Ernő, ev. ref.
Halmi Gyula, ág. ev.	Boross Pál, ev. ref.
Jármórich Kázmér, r. k.	Kisfaludy Károly, róm. kath.
Jung Károly, ev. ref.	Fördös István, ág. ev.
Lamperth Ferenc, róm. kath.	Lévay Lajos, róm. kath.

Neszwadba Ferencz, s. k.	Südy Gusztáv, reform.
Patay Pál, reform.	Till Illés, ég. ev.
Pető Gyula, ág. ev.	Urhegyi Ferencz, r. k.
Puska Pál, r. k.	Wagner József, ág. ev.
Schvartz Jenő, izr.	Weil János, ág. ev.
Stieghelmár Róbert, ág. ev.	Zvoicsek Ferencz, r. k.

Magántanuló : Turi Dénes, reform.

A gyönki gymnasium tanárai 1806 – 1900.

1806—1809. *Laki István.*

1809—1813. *Mányoky József* professor. Segédtanítók — correctorok — *Szalai János, Kovács István, Vécsey László, Wimmer Teophil Agoston.* — Segített *Janson Conraád János* n.-székelyi német tanító.

Mányoky József szül. 1875. Tinódbogárdon — ma Sárbogárd — Mányoky István és Móre Zsuzsánná szerető szülöktől. Tanulmányait Pápán végezte, honnan mint szép tehetségű ifju a külsomogyi ref. egyházmegye és pátrónusai által, — a német nyelv elsajátítása szempontjából Nagy-Székhelyben alapított diák iskolába hozatott ki profeszornak.

Jelzett diák-iskola — mert a kizárólag földmivelőktől lakott német helységben a diákokat elhelyezni nem lehetett — rövid idő múlva Gyönkre tétetvén által, diákjaival nevezett professzor is Gyönkre költözött.

Itt tanított ő nagy energiával és kitűnő eredménnyel. De mert azon időben még rendszeresen kidolgozott tanterv nem volt, hanem tanított az illető professzor saját tudása és belátása szerint, a szabad gondolkodásu professzor összeütközésbe került az említett egyhm. akkori

esperese Csicsvai Vasas Andrással, ott hagyta állását s elment 1814-ben Kövy Sándor híres jogtanárt hallgatni Sárospatakra s lett az országos hirű jogtudós egyik legkedveltebb tanítványa. Elvégezvén a jogi tanfolyamot, Pesten volt jurátus s miután letette az ügyvédi vizsgát Gyönkön telepedett le. Rövid idő alatt nagy hirre jutott alapos törvénytudása folytán, több közbirtokosság és Kis Pál fiumei kormányzónak is ügyvéde lett és midőn a mult század 40-es évtized elején a hirhedt Kubinszki és Pecsovics korszak legforrongóbb időszakában Szegzárdon a nemesek között több emberhalállal lefolyt vérengzés okának kiderítése végett Vay Ábrahám királyi biztos leküldetett, Sztankovánszky Imre és ő — ketten jelöltettek ki Tolna megye becsületének megvédésére ami fényesen sikerült is.

Korának teljes tudását birta, mely abban az időben a magyar törvények s a római klaszikusok ismeretében kulminált.

Erősen magyar érzelmű lévén a forradalom után visszavonult a magán életbe és gazdálkodott.

Meghalt 1863. Junius havában 78 éves korában, nejétől és öt gyermekétől, szivhez szóló beszédben Ntiszt. Kálmán Dániel bold. kölesdi ref. lelkész bucsuztatta el.

Mányoki József volt a gyönki iskolának tulajdonképeni megteremtője. — Később mint kiváló képzettségű ügyvéd nagy hirnévre tett szert. — Mint köztisztelés és szeretettől környezett aggastyán halt meg.

1813—1817. *Fördös Dávid* és *Wimmer Teophal Agoston*. *Fördös Dávid* született Mező-Lakon 1787-ben. Tanulmányait kezdette Pápán, a hol később a poeták tanítója volt. — Innét Öcsénybe ment rektornak, majd Gyönkre professornak, a hol e minőségben 5 évet töltött. Gyönkről

Kőröshegyre ment papnak, a honnét Nagy-Dorogra hívták meg papnak, a hol 37 éves hivataloskodás után 1866-ban hunyt el Tanácsbírája volt a dunamelléki ref. egyházkerületnek, ugyszintén a tolnai egyházmegyének. — Tolna vármegye pedig táblabírói czimmal tisztelte meg. Irt költeményeket, halotti bucsuztatókat, földrajzot, történelmet, a melyek az akkori időkben eléggé ismeretesek valának. Ő adta ki a szerencsétlen véget ért, nagy tehetségű hies rimelő Kovács József verseit.

Wimmer Teophil Ágoston egyike volt az ev. egyház kitünőségeinek. Nagy tudományu, nagy műveltségű s lángoló hazaszeretettől áthatott lelkes pap volt. Mint felsőlövői papnak oroszlán része volt a felsőlövői gymnasium megalapításában. — 1848-ban nemcsak lelkesítő szavakkal, de karddal is védte a megtámadott hazát — s megtörtént, hogy oldalán karddal osztotta ki az urvacsorát. — A szabadság leveretése után halálra keresték a rémuralom zsoldosai, de Wimmer kisiklott kezeik közül s külföldre menekült, a hol nem sok idő múlva a halál adott nyugalmat a jobb sorsra méltó, hazafias papnak. — Wimmer mint pap a pietétikus irányt követte s ilyenféle tractatusokat írt s terjesztett. — Szépen és buzgósággal írt »Agendá«-ja, ma is színvonalon álló. — 1849-ben mint Kossuth teljhatalmu követe szerepelt Berlinben a porosz udvarnál, de minden eredmény nélkül.

1817—1819. *Lengyel Mihály* professor. — (Pápáról).

1819—1824. *Mészáros Péter* professor, *Fábián István* segédoktató.

1824—1826. *Kis Antal* professor (Pápáról) *Glöckner Jakab* segédoktató (Debreczenből).

1826—1828. *Angyán József*.

1828—1830. *Pap Sámuel*, *Kelemen József* (Debreczenből).

1830—1836 *Debreczeni Sándor* professor. *Botka Gábor*, *Varga Károly*, *Höke József* correctorok.

1836—1840. *Vámos Daniel* professor. *Kis József*, *Horváth Gábor*, *Pető Daniel* correctorok.

Vámos Daniel később mórági pappá lön, a hol késő aggkorában hunyt el. — A tolnai ref. egyházmegyének tanácsbírája volt s hosszabb ideig alesperes.

Horváth Gábor a későbbi csapdi pap s egyházmegyei főjegyző, mint kitűnő szónok volt ismeretes.

1840—1844. *Gerenday József* professor. *Török József* segédoktató.

Gerenday József született Hidján 1814-ben. Iskoláit Gyöngön kezdette, majd Pápán végezte. — 1837-ben Kölesdre ment akademikus rectornak, honnét 1840-ben Gyöngre professornak, a hol 1844-ig volt, — 1845-ben Várkonyba választották pappá, — később Bölcskére, a hol 1871-ben halt meg. *Gerenday József* széles látkörű, magas műveltségű, nagy tudású, mély érzésű, vallásos lelkületű férfiú volt, de az ugynevezett nyilvános szereplést mindig kerülte s ellehet róla mondani, hogy nagy tudományát mintegy véka alá rejtette — a nagy világ előtt. — De azért a közszeretet, köztisztelet és közbizalom felkereste a derék férfiut s minden tiltakozása daczára is az esperesi székhelyre emelte, a melyet a tolnai egyházmegye közmegelegedésére egész haláláig viselt. — Kár, hogy nagyon sikerült számos »Ahlfeld«-féle egyházi beszédei kéziratban maradtak.

Török József későbbi czecei pap 1873-ban halt meg. Jó tanár, kitűnő szónok, hatalmas humoru ember, de szereplésre soha sem vágyott.

1844-49. *Losonczy László*, *Békássy Antal*, *Rakottyai Lajos*.

Losonczy László, született Kecskeméten 1812. május 25-én. Tanult szülővárosában, később a jogot és theológiát

Debreczenben hallgatta, a hol pályája bevégeztével a korán elhunyt Nagy Imre helyére a költészeti osztályköz tanító-jául alkalmaztatott. 1841-ben az érszalacsi akadémia rektora lett, hol két évet töltött. 1843-ban Komáromi György bihari követtel Pozsonyba ment mint fogalmazó. Gyönkre 1844. október havában ment mint a humanisták tanára, innét 1849-ben Kecskemétre a latin és magyar irodalom tanszékére hivatott meg. 1853-ban a nagykovácsi iskolához hivatott meg, a hol tagja volt ama országhirű híes tanári karnak, a melyhez hasonlóval egyetlen egy iskola sem dicsekedhetett. (Szigethy Warga János, Jánosi Ferencz, Mentovich Ferencz, Ács Zsigmond, Kiss Lajos, Szász Károly, Arany János, Szilágyi Sándor, Tomory Anasztáz, Salamon Ferencz, Lengyel Dávid, Szabó Károly.) Itt tanított nagy szorgalommal 1870-ig, amikor is képzelt mellőztetése folytán búskomorságba esett, a mely később elmezavarrá fejlődvén, a budapesti országos tébolydába vitetett, a honnét látszólag kigyógyulva Czeglédre, fiához ment. De az elmezavar újra kiütött rajta, s meghalt Budapesten, 1879. aug. 2-án.

Losonczy már liák korában irogatott s több verse keringet kézírásban az ifjuság között. Először a »Társalkodó«-ban lépett nyilvánosságra, s keltett magára iránt figyelmet, de ezen fellépése egyik tanára által megtámadtatván — csak titkon irogatott, mignem a Nagy Imre halálára rögtönzött sirversével szép nevet szerzett magának Debreczenben. 1853. év elején adta ki költeményeinek I. kötetét, — majd később a II. kötetét is. — Népdalai egyszerűek, szívhez szólók, világosak, könnyen folyók, s különösen magyarosak, s éppen ez az oka, hogy közülök több vers talált a nép szívéhez és ajkához, — s ott ma is él. Losonczy a szinműírásban is tett kísérleteket. Az »*Alfvaros*« és a »*Legátus*« cziműeket 1848. februárban

küldötte fel Budapestre Egressy Gáborhoz, a színbiráló választmányhoz leendő beadás végett, — de ezek az akkori zavaros körülmények között elvesztek. A »*Követség*« című vigjátékát 1847. év tavaszán *Tóth János* vándorszínész társulata adta elő Gyönkön a diákmajális alkalmával a gerenyási erdőben. A darabot a nagyszámu, s teljesen intelligens közönség nagy tetszéssel fogadta. »*Kesergő Lant*« című műve gyászkölteményeket, bucsuztatásokat, halotti énekeket és sirverseket tartalmaz. — Megjelent Kecskeméten 1879-ben Tóth Lászlónál.

Békássy Antal 1849-ben Szent Erzsébetre hivatott papnak, — *Rakottyai Lajos* lápafői papja lett.

1850—1856. *Kiss Gábor*, *Filó Lajos*, *Pajzán Dániel*, *Tóth József*, *Sebestyén Lajos*, *Scherer Konrád*.

Kiss Gábor levele :

Kedves jó Öcsém!

Becsés felhívásodra, melynek szavai édesen hagzanak onnan a multból, ime küldök életrajzomról egy kis vázlatot; nem mondhatom, hogy ennek a 77 éves életpályának eseményekben dús részletei mind itt volnának, de minek is volnának? Elég leendő a következő :

Születtem 1819. év okt. 20. Ádándon Somogy megyében, apám iskola tanító volt.

Talán 3 éves lehettem, szüleim Bálványosra mentek, ott végeztem elemi iskoláimat. — 1830. őszén Csajágra elvittek, ott tanultam a deklinációt Kis Viktor nevű tanítótól, ki igen sokszor megvert a tanuláért, mi sem az előtt sem azután velem soha nem történt . . . Nyáron tanított Német Gyula, ez sohasem bántott.

1831. tehát a nagy kholera idejében november 1-én jöttem Pápára konjugistának vettek be osztályomban leg-töbnyire 4—5-ik voltam, — sorsom az ugynevezett szolgák sorsa volt, mint kis legátus legációba jöttem.

1843/4-ben végeztem a papi tudományokat, mint theologus a botanikát tanítottam az 1-ső éveseknek.

1844/5-ben poéták preceptora voltam az akkori elnevezés szerint.

1845/6-ban ellenőr voltam (persze ez mind a pápai kollegiumban történt) tanítottam az ugynevezett 1-ső éveseknek a mathezist és algebrát.

1846/7-ben főiskolai senior voltam, ekkor is tanítottam az 1-ső éveseket az algebra és mathezisre.

1847. őszén Pozsonyba mentem az utolsó pozsonyi országgyűlés nevezetes vitáinak, majd nagy eseményeinek tanuja lettem.

1848. nyarán Jelasich betört az országba elhagytam a Pázmándy Dénes (országgyűlési elnök) családjánál volt nevelői állásomat táborba mentem, részt vettem a pákozdi ütközetben a Jelasich kergetésében, az ozorai lefegyverzésnél jelen voltam, innen Pázmándy kívánságára Perczel visszaküldött Pestre, s egyik voltam azon három honvédeknek, kik az Ozoránál horvátoktól elvett svarczgelb zászlókat Pesten bevittük egyenesen a parlamentbe; mikor a kísérő levelet Pázmándy a házban felolvasta olyan jeleneget, örömet lelkesedést életemben nem láttam, a képviselők majd szét téptek bennünket kérdéseikkel

1849. a Pázmándy házat el kellett hagynom, mert veszély fenyegetett, káplán nevem lett.

1849. őszén gyönki tanár lettem ott voltam 3 évig édes kedvesen emlékszem ezen időre s azon nagy szeretetre, mely felkarolt.

1852. őszén meghívást nyertem Pápára s lettem a 8-ik osztály tanára; majd hittanár, előadtam a hit- és erkölctant.

1858. aug. 10 Pápáról Losoncra költöztem, mint a losonczy ref. egyháznak megválasztott papja itt 10 évet töltöttem; a lelkési pályának édes emlékei között, noha sötét fellegek sem hiányoztak.

1863-ban özvegyen maradtam.

1868. tavasszal visszajöttem Dunántulra, lelkészül megválasztott a tatai reformált egyház, az a buzgó és papját szerető gyülekezet.

1878. május 1. elfoglaltam az engemet megválasztott és meghívott pápai ref. egyház papi hivatalát; hol a rendes lelkési hivatal mellett, a főiskolánál is folytonosan különféle hivatalokkal bizott meg az egyház kerület, jelenleg is gazdasági tanács tagság és érettségi vizsgai elnökség a tisztem.

Voltam a tatai egyház megyének ottlétemkor több évig esperese, csak Pápára jövetelemkor köszöntem meg a bizalmat.

Az egyházkerületi pénztárnokságon kezdtem Tatán, folytattam Pápán 14 évig, még a viszonyok változásával a kerület ezt önálló hivatallá nem tette a főiskolai pénztárnoksággal együtt.

Jelenleg egyházkerületi, majd a pápai egyházmegyében egyh. megyei tanács birói minőségben állok.

Van még több csiprő-csapró megtiszteltetés a válla-
mon, de azokat elhallgattam; küldök keresztkötés alatt két füzetet, ezek beszélnek helyettem azután meg erről a dunántuli életről is egy kis bővebb ismertetéssel is szolgálnak.

Tudom kedves öcsém, hogy az én régi ismerőseim már a nagy álmot aluszsák. A te jó édes apád és az a jó lelkű édes anyád! Képzeletemben ott állanak a kölesdi parókhia falai

között, mikor még én is elköltözött angyalommal az ő rokon szeretetüknek boldog részvényese valék.

Köszöntlek, üdvözöllek egész családdoddal, hányan vannak a kik bizonytságot tesznek? és hol vannak? hol süt rájuk az isten szép napja?

Bár mennyien vagytok, bár hol teljenek földi létetek órái az isten áldása lebegjen fejetek felett, s mint a vándor izraelt védjen az úr veletek lételének bizonytsága az arabiai szent felhő. — Bátyád K i s s G á b o r.

Filó Lajos. Született Losonczon 1828. október (Éppen a reformáció ünnepén.) Iskoláit szülőföldén kezdette, majd későbben Kecskemétre ment papnövendéknek, a hol végezvén, a külföldi egyetemeket látogatta meg. A külföldről hazajövéen, Kopácsra választatott meg papnak, innét pedig a budapesti papnöveldebe hivatott tanárnak. 1861-ben nagykőrösi pappá lett, a hol jelenben is működik. Filó Lajos mint hirneves szónok, kitűnő egyházi, beszély, tankönyv és polemikus író országszerte ismeretes kitűnősége az ev. ref. egyháznak. Volt egyházkerületi főjegyző, konventi jegyző, zsinati tag. Neve mint theologiai íróé nemcsak itthon, de a külföldön is ismeretes, mert a genti *La» semaine religieuse«* czimű laphan megjelent, s külön lenyomatban is kiadott műve: *»Rapport sur l' Eglise de Hongrie pronome de van la compagne des parteurs de Genève par Louis Filó professeur de theologie a Pesth.«* Külföldön is nagy figyelemben és méltatásban részesült. *»A feltámadás és a spiritualismus«, — »A keresztyén hit védetme« — »Egyházi beszédek«, — »Keresztyén Hittan«, — »Zsinati levelek«, stb. stb. mint mélyen gondolkodó főre, meleg vallásos érzületre, ritka képzettségre, mély tudásra*

vallanak, s határozottan megjelelik az orthodox irányt, amelynek Filó tántorithatatlan hive.

Tóth József született 1826. okt. 22-én Tengődön, szegény sorsu szülőktől. Elemi iskoláit bevégezve Pápára ment s ott tanult 1848-ig, a midőn beállott honvédek a 65-ik zászlóaljba s Világostól mint hadnagy jött vissza Pápára tanulmányait folytatni. 1851—52-ben Rév-Komáromban a Thaly családnál nevelősködött, majd a jog s theologia egy részéről magán vizsgálatot téve seniorrá lett a pápai főiskolában. 1853-ban Mocsoládon és Kőrös-hegyen káplánkodott s ez utóbbi helyről jött Gyönkre tanáru a hol két évet töltött. 1856-ban Kecskemétre és Kőrösre hívták meg egyszerre tanárnak. Tóth József Kecskemétet fogadta el, a hol négy évig tanította a bölcsészetet. Meghalt 1860. okt. 19-én, éppen a midőn a »Kecskeméti Prot. Közlöny« szerkesztését kellett volna átvennie.

Első irodalmi műve : »*Adalékok az indiánok történetében*« *Angolból, Washington Iroiny uram*« a »*Vasárnapi Ujság*«-ban jelent meg. Ugyanakkor a »*Divat Csarnok*« hozta »*A megtört szív*« czimű beszélyét. Theologiai, filozófiai tanulmányai a »*Kecskeméti Prot. Közlönyben*« jelentek meg ; — egy n. pénteki beszéde s többrendbeli bírálása a »*Papi dolgozatok*«-ban. *Logikája* (mellyel az akadémiai tagságot óhajtotta elnyerni.) »*Lélektan*«-a, »*Észjog*«-a »*Észtörténet*«-e, »*Egyházi és gyermekbeszéd*«, »*Egyházi beszéd töredéke*«, továbbá egy bevégezetlen történeti beszély s végül »*Egy életkép a múltból*«, a mely az ötvenes évek sajtó viszonyai miatt közölhető nem volt, kéziratban vannak testvérénél, Tóth Pál gyönki ref. papnál.

Pajzán Dávid. Rajztanár. Gyönkről Nagy-Kőrösre ment rajztanárnak s onnét Budapestre távozott.

Scherer Konrád. Mérnök. Kitünő számtanár. Gyönkről Kunszentmiklóstra ment tanárnak; onnét Sárszentlőrinczre, majd a sárszentlőrinci ev. gymnázium 1870-ben Bonyhádra helyeztetvén át; Scherer itt működött nyugalomba vonulásáig.

Sebestyén Lajos. Sebestyénről sincsenek bővebb adatok az iskola évkönyveiben. Annyit tudunk róla, hogy szigorú, de kitünő tanár volt, távozásával veszített az iskola.

1856—63. *Dömény József, Csukás Benő, Szabó József, Bartos Ignác, Kálmán Ferencz, Ozsváth József, Menyei János, Heiszler József.*

Dömény József (1856—1857.) született 1834-ben jun. 13-án Bálványoson Somogy megyében, hol atyja lelkész volt. Elemi iskoláit Mocsoládon végezvén. 1841-ben Gyönkre ment s ott tanult 1848-ig. 1849-ben az alig 15 éves ifju beállt honvédhuszárnak s mint ilyen szolgált egész a komáromi kapitulációig. A kapituláció után néhány hetet otthon töltött a szülői háznál, azután bement Kecs-kemétre tanulmányait folytatni, a hol mint végző theolodus 1855-ben egy alsóbb elemi osztály vezetésével is megbízott. Emez állomásán a következő 1856-ik évre is megmarasztatott, de egyszersmind Gyönkre is meghivatott s ő hogy közelebb legyen özvegy édes anyjához, a gyönki tanári állomást fogadta el. Gyönkön éppen ebben az időben folyt az áldatlan harcz a tanári kar s fenntartó testület egyik tekintélyes tagja Magyar Kossa Sámuel között. Dömény ez okból lemondott egy évig viselt tanári hivataláról s elment nevelőnek Mocsoládra Kacs-kovics Sándor családjához. Egy évi nevelősködés után Juthra rendeltetett káplánul, majd innen 1858. okt. végén Nagy-Berénybe helyettes papul, a hol

1861-ben állandósíttatott s azóta ott működik. 1869-ben egyházmegyei tanácsbíróvá, 1872-ben főjegyzővé s a tanügyi bizottság elnökévé, 1875-ben számszéki elnökké, 1874-ben a tanítói-egylet elnökévé, 1874-ben egyházkerületi tanácsbíróvá választatott. Volt zsinati tag 1881—82-ben, mint társszerkesztő részt vett a »Zsinati Tudósító« szerkesztésében — s megírta a »Zsinati Emlékkönyv«-et.

Dömény József sok oldalú irodalmi működése széles körben ismeretes. Írt a *Vasárnapi Ujságba*, *Magyar Néplapba*, *Napkeletbe*, *Gombostübe*, *Bazárba*, *Somogyba*, *Zala-Somogyi Közlönybe*, *Fővárosi Lapokba*, *Bölcsh. Miskába*, *Prot. Egyh. és Iskolai Lapba*, *Révész Imre »Figyelmeztetőjébe«* s a Balogh Ferencz által szerkesztett *Evangélium Prot. Lapba*, a melynek rendes munkatársa volt. A biztosításról és népszerű értekezéseért a békésmegyei gazdasági egyesülettől 70 arany pályadíjt nyert. Első kötet költeménye 1861-ben jelent meg Heckenast Gusztáv kiadásában, a mely azonban nem tudott nagyobb feltűnést kelteni. Második kötete azonban úgy a kritika, mint a közönség részéről, a legmelegebb fogadtatásban részesült s szerzőjének szép helyet szerzett számot tevő költőink sorában. A nyolczvanas években megpróbálkozott egy prot. szellemű néplap megindításával is, — de e kísérlete meg-
hiusult.

Csukás Beniamin született Izsákon, Pestmegyében. A theologiai tanfolyamot Kecskeméten végezte 1854-ben s míg ugyanazon év október havában Budapesten a papi vizsgát letévén, papi jelleggel foglalta el tanári székét Gyönkön, ugyancsak 1856-ban Csukás Beniamin nagy szerepet játszott úgy a gymnasium, mint a gyönki társadalmi élet körében. Alapos képzettsége, kitűnő közlési képes-

sége megszerzék neki a kívánt sikert. Ifjusági kántust szervezett s felolvasásokat tartott. A virágzó »*Gyönki szépirodalmi könyvtár*« megalapításában egyik főtényező ő volt. Gyönkről Szentesre távozott, a hol férfi kora legjava idejében hunyt el.

Szabó József (1856—1858), a ki Dömény József helyére jött, a theologiai tanfolyamot 1853-ban Pápán végezte be. Később Pátkán lett academicus rektor. Gyönkről 1858-ban távozott el, atyja mellé menván Igarba káplánnak.

*Bartos Ignác*z piarista volt. Áttérván a ref. vallásra, Péczelen lett nevelő. a honnét Gyönkre hivatott tanárnak. Később visszatérván a kath. egyházba, szekcsői plébánossá neveztetett ki.

Kálmán Ferencz született 1827. január 9-én Zalamegyében gróf Festetich László nagyfaludi pusztáján, ahol atyja, Ferencz, gazdatiszt volt. Az elemi iskolákat Polgárdiban végezte. — A gymnasiumot 1834-ben Kolozsvárott kezdte. 1842-ben a bölcsészeti tárgyakat Pápán elvégezván, Kecskemétre ment papnövendéknek, ahol 1845-ben végezván, ősztől tavaszig a Mária-utczai leányiskolában mint tanító volt alkalmazva. 1849-ben Soltra ment tanítókáplánul, innét Ráczevibe, Szalkszentmártonba, Déghre, Szilasbalhásra. 1858-ban választatott meg Gyönkre tanárnak, ahonnét 1863-ban Némedibe (Tolnam.) ment papnak. Itt halt meg 1864. szeptember 14-én. Művei: 1. *Egyházi beszédek*. 2. *Egyházkelezkori szertartáskori beszédek és imák*. 3. *Vig szeszélyi könyvecske*. 4. *Iskolai kalandok*. Munkatársa volt a Boross Mihály által szerkesztett »*Kalauz*«-nak.

Ozsváth József a gyönki gimnázium egvik felejtethetlen emlékü jeles professora született Bölcskén, Tolnamegyében. Theologiai pályáját 1853-ban Debreczenben végezte, a

honnét Vörösmartra ment academicus rektornak, a hol a kötelezett három évet kitöltvén, mint theol. candidatus Bölcskén tanárkodott. Ozsváth J. a szerény, igénytelen külsejű, visszavonuló csendes ember, kitűnő pedagógus volt, s kedvencz szakmáját, a latin nyelvet kiváló előszere-ttel s nagy eredménynyel tanította. Az alapvetésben majdnem páratlan volt. Szinte lehetetlen volt alatta nem tanulni és nem tudni. Még ma is sok volt gyönki tanítványa hálával emlegeti, hogy az Ozsváth által adott alap vezette keresztül a főgymnasiumok osztályain. 1872-ben ment Kecskemétre latin nyelvtanárnak. Ott végezte be munkás életét.

Menyei János. Előbb szerzetes volt. Áttérvén, megválasztatott Gyönkre tanáru. 1869-ben kir. tanfelügyelővé neveztetvén, tanári állásáról lemondott.

Dr. Heiszler József dombrádi pap, a sok oldalú jeles egyházi író, a ki mint gyönki pap a vallást tanította a gymnasiumban. Született 1819-ben Nagykárolyban róm. kath. szülőktől. A piaristáknál tanult, s midőn 24 éves korában a szabad művészetek és összes bölcsészeti tárgyakból tudori czimet nyert, pappá szenteltetett: Pesten a királyi gymnasiumban mint piarista tanár tanított. — 1848-ban mint önkéntes vett részt a Jelasich elleni hadjáratban, majd lába megromolván, 1849-ben a csornai ütközet után Vámosra vonult vissza a hirneves Pap Istvánhoz, a kinek minden ellenzése daczára is áttért Veszprém-ben a ref. egyház kebelébe, s ugyanezen egyházmegyében Pécelre alkalmaztatott káplánul. Nemsokára kitűnő vizsgát tévén, Pápára választatott theologiai tanáru először ideiglenes minőségben. A héber exegesis s régiségtan és egyháztörténelem tanítása volt szakmája, s ennek oly dicséretesen megfelelt, hogy a tanév végével már rendes tanáru

alkalmaztatott. Pápáról Mocsoládra ment papnak, onnét Gyönkre, hol a »Patens« ellen kemény harczot vivott. Pedig magára volt hagyatva, mert a községben lakó három tractualis kurátor a veszélyben ott hagyta a gyönki magyar-német egyházat. 1858-ban Szilágyi Ferencz cs. kir. tanácsos jelent meg Gyönkön s a somogyi egyházmegye negyven éves gondnoka iniciatívájára Heiszler ellen vizsgálatot tartott s az egyházkerületen bevádoló s elmozdítató, mert az Entwurfot a gyönki gymnasiumba nem engedte bevenni. Az egyházkerület helyet adott a követelésnek, s anélkül, hogy Heiszlert önvédelemre hívta volna fel, áthelyezte Sóvére, egy sokkal jövedelmezőbb egyházba, de ez az ítélet Heiszlernek soha hivatalosan nem jutott tudomására, s csupán a helytartóságnál szerepelt mint sóvéi lelkész. 1859-ben Sárospatakra ment a görög exegezis és egyháztört. tanszékére; ugyanott 1868-ban a dogma tanárául választatott. Időközben Szathmárra hivatott lelkészül, de rágalmazva lévén, hogy piaristából lett kálvinistává, a meghívást nem fogadta el. Az irodalom terén több, szakmájába vágó tankönyvvvel lépett fel, a melyek jóllehet, hogy egyetemi szíavonalon állanak, de tanítványain kívül mások alig ismerik. Az érzéketlenség, a melyet a protestáns világ Heiszler nem mindennapi tudományos munkássága iránt tanusított, méltán bántotta a komoly törekvésű író s ezért 1869-ben elhagyá a sárospataki főiskolát s Dombrádra ment lelkésznek.

Művei: 1. *Egyházi munkálatok* III. kötetben. 2. *A római levél exegetiséje*. 3. *Jakab közönséges levele*. 4. *Az I. korinthusi levél exegetiséje*. 5. *Egyháztörténelmi kézikönyv*. 6. *Dogmatikai felolvasások*. 7. *A ker. ember könyve*. 8. *A keresztyénség és a ker. egyház történelme*. 9. *A magyar ref. egyház történelmének vázlata*. 10. *Halotti beszédek*.

A »*Sárospataki Füzetek*«-et három éven keresztül szerkesztette, s dolgozott a »*Fegyelmező*«-be, a »*Figyelő*«-be, — a debreczeni »*Ev. prot. Lap*«-ba, — mindegyikbe mint erős hive az orthodoxianak. — Sok munkája van kéziratban. — Arczképét tanítványai adták ki 1869-ben. Meghalt 1901-ben.

1863 – 1864. *Ozsváth József, Varga János, Menyei János, Bocsor Lajos*, később *Garzó Gyula*.

Garzó Gyula, gyomai ref. lelkész. Született Kecskeméten 1839. május 23-án iparos szülőktől. Tanulmányait Kecskeméten, Kőrösön és Sopronban. theológiát Kecskeméten és Budapesten végezte. Papi diplomát Debreczenben nyert, iskoláit mindenütt kitűnően végezte.

Végezván Budapesten a hittanszakot. 1861-ben nevelő lett Desewffy Gyula házánál, azután Losonczra ment, hol a gymnaziumban segédtanár, egyszersmind káplán is volt. 1863. ápril hóban Nagymarosra ment helyettes lelkészül. itt elődjének lemondása után rendes lelkésszé választatott. Néhány havi ottani működése után Török Pál püspök hívta maga mellé segédül. Alig pár hónapi ott időzés után Gyönkre ment gymn. tanárnak, hol 8 évig hivataloskodott. 1871-ben a gyomai (Békésmegye) ref. egyház hívta meg papjául.

Irodalmi téren is szélesebb körben ismert nevet szerzett.

Kisebb *röpiratai s dolgozatai*: Néhai Gr. Török Lajos *Cholera ellen alkalmazott rustincturája* s az ezen üldözött gyógyszer fényes sikerének okiratai. *Emlékirat* a gyomai ref. templomtér ügyében, kiadta a gyom. ref. egyháztanács 1880-ban.

Szerkesztései: Gyakorlati Biblia magyarázatok. *Békésmegyei Közlöny*, társadalmi s politikai lap.

Kéziratai: Egyházzsertartási szent beszédek. Nyugalom-réve, családi imaöknv.

Hirlapi dolgozatok: 1870 óta a Prot. E. Lap az Ev. Prot. Lap, Prot. Pap, Ev. Lelkészi Tár, a Prot. Egyh. s Alk. beszédvár, a Békésmegyei Lap, s Békésmegyei Közlöny hasábjában.

Varga János született N.-Kőrösön. Fia volt a nagynevű Szigethy Varga János nagykőrösi tanárnak. — Gyönkön csak kevés ideig tanárkodott. — Később tábori pappá lett. Nyugalomba vonulván, meghalt N.-Kőrösön.

Bocsor Lajos a jeles tankönyvíró jelenben tengődi ref. pap s a külső somogyi ref. egyházmegye esperese született Tengődön (Tolna m.) 1840. július 7-én. 1850-ben a pápai főiskolába ment, a hol hét osztályt végzett; a nyolczadik osztályt Kecskeméten végezte a hol aztán papnövendéknek is beiratkozott. A theologiai akadémia kecskeméten megszűnván, pályája folytatására visszament Pápára 1860. február végén, honnét ugyanazon év őszén akadémiai rektor lett Pátkán. Itt egy évet töltvén, 1863 ban Gyönkre hivatott meg tanárul, hol 1870-ben a helybeli magyar református egyház papjául is megválasztván; e kettes terhes hivatalát a legnagyobb bázgósággal, lelki ismeretességgel, fáradhatatlan szorgalommal viselte egész 1879. július haváig, a midőn Tengődre költözött.

Bocsor Lajos a gyönki ref. magyar egyház és a gymnasium kül- és beléletében elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. A rendezetlen s anyagi zavarok között levő kis magyar egyházat rendezte, tőkét szerzett, paplakot épített; a népiskola-ügy s a vallás-erkölcsi élet fejlesztésében dicséretes buzgalommal és a mi fő szép sikerrel, szép eredménnyel fáradozott. A gymnasium ügyeit odaadó, lankadatlan szorgalommal és lelkesedéssel szol-

gálta s mint többszörös igazgató számtalanszor adá jelét ügyes szervező és kormányzó képességének; ő volt egyik *kieszelője* a vármegyei millenáris alap megnyerhetésének. Ő mai napig is úgy tekinthető, mint a gyönki gymnasium egyik oszlop férfia.

Művei: 1. *Bibliai ismeretek* a gymn. I. és II-ik osztálya számára. E művet a dunamelléki egyház kerület tankönyvül elfogadta s több intézetben használtatik is. Több kiadást ért. 2. *Egyháztörténelem* a gymn. 4-ik osztálya számára Bpest 1869. 3. *Egyháztörténelem* a népiskola 6-ik osztálya számára. Pályanyertes mű. Kecskemét 1878. Nyomatta a dunamelléki ref. egyházkerület. 5. *Bibliai ismertetés és bibliai földrajz* a gymn. 4-ik osztálya számára. Pályanyertes mű. 6. *Egyháztörténelem a gymnasium 4 osztálya számára* 1878. pályadíjnyertes munka a kerület kiadása, később áttétetett az V. osztály tananyagául, mindegyik munka több kiadást ért. 7. *Munkácsy Sándor egyházbeszédei*. I. kötet 1895. 8. *Jellemképek a bibliából*, vasárnap délutánra való templomi elmélkedések. Kéziratban lehet egyéb is.

Kálmán Dezső író, ref. lelkész, szül. Kölesden (Tolna) 1846. jul. 15. Iskoláit Gyönkön, Kecskeméten, a theologiai tanfolyamot Pesten végezte. Gyönkön gimnasiumi tanár volt 1871—73., mikor Kölesdre papnak választották. A tolnai ev. ref. egyházmegyében többféle tisztséget visel; iskolafelügyelő, egyházmegyei főjegyző, tanácsbíró, a gyönki gimnasium igazgató tanácsosa. 1870-től a vidéki és fővárosi lapokban sok humorisztikus és egyéb közleménye jelent meg jobbára álnéven. Önnálló műve: Csalánlevelek (Kecskemét 1882); Tarka világ (u. o. 1886); Füstkarikák (2 kiad. u. o. 1898.) 1879-ben alapította Lágler Sándor-

ral a »Protestans Pap« c. szakközlönyt, melynek máig is egyik szerkesztője.

Tanár korában a német és magyar nyelvet ügyesen — sikerrel tanította, az elsöböl beszélgetési órákat is szokott tartani, de ez alatt az idő alatt is az munkálódott az irodalom terén. Rhadamantus név alatt jelentek meg élvezetes apróbb dolgozatai. Mint az időközi felolvasások nagy mestere, a napi eseményeket társadalmi ferdeségeket rendesen kiváló, de nem egyszer gúnyosan oktató elmefuttatásával, rajzaival folytonos derűtségben tudta tartani a közönséget, melynek meglehetősen kedvenczévé nőtte ki magát.

Hires és nagyon ügyes még most is a kortes nóták kifundálásában.

Rendes papsága lépése óta (1873) sem szünt meg-irodalmi működése humorisztikus rajzai eddig (1902.) 4 kötetben jelentek meg. A *Csalánlevelek*, *Tarka Világ*, *Füstkarikák*, *Szööllevek* sok derült órát szereznek még azt is egyeseknek társaságoknak. Munkái törölmetszett magyar észjárást tanusitanak. Mint szónok is megfelel hivatásának kedvvel lehet hallgatni előadását. Olvasni, tanulmányozni még mindig szeret, derült kedélye ritkán hiányzik. Egyházi dolgozatokat is ír és ezek nem maradnak nyom nélkül.

Tanítványainak valóságos testvérjük volt. Mai napig is minden volt tanítványa a legnagyobb bizalommal van hozzá. A német és magyar nyelv tanításán kívül ének-tanár is volt és énekkara nagyon jól volt szervezve. Tanította a francia nyelvet, adott hegedüórákat, s mind-ezek mellett még arra is ideje volt, hogy önképzökört alakítson és magántanulókat készítsen az V-ik osztályra. Heti óráinak száma összesen 42 volt. Még most is — ha egyéb dolga nincs — kezébe veszi értékes hegedüjét, s

belehegedüli magát a hangok tündér világába. (Magyar Athenás. Szinnyei, Pallas Lexikon. Bocsor Lajos.)

K. Kís József 1843. okt. 13-án született Keresztesen Fehérmegyében, ugyanott végezte a népiskolát. A gym-náziumot — ekkor 6 osztályu — philosophiai és theologiai tanfolyamot a pápai ev. ref. főiskolában végezte, onnan Szilasbalhásra ment academica rectoriára, itt töltött három évet. A három év leteltével Gyönkre pályázott. Gyönkön — mint latinnyelvtanár — két évig volt. Gyönkről Kunszentmiklósrá ment mennyiségtan és physika tanítására, ott volt 8 évig, 5 évig a 6 osztályu gymn. igazgatója. Kunszentmiklósról Pápára választották meg, ott tanította a mathesist és phisikát a VII. és VIII. osztályokban 8 évig. Pápáról Debreczenbe pályázott s lett megválasztva mint a physika és matematika szaktanára.

Élete legnagyobb részét iskolában töltötte szorgalmas munkában. Alapos képzettségű, nagy tudásu ember. Most már nyugdíjba ment.

Széki Elemér született 1850-ben deczember 27-én Pápán. Szülei voltak: Széki Béla theologiai akadémiai tanár, későbben csokonyai, majd pápai lelkész, esperes és egyházkerületi főjegyző, — és neje: Kimiti Juliánna.

Az elemi iskolákat Somogy-Lukafán, Somogy-Kis-Bajomban, Csokonyán és Pápán, a főgymn. teljes tanfolyamot Pápán végezte. Érettségi vizsgát 1869-ben tett. Ez év őszén a theologiai tudományok hallgatására iratkozott be s az I. évi tanfolyamot Pápán, a II–IV. évit Budapesten végezte. A fővárosban az egyetem bölcsészeti karának is rendes hallgatója volt: természettudományokat és arab nyelvet hallgatta. Az utóbbit héber nyelvi ismeretei kiegészítése s betetőzéseként, az előbbieket pedig azért, hogy az azon időtájban kiválóan grassáló tudomá-

nyos materialismus ellen egykoron mint tanár vagy pap, természettudományi szempontból és így annál sikeresebben harcolhasson. Ez ismereteinek nagy hasznát vette, midőn a gyönki ev. ref. gymnasiumban, később a természetrajz tanításával is megbízott.

1873-ban végezve a theol. tanfolyamot, a gyönki ev. ref. gymnasiumnál mint a latin és német nyelv tanára nyert alkalmazást s a melléktantárgyak közül, mint zene-értő, az ének tanítását is ő vette át. 1884-ben átvette a IV. osztályban az ásványtan tanítását is s mind ezen tantárgyakat egész Gyönkről távoztáig tanította.

Az első foku lelkész képesítő vizsgálatot 1875-ben, a másodfokut 1876-ban tette le Budapesten, a dunamelléki egyházkerület bizottsága előtt, ker. közgyűlés alkalmával. Mint papi jellegű tanár pályázott-felszólítás folytán — 1891-ben a csokonyán megüresedett lelkészi állomásra, hova azon év július hó 9-én meg is választott s ezen új állomását 1893. év július 9-én foglalta el. Majdnem minden európai nyelven olvas, ír, beszél, a keleti nyelvekben nagyon jártas. Mint egyházi beszéd író, s mint zeneszerző, (zongora, ének, orgona) a kiválóbbak közé tartozik.

Adám Fózsef született 1859-ik év márczius hó 27-ik napján Losonczon, Nógrád vármegyében, ev. ref. szülőktől. Az elemi iskolát, valamint a gymnasium alsó osztályait szülő városában végezte el, — az V-ik osztályt Késmárkon, a VI—VIII-ikat pedig Iglón járta. — Szepességre való menetele főleg a német nyelv elsajátítása céljából történt. Az érettségi vizsgát 1877. évi június havában letévén, ugyanazon évben a budapesti m. kir. tudományegyetemre bölcelet hallgatónak iratkozott be. Hallgatta a történetföldrajzi szakcsoportot a törvénszabta éveken át. Alap- és szakvizsgát részben tett. Az 1880. évtől kezdve

egészen 1884-ig próbaéves tanárjelölti minőségben a losonczi áll. főgymnasiumban működött Kuncz Elek és Gresits Miksa Igazgató urak alatt. Tanította a III—IV-ik osztályban a földrajzot, a IV—V. osztályban a történelmet. Ugyanezen idő alatt a városi közép leányiskolában tanította a történelmet, földrajzot és természetrajzot, — továbbá Plichta Soma dr. közegészségügyi tanácsosnál nevelő volt. Az 1885-ik évben a magyar kir. államvasutak szolgálatába lépett és 1894-ik haváig ott hivatalnoki minőségben mint pénztárnok működött. Az 1894-ik évben, a fentartótestület által a gyönki gymnasiumhoz a történet és földrajzi tanszékre tanárrá választatott meg, — jelenleg is itt működik. Szakmáját egész animóval kezeli. Tanítványai gyermeki bizalommal ragaszkodnak hozzá. Igazi pedagógus.

Babiák Nándor született 1873 január 20-án Zólyomban. Az elemi iskolát szülővárosában, a középiskolát a budapesti II. ker. kir. egyet. kath. főgimnáziumában végezte. Az 1891—2. tanévben a budapesti kir. József műegyetem gépészmérnöki szakosztályának volt rendes hallgatója. Az 1892—3. tanév elejétől a budapesti tud. egyetem bölcsészeti karán volt rendes hallgató s a folyamot az 1895. év júniusában fejezte be. Ugyanezen év szeptember havában a tanári szakvizsgálatot is letette. Ettől kezdve a budapesti gyakorló főgimnáziumnak volt rendkívüli tagja. 1896 márczius 16-án pedig a gyönki ev. ref. gymnasiumnál a számtan és geometria tanításával lett ideiglenesen megbizva. Gyönkön töltött rövid tanári működésével teljes mértékben kiérdemelte ugy tanítványainak, mint felsőbb hatóságának szeretetét, becsülését.

Horváth Kálmán született 1872 február 1-én Bogdásán Baranya vármegyében. Atyja odavaló ref. pap, aki

mindent elkövetett Kálmán fia kiképzését illetőleg. Horváth Kálmán 1881-től 1887-ig a csurgói, 1887/89-ig a kecskeméti főgymnasiumban tanult. 1889-től 1894-ig a budapesti tudományos egyetemen matematikát, fizikát, chémiát, csillagászatot és filozófiát hallgatott. Az 1896/7-iki tanévtől kezdve a gyönki ev. ref. algymnasiumban a matematika és geometria tanára. Horváth Kálmán hozzákötött reményeknek a legnagyobb mértékben megfelelt és szakmáját a legnagyobb előszeretettel kultiválta. Az intézet nagyon sajnálta Csurgóra történt távozását.

Elekes Imre született 1873 március 2-án Gernyeszegen, Maros-Torda vármegyében. Középiskolái és a theologia 2 első évét Nagy-Enyeden, 2 utolsó évét Budapesten végezte. 1895-ben papi diplomát szerzett s Baranyában káplánkodott. 2 évi egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1897/98-ik iskolai évet Nagy-Kőrösön, az 1898/99. és 1899/900-ikat Gyönkön, mint a magyar és latin nyelv tanára töltötte el. Kitűnő képzettségű tanár, jó szónok s igazi modern ember.

Gyimóthy Jenő született 1870 nov. 4-én Siklóson, Baranya vármegyében. 1881-ben I. gymnasiumba ment Székesfehérvárra. II—VIII-ig Pécssett tanult a zircziek főgymnasiumában, hol 1889-ben érettségét tett. 1889—1893-ig a róm. kath. theológiát végezte Pécssett s 1893 júniusában pappá szenteltetvén, előbb Kurdon, majd Högyészen, Szakadáthon, Mágocson, Baranya-Szt-Lőrinczen és Ozorán működött mint segédlelkész s lelkész-helyettes. 1897-ben az ev. ref. vallásra tért át s a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karának hallgatója lett, hol a latin nyelvet s irodalmat, indogermán nyelvészetet, német nyelvet s irodalmat és bölcsészetet hallgatott. 1897 szeptemberétől kezdve a gyönki ev. ref. gymnasiumban a

latin és német nyelv tanára. A latin s német nyelvet kitünő eredménynyel tanítja.

Módra Imre. Született Nagykőrösön 1861 december 24-én, közbecsülésben álló iparos szülőktől; akik tanítót akartak nevelni belőle, azonban Ádám Gerson gymnasiumi igazgató, aki Módra atyjának gyermekkori iskolatársa volt, azt tanácsolta, hogy a fiut adja a papi pályára. A fiu sok ideig mint korrepetitor tartotta fent magát. A theologia bevégezése után nevelő volt Szilassyéknál és Tibold-Darócson Botlik Lajos országgyűlési képviselőnél. Később káplán: Nagykőrösön, Kecskeméten, majd adminisztrátor Jászkisérien és Kőröshegyen. Mindenütt köztisztelet és szeretetben részesült. Kőröshegyen — az akkor már nagyon elaggott pap nyomdokain járva az egyház szellemi és anyagi ügyeiben ritka buzgóságot fejtett ki. Kőröshegyről Gyönkre rendeltetett adminisztrátornak, mert nem volt káplán kéznél, ki úgy tudott volna németül, mint ő. — Gyönkön aztán a német nyelvet tökéletesen elsajátította, valamint a franczia nyelvet is. Később beiratkozott az egyetemre s nemsokára megválasztották Gyönkre helyettes tanárnak. Gyönkön mint tanár kitünő eredményt mutatott fel, a társadalomban pedig mint magas műveltségű és jómodoru ember általános szeretetnek örvendett. Innét Kőröshegyre választották meg — nagy lelkesedéssel — papnak, ahol jelenleg is működik.

Baky István. Született 1882 október 9-én Mágocson Csongrádmegyében. Ugyanott végezte 1888/9—1891/2) az elemi iskolát magán uton. A gymnasium első hat osztályát (1892/3—1897/8) a békési ev. ref. gymnasiumban, a VII. és VIII. osztályt (1898/1899—1900) a késmárki ág. hitv. ev. lyceumban s ugyanott tett érettségi vizsgálatot. A bölcsészeti tanfolyamot (1900/1—1903/4) a

budapesti kir. magyar tudományegyetemen hallgatta. 1904 június 21-én a gyönki ev. ref. gymnasium rendes tanárrá választotta, ahol e rövid idő alatt is dicséretreméltó szorgalmának és szép tehetségének adta tanujelét.

Székely János született Ádándon, Somogyvármegyében, 1876 december hó 25-én. A gymnasium I. osztályát Gyönkön, a II—VIII. osztályokat érettségivel egyetemben Csurgón végezte. Egyetemen Kolozsváron járt, szakja: matematika és physika. Egy éves önkéntes volt. Gyönkre 1902 október 7-én választatott meg, jelenleg is itt működik. (Szakképzett tanár, kitünő közlő, átadó tehetséggel megáldva.)

Dr. Illyefalvi Viléz Aladár született Losoncon, Nógrád vármegyében, 1875-ik év szeptember hó 11-én. Apai és anyai részről, papi családból származott; apja nagytudományu, puritán jellemű lelkész volt, nemtője nemcsak családjának, hanem hiveinek. Rajongott a classicus nyelvekért és műveltségért; evégből fiát is a tanári pályára, és pedig a magyar—latin szakra szánta. Elemi és középiskoláit az érettségivel egyetemben Losoncon végezte. Az egyetemet Budapesten hallgatta, a szünidőt pedig nevelősködéssel töltötte a lipthózi Pongrácz családnál, később tudori, majd tanári és torna oklevelet szerzett, amikor állami ösztöndíjjal az országos mintagyminasiumnál gyakorlóskodott; majd gróf Battyhányi Lajos akkori fiumei kormányzó gyermekeihez hivatott nevelőnek, de ő szivesebben és nagy örömmel fogadta el a gyönki gymnasiumhoz, a latin és magyar tanszékre való egyhangu megválasztatását. Intézetünknel 1896—97. és 1897—98. években működött. Tanári, tudori és felsőbb iskolákra szóló oklevele van.

Irodalmilag is működött, munkája: «Faludy Ferenc élete és költészete»; megjelent Pallas részvénytársaság nyomdájában 1894-ben. Jelenleg a losonci állami főgimnáziumnál működik, mint kedvelt és kitűnő tanár.

Befejezés.

Ezekben mondtuk el a jó hirnevű gyönki ev. ref. gymnasium történetét. Adatok szólnak, számok beszélnek s hogy tán kissé terjengős voltam, én, akinek azon megtiszteltetés jutott, hogy ezen gymnasium történetét megírjam — mentsem ki engem azon körülmény, hogy teljes képét akartam adni ezen intézet életének 1806-tól napjainkig. 1884-ben lettem ezen gymnasium igazgató tanácsosává, aki ezelőtt voltam tanuló, majd tanár s végül igazgató tanácsos. Azok közül, akikkel 1884-ik esztendőben az első fenntartó testületi és igazgató tanácsosi gyűlésen jelen voltam, csak egymagam vagyok még az élők földjén, — de az isteni gondviselés úgy működött, hogy az elhunyt jelesek után ismét adott prófétákat; mert addig a míg intézetünk élén olyan emberek állanak, mint e palásttalan kálvinista pap, Szilassy Aladár fenntartó testületi elnök és Vizsolyi Ákos az alapítványok kezelője; ősinknek méltó utódjai s továbbá a két egyházmegye mindig buzgó esperesei — addig nem lehet félteni a gyönki gymnasiumot. A mindenki által tisztelt és becsült Varga István halála után Szentcsanak Jánost választá meg a fenntartó testület igazgatónak — ő e megtiszteltetés előtt ki akart térni, de a közbizalom nem engedett a szerény férfiu óhajlásának. Azóta vasmarokkal és szelid lélekkel

intézi a gymnasium ügyeit. Nem csak lelkiismeretesen felügyel, hanem sok oldalú tapasztalásával, tudásával megkönnyébbíteni igyekszik tanártársainak nehéz munkáját. «Csak sast nemzenek a sasok s nem szül gyáva nyulat Nubia párducza». Szentes az ő szép tehetségeit --- a vasakaratot, a tudást, a szorgalmat, kitartást, szelid papi karaktert atyáitól örökölte. Nagyatya volt Szentes János kunszentmiklósi professzor — később bogoyiszlói pap — nagyanyja Zeliczy Mária, Dabas egyik szépsége a század elején, kinek menyasszonyságát Kunszentmiklós ismeretlen poétáinak egyike egy mennyasszonyi verssel tisztelte meg, melyből azonban veszteségünkre nem maradt több reánk e két sornál: «Ki hitte volna, hogy a dabasi homok, Közt is teremnek ily szép liliomok.» Atyja ismert mokány magyar alak volt, aki az abszolutizmus alatt odamondogatott bátran mindenkinek. Édesanyját szelid és jó lelkületű asszonynak ismerte mindenki. Ezekről örökölte Szentes a szokimondással egyesült szelid, megnyerő modort. Tanítványainak valódi atyja, kollégáinak igazi segítőtársa. Elismerés illeti a tanárokat, iskoláknak e szorgalmas munkáit, akik legjobb tehetségük szerint, hazafias és protestáns szellemben nevelik a rájuk bízott növendékeket. A gymnasiumi épület czélszerű átalakítása, avagy egészen új épületnek emelése, már megbeszélés tárgyát képezte, sőt némi előmunkálatok is tétettek, nevezetesen, terepfelvétel és egy épületeserv is készült, mind ez azonban csak kezdet, hátra van a nehezebb rész, a magas miniszterium jóváhagyó beleegyezése és elegendő pénzbeli segélye. — Az eddigi körülményekből s a magas kormány jóindulatából következtetve (évenként államsegélyt ad) bátran remélhetjük már közel jövőben ez utóbbinak teljesülését is. — Adja a Jó Isten!

Meg kell még emlékeznünk nagyságos Spitkó Lajos, volt miniszteri megbizott, jelenleg Pestvidéki tankerületi főigazgatóról, aki szépen fejlődő és fontos missiót teljesítő intézetünknek a legjobb indulattal kijelölte a biztos irányt a szellemi emelkedés, a haladás felé. Spitkó Lajos helyét Várady Károly tölti be, aki is a megejtett szakszerű s magasabb nézpontok alá eső vizsgálata alkalmával, a látottak és tapasztaltak folytán, az intézet működése iránti megelégedését, sőt egyes dolgoknál elismerését fejezte ki.

Iskolánk hazafias missiót is teljesít. Gyöngyös köröskörül van véve mintegy 11 kis- és nagyközség által, amelyeknek lakosai mind szin németek s ezekkel kell nekünk a magyar kulturát megismertetni, nyelvünket velük megszerettetni s elsajátíttatni; ezt iparkodik tenni iskolánk már hosszú évek óta. — E téren örömdetes haladás is észlelhető, amennyiben a német gyermekek nemcsak elsajátítják az édes hazai nyelvet, hanem évről-évre többen és többen mennek szakpályákra — éppen csak a magyar nyelv tudására támaszkodva. A magyarosítás és a magyar kultúra az, amiért küzdeni, munkálni kell az iskoláinknak, különösen itt, Tolnavármegyének ezen a részén, ahol Gyöngyös község, a magyar hözségektől majdnem teljesen izolálva van; az egy pár száz magyar lakos pedig, részben Horvát-Szlavóniába, részben pedig Amerikába való kivándorlás folytán fogy. — Iskolánk továbbá az által is nemes hivatást teljesít, hogy a szegény, de jobb sorsra méltó hivatalnok és egyéb értelmiségi osztály gyermekeinek a szegényebb viszonyok közötti tanulhatást nagyon hozzáférhetővé teszi; — nemcsak a stipendiumok adományozása, hanem a csekélyebb tandíj s egyéb beneficiumok; továbbá olcsó lakás és koszt szerzése által is. Eme kedvező viszonyok jó hatással vannak magukra a növen-

dékekre is, szerénységet, takarékoságot, a kevésnek megbecsülését tanulják meg ; egyszóval nem lesznek oly nagy igényűek, mint a városokban, vagy plane a fővárosban tanult gyermekek.

Megemlítem még azokat a kedélyes profetiákat, melyeket a matrikula scholae centralis N. Székelineae derék professorai egyes-egyes tanulók neve után a jegyzet rovatba beirtak. Soknál az van írva «*Ad aratrum*» és csakugyan beteljesült, hogy ezek igen jó mezőgazdák lettek, azután «*ad crepidam*» ezek beváltak jó csizmadia mestereknek, «*ad vertagos*» ezekből lettek a nyúl háboruban vitézkedő, agarászó compossesorok, — «*ad artem patris*» ezek követték az apjuk életmódját. «*Ad molam*» ezek molnár mesterekké váltak. «*Fumigat Domi*» ezek otthon fumigálták át egész életöket. «*Ad stivam*» jó parasztok váltak belőlük : *mercator*, *miles*, *mensarius*, *geometra* mind jól beteljesültek. De miután megvagyon írva, hogy Malakias óta megszűntek a próféták; nem csodálandó, hogy az «*ad boves*» jegyzettel megtisztelt egynémely latinusok közül került ki igen sok jeles, derék számottevő közhasznú férfiú. A tanulók névsora bizonyosságot tesz erről.

* * *

Ezt a munkát nem a poéta írta, hanem a történetíró, akire rá volt bízva a nyers anyag feldolgozása. Nem az én szakmám. De elvállaltam eme nehéz, fárasztó munkát, azon lángoló szeretetből, amelylyel viseltetem a gyönki gymnasium iránt.

Isten áldása lebegjen felette !

Sajtóhibák.

16. lap felülről 13. sor: kezeinkel helyett kezeikkél
 36. « alulról 13. « határozáson « halálozáson
 44. « felülről 8. « ejején « elején
 65. « alulról 6. « hegy « hogy
 71. « « 5. « pandsa « paizsa
 72. « felülről 1. « postcior « posterior
 72. « alulról 15. « osztályán « osztályon
 74. « felülről 8. « illető « ítélő
 76. « « 11. « előző « első
 78. « « 7. « tagosztalat « tapasztalat
 79. « « 5. « ügyetlenséggel; a legkedvezőbb
 ügyetlenségét a legkedvezőbb
 91. « alulról 8. « jegyeztetni helyett jegyezhetni
 219. « « 9. « bizási « buzditó
 332. « felülről 14. és 15-dik sor közé beékelendő:
 Anno 1836/7.
 387. « alulról 14. sor egyházi, beszély helyett:
 egyházi beszéd
 390. « « 3. « Csukai helyett: Csukás.